MEMORIALUL REVOLUȚIEI 16-22 DECEMBRIE 1989

CENTRUL NAȚIONAL DE DOCUMENTARE, CERCETARE ŞI INFORMARE PUBLICĂ DESPRE REVOLUȚIA DIN DECEMBRIE 1989

MEMORIAL 1989

Buletin ştiinţific şi de informare

2 (9) / 2011
Timişoara

Colegiul de redacție:

Redactor responsabil: Gino Rado

Redactori: Adina Hornea Abruda
Liza Kratochwill
Simona Mocioalcă

Tehnoredactare: Gino Rado

Corectură: Adina Hornea Abruda

Coperta: Traian Abruda

Consiliul consultativ: Ioana Boca – Fundația Academia Civică – Bucureşti, Viorel Marineasa – Universitatea de Vest din Timişoara, Stelian Mândruț – Academia Română, filiala Cluj-Napoca, Silviu B. Moldovan – CNSAS – Bucureşti, Bogdan Murgescu – Universitatea din Bucureşti, Victor Neumann – Universitatea de Vest din Timişoara, Daniel Vighi – Universitatea de Vest din Timişoara, Smaranda Vultur – Universitatea de Vest din Timişoara

ISSN: 1843-319X

editura MEMORIALUL REVOLUȚIEI 1989

CUPRINS

Cuvânt către cititor …… 9

STUDII

Lucian-Vasile Szabo, Adevărul în halat alb e, uneori, pătat... Faptele petrecute în spitalele timişorene în Revoluție nu sunt elucidate 10
Cristina Tudor, Ecoul Revoluției Române din 1989 şi reacția statelor lumii 26

OPINII ŞI ATITUDINI

Cornel-Florin Seracin, Casa Regală a României, susținătoarea statului de drept 37
Penitenciar ’89 47
Masacrul din Calea Lipovei... 31 de victime 55
Dumitru Tomoni, Decembrie 1989 în Jimbolia 66
Discursul Majestății Sale Regele Mihai I, rostit în Parlamentul României cu ocazia aniversării celor 90 de ani de viață 77

VIAȚA ŞTIINȚIFICĂ

Vizită de prim rang la Timişoara şi la Memorialul Revoluției (Adina Hornea Abruda) 80
Şi a venit vremea primei lansări… *Candelă împotriva timpului* la Editura „Memorialul Revoluției 1989” (Simona Mocioalcă) 84

DOCUMENTAR

Dumitru Tomoni, Catedrala din Timişoara – altar de jertfă în Decembrie 1989 86
Gino Rado, Procuratura versus represiunea din Decembrie 1989 93
Liza Kratochwill, Revoluția cărășeană în presă 96

TEROAREA COMUNISTĂ

Loredana Tănasie, Negocierile româno-sovietice pentru încheierea armistițiului din septembrie 1944 115
„Trebuie să încercăm să iertăm, dar să nu uităm niciodată!” Deportați în Cehoslovacia (Gino Rado) 124

Cristina Tudor, Aspecte privind viața culturală a studenților din centrul universitar Timişoara în perioada 1956-1959 131
Un episcop romano-catolic a murit pentru credința sa la Aiud. Acuzat de comuniști de spionaj, astăzi este beatificat şi intră în rândul protectorilor spirituali din calendarul romano-catolic (Liza Kratochwill)..... 144

BIBLIOTECA REVOLUȚIEI

Radu Ioanid, Michelle Kelso, Luminița Cioabă, editori, *Tragedia romilor deportați în Transnistria 1942-194*5, Editura Polirom, Iaşi, 2009, 490 p. (Simona Mocioalcă) 150
*Eroii Revoluției Paşnice. 18 portrete de deschizători de drumuri din Leipzig***,** Seria monografică a Oficiului pentru Administrarea Arhivelor Stasi din Sachsen, Vol. 10, Editura Evanghelică Leipzig, 2009, 152 p.
(Adina Hornea Abruda) 156
Arh. Camil Roguski, Florentina Chivu, *Ceauşescu: adevăruri interzise*, Editura Kullusys, Bucureşti, 2009, 385 p. (Simona Mocioalcă)..... 163
Dumitru Popescu, *Cronos autodevorându-se. Disperarea libertății,* Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2007, 328 p. (Liza Kratochwill) 167
Gino Rado, editor, *Lugoj*, *Decembrie 1989,* Editura „Memorialul Revoluției 1989", Timişoara, 2011, 244 p. (Simona Mocioalcă) …….... 176

INSTANTANEE – MEMORIAL

Editura „Memorialul Revoluției 1989" la început de drum 178
Biserica-monument de la Popeşti-Leordeni, singurul lăcaş de cult din lume suspendat pe o gură de canal.....182
Vernisajul expoziției itinerante *Decembrie 1989 – Momentul Timişoara* la Reşița..... 187
Cupa Eroilor Neamului la minifotbal – Ediția I..... 189
Comloşu Mic în sărbătoare. Ziua satului față în față cu zilele Revoluției 192
Decembrie 1989 – Momentul Timişoara. Vernisaj expozițional şi prezentare de film la Buziaş 194
O privire retrospectivă asupra începutului de an 2011..... 199
Proiectele noastre pe 2011 200

COLABORATORI..... 203

TABLE OF CONTENTS

Foreword 9

REVIEWS

Lucian-Vasile Szabo, Truth's white robe is sometimes stained... Atrocities from Timişoara's hospitals, during the Revolution, are not yet clarified …10
Cristina Tudor, Echo of Romanian Revolution from 1989 and international reaction.....26

OPINIONS AND ATTITUDES

Cornel-Florin Seracin, Romanian Royal House, a truthful supporter of the state of law…….. 37
Penitentiaries in 1989……. 47
Massacre from Calea Lipovei Zone... 31 victims …….55
Dumitru Tomoni, December 1989 in Jimbolia Town……. 66
The Speech of His Majesty, King Michael I, given before the Romanian Parliament, on the occasion of His 90th birthday …….77

SCIENTIFIC LIFE

Highest level visit in Timişoara and to "Memorialul Revoluției" (Adina Hornea Abruda)……... 80
And here comes the time for the first launch… *A Candle against Time* at „Memorialul Revoluției 1989" Publishing House (Simona Mocioalcă) …84

DOCUMENTARY

Dumitru Tomoni, Cathedral of Timişoara – a sacrifice shrine in December 1989 …….86
Gino Rado, Prosecutor's office vs. repression from December 1989……93
Liza Kratochwill, Caraş–Severin's revolution in mass-media…….. 96

COMMUNIST TERROR

Loredana Tănasie, Romanian-Soviet negotiations for the armistice from September 1944……. 115
„We have to try to forgive, but never forget!"
Deportees to Czechoslovakia (Gino Rado) ……..124

Cristina Tudor, Aspects regarding the cultural life of the students from Timişoara academic center, from 1956 to 1959……. 131
A Romano-Catholic bishop died for keeping alive his belief, in Aiud. Charged with espionage by the communists, in the past, he is now beatified, being nominated by the Romano-Catholic calendar as one of the spiritual protectors (Liza Kratochwill) ……144

REVOLUTION LIBRARY

Radu Ioanid, Michelle Kelso, Luminița Cioabă – editors, *Tragedy of Romani Deported to Transnistria 1942-194*5, Polirom Publishing House, Iaşi, 2009, 490 p. (Simona Mocioalcă)……..150
*Heroes of the Peaceful Revolution. 18 Portraits of the Pioneers of Leipzig***,** Monographic series of the Office for Administration of Stasi Archives from Sachsen, Vol. 10, Leipzig Evangelic Publishing House, 2009, 152 p. (Adina Hornea Abruda)…….156
Arch. Camil Roguski, Florentina Chivu, *Ceauşescu: Forbidden Truths,* Kullusys Publishing House, Bucharest, 2009, 385 p.
(Simona Mocioalcă) …….163
Dumitru Popescu, *Kronos's Self-Consumption. Freedom's Despair,* Curtea Veche Publishing House, Bucharest, 2007, 328 p. (Liza Kratochwill) …167
Gino Rado, editor, *Lugoj, December 1989,* „Memorialul Revoluției 1989" Publishing House, Timişoara, 2011, 244 p. (Simona Mocioalcă) ……..176

SNAPSHOTS – MEMORIAL

Outset of „Memorialul Revoluției 1989" Publishing House……178
The Monument-Church from Popeşti-Leordeni Township: the only religious settlement in the world, suspended over a manhole ……182
The varnishing of the itinerant exhibition *December 1989 –Timişoara Moment* at Reşița City ……...187
Heroes' Mini-Football Cup – 1st Edition ……..189
Comloşu Mic is celebrating: Village days vs Revolution days ……192
December 1989 – Timişoara Moment. Exhibition varnishing and film displays in Buziaş Town ……194

A retrospective of the beginning of 2011 ……199
Our projects in 2011 ……200

COLLABORATORS…….203

INHALTSVERZEICHNIS

Vorwort 9

STUDIEN

Lucian Vasile-Szabo, Die Wahrheit im weißen Ärztemantel ist manchmal befleckt... Die in den Temeswarer Krankhäusern in der Revolution geschehenen Taten werden nicht aufgeklärt 10
Cristina Tudor, Das Echo der Rumänischen Revolution vom 1989 und die Reaktion der Weltstaaten 26

MEINUNGEN UND HALTUNGEN

Cornel-Florin Seracin, Das Königliche Haus Rumäniens, Unterstützerin des Rechtsstaates 37
Haftanstalt ’89 47
Massaker in Calea Lipovei... 31 Opfer 55
Dumitru Tomoni, Dezember 1989 in Hatzfeld 66
Die Rede Seiner Majestät Michael I., gehalten im Parlament Rumäniens anlässlich der Vollendung des 90. Lebensjahres 77

WISSENSCHAFTLICHES LEBEN

Besuch ersten Ranges in Temeswar und beim Memorial der Revolution (Adina Hornea Abruda) 80
Und es kam die Zeit der ersten Buchpräsentierung... *Licht gegen Vergessen* beim Verlag „Memorialul Revoluției 1989” (Simona Mocioalcă)..... 84

DOKUMENTATION

Dumitru Tomoni, Die Rumänisch-Orthodoxe Kathedrale von Temeswar – Opferaltar im Dezember 1989 86
Gino Rado, Anwaltschaft gegen die Repression vom Dezember 1989 93
Liza Kratochwill, Die Karascher Revolution in der Presse 96

DIE KOMMUNISTISCHE TERROR

Loredana Tănasie, Die rumänisch-sowjetischen Verhandlungen für den Abschluss des Waffenstillstands vom September 1944..... 115
„Wir sollen versuchen zu vergeben, aber nie zu vergessen!“
Vertriebene nach Tschechoslowakei (Gino Rado) 124

Cristina Tudor, Aspekte betr. des Kulturlebens der Studenten im Universitätszentrum Temeswar zw. 1956-1959..... 131
Ein römisch-katholischer Bischof starb für seinen Glauben in Aiud. Von den Kommunisten wegen Spionage angeklagt, wird er heute selig gesprochen und tritt in die Reihe der spirituellen Unterstützer im römisch-katholischen Kalender ein (Liza Kratochwill) 144

BIBLIOTHEK DER REVOLUTION

Radu Ioanid, Michelle Kelso, Luminița Cioabă, Herausgeber, *Tragödie der nach Transnistrien vertriebenen Roma 1942-1945*, Polirom Verlag, Iași, 2009, 490 S. (Simona Mocioalcă) 150
Thomas Mayer, *Helden der |Friedlichen Revolution. 18 Porträts von Wegbereitern aus Leipzig*, Schriftenreihe des Sächsischen Landesbeauftragten für die Stasi-Unterlagen, Band 10, Evangelische Verlagsanstalt Leipzig, 2009, 152 S. (Adina Hornea Abruda) 156
Arch. Camil Roguski, Florentina Chivu, *Ceauşescu: verbotene Wahrheiten*, Kullusys Verlag, Bukarest, 2009, 385 S. (Simona Mocioalcă) 163
Dumitru Popescu, *Der selbstverschlingende Chronos. Verzweiflung der Freiheit*, Curtea Veche Verlag, Bukarest, 2007, 328 S. (Liza Kratochwill) 167
Gino Rado, Herausgeber, *Lugoj, Dezember 1989,* Verlag „Memorialul Revoluției 1989“, Temeswar, 2011, 244 S. (Simona Mocioalcă) 176

AUGENBLICKE – MEMORIAL

Verlag „Memorialul Revoluției 1989” am Beginn des Weges 178
Die Denkmal-Kirche von Popeşti-Leordeni, die einzige über einen Kanalmund aufhängende Kultstätte aus der Welt 182
Die Eröffnung der Reiseausstellung *Dezember 1989 – Moment Temeswar* in Reschitz 187
Mini-Fußball-Cup der Volkshelden – 1. Auflage 189
Kleinkomlosch feiert. Der Tag des Dorfs gegenüber den Tagen der Revolution 192
Dezember 1989 – Moment Temeswar. Ausstellungseröffnung und Filmpräsentation in Busiasch 194
Rückblick auf den Beginn des Jahrs 2011 199
Unsere Projekte für 2011 200

MITARBEITER 203

Cuvânt către cititor

Revoluția din Decembrie 1989 a fost un efect cauzat de modul în care a înțeles Partidul Comunist Român să guverneze țara în cei aproape 45 de ani de dominație. Au fost patru decenii în care teroarea şi frica au devenit o normalitate într-o țară în care zi de zi se consumau nenumărate drame.

Acum, după 22 de ani, constat cu surprindere că mass-media duce o puternică campanie de „cosmetizare" a perioadei comuniste, iar nostalgicii acelor vremuri sunt tot mai mulți şi mai vehemenți. Acest trend ne-a dat un imbold suplimentar ca să introducem o nouă secțiune în cadrul revistei noastre, prin care dorim să contracarăm această campanie mediatică.

În secțiunea *Teroarea comunistă*, prin studiile şi mărturiile care vor fi publicate, vom încerca să aducem în fața cititorului adevărul istoric, pentru că nu putem da uitării evenimentele care au afectat profund, într-o proporție covârşitoare, poporul român.

Nu puteam omite în acest număr un moment important şi semnificativ pentru istoria țării noastre, jubileul Casei Regale, aniversarea celor 90 de ani împliniți de Majestatea Sa Regele Mihai I al României.

Nu sunt uitate secțiunile deja consacrate, studiile şi recenziile din acest număr al revistei tratând temele deja cunoscute de cititorii noştri.

Gino **RADO**

STUDII

Adevărul în halat alb e, uneori, pătat...
Faptele petrecute în spitalele timişorene în Revoluție nu sunt elucidate

O comisie înființată greu

Cercetarea faptelor petrecute în spitalele timişorene în perioada mişcărilor revoluționare din 1989 a fost făcută de procurori, prin instituția Procuraturii Militare, regăsită ulterior sub denumirea de Parchetul de pe lângă Tribunalele Militare din Timişoara, Bucureşti sau Cluj Napoca, precum şi de procurori ai Secției Militare a Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație şi Justiție. Unele aspecte au fost deslușite în cercetarea judecătorească realizată în cadrul proceselor începute în diferite localități din țară. Cel mai cunoscut avea să fie Procesul de la Timişoara, finalizat (aşa cum a fost finalizat!) la Bucureşti. Multe aspecte au suscitat însă interesul presei (tipărită, radio sau televiziune), o presă descătuşată (între anumite limite!) după căderea şi executarea cuplului Nicolae şi Elena Ceauşescu. Curgea deja de un an Procesul de la Timişoara (a debutat în martie 1990), în mass-media apăreau încă numeroase controverse, dar dezbaterea se stingea, diseminând în public ideea că multe lucruri vor rămâne ascunse, iar zvonurile de odinioară căpătau soliditatea unor certitudini, deşi unele au fost infirmate oficial! În aceste condiții, a fost înființată Comisia de analiză a evenimentelor petrecute în spitalele timişorene în perioada 16-23 decembrie 1989. Constituirea ei s-a făcut la presiunile Asociației „17 Decembrie" a Răniților şi Familiilor Îndoliate. A funcționat ca o comisie de etică şi disciplină, nefiind una care să se substituie unei asociații juridice. Cu toate acestea, avea să verifice persoane din rândul cadrelor medicale, acuzate de fapte grave, precum şi unele aspecte din activitatea desfăşurată în unitățile sanitare mari ale oraşului. Spre exemplu, membrii comisiei nu s-au limitat la a stabili conduita unor medici, asistente, infirmiere, brancardieri sau alt personal auxiliar implicat în actul medical, ci a verificat şi problema legalității furtului decedaților de la morgă ori dacă au axistat cazuri de persoane ucise în spital.

Activitatea acestei comisii nu a fost una uşoară. A avut de trecut obstacole mari, de la teama unor membri de a se reuni la ameninţări sau chiar intimidări făţişe pentru cele mai active persoane din comisie. Rolul ei a fost contestat de unii, iar alţii au refuzat, pur şi simplu, să se prezinte în faţa ei, ba chiar şi să dea declaraţii... Totuşi, rezultatele au fost notabile, căci unele aspecte au fost clarificate. Unul dintre acestea este foarte important: niciun medic, cadru sanitar mediu ori alt membru al personalului angajat în spitale nu a ucis în mod intenţionat vreo persoană în acea perioadă. S-au comis însă greşeli, inerente în condiţiile în care s-a lucrat, condiţii cu totul şi cu totul neobişnuite, cu avalanşe de morţi şi răniţi şi cu intervenţii permanente ale oamenilor din conducerea unităţilor sanitare, din Miliţie, Securitate ori activişti de seamă ai Partidului Comunist Român. De asemenea, este evident că unele cadre din aparatul administrativ al sistemului medical ori medici şefi de clinică au colaborat fără reţinere cu reprezentanţii regimului comunist, făcând parte chiar din acest aparat represiv. Semnificativă apare, în acest context, organizarea activităţii de interogare a răniţilor chiar în Spitalul Judeţean, acţiune ce nu putea avea loc fără contribuţia unor cadre de conducere.

Justificări şi refuzuri

Atitudinea ulterioară a acestor cadre va fi diferită. Rodica Novac, fost director al Direcţiei Sanitare Timiş, şi Ovidiu Golea, fost director al Spitalului Judeţean Timiş în acea perioadă fierbinte, vor accepta să apară în faţa comisiei şi să dea lămuririle necesare. Sigur, vor căuta să se justifice, vor minimaliza unele gesturi ce îi defavorizau şi le vor potenţa pe cele ce puteau să le aducă merite în noul regim. Conf. univ. dr. Petru Ignat, fost şef al Clinicii Chirurgie I din cadrul Spitalului Judeţean Timiş, va rămâne orgolios până la capăt şi va refuza orice contact cu comisia. Există o consemnare a acestor aspecte, una prin care se evidenţiază situaţia de fapt, indicând şi condiţiile dificile în care s-a lucrat, pentru lămurirea unor fapte din Clinica I Chirurgie a Spitalului Judeţean Timiş, condusă, la acea dată, de conf. univ. dr. Petru Ignat. Consemnăm din documentele comisiei: „Dr. Golea Ovidiu acceptă imediat, precizând că ar fi bine să fie anunţat cu o zi înainte. Este convenită această modalitate de anunţare. Dr. Ignat se interesează de natura comisiei şi răspunde că, în cazul în care va fi ocupat, va veni adjunctul său sau asistenta şefă. I se precizează că e solicitată DOAR prezenţa dânsului. După această precizare, dr. Ignat refuză să apară

în fața comisiei, motivând că a dat o declarație şi că nu are nimic altceva de spus”[1].

Procesul de la Timişoara va reține puține dintre faptele petrecute în spitalele timişorene în timpul Revoluției. Acest demers juridic avea să fie axat pe judecarea persoanelor din aparatul de represiune. Acuzația principală, aşa cum va fi ea formulată în rechizitoriu, va fi cea de complicitate la genocid, unii inculpați fiind aduşi în fața instanței pentru favorizare la genocid. Pentru un acuzat se va reține şi fapta de delapidare, iar pentru altul infracțiunea de distrugere de înscrisuri. Când se va explica în ce constă genocidul, va fi reținut şi aspectul furtului morților, al trupurilor eroilor împuşcați în perioada 17-18 decembrie 1989 în Timişoara, în cadrul acțiunilor represive. Judecata se va axa pe acest episod şi pe identificarea condițiilor în care a fost posibil, pentru a se demonstra vinovăția inculpaților în raport cu acuzația de genocid, nefiind judecate în mod special persoanele ce au dus la îndeplinire ordinul de transportare a cadavrelor şi de incinerare la Crematoriul „Cenuşa” din Bucureşti. Deşi se vorbeşte de „furtul” sau „sustragerea” trupurilor celor decedați, nu s-a stabilit niciodată dacă această operațiune a fost ilegală. Va fi cuprinsă în cadrul general de ştergere a urmelor protestelor desfăşurate la Timişoara, însă nu va exista o decizie juridică specifică în speță.

Ofițeri cărând cadavre

Cadavrele au fost sustrase din morga aflată la Spitalul Județean Timişoara, deşi se aflau în custodia Institutului de Medicină Legală, Laboratorul Extern Timişoara. Or, la acțiunea de ridicare a trupurilor celor decedați nu a participat niciun angajat al Medicinei Legale! Operațiunea s-a derulat, după cum rezultă din declarațiile consemnate în instanță, cu sprijinul medicului Ovidiu Golea, la acea vreme directorul Spitalului Județean. Mai mult, acesta a avut o participare concretă la operațiune, după cum reiese din rechizitoriu. Este redată declarația lui Ion Corpodeanu, fost locotenent-colonel, adjunct al şefului Miliției Timiş: „Cu privire la operațiunea de ridicare a cadavrelor, declară: «Colonelul Ghircoiaş şi dr. Golea, care au fost prezenți tot timpul, indicau care anume cadavre să fie duse la autodubă». Mai arată că operațiunea de încărcare a cadavrelor s-a făcut cu stingerea luminii de pe perimetru, dispoziție care va fi dată de colonelul Ghircoiaş”[2].

---

[1] Procesul-verbal al Comisiei de analiză a evenimentelor petrecute în spitalele timişorene în perioada 16-23 decembrie 1989, datat 20 februarie 1992.

[2] *Procesul de la Timişoara*, volumul I, ediție îngrijită de Miodrag Milin, Asociația Memorialul Revoluției 16-22 Decembrie 1989 Timişoara, 2004, p. 18.

Nicolae Ghircoiaş era, la acea vreme, şeful Institutului de Tehnică Criminalistică din cadrul Inspectoratului General al Miliției. Dispoziția de stingere a luminii a fost preluată de dr. Golea şi transmisă mai departe responsabililor cu întreținerea din spital. Ghircoiaş va fi judecat şi condamnat, într-o primă fază, dar Ovidiu Golea nu va răspunde juridic, ci doar va fi prezent în fața Comisiei de analiză a evenimentelor. Sigur, nu va mai fi director de unitate sanitară, însă îşi va continua activitatea ca medic. Ba chiar va avea succes ulterior cu o clinică privată ce îi va purta numele.

În fața comisiei, dr. Golea va preciza, cu privire la scoaterea cadavrelor, că nu a înțeles de la început că acestea vor fi luate. Când a avut discuția cu Ghircoiaş, a crezut că acesta se interesează de soarta a doi tineri decedați într-un incident în apropierea spitalului, de fapt, în preajma Centrului de Sânge. Aceeaşi explicație e dată şi pentru faptul că s-a implicat în problema morților care nu erau ai Spitalului Județean, ci ai Medicinei Legale. La comisie a fost întrebat de dr. Marius Nicolcioiu direct dacă nu i s-a spus că au venit după cadavre. Dr. Golea a răspuns: „Nu. Mi-au cerut cheia. Când am ajuns la subsol, am deschis lacătul. Corpodeanu mi-a cerut cheile cu care am deschis. I le-am dat şi s-a dus la uşa dinspre curte a morgii şi a deschis-o. Corpodeanu a mormăit ceva de genul: «Sunt prea multe, trebuie să degajăm morga». A ieşit şi au apărut nişte militari, cu care s-a îndepărtat. Am revenit în morgă şi să mă uit ce face Ghircoiaş. Din subsol am mai apărut doi civili. Ghircoiaş se uita la morții care erau. Toți erau desfăcuți la piept. Erau şi îmbrăcați, şi dezbrăcați. Atunci Ghircoiaş m-a întrebat unde sunt morții spitalului. Şi cu Stela (Gilovan, asistentă medicală, n. n.) am avut luni dimineață o asemenea discuție – toți morții să fie separați. I-am arătat unde sunt. Când a venit Corpodeanu, era însoțit de doi sau trei. Era un pic nervos. Stăteam în sala spitalului. Am prins un moment şi, când am văzut că vin aşa de mulți, i-am cerut permisiunea să plec. Asta pentru că mi s-a părut ceva dubios. Mi-a spus: «Dumneata rămâi aici!». M-am sprijinit de o masă şi nu am mai ieşit. După ce criterii i-au selectat, nu ştiu”[3].

Suspiciuni peste ani

În sarcina lui Ion Corpodeanu procurorii vor reține lapidar în rechizitoriu: „În noaptea de 18 spre 19 decembrie 1989, a coordonat şi a participat la sustragerea a 40 de cadavre de la morga Spitalului Județean Timiş. De unde apoi au fost transportate la Crematoriul *Cenuşa* din

[3] Din declarația dată în 20 aprilie 1992, în fața Comisiei de analiză a evenimentelor petrecute în spitalele timişorene în perioada 16-23 decembrie 1989, p. 10.

Bucureşti”[4]. Reținem cifra de patruzeci de trupuri ridicate de forțele de ordine, deşi uneori s-a vorbit şi de 41 sau 42 de decedați aflați în lotul celor incinerați în Capitală. Problema nu este pe deplin lămurită, deoarece există mărturii cum că ar fi fost mai multe cadavre încărcate în izotermă. E posibil ca nu toate să fi ajuns la Bucureşti, ci doar un lot. Lucrătorii de la crematoriu vor face declarații la unison despre 40 de trupuri. În ziarul ***Timişoara*** doctorul Octavian Onisei va prezenta declarația pacientului Gheorghe Butunoi, care ar fi numărat de la geam mult mai multe „colete” cărate la maşină: „Am fost printre cei împuşcați în seara de duminică, 17 XII 1989, şi internat la Spitalul Județean, etajul III, secția Chirurgie I. În data de 18 XII, ora 1,30, având ferestrele salonului spre morgă, am observat un trailer frigorific, având ca semn distinctiv o steluță albă pe capotă. Am distins în noapte silueta căpitanului Ciucă, supraveghind transportul în cearşafuri a 19 cadavre, după care «lucrătorii» au făcut o pauză pentru o țigară. În acel moment, simțind că sunt priviți, au stins iluminatul exterior al spitalului. Transportul cadavrelor a fost reluat şi aproximativ la al 29-lea număr au fost trei copii morți transportați pe brațe, la al 35-lea cadavru a fost dusă o femeie tăiată longitudinal şi cusută. Au lăsat-o jos şi au căutat-o de inele şi cercei. Am numărat în continuare până la al 65-lea cadavru, după care nu am mai rezistat din cauza rănii de la picior şi m-am întors în pat, zgomotul maşinii frigorifice auzindu-l preț de aproape încă o oră”[5]. Să fi fost duse aceste trupuri şi distruse (arse) în altă parte, la Slatina, spre exemplu, căci există mărturii cum că o astfel de operațiune ar fi avut loc şi în acest municipiu.

Anchetarea răniților în spital

Una dintre activitățile oripilante, dar deloc surprinzătoare, ci înscriindu-se în logica regimului comunist şi a Securității statului, a fost cea de anchetare a persoanelor rănite şi aflate în unitățile sanitare, în special în Spitalul Județean Timişoara. Este clar faptul că în 18 şi 19 decembrie 1989, în această mare unitate sanitară, care a preluat un procent de 80% dintre persoanele cu probleme în urma represiunii dure din acele zile, şi-au făcut apariția persoane oficiale, având ca scop anchetarea răniților, inclusiv a celor cu răni grave. Se ştie, de asemenea, cu certitudine, că anchetatorii au fost prezenți şi la Spitalul Municipal, în clădirea ce poartă numele de Clinicile Noi. Am relatat în altă parte cum au reuşit cadrele medicale de aici

[4] *Procesul de la Timişoara*, volumul I, *ed. cit.*, p. 18.
[5] Lucian-Vasile Szabo, *Jurnalişti, eroi, terorişti*, Editura Partoş şi Asociația Memorialul Revoluției 16-22 Decembrie 1989, Timişoara, 2009, p. 123.

să-i pună pe bolnavi la adăpost, în aşa fel încât să nu se afle că au fost în rândurile protestatarilor[6].

Este evident că anchetarea răniților în spital este un episod dureros şi extrem de sensibil. Strict tehnic, atunci când este vorba de tulburări grave în viața unei comunități, reprezentanții forțelor de ordine nu numai că au dreptul, dar au şi obligația de a le solicita celor implicați informații care să ducă la cunoaşterea situației de fapt, pentru a se putea lua măsurile necesare în vederea restabilirii ordinii. În orice stat democratic interogarea răniților se face chiar şi pe patul de spital, însă în condiții care să nu pună în pericol viața sau sănătatea persoanei respective. România nu era însă în decembrie 1989 un stat democratic, iar interogarea răniților a făcut parte dintr-o anchetă amplă, ca o parte a demersurilor pentru represiunea mişcării revoluționare ce se contura tot mai ferm. Scopul anchetatorilor nu era aflarea adevărului pentru protejarea răniților şi descoperirea vinovaților, a celor care au tras. Specific statelor totalitare, modul de lucru al indivizilor țintea către obținerea de informații care să-i incrimineze atât pe cei aflați pe patul de spital, pe cei aflați deja în morga unității sanitare, pe arestații din arestul Miliției şi din penitenciar, precum şi alte persoane participante la mişcările de protest. Incriminarea urma să se facă în raport cu legislația statului comunist dictatorial, în viziunea căruia „ordinea" însemna reducerea la tăcere prin orice mijloace. Acestea sunt motivele pentru care, firesc, cei mai mulți dintre cei anchetați au declarat că au ajuns întâmplător în centrul protestelor şi în bătaia armelor. În mare parte aceste susțineri sunt şi adevărate! Puțini şi-au asumat, pe patul de spital ori în camerele de arest, un rol activ în evenimente. A devenit însă evident că această participare activă, această prezență hotărâtă în stradă, a solidarizat mii şi apoi sute de mii de oameni la Timişoara, altfel nu ar mai fi fost, încă din 22 decembrie 1989, primul oraş eliberat de comunism!

Anchetatorii, securişti, procurori sau miliției, urmau deci să adune probe nu pentru pedepsirea celor care au tras, ci pentru a celor care s-au răsculat! În aceste ipostaze, sistemul sanitar a ajuns într-o culpă morală prin ceea ce s-a petrecut în Clinica I Chirurgie a Spitalului Județean Timiş. Nu interogatoriile în sine deranjează în aceste circumstanțe, ci modul cum au fost făcute. Există declarații care arată clar condițiile de anchetare. Asistenta A. Mehringer, din clinica amintită, va preciza că pe secție au fost aduse doar persoanele rănite uşor, cele cu care se putea vorbi. Ea va susține că aceştia vor fi luați la interogatoriu cu aprobarea sefului clinicii, conf. univ. dr. Petru

[6] Lucian-Vasile Szabo, *Eroism şi abjecție în halat alb,* în ***Memorial 1989,*** Buletin ştiințific şi de informare, nr. 1 (8)/2011.

Ignat: „Toți răniții au fost comasați în aripa mare. Răniții începuseră să fie interogați: nu era niciun cadru medical cu ei. Dr. Ignat a întrebat-o pe Kruk (acum este plecată în Germania) dacă bolnavii (răniții) pot fi transportați. Erau luați pe rând, indiferent de plagă. Cristun a fost tot timpul pe secție”[7].

„Au sărit pe mine imediat ce mi-am recăpătat cunoştința”

La Spitalul Județean însă nu vor exista preocupări pentru protejarea persoanelor suferinde. Securiştii vor ajunge față în față cu răniții, chiar cu cei aflați în stare gravă. Revelatoare este declarația făcută de Dan Gavra, unul dintre revoluționarii luați la întrebări. Acestuia abia i se amputase un picior, când a fost prezentat în fața securiştilor: „Numai că buldogii dictatorului au sărit pe mine imediat ce mi-am recăpătat cunoştința. M-au anchetat doi procurori, care s-au năpustit pe mine cu fel de fel de întrebări. De ce eram acolo, la Podul Decebal, când am fost împuşcat, din moment ce locuiam în cealaltă parte a oraşului?... Unde voise să ajungă mulțimea în care mă găsisem dacă nu am fi fost opriți la pod?... Cine era conducătorul nostru?...” [8]. Dan Gavra va avea norocul de a fi transferat la Clinica de Ortopedie. Cu toate că era o unitate sanitară amplasată într-o clădire veche, aproape insalubră, şi unde suferințele erau enorme şi prin specificul activității de aici, răniții se vor simți mai bine. Lipseau medicamentele şi materialele sanitare, rănile se infectaseră, în loc să se vindece, însă personalul le acorda cea mai mare atenție. Şi nu mai erau anchetele: „Dar şi înainte de victorie la Ortopedie am fost tratați altfel decât la Spitalul Județean. Aici nu ne-a anchetat nimeni. Nu a intrat în salon niciun procuror sau securist, n-a fost anchetat prin cine ştie ce salon niciun rănit”[9].

Această indistincție şi confuzie procuror/securist va persista. Nu se va şti clar de la ce instituție a statului au fost persoanele care au anchetat răniții. Cel mai probabil de la Securitate, căci procurorii au făcut tot posibilul să nu intre în astfel de situații. În zilele Revoluției, dar şi mult după aceea, s-a vorbit că agenți ai Securității s-au ocupat de aceste interogatorii. Nici procurorii militari nu s-au străduit, ulterior, să facă lumină. Aspectul anchetării răniților este reținut în rechizitoriul întocmit pentru trimiterea în judecată a inculpaților în Procesul de la Timişoara, atunci când vor fi

[7] Procesul-verbal al Comisiei de analiză a evenimentelor petrecute în spitalele timişorene în perioada 16-23 decembrie 1989, datat 10 iulie 1991. Cristun este numele unei asistente şefe de pe secție, susținătoare a doctorului Petru Ignat.

[8] Mărturia este consemnată în tulburătorul volum *Candelă împotriva timpului*, realizat de Titus Suciu şi Vasile Bogdan, Editura „Memorialul Revoluției 1989”, Timişoara, 2011, pp. 358-359.

[9] Idem, p. 359.

precizate faptele pentru colonelul Sima Traian, fost şef al Securităţii judeţului Timiş: „Recunoaşte, de asemenea, că s-a ocupat şi de organizarea cercetării manifestanţilor reţinuţi şi a celor răniţi aflaţi în spitale”[10]. De aici reiese că Securitatea s-ar fi ocupat de anchete. Nu a avut însă exclusivitate, căci interogatoriile aveau să fie conduse şi de ofiţeri de Miliţie sau chiar de procurori. Oricum, procurorii nu au făcut o analiză separată şi temeinică a acestor aspecte. S-au axat pe acuzaţia de genocid, căreia i-au subsumat toate celelalte fapte. Şi aşa însă reiese comportamentul diferit al personalului medical. Cele mai multe cadre au acţionat pentru salvarea de vieţi şi punerea la adăpost a bolnavilor de presiunile oamenilor din aparatul de represiune. Au fost însă şi medici care au colaborat cu organele de ordine, cazul concret fiind Clinica I Chirurgie de la Spitalul Judeţean, unde au ajuns cele mai multe persoane cu probleme...

Dan Gavra a fost prezent şi în faţa Comisiei de analiză a evenimentelor petrecute în spitalele timişorene în perioada 16-23 decembrie 1989, în 1991, unde a adus unele precizări importante cu referire la cele întâmplate. Trecuse doar un an şi jumătate de la mişcările de protest, iar suferinţele erau încă proaspete în memorie. Rănitul va descrie manevrele făcute de personalul sanitar, permutări din care reiese mai degrabă un sprijin acordat anchetatorilor:

„**Dr. Nicolcioiu**[11]: În 19 XII 1989 eraţi pe secţie. Cum aţi fost anunţat că vă caută procurorii?

Gavra: M-au dus în altă cameră şi cei doi m-au întrebat despre câţiva manifestanţi, despre unul cu barbă. La discuţie a participat o doamnă (asistentă) care zâmbea rău. M-au ameninţat că mă bagă în puşcărie că am vândut ţara”[12].

O anumită discuţie a existat şi în ceea ce priveşte locul în care s-au desfăşurat aceste interogatorii în spitale. La Clinicile Noi operaţiunea a avut loc chiar în saloane, anchetatorii trecând de la un pat la altul. Mărturiile sunt concordante, atât cea a doctorului Bárányi Francisc[13], cât şi a martorului Ioan Rusu[14]. E un mod diferit de acţiune faţă de Spitalul Judeţean. E drept

---

[10] *Procesul de la Timişoara*, volumul I, ediţie îngrijită de Miodrag Milin, Asociaţia Memorialul Revoluţiei 16-22 Decembrie 1989 Timişoara, 2004, p. 15.

[11] Este vorba de dr. Marius Nicolcioiu, medicul care a funcţionat ca preşedinte al Comisiei de analiză a evenimentelor petrecute în spitalele timişorene în perioada 16-23 decembrie 1989.

[12] Declaraţie dată în faţa Comisiei..., în 8 mai 1991.

[13] ***Memorial 1989***, Buletin ştiinţific şi de informare, Memorialul Revoluţiei 16-22 Decembrie 1989 Timişoara, nr. 2/2007, p. 56.

[14] *Procesul de la Timişoara*, volumul IX, ediţie îngrijită de Traian Orban şi Gino Rado, Memorialul Revoluţiei 16-22 Decembrie 1989 Timişoara, 2010, pp. 111-112.

că şi persoanele sosite pentru interogatorii au avut o atitudine destul de reţinută la Clinicile Noi[15]. Sedarea bolnavilor şi punerea anchetatorilor securişti în imposibilitatea de a afla mai multe date despre ei şi despre alţi participanţi la evenimentele revoluţionare este confirmată de dr. Vladimir Fluture, chiar în faţa Comisiei de analiză..., comisie din care făcea parte: „În timpul evenimentelor din decembrie 1989 unele clinici şi spitale au luat atitudine. La noi, trei sferturi dintre răniţi au fost sub morfină”[16]. La Spitalul Judeţean, în Clinica I Chirurgie, va fi amenajat un salon special pentru astfel de operaţiuni. Se va vorbi de saloanele 16 sau 17, dar până la urmă datele adunate vor concluziona că activitatea anchetatorilor s-a derulat în salonul 19. Doctorul Octavian Onisei lucra în acea secţie medicală, iar ulterior a furnizat multe informaţii preţioase cu privire la ceea ce s-a întâmplat aici în acele zile de foc şi groază. Multe dezvăluiri au fost făcute într-un serial din ziarul ***Timişoara***. Era la începutul lunii februarie 1990, atunci când informaţiile despre efectele represiunii se lăsau dezvăluite cu mare greutate. În chiar primul episod al serialului său de dezvăluiri, dr. Onisei va preciza că „apar şi primele informaţii despre anchetarea răniţilor în spital, cabinetul de lucru al anchetatorilor fiind stabilit în salonul 19”[17].

Mai trebuie menţionat faptul că anchetarea celor răniţi s-a făcut cu ştiinţa şi acordul personalului cu funcţii de conducere din sistemul sanitar. Acest aspect reiese clar din declaraţiile făcute în timpul Procesului de la Timişoara, fiind consemnat în documentele instanţei. Rodica Novac, director al Direcţiei Sanitare la acea vreme, va susţine, aşa cum am arătat în altă parte, că i s-a confirmat de către doctorul Golea, director al Spitalului Judeţean, că răniţii sunt duşi la anchetă şi că există acordul şefilor de secţii. Se precizează şi faptul că bolnavii sunt asistaţi de cadre sanitare medii[18]. Se va dovedi însă că răniţii nu au fost asistaţi în timpul interogatoriilor de niciun cadru medical, după cum rezultă şi din declaraţia lui Dan Gavra, citat

[15] O prezentare a situaţiei a fost făcută în Lucian-Vasile Szabo, *Eroism şi abjecţie în halat alb*, în ***Memorial 1989***, Buletin ştiinţific şi de informare, Memorialul Revoluţiei 16-22 Decembrie 1989 Timişoara, nr. 1 (8)/2011, p. 18.

[16] Procesul-verbal al Comisiei de analiză a evenimentelor petrecute în spitalele timişorene în perioada 16-23 decembrie 1989, datat 13 noiembrie 1991.

[17] O analiză a informaţiilor există în Lucian-Vasile Szabo, *Jurnalişti, eroi, terorişti*, Editura Partoş şi Asociaţia Memorialul Revoluţiei 16-22 Decembrie 1989 Timişoara, 2009, pp. 122-123.

[18] *Procesul de la Timişoara*, volumul IX, Memorialul Revoluţiei 16-22 Decembrie 1989 Timişoara, 2010, p. 97. Amănunte există în Lucian-Vasile Szabo, *Eroism şi abjecţie în halat alb*, în ***Memorial 1989***, Buletin ştiinţific şi de informare, Memorialul Revoluţiei 16-22 Decembrie 1989 Timişoara, nr. 1 (8)/2011, p. 18.

mai sus, dar şi din susținerile unor cadre medicale. Au fost doar asistente care au stat la uşă...

Răniți selectați pentru interogatoriu

Au fost medici care au avut o atitudine decisă şi în fața comisiei, dar şi în afara ei, când au constatat că mijloacele acesteia de dezvăluire a faptelor pentru opinia publică sunt limitate. Unul dintre aceşti medici este Octavian Onisei. Altul este medicul Ciprian Duță. Acesta a spus ce avea de spus într-o declarație dată pentru Asociația „17 Decembrie". De aici informațiile au ajuns în presă, deranjând multe persoane din lumea medicală timişoreană. A fost chemat în fața Comisiei de analiză... pentru a fi lămurite aceste aspecte. Aici, doctorul Duță va reveni asupra unor aspecte legate de anchetarea răniților în Spitalul Județean. Se arată cum s-a făcut trierea şi care e numărul de răniți interogați: „Ne-au cerut să spunem care au fost în stare gravă. Am trecut cam jumătate, mai mulți chiar, în stare gravă, căci nu puteau fi anchetați. Au fost anchetați doar vreo 6 -7, cred"[19]. Ulterior, se va dovedi că au fost anchetate persoanele cu răni mai uşoare şi că a fost alocat un spațiu pentru această operațiune, după cum precizează acelaşi medic: „Am dat câțiva în stare mai bună. Pe un tânăr l-am întrebat ce întrebări i-au pus. Tânărul mi-a spus că le-a spus că a fost la film şi, când a ieşit, au tras în el. Cei doi (anchetatorii, n.n.) s-au prezentat ca fiind de la Bucureşti şi au cerut o cameră pentru anchetă. Au cerut o listă cu toți răniții şi starea lor"[20].

Doctorul Ciprian Duță avea să mai menționeze şi faptul că s-a făcut şi o adresă oficială cu privire la interogatoriile derulate în spital. Trebuie precizat faptul că această acțiune se derula la Clinica I Chirurgie, deci nu în cea condusă de conf. dr. Petru Ignat. Declarația este prezentă în documentul citat mai devreme: „Acel tânăr nu mi-a spus că ar fi fost amenințat. A doua zi – 20 XII – s-a făcut un material către Procuratură, un protest pentru ceea ce s-a întâmplat în spital – anchetele". Tot aici se va consemna şi faptul că „securiştii" (aşa sunt numite persoanele care au efectuat interogarea răniților, n.n.) au revenit în 19-20 XII, când au cerut lista personalului prezent la lucru în 17-18 XII.

Relații dificile cu presa

În anii 1991-1992, când a funcționat Comisia de analiză a evenimentelor petrecute în spitalele timişorene în perioada 16-23 decembrie 1989, am fost aproape de aceasta şi am relatat ca ziarist despre audierile

[19] Procesul-verbal al Comisiei de analiză a evenimentelor petrecute în spitalele timişorene în perioada 16-23 decembrie 1989, datat 13 noiembrie 1991.
[20] Idem.

realizate. A fost relativ dificil de publicat câte ceva, căci se puneau limite. Într-un rând, mi s-a aprobat participarea la audieri, cu condiția să nu dau nimic publicității! Unul dintre elementele pentru care am insistat de-a lungul timpului a fost de a clarifica împrejurările unor morți suspecte în spital. S-a afirmat, iar zvonurile erau în timpul Revoluției şi după extrem de puternice şi insistente, că au fost uciși oameni în spitale. Patru-cinci cazuri revin periodic în atenție. La începutul anului 1991 am publicat în săptămânalul ***Acum***, condus de Stelian Tănase, din Bucureşti un articol în care dezbăteam cazurile Dumitru Gârjoabă, Remus Tăşală, Gheorghe Cruceru sau Alexandru Grama. Interesant este faptul că Procuratura Militară Timişoara s-a sesizat şi a efectuat o cercetare asupra acestor morți suspecte. Romeo Bălan, un procuror onest, nu va afirma tranşant că oamenii aceştia nu au fost uciși în Spitalul Județean. Nici nu avea cum, căci se va pronunța în funcție de datele consemnate în puținele evidențe medicale salvate. Mai mult, nu există siguranța că neidentificații din scriptele Medicinei Legale sunt chiar decedații cu nume şi prenume despre care se face vorbire şi ale căror trupuri au dispărut, fiind printre cele 40 sustrase de la morgă.

Materialul se cheamă: „Referat privind persoanele decedate în Timişoara în timpul Revoluției din decembrie 1989, despre care se afirmă că ar fi fost împuşcate în Spitalul Județean Timiş". Toate cazurile par clare în viziunea Procuraturii, deşi sunt reținute şi confuziile, mai ales în cazul Gârjoabă. Când vine vorba de decedatul Remus Tăşală, al cărui trup a fost găsit în groapa comună din Cimitirul Eroilor din Timişoara, procurorul Romeo Bălan nu poate trece peste evidențe şi admite că a existat o rană suplimentară, ceea ce poate duce la ideea unei execuții în spital: „Aparținătorii şi martorii Hüpl, Simionescu şi Lazăr Mihai declară că victima a mai prezentat un orificiu de glonț în regiunea arcadei drepte, pe care nu l-a avut în momentul internării, de unde au dedus că Tăşală a fost împuşcat în Spitalul Județean. Aceştia au prezentat o fotografie de la înmormântare, unde se observă o leziune în regiunea arcadei drepte, fără însă a se putea preciza dacă leziunea este de împuşcare sau nu"[21].

Subiectul va fi reluat după mai bine de un an, cazurile de moarte suspectă fiind în mod deosebit în atenția Comisiei de analiză a evenimentelor petrecute în spitalele timişorene în perioada 16-23 decembrie 1989. Iată ce relata dr. Marius Nicolcioiu: „Dar pe firul evenimentelor au apărut o serie de elemente. Cazul Tăşală: rănit în Piața 700; la Clinica de oftalmologie i se acordă primul ajutor şi este îndrumat la Spitalul Județean. Pleacă însoțit de şase prieteni. Este găsit după câteva zile împuşcat în cap".

[21] Raportul figurează printre documentele Comisiei de analiză... amintită mai sus.

Sunt multe elemente neclare, unele nu vor putea fi limpezite probabil niciodată. În acelaşi loc, Comisia de analiză... sublinia următoarele aspecte: „În cazul Gârjoabă reţinem că există o foaie de observaţie pe numele său. Foaie de observaţie nu se face decât pentru bolnavi (răniţi) vii, nu pentru cadavre (...). Unii spun că Gârjoabă era în spital în data de 19 III, că şi el s-a uitat pe fereastră atunci când au fost ridicate cadavrele”[22]. Or, printre acele cadavre se găsea şi al său, după cum rezultă din datele prezentate de procurori, aceasta fiind opinia care s-a şi impus ca oficială.

De subliniat este şi o constatare a comisiei respective: aspectele consemnate despre ceea ce s-a întâmplat în unitatea spitalicească nu diferă în mod fundamental de cele relatate anterior în presă!

Ameninţări pentru Comisia de analiză...

Cercetarea faptelor petrecute în spitalele timişorene în perioada Revoluţiei din Decembrie 1989 a decurs cu dificultăţi. Paradoxal, procurorii nu au întâmpinat o opoziţie făţişă, intimidantă, nu au fost ţinta unor ameninţări. Au fost mitinguri şi demonstraţii, au fost plângeri şi contestaţii, însă nu au fost ameninţaţi că vor fi bătuţi, ucişi ori că membrilor lor de familie li se vor întâmpla diverse lucruri rele. Este însă evident că oamenii legii nu au putut ajunge la unele probe fundamentale, că li s-a ascuns adevărul prin toate metodele posibile. Unii au spus că nu cunosc faptele, că nu au fost acolo, că nu au auzit, că nu au văzut, că a fost întuneric sau gălăgie, că au uitat, că nu-şi dau seama. Alţii au minţit cu neruşinare, iar alţii au manipulat prin omiterea unor aspecte. Nu a existat nicio metodă pentru a convinge oamenii din forţele de represiune să recunoască faptele, chiar când au fost puşi în faţa unor probe evidente!

În acelaşi timp, aveau să fie ameninţaţi jurnaliştii implicaţi în dezvăluirea crimelor odioase şi a faptelor tenebroase din spitalele timişorene. Arsenalul de metode a fost variat, de la ameninţări la corecţii fizice şi decese în condiţii misterioase şi până la chemări în faţa procurorilor ori a instanţelor de judecată. Sunt metode clasice şi evidente de intimidare, unele dintre ele fiind aplicate şi pe martorii acuzării (răniţi, rude ale eroilor decedaţi, protestatari şi martori ai evenimentelor). Intimidările au fost puse în aplicare şi împotriva medicilor curajoşi care au format Comisia de analiză a faptelor petrecute în decembrie 1989 în unităţile sanitare. De mai multe ori, doctorul Marius Nicolcioiu, preşedintele acestui organism, a trebuit să facă faţă unor astfel de provocări. Iată ce găsim consemnat într-un proces-

[22] Procesul-verbal al Comisiei de analiză a evenimentelor petrecute în spitalele timişorene în perioada 16-23 decembrie 1989, datat 15 iunie 1992.

verbal al comisiei: „Vineri, 12 aprilie 1991, dimineața, la ora 6,30, parcam maşina în fața blocurilor de lângă spital. Mai erau două maşini care parcau şi doi indivizi care veneau spre blocuri. Când au ajuns în apropiere, s-au îndreptat foarte ferm spre mine. În momentul în care voiam să încui maşina, vine cu mâna stângă spre mine şi-mi cere să stăm de vorbă, iar celălalt se pune în spatele meu. Speriat, am intrat în maşină. În acest moment, au început să țipe două femei. După aceea au plecat. În timp ce se apropiau de maşină, spuneau: «Maşina albă, cu număr mic». Când au plecat, mi-au spus că nu-mi voi mai vedea maşina. Am pornit maşina ca s-o parchez în curtea spitalului. Între timp, indivizii ajunseseră la urgență şi vorbeau cu portarul. Îi interpelez ce doresc. Doreau să mă legitimeze, afirmând că sunt de la Poliție. I-au luat brancardierii, dar le-au dat drumul fără să anunțe Poliția”[23]. După cum vedem, indivizii acționau la vedere, fără prea multe menajamente, erau decişi şi doar strigătele unor femei aflate în preajmă le-au stăvilit atacul. Mai mult, totul se întâmpla la ora 6,30, deci destul de devreme, fapt care arată că doctorul Nicolcioiu a fost urmărit şi că i se cunoştea autoturismul. Din acelaşi proces-verbal mai aflăm şi alte amănunte: „Poliția nu a vrut să primească plângerea mea, pe care a dus-o sora mea. De altfel, după ce s-a constituit această comisie am primit câteva telefoane anonime, în care am fost înjurat”.

Şi alte persoane se vor plânge de intimidări. De data aceasta este vorba de probleme artificiale create la locul de muncă. Relatează doctorul Nicolae Mocanu, membru al comisiei: „Atât de murdar se procedează, încât noi nu ne putem desfăşura activitatea. Eu am fost implicat, fără nicio motivație, în două cazuri discutate în Colegiu[24], doar pentru a fi hărțuit”. Presa, mai ales cea nouă, fondată după Revoluție, a luat atitudine față de aceste încercări de împiedicare a dezvăluirii adevărului despre cele petrecute în spitale, precum şi împotriva încercărilor de intimidare la care erau supuşi medicii din comisie. Vor mai fi şi alte metode. De oamenii incomozi se poate scăpa şi prin pensionare. La începutul anului 1992, atunci când Comisia de analiză... abia apucase să se organizeze şi să intre mai adânc în probleme, dr. Marius Nicolcioiu a primit o decizie de trecere în pensie. Tiberiu Bratu, directorul Spitalului Județean Timiş la acea dată, avea să declare: „Personal consider, în ceea ce îl priveşte pe dl dr. Nicolcioiu – repet, problema dânsului – că trebuie să rămână în spital, fiind în mod

[23] Procesul-verbal al Comisiei de analiză a evenimentelor petrecute în spitalele timişorene în perioada 16-23 decembrie 1989, datat 17 aprilie 1991.

[24] Este vorba de Colegiul Medicilor, organism care se ocupă de abaterile profesionale ale personalului medical. Paradoxal sau nu, Comisia de analiză a evenimentelor fusese instituită ca un organism specializat al Colegiului Medicilor…

special preşedintele Comisiei pentru aflarea adevărului în ceea ce priveşte Revoluția de la Timişoara”[25].

Mai târziu, atunci când unele aspecte vor începe să se lămurească, presiunile vor creşte constant. Doctorul Marius Nicolcioiu va reveni asupra intimidărilor, invocând şi o tentativă de atentat asupra sa: „În data de 12 aprilie 1991 am fost agresat, apoi în octombrie era să fiu călcat de un camion”. În acelaşi loc, medicul va vorbi despre greutățile întâmpinate de Comisia de analiză a evenimentelor petrecute în spitalele timişorene în perioada 16-23 decembrie 1989: „Inițial nu am vrut să fac parte din această comisie, dar apoi am acceptat. La câteva zile după constituirea comisiei am fost invitat să mă plimb prin Europa. Am spus că am evitat să vin în sicriu de la Bucureşti, nu vreau să vin în sicriu de la Roma. Am spus de la început, din primele şedințe, că nu va fi uşor şi cui îi e frică să se retragă. De asemenea, să se retragă cei care au fost informatori şi au colaborat cu Securitatea”[26].

Uneori, caracterul contează...

Scopul inițial al întrunirii comisiei în 15 iunie 1992 era legat de nevoia de a analiza un articol apărut în ziarul ***Renaşterea bănățeană***, publicat sub semnătura medicului Vasile Ivan. Acesta făcea parte din Clinica Chirurgie I a Spitalului Județean, condusă şi înainte, şi după Revoluție de controversatul conf. univ. dr. Petru Ignat. Controversat deoarece, aşa cum am văzut, a fost implicat în Revoluție de partea forțelor de represiune. Nu i se pot contesta meritele profesionale, ci caracterul. Nu poate fi acuzat că a ucis oameni ori că nu le-a acordat îngrijirile necesare. Implicarea lui apare în dispariția documentelor medicale, în preluarea unor sarcini de conducere, substituindu-se atât directorului spitalului, cât şi conducerii Direcției Sanitare. A ținut legătura cu reprezentanții regimului comunist, iar unele întruniri au avut loc chiar în cabinetul acestuia. Dr. Ivan, ca discipol al chirurgului Petru Ignat, el însuşi un profesionist de primă mână, nu a înțeles niciodată să facă deosebirea între medicul Petru Ignat şi omul cu deficiențe de caracter pus în slujba regimului dictatorial... Preşedintele Comisiei de analiză... va preciza cu această ocazie: „Scopul inițial al acestei şedințe – din această dată – era să dăm un răspuns

[25] ***Timişoara***, nr. 18 (425), 29 ianuarie 1992.

[26] Procesul-verbal al Comisiei de analiză a evenimentelor petrecute în spitalele timişorene în perioada 16-23 decembrie 1989, datat 15 iunie 1992. Referirea la întoarcerea în sicriu îşi are rostul ei, deoarece doctorul Marius Nicolcioiu a fost condamnat la moarte în regimul comunist. A fost reabilitat cu greu, iar acest om de mare caracter a reuşit să facă o frumoasă carieră ca medic.

articolului dr. Ivan din ***Renaşterea bănăţeană***. Între timp, au apărut probleme deosebite şi trebuie să discutăm în public, trebuie să lărgim discuţia. Să vină reprezentanţii presei şi fiecare să scrie cum a înţeles şi cum simte. Trebuie lămurite o serie de lucruri. În Spitalul Judeţean au fost, ca şi în altă unitate sau instituţie, partidul, Securitatea etc. În aceste condiţii, s-a colaborat cu organele respective"[27].

Despre doctorul Vasile Ivan una dintre asistente va declara în faţa Comisiei de analiză a evenimentelor că joacă teatru şi disimulează. Într-adevăr, medicul respectiv avea un bun discurs şi unele gesturi ale sale puteau să pară grandilocvente. După 1992, se va implica şi în politică, însă fără prea mare succes. Reţinem în continuare ataşamentul său faţă de conf. univ. dr. Petru Ignat şi sprijinul acordat acestuia chiar şi atunci când s-a dovedit că a făcut parte din aparatul de represiune şi că în Clinica I Chirurgie au avut loc acte reprobabile, aici funcţionând un adevărat comandament al represiunii. Nu au fost ucişi oameni în spital, deşi unele cazuri sunt dubioase, aşa cum am mai arătat. S-a colaborat intens pentru distrugerea dovezilor şi a urmelor represiunii, ceea ce înseamnă sprijin acordat la sustragerea cadavrelor eroilor incineraţi şi la dispariţia documentelor medicale. Dr. Ivan a refuzat iniţial să se prezinte în faţa Comisiei de analiză..., considerând că este părtinitoare. A revenit asupra deciziei. Ba chiar a furnizat o declaraţie destul de întinsă. În prima parte a acesteia prezintă situaţia faptică din zilele Revoluţiei şi activităţile în care a fost implicat, cele chirurgicale, în primul rând. Subliniază atitudinea profesională a medicilor Petru Ignat sau Ovidiu Golea, arătând, fără să o spună direct, că aceştia şi-au făcut datoria cu prisosinţă. Nimic despre persoanele străine de secţie care s-au perindat pe acolo, nimic despre colaborarea cu persoanele oficiale ale instituţiilor statului comunist la acea vreme.

Finalul declaraţiei date de dr. Ivan este apoteotic, recurgând la manipulare prin stabilirea unei vinovăţii colective, acuzând chiar membrii comisiei că sunt beneficiarii aceluiaşi sistem, căruia i se supune şi Petru Ignat, că nu există diferenţe, că toată lumea a colaborat cu regimul comunist şi că aşa era normal! Mai mult, se înţelege că medicii din Comisia de analiză... nici nu se ridică la performanţele profesionale ale fostului şef al Clinicii I Chirurgie şi că îi blochează promovarea din motive meschine, invidie şi răzbunare: „Domnilor ce analizaţi faptele petrecute în Revoluţie, aduceţi-vă aminte că marea majoritate a dumneavoastră sunteţi cadre didactice, că marea majoritate a dumneavoastră aţi fost secretari de

[27] Idem.

organizații PCR, de comitete PCR şi ați fost promovați în diferite funcții universitare. Conferențiarului dr. P. Ignat, în temeiul nu ştiu cărei legi, în temeiul nu ştiu cărui fapt, îi tergiversați dosarul de promovare ca profesor, solicitându-i diverse acte de la Procuratura Militară, Procuratura Civilă şi Dumnezeu ştie de aici încolo ce acte îi veți solicita la dosar. Acum vă întreb, domnilor, şi dumneavoastră ați depus astfel de acte la dosar?"[28].

Comisia de analiză a evenimentelor petrecute în spitalele timişorene în perioada 16-23 decembrie 1989 a încercat şi, în cea mai mare parte a activității sale, a şi reuşit să păstreze echilibrul cercetării. Cum am văzut, nu au lipsit acuzele de părtinire, în sensul că ar fi încercat să „demaşte" cu orice preț faptele unor medici, ba chiar că a încercat să le distrugă cariera. Pe de altă parte, au fost destule persoane care au susținut că această comisie a fost prea cuminte în concluziile formulate. Reținerile au fost impuse prin faptul că nu au fost găsite dovezi concrete pentru probarea unor acțiuni date inițial ca sigure, printre acestea figurând şi acuza că unii răniți au fost executați în Spitalul Județean. Neavând decât posibilități reduse de investigație, comisia a reuşit să elucideze destule aspecte, printre care figurează şi demonstrarea colaborării unor cadre de conducere din sistemul sanitar cu forțele de represiune, iar aceasta s-a făcut în ciuda faptului că medicii din comisie nu erau anchetatori specializați şi nici nu dispuneau de metodele specifice, chiar de constrângere, şi de instrumentele legale aflate la îndemâna procurorilor ori a unor ofițeri de la Judiciar.

Lucian-Vasile **SZABO**

[28] Declarație aflată în documentele Comisiei de analiză a evenimentelor petrecute în spitalele timişorene în perioada 16-23 decembrie 1989.

Ecoul Revoluției Române din 1989 şi reacția statelor lumii

Revoluția Română din Decembrie 1989 constituie o filă importantă din istoria națională. După mai bine de 20 de ani, Revoluția continuă să fie un subiect dezbătut şi controversat. Misterul ce învăluie acest subiect încă nu a fost înlăturat. Există un demers amplu al asociațiilor consacrate Revoluției în vederea elucidării adevărului, judecării şi condamnării vinovaților pentru morții şi răniții din Revoluție. În acest sens, este bine cunoscută activitatea intensă desfăşurată de Teodor Mărieş, preşedintele Asociației „21 Decembrie 1989", cu sediul la Bucureşti, în vederea soluționării Dosarelor Revoluției şi condamnării vinovaților de genocid asupra poporului român, care în 1989 credea în victorie şi în câştigarea libertății. Lozinca „Vrem Libertate!" a fost pe buzele acestor români, un țel ce a devenit realitate. Domnul Teodor Mărieş luptă pentru aflarea vinovaților de crimele Revoluției şi a susținut, de nenumărate ori, că se tergiversează găsirea adevărului privind Revoluția. A acordat o importanță deosebită dosarelor Revoluției, iar prin toate acțiunile desfăşurate (inclusiv cunoscuta grevă a foamei) le-a dovedit revoluționarilor că îi pasă de soarta Revoluției, că doreşte aflarea adevărului. A dat dovadă de curaj şi solidaritate cu victimele represiunii din 1989.

Teodor Mărieş îi reprezintă pe revoluționari, fiind participant la Revoluție. Datorită efortului său neîntrerupt, CEDO (Convenția Europeană a Drepturilor Omului) a hotărât ca Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație şi Justiție să comunice Asociației „21 Decembrie 1989" toate dosarele Revoluției aflate în stadiul de cercetare la procurori. Curtea a explicitat în scris că noțiunea de informare amănunțită a părților este o obligație, aceasta însemnând inclusiv comunicarea de copii xerox după actele din dosar. Conform CEDO, crimele revoluției nu pot fi prescrise, întrucât anchetele au fost tergiversate şi autoritățile române nu au fost active în derularea investigațiilor. Prin urmare, de numele lui Teodor Mărieş se leagă fapte concrete făcute în vederea elucidării adevărului.

O întrebare continuă să existe: Cine a tras?

Astăzi există păreri în rândurile opiniei publice care susțin că Revoluția nu a fost o acțiune conştientă a tuturor celor care au participat. Totuşi, conştient sau inconştient, au avut curajul să stea în fața forțelor de represiune, să scandeze lozinci anticeauşiste: „Jos Ceauşescu!", „Jos Tiranul!", „Vrem Libertate!", într-un moment în care Partidul Comunist era implementat în toate structurile statului. Astfel, au dat dovadă de eroism, curajul lor fiind demn de respect şi apreciere. Inconştiența este pusă probabil

pe manipularea de grup, însă în mod sigur exista o mare parte din poporul aflat în luptă deschisă cu forţele represive, care ştia ce vrea. Poporul aflat pe străzi nu era străin de ce sistem înfruntă.

Revoluția este a tuturor românilor, schimbările au fost vizibile la nivelul tuturor categoriilor sociale: căderea unui regim dictatorial, instaurarea democrației, care a atras după sine câştigarea de drepturi şi libertăți (egalitatea în fața legii, dreptul la vot, dreptul la opinie), trecerea la pluralism politic, iar ca sistem economic s-a instaurat capitalismul (dreptul la proprietatea privată). Victoria Revoluției şi libertatea dobândită a produs o fericire nemărginită pentru români.

Revoluția are o importanță deosebită pentru România: mereu există discuții, cărți, articole publicate, emisiuni TV, lucrări de cercetare (lucrări de licență, disertații la masterat, teze de doctorat etc.), manuale şcolare care tratează acest subiect.

Revoluția a suscitat un interes deosebit şi pe plan internațional. În primele zile după căderea lui Ceauşescu au apărut în presa română articole din care reiese atitudinea unor state ale lumii față de ce se petrecea în România. De exemplu, în ziarul „Luptătorul bănățean" sunt prezentate câteva articole privind poziția URSS, precum şi a altor state față de înlăturarea regimului lui Ceauşescu, care denotă preocuparea statelor lumii pentru soarta României şi încercarea de a găsi soluții de reorganizare şi de acordare de sprijin poporului român.

Mai jos voi încerca să prezint câteva reacții ale unor state față de situația existentă în România la acel moment.

URSS

Mihail Gorbaciov a încurajat şi susținut lupta dreaptă a poporului român. De asemenea, un purtător de cuvânt al Ministerului Afacerilor Externe al URSS a declarat referitor la evenimentele de la Bucureşti: „Nu ne îndoim că poporul român va da dovadă de înțelepciune, menținând, în pofida evenimentelor dramatice, calmul şi stabilitatea necesară, că vor fi create condiții pentru viață normală şi vor fi create noi instituții ale puterii în condiții normale".

Bulgaria

A fost încântată de ideea înlăturării lui Ceauşescu, punând chiar problema colaborării cu România, legării unei prietenii sincere (a afirmat

Petăr Mladenov)[1]. Bulgaria recunoaşte oficial FSN ca singur reprezentant şi exponent al voinţei şi intereselor poporului român, a declarat ministrul Afacerilor de Externe al Bulgariei, Boiko Dimitrov[2].

Franța

Partidul Comunist Francez şi-a declarat solidaritatea deplină cu poporul român, care a luptat pentru libertate şi democraţie, şi a chemat poporul francez să participe la o campanie de solidaritate prin acordarea de ajutoare umanitare românilor. Acesta a condamnat fostul regim dictatorial existent în România, care se face vinovat de moartea a mii de oameni[3].

În Franța, la Paris, miniştrii de externe ai Pieței Comune au hotărât să acorde ajutor României, chiar reluarea cooperării cu România[4]. Preşedintele Comisiei C.E.E, Jacques Delors, a anunțat, printr-o declarație, că se doreşte ajutarea României în vederea modernizării economiei, dar în primul rând pentru satisfacerea necesităților cetățenilor. De asemenea, a afirmat că modernizarea economiei asigură şi succesul reformelor politice în România, al trecerii de la totalitarism la pluralism politic[5].

Vatican

Papa Ioan Paul al II-lea a declarat referitor la evenimentele din 1989 că „este un an extraordinar", exprimându-şi satisfacția pentru eliberarea țărilor din Europa de Est, însă a regretat violența la care a fost supus poporului român[6].

Portugalia

Preşedintele Portugaliei, Mário Soares, a declarat că „întreaga opinie publică respiră cu uşurare ca urmare a căderii dictatorului Ceauşescu şi a clicii sale. Nimeni nu va schița niciun gest în favoarea lui. Ceauşescu va avea destinul fatal al dictatorilor". De asemenea, acesta a mai declarat că

---

[1] *Ecouri la evenimentele din România*, în „Luptătorul bănățean", nr. 2, 23 decembrie 1989, p. 4.
[2] *Ecouri internaționale la evenimentele din România*, în „Luptătorul bănățean", nr. 6, 27 decembrie 1989, p. 4.
[3] *Ecouri internaționale la evenimentele din România*, în „Luptătorul bănățean", nr. 5, 26 decembrie 1989, p. 4.
[4] *Ecouri la evenimentele din România*, în „Luptătorul bănățean", nr. 2, 23 decembrie 1989, p. 4.
[5] *Ecouri internaționale ale evenimentelor din România*, în „Luptătorul bănățean", nr. 9, 30 decembrie 1989, p. 4.
[6] *Ecouri internaționale la evenimentele din România*, în „Luptătorul bănățean", nr. 5, 26 decembrie 1989, p. 4.

„libertatea, atât de des încătuşată, triumfă la Bucureşti şi în întreaga Românie”.

Japonia

Partidul Comunist Japonez a salutat victoria poporului român, care, prin manifestații de protest în masă, a provocat căderea regimului Ceauşescu. De asemenea, a afirmat că evenimentele din România au demonstrat forța mâniei poporului împotriva unui regim ce nu se bucura de sprijinul maselor, a cărui politică a contravenit flagrant democrației. Poporul a luptat pentru libertate şi democrație. Aceste afirmații au fost făcute prin intermediul unei declarații difuzate la Tokio, în numele preşedintelui Prezidiului C.C. al partidului, Tetzuzo Fuwa[7].

Guvernul nipon a condamnat reprimarea brutală a demonstranților în România. Acțiunile regimului dictatorial, prin care se încerca înăbuşirea prin forță a voinței poporului român, dornic de libertate şi democrație, au însemnat o sistematică încălcare a drepturilor fundamentale ale omului[8]. În presa japoneză a fost apreciat curajul românilor care deşi au trăit ani îndelungați de oprimare sub dictatura lui Ceauşescu, au păstrat dorința pentru reformă şi democratizare. Încercarea lui Ceauşescu de a-şi salva puterea s-a făcut prin sacrificarea unui număr mare de vieți omeneşti, folosindu-se forța. Energia poporului român merită respect, iar Ceauşescu este vinovat pentru sângele vărsat[9].

China

Un purtător de cuvânt al M.A.E. chinez a declarat: „China nu s-a amestecat niciodată în afacerile interne ale României şi respectă opțiunea poporului român”, făcând referire la constituirea Consiliului Frontului Salvării Naționale[10].

Polonia

Guvernul polonez, prezidat de Tadeusz Mazowiecki, a dat expresie sentimentelor de profund regret față de morții din rândul cetățenilor români din timpul Revoluției. Polonia, prin Consiliul de Miniştri, a anunțat că

[7] *Ecouri la evenimentele din România*, în „Luptătorul bănățean”, nr. 2, 23 decembrie 1989, p. 4.
[8] *Ecouri internaționale la evenimentele din România*, în „Luptătorul bănățean”, nr. 3, 24 decembrie 1989, p. 4.
[9] *Ecouri internaționale la evenimentele din România*, în „Luptătorul bănățean”, nr. 5, 26 decembrie 1989, p. 4.
[10] *Telegrame externe*, în „Luptătorul bănățean”, nr. 6, 27 decembrie 1989, p. 4.

doreşte să acorde sprijin militar României, persoanelor afectate de evenimentele petrecute[11].

RDG

La Berlin, Comitetul de pregătire al Congresului Extraordinar al Uniunii Sindicatelor Libere Germane a donat suma de cinci milioane de mărci Comitetului de solidaritate cu poporul român, pentru a acorda sprijin şi ajutoare românilor aflaţi în suferinţă[12]. Sub patronajul primarului Horst Jäger, din oraşul Gera din RDG, s-a constituit un comitet cetăţenesc pentru sprijinirea locuitorilor Timişoarei.[13] Opinia publică din RDG s-a oferit să acorde sprijin material şi moral României. Purtătorul de cuvânt al guvernului Wolfgang Meyer a declarat că recunoaşte Consiliul FSN, cu care va menţine contacte strânse[14].

RFG

Românii aflaţi în exil în întreaga Germanie Federală şi-au exprimat sprijinul faţă de cele petrecute în România[15]. Preşedintele RFG, Richard von Weizsäcker, şi-a declarat satisfacţia că anul 1989 marchează încheierea unei perioade complexe în evoluţia mondială[16].

Spania

În Madrid a existat o campanie de solidaritate cu populaţia din România, ce avea deviza „Alături de poporul român". Această acţiune este iniţiată de organizaţia spaniolă de binefacere „Caritas"[17].

Danemarca

Toate guvernele statelor nordice au recunoscut noul guvern al României. Guvernul Danemarcei a pus la dispoziţia Crucii Roşii daneze şi a organizaţiilor „Ajutor popular" un fond de 11.000.000 de coroane în vederea ajutării populaţiei României[18].

---

[11] *Alături de poporul român*, în „Luptătorul bănăţean", nr. 3, 24 decembrie 1989, p. 4.
[12] *Telegrame externe*, în „Luptătorul bănăţean", nr. 10, 31 decembrie 1989, p. 4.
[13] *Alături de poporul român*, în „Luptătorul bănăţean", nr. 3, 24 decembrie 1989, p. 4.
[14] *Ecouri internaţionale la evenimentele din România*, în „Luptătorul bănăţean", nr. 5, 26 decembrie 1989, p. 4.
[15] *Ecouri internaţionale la evenimentele din România*, în „Luptătorul bănăţean", nr. 4, 25 decembrie 1989, p. 4.
[16] *Ecouri internaţionale la evenimentele din România*, în „Luptătorul bănăţean", nr. 5, 26 decembrie 1989, p. 4.
[17] *Telegrame externe*, în „Luptătorul bănăţean", nr. 10, 31 decembrie 1989, p. 4.

Finlanda

Guvernul finlandez şi-a exprimat speranța că situația din România va evolua pe o cale paşnică după noile evenimente de cotitură, conform declarației ministrului de externe al Finlandei, Pertti Aasio. Crucea Roşie din Finlanda a anunțat că este pregătită să trimită medicamente şi alte ajutoare medicale. În Finlanda a fost creat fondul de ajutorare a victimelor represiunii din România.

Cehoslovacia

Partidul Comunist din Cehoslovacia şi-a exprimat convingerea că poporul român şi comuniştii cinstiți vor reuşi să găsească o cale de ieşire din situația tragică în care a ajuns țara sub conducerea regimului dictatorial antipopular al lui Nicolae Ceauşescu, s-a subliniat în declarația preşedintelui Partidului Comunist din Cehoslovacia, Ladislav Adamec. Comuniştii cehoslovaci au sprijinit năzuința oamenilor muncii români, îndreptată spre înnoirea bazelor umanitare şi democratice ale socialismului[19]. Relevantă, pentru a se observa părerea despre căderea lui Ceauşescu, este reproducerea făcută de Agenția Cehoslovacă C.T.K. a textului unui mesaj adresat de Slavomir Klaban, în numele Comitetului de pregătire a social-democrației cehoslovace: „Social-democrația din Cehoslovacia condamnă cu fermitate represiunea barbară inițiată de regimul stalinist în România, salută doborârea sângerosului dictator şi urează poporului român multe succese pe calea spre societatea democratică”[20].

Italia

Ministrul de externe al Italiei, Gianni de Michelis, a declarat: „Prin căderea regimului Ceauşescu este eliminată principala cauză a represiunii sângeroase din România, pregătindu-se, astfel, terenul pentru ca poporul român, deosebit de apropiat de noi, să-şi poată construi un viitor liber şi democratic.... Va fi necesară solidaritatea altor țări cu o Românie ce şi-a redobândit libertățile fundamentale. Italia va acționa în această direcție şi va cere comunității occidentale să-şi asume răspunderea ce-i revine”. Acesta şi-a exprimat întreaga admirație pentru poporul român, care a luptat cu atât de

---

[18] *Ecouri internaționale ale evenimentelor din România*, în „Luptătorul bănățean”, nr. 9, 30 decembrie 1989, p. 4.

[19] *Ecouri la evenimentele din România*, în „Luptătorul bănățean”, nr. 2, 23 decembrie 1989, p. 4.

[20] *Ecouri internaționale la evenimentele din România*, în „Luptătorul bănățean”, nr. 4, 25 decembrie 1989, p. 4.

mult curaj, şi, totodată, profundul regret pentru numeroasele victime înregistrate[21].

Mai multe personalităţi ale vieţii politice italiene (ministrul de externe, Gianni de Michelis, secretarul naţional al Partidului Democrat Creştin, Arnaldo Forlani, şi Achille Occhetto, secretarul general al Partidului Comunist Italian) şi-au exprimat satisfacţia pentru libertatea recâştigată de către poporul român, însă această satisfacţie a fost umbrită de sângele vărsat de români pentru redobândirea acestei libertăţi[22].

S.U.A.

Preşedintele S.U.A., George Bush, a salutat răsturnarea de la putere a lui Ceauşescu şi a anunţat că are în vedere ajutoare economice pentru România în cazul când ţara va trece la democraţie. Bush a calificat schimbările din România drept „dramatice". Anterior, într-o declaraţie scrisă, el i-a cerut fostului guvern al României să nu recurgă la represiuni brutale şi să pună capăt dictaturii lui Ceauşescu.

Purtătorul de cuvânt al Casei Albe, Marin Fitzwater, a afirmat într-o declaraţie că Statele Unite ale Americii sunt alături de România şi că „împărtăşesc bucuria poporului român". Casa Albă şi-a manifestat speranţa într-o tranziţie paşnică şi o evoluţie spre democraţie în România, punând chiar problema stabilirii unor relaţii normale cu această ţară şi oferirii de asistenţă economică, dacă România „va avansa pe calea reformelor democratice".

Olanda

Guvernul olandez s-a „angajat să sprijine, împreună cu partenerii săi, procesul de schimbare din România, în toate domeniile posibile", relevă un comunicat dat publicităţii la Haga. Tot în cadrul aceluiaşi comunicat s-a afirmat că prin căderea lui Ceauşescu şi a regimului său a luat sfârşit o dictatură sângeroasă. Guvernul olandez şi-a exprimat, totodată, „gândurile şi sentimentele de simpatie faţă de toţi cei care au suferit în România".

Primul-ministru al Olandei, Ruud Lubbers, a anunţat că guvernul ţării sale a deblocat suma de 87 milioane florini (44 milioane de dolari) pentru ajutorarea ţărilor din estul Europei în anul 1990. Până la acel moment, numai Polonia şi Ungaria primiseră acest ajutor financiar, dar după cum preciza premierul olandez, ajutorul urma să fie acordat şi altor state est-europene.

---

[21] *Ecouri la evenimentele din România*, în „Luptătorul bănăţean", nr. 2, 23 decembrie 1989, p. 4.

[22] *Ecouri internaţionale la evenimentele din România*, în „Luptătorul bănăţean", nr. 3, 24 decembrie 1989, p. 4.

Iugoslavia

Crucea Roşie din Iugoslavia a anunțat că oferă sprijin Crucii Roşii din România, ca urmare a evenimentelor dramatice intervenite pe pământul românesc[23]. Uniunea Sindicatelor din Iugoslavia şi-a exprimat, de asemenea, solidaritatea cu lupta plină de curaj a poporului român şi sprijină procesul de reînnoire democratică a societății româneşti. În rândurile clasei muncitoare a existat un sentiment de compasiune față de soarta românilor ce au devenit victime nevinovate[24].

Grecia

Partidul Comunist din Grecia a salutat revoluția poporului român, care a avut puterea să răstoarne un regim dictatorial[25].

Marea Britanie

Liderul Partidului Laburist din Marea Britanie, Neil Kinnock, a afirmat că detronarea lui Ceauşescu este cel mai frumos dar de Crăciun pentru poporul român şi un triumf pentru libertate. El a afirmat: „Nimeni, însă, nu trebuie să uite de sacrificiile poporului român, nici de forțele teribile care au curmat atâtea vieți. Pentru început, trebuie ca tot ce s-a aflat în mâinile tiranului să fie pus imediat la dispoziția poporului român"[26]. Premierul britanic Margaret Thatcher a elogiat curajul extraordinar al poporului român, declarând că întreg poporul britanic urmăreşte cu compasiune şi admirație evenimentele tragice, dar pline de eroism ale românilor[27].

Islanda

Ministrul Afacerilor Externe, Jón Baldvin Hannibalsson, şi-a exprimat satisfacția în legătură cu faptul că România a luat calea democrației[28].

---

[23] *Ecouri la evenimentele din România*, în „Luptătorul bănățean", nr. 2, 23 decembrie 1989, p. 4.

[24] *Ecouri internaționale ale evenimentelor din România*, în „Luptătorul bănățean", nr. 9, 30 decembrie 1989, p. 4.

[25] *Telegrame externe*, în „Luptătorul bănățean", nr. 8, 29 decembrie 1989, p. 4.

[26] *Ecouri internaționale la evenimentele din România*, în „Luptătorul bănățean", nr. 3, 24 decembrie 1989, p. 4.

[27] *Telegrame externe*, în „Luptătorul bănățean", nr. 8, 29 decembrie 1989, p. 4.

[28] *Ecouri internaționale la evenimentele din România*, în „Luptătorul bănățean", nr. 4, 25 decembrie 1989, p. 4.

Austria

Cancelarul federal al Austriei, Franz Vranitzky, a felicitat, într-o declarație, poporul român, subliniind că, în sfârşit, poarta libertății i-a fost deschisă şi României. A declarat că un regim brutal a căzut, fiind astfel create condiții pentru o dezvoltare paşnică şi democratică. A mai precizat că pentru întreaga Europă, prin căderea regimului brutal din România, ziua de 22 Decembrie 1989 va fi zi istorică. Vicecancelarul Josef Riegler şi-a exprimat regretul că poporul român trebuie să plătească pentru acest act un preț atât de mare. El a cerut tuturor forțelor democratice să ajute reconstrucția din România[29].

Ungaria

În legătură cu cele petrecute în România, preşedintele interimar al Republicii Ungare, Mátyás Szűrös, a declarat că Ungaria salută evenimentele din România şi că sunt solidari cu poporul român. A ținut să adauge că în România a existat o dictatură despotică, ce i-a pricinuit mari suferințe populației.

Elveția

Existau informații ce se vehiculau în presa elvețiană, că familia Ceauşescu avea bani în bănci din Zürich, nu se ştia suma exactă: 400 de milioane de dolari sau, după unele surse, 10 milioane de dolari. Se pare că aceste fonduri urmau a fi blocate. Întreg articolul este pus sub semnul întrebării: *Să fie oare adevărat*? Din acest titlu reiese că aceste ştiri nu erau confirmate de autoritățile elvețiene.

Suedia

„Prăbuşirea regimului Ceauşescu este o veste minunată. Evenimentele din ultimele zile au demonstrat cum o mişcare populară poate răsturna un regim, oricât de brutal ar fi el", a afirmat primul-ministru al Suediei, Ingvar Carlsson. Toate partidele politice suedeze au salutat căderea dictatorului român, a precizat agenția France-Presse[30]. Guvernul suedez a hotărât să aloce 20 de milioane de coroane, reprezentând un ajutor acordat României în medicamente şi alimente.

[29] *Ecouri internaționale la evenimentele din România*, în „Luptătorul bănățean", nr. 3, 24 decembrie 1989, p. 4.

[30] *Ecouri internaționale la evenimentele din România*, în „Luptătorul bănățean", nr. 3, 24 decembrie 1989, p. 4.

Norvegia

Guvernul Norvegiei a recunoscut ca singur reprezentant legitim al României Consiliul Frontului de Salvare Națională[31].

Canada

Datorită căderii regimului dictatorial, Canada a reluat relațiile diplomatice cu România, anunț făcut prin ambasadorul canadian de la Bucureşti.

Argentina

Recunoaşte noul guvern de la Bucureşti, exprimându-şi sprijinul față de transformările politice din România.

Columbia

Guvernul Columbiei a declarat că recunoaşte Consiliul FSN[32].

Turcia

Guvernul Turciei şi-a exprimat satisfacția în legătură cu răsturnarea regimului Ceauşescu. Printr-o declarație, purtătorul de cuvânt al Ministerului de Externe al Turciei a afirmat, privind Revoluția Română: „evenimentul cel mai fericit din istoria poporului român prieten".

Tunisia

Această țară şi-a exprimat dorința ca poporul român să triumfe în lupta pe care o duce pentru lichidarea consecințelor regimului de dictatură înlăturat. În declarația dată de Ministerul de Externe tunisian se mai specifică faptul că poporul duce o luptă „în mod paşnic şi democratic" pentru înlăturarea rămăşițelor comuniste.

Uruguay

Partidul Comunist din Uruguay a condamnat brutalitățile criminale ale regimului Ceauşescu, menționând că socialismul înseamnă „democrație, libertate, respectarea drepturilor omului şi ale cetățenilor"[33].

---

[31] *Ecouri internaționale la evenimentele din România*, în „Luptătorul bănățean", nr. 4, 25 decembrie 1989, p. 4.
[32] *Telegrame externe*, în „Luptătorul bănățean", nr. 7, 28 decembrie 1989, p. 4.
[33] *Ecouri internaționale la evenimentele din România*, în „Luptătorul bănățean", nr. 3, 24 decembrie 1989, p. 4.

Cuba

Fidel Castro, preşedintele Consiliului de Stat şi al Consiliului de Miniştri, a autorizat trimiterea urgentă a unui ajutor constând în 22 de tone de medicamente, instrumente medicale şi alimente pentru România.

Israel

Guvernul israelian urma să trimită ajutoare materiale României.

Irak

Colectivul de socialişti români de la Fabrica de ciment Sinjar-Irak şi-a exprimat admirația pentru evenimentele din România, mai ales față de curajul românilor, afirmând despre aceştia: „bravi oameni, care au luptat şi s-au jertfit pentru dreptate". Afirmau cu tărie că pe acei eroi nu îi vor uita niciodată şi că îi vor trece, împreună cu poporul român, în Cartea de aur a eroilor neamului românesc – un gând curat, plin de respect şi sincer față de eroii Revoluției[34].

Mai toate statele lumii au privit cu entuziasm căderea regimului dictatorial din România, multe dintre ele au acordat sprijin şi ajutoare umanitare României. De asemenea, Crucea Roşie din țările respective s-a mobilizat să acorde ajutor de urgență țării noastre. Instaurarea unui regim democratic în România a deschis noi căi de colaborare cu statele lumii, noi perspective de reorganizare internă în vederea dezvoltării României din toate punctele de vedere. Bucuria căderii tiraniei nu a fost doar a României, ci a întregii lumii.

Cristina **TUDOR**

[34] *Ecouri internaționale la evenimentele din România*, în „Luptătorul bănățean", nr. 4, 25 decembrie 1989, p. 4.

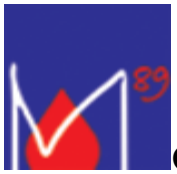

OPINII ŞI ATITUDINI

Casa Regală a României, susținătoarea statului de drept

România a cunoscut o perioadă de mare înflorire şi dezvoltare în timpul Regalității. Monarhia constituțională a adus consolidarea statului român, libertate, democrație şi aşezarea României între statele civilizate ale lumii.

Vom încerca în această prezentare, fără a avea pretenția că vom putea epuiza acest subiect deosebit de vast, o privire asupra activității Casei Regale a României în timpul desfăşurării revoltei din Decembrie 1989, dar şi după ce națiunea română şi-a recâştigat dreptul de a se alătura celorlalte națiuni libere din Europa.

Pentru început se impune o scurtă prezentare a istoriei Casei Regale a României. Se impune să dăm un răspuns la întrebarea de ce a fost nevoie de un principe străin pentru ca Principatele Române, după Unirea realizată de Alexandru Ioan Cuza, primul domnitor al celor două țări greu încercate de istorie, să poată merge mai departe, unite într-un stat național şi liber.

Încă înainte de dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza se creează în cele două Principate, Țara Românească şi Moldova, un front unionist. La Iaşi, în februarie 1857, unioniştii se constituie în „Comitetul Electoral al Unirii" şi adoptă un program de acțiune. Unul din punctele acestui program, punctul 4, stipulează următoarele: ereditatea şefului statului, ales din una din familiile suverane ale Europei, dar cu înlăturarea acelora din statele vecine (...)[1].

În Muntenia, la 15 martie 1857, în ziarul „Concordia" membrii Comitetelor Unirii publică dorințele exprimate de bucureşteni la o adunare unionistă. Unul din puncte se referă la viitorul şef al statului. „Prinț străin cu moştenirea tronului, ales dintr-o dinastie domnitoare d-ale Europei, ai cărui

[1] Stelian Neagoe, *Istoria unirii românilor*, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986, p. 341.

moştenitori născuți în țară am dori să fie crescuți în religia țării", cereau bucureştenii la adunarea unionistă din 1857[2].

Fostul domnitor al Moldovei, Grigore Alexandru Ghica (1849-1856), îi scria în mai 1857 un memoriu ministrului de externe francez, contele Walewski. În acest lung memoriu, fostul domnitor moldovean îşi exprimă dorința ca cele două Principate să fie unite, pentru că locuitorii lor sunt frați de acelaşi sânge şi de aceeaşi origine[3].

Fostul şef al statului moldovean îi mărturiseşte oficialului francez greşelile pe care le-a făcut în cei 7 ani de domnie, dar îi arată şi cauzele pentru care a săvârşit aceste nedreptăți şi nelegiuiri. „Însă cum era să nu fac, când eram în înrudire şi în amiciție cu toți boierii? Cum era să nu pun ministru pe vărul meu; logofăt mare pe cuscrul meu; postelnic pe fiul meu; preşedintele divanului pe cumnatul meu; ispravnici pe nepoți şi pe amici, privighetori şi polițai pe oamenii acestora?"[4]

Unirea Principatelor Române se realizează prin actul de la 24 ianuarie 1859, Alexandru Ioan Cuza este ales domnitor şi în Țara Românească, după ce în 5 ianuarie a fost ales domnitor al Moldovei, devenind primul domnitor ales al Principatelor Române Unite. Până în februarie 1866 avea să domnească Alexandru Ioan Cuza. Manifestările autoritare ale lui Cuza au adus nemulțumiri din partea partidelor vremii, împotriva sa constituindu-se ceea ce s-a numit Monstruoasa Coaliție. Din cauza orientărilor politice diferite apărute între Cuza şi politicienii acelor vremuri, în 11 februarie 1866 domnitorul Unirii a fost obligat să abdice şi să părăsească Principatele.

După abdicarea lui Cuza, clasa politică şi-a îndreptat atenția spre dinastiile domnitoare din Europa pentru a aduce pe tronul Principatelor un principe din rândul acestora.

Carol I soseşte în Principate la puțin timp după abdicarea lui Cuza şi aduce, odată cu primii săi paşi pe glia sacră a națiunii române, leacul cu care spera să poată vindeca poporul de aici de gena dezbinării, gena moştenită de la strămoşii daci.

Întemeietor al Dinastiei Române, Carol I a fost un vlăstar al Zollernilor, fiu al principelui prusac Karl Anton de Hohenzollern-Sigmaringen şi al prințesei Josephine Friederike Luise de Baden.

Odată instalat domnitor al Principatelor Române, având adeziunea poporului, care în urma unui plebiscit s-a pronunțat pentru aducerea sa cu un număr de 685.966 voturi pentru şi doar 224 împotrivă, noul şef al statului,

[2] *Ibidem*, p. 351.
[3] *Ibidem*, p. 363.
[4] *Idem.*

Carol I, a început munca pentru clădirea unei noi patrii, emițând în acest sens o proclamație către poporul român, proclamație ce cuprindea viitoarele sale intenții. Credința în Dumnezeu şi în valorile naționale, iubire, fericire şi unitate sunt principiile ce reprezintă fundamentul Casei Regale a României, încă de la întemeierea sa.

La puțin timp după ce noul domn luase în mâinile sale cârma fragilului stat român, Dimitrie Sturdza rostea în Senat următoarele cuvinte: „Prin preluarea conducerii, Carol I a salvat România de la războiul civil şi a ajutat-o să nu cadă în prăpastia pe marginea căreia se afla aproape fără speranță!”.[5]

La 1 iulie 1866, Principele Carol I promulgă Constituția, legea fundamentală pentru consolidarea statului de drept, iar pe 10 mai 1877 Principele semnează actul prin care se consfințeşte Independența României, statul român având până atunci statut de autonomie sub suzeranitate otomană. La 10/22 mai 1881 Carol I este încoronat Rege al României, România devenind, cu începere de la această dată, Monarhie constituțională (Regat).

Alături de soția sa, regina poetă Carmen Sylva, Regele Carol I avea să consolideze trainic statul român, lăsând urmaşilor premisele întregirii lui.

După ce Carol I părăseşte cele pământeşti, în 1914, succesorul său, Fedinand I, duce mai departe opera de consolidare şi întregire a statului român, lăsat moştenire de unchiul său, Regele Carol I. Fiul lui Leopold, fratele lui Carol I, Regele Ferdinand I, om de onoare şi caracter, s-a conformat cu bucurie şi conştiinciozitate obligației ce i s-a impus, aceasta chiar şi cu riscul ca, sub rigoarea îndeplinirii ei, să i se frângă inima.[6]

Având lângă el, drept soție, un nobil vlăstar al Casei Regale Britanice, Marie Alexandra Victoria din Casa de Saxa-Coburg şi Gotha, dar şi o clasă politică dornică de a lăsa ceva urmaşilor, Ferdinand I este Regele care a întregit România în anul 1918, după încheierea primei conflagrații mondiale.

Regele Ferdinand I, Întregitorul, şi Regina Maria au fost încoronați ca şefi ai noului stat național unitar român în Biserica Încoronării din Alba-Iulia, în data de 15 octombrie 1922, această încoronare făcându-se de însuşi Miron Cristea, Mitropolitul Primat al Regatului Unit al României.

După Unire, Regele Ferdinand I şi Regina Maria au urmărit să asigure noului stat climatul de linişte, pentru ca oamenii politici din Regat să poată desăvârşi consolidarea sa. Astfel că Regele Ferdinand I a căutat să-şi

[5] Paul Lindenberg, *Regele Carol I al României,* Editura Humanitas, Bucureşti, 2003, p. 76.
[6] Eugen Wolbe, *Ferdinand I, Întemeietorul României,* Editura Humanitas, Bucureşti, 2008, p. 22.

facă o părere clară despre bolşevism şi a declarat în noiembrie 1919: „Găsesc că mijlocul preventiv cel mai bun împotriva bolşevismului constă într-o reformă agrară înfăptuită cu generozitate. La noi în România, această reformă deja se realizează; şi pot să spun liniştit că, în parte, ea este meritul meu. Sunt convins că în statele agrare bolşevismul nu poate să apară decât ca o maladie de scurtă durată. Leacurile cele mai bune împotriva ei sunt împărţirea pământului şi asigurarea posibilităţii de a munci”.[7]

În timpul domniei celor doi suverani statul de drept a fost consolidat prin ratificarea, în 29 martie 1923, a unei noi Constituţii, act fundamental care să corespundă noului stat întregit.

Până în vara anului 1940 avea să dureze România Întregită după Primul Război Mondial. În timpul domniei Regelui Carol al II-lea, România pierde o serie întreagă de teritorii în dauna unor puteri cu regimuri totalitare. Dictatura Regelui Carol al II-lea se instituie şi în România în anul 1938, ţara noastră căzând pradă absolutismului unui monarh care se abate de la principiile democraţiei pe baza cărora a fost fondată Casa Regală a României.

Carol al II-lea avea să renunţe la tronul României în 1925, succesorul Regelui Ferdinand I, după moartea acestuia în 1927, devenind nepotul său, Mihai I, care, datorită faptului că avea vârsta de 6 ani, a domnit timp de aproape 3 ani sub o regenţă. Carol al II-lea revine pe tronul României în iunie 1930 şi timp de 10 ani domnia sa va sta sub semnul unui grup de influenţă implicat în numeroase acte de corupţie.

În 1940 Regele Carol al II-lea abdică în favoarea fiului său, Mihai, principele moştenitor al coroanei Regatului României, care până în anul 1947 va avea de înfruntat numeroase piedici în apărarea democraţiei şi a ordinii de drept din Regatul său.

Cu sprijinul oamenilor politici grupaţi în jurul Tronului, mizând pe ajutorul statelor cu democraţii avansate, dar şi pe sprijinul divin, Mihai I, în calitate de şef al statului român şi de comandant suprem al armatei, comandă întoarcerea armelor împotriva ocupantului german prin Proclamaţia către ţară rostită la radio în seara de 23 august 1944. După ce dictatura lui Ion Antonescu a fost înlăturată, dictatorul fiind arestat, urmările acţiunilor lui nu au rămas fără ecou pe frontul de est. Armatele sovietice nu s-au purtat deloc cavalereşte cu noua armată aliată, trupele româneşti care se aflau în contact imediat cu trupele armatei roşii au fost tratate ca prizoniere.[8]

---

[7] *Ibidem*, pp. 249-250.

[8] Mircea Ciobanu, *Convorbiri cu Regele Mihai I al României*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1997, p. 33.

Slaba reacție a statelor aliate preocupate, poate, mai mult să ocrotească puterea sovietică aflată de aceeaşi parte a baricadei cu ele, dar cu alte intenții la finalul celei de-a doua conflagrații mondiale, a adus Regatul României în fața invaziei armatei sovietice, armată care, deşi a săvârşit numeroase abuzuri împotriva unei țări aliate, acestea nu au atras intervenția celorlalte puteri din tabăra Națiunilor Unite.

Acțiunea conspirativă a sovieticilor asupra Regatului României a început imediat după ce ocupanții roşii au instalat, în 6 martie 1945, un guvern care să le sprijine politica de ocupație, guvernul Groza. Guvernului de ocupație, Regele i-a răspuns printr-o grevă, refuzând colaborarea cu acesta. Ezitările unor politicieni, dar şi indiferența vesticilor pentru soarta statului român, au dus, odată cu abdicarea forțată a Regelui Mihai I, la desființarea instituției statale, teritoriul României fiind inclus pentru mulți ani în întinsul Imperiu al Sovietelor.

Membrii Casei Regale a României au fost exilați şi forțați să trăiască departe de locurile în care strămoşii lor au reuşit să ridice o națiune.

România Regală a continuat să existe în exil, ea a rămas mai departe grupată în jurul Regelui. Pentru românii prigoniți de regimul totalitar comunist, precum şi pentru toți românii care au simțit nevoia de o reprezentare oficială între străini, a fost creat Comitetul Național Român, un guvern al României Regale în exil.[9] Comitetul a fost constituit pe baze democratice şi a avut acordul generalului Rădescu, exilat de ocupația sovietică.[10]

Micile neînțelegeri din interiorul Comitetului nu au umbrit acțiunile sale, guvernul din exil arătând lumii libere drama prin care trecea România ocupată de armata imperiului de la răsărit.

În acest timp, în țară prigoana celor care mai credeau că pot rezista luptând pentru menținerea statului de drept era în toi. Au urmat, în rândul elitelor Regatului României, arestări făcute de securitate, poliția politică organizată după modelul serviciilor secrete din timpul Rusiei medievale. Securitatea avea să distrugă întreaga clasă politică formată în spiritul statului de drept, având de suferit întreaga populație aflată în țara ocupată.

Revoltele împotriva noului regim au culminat cu anul 1989, atunci când, având favorabil şi contextul internațional, România şi-a putut croi un destin nou, un destin care să poată reînnoda firul rupt al istoriei patriei odată cu abdicarea forțată a Regelui Mihai I.

[9] Ibidem, p. 235.
[10] Ibidem, p. 246.

În 30 ianuarie 1989 Regele Mihai a adresat o scrisoare Națiunilor Unite, Comisiei Drepturilor Omului din Geneva. În scrisoare, suveranul de drept al României, Regele Mihai I, pledează în numele poporului român şi roagă Comisia Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului să intervină în favoarea României. Suveranul român aduce la cunoştința Comisiei faptul că drepturile omului sunt încălcate prea ades şi în prea multe state şi este un act justițiar ca aceste încălcări să fie combătute energic.[11] Regele României cere Comisiei să acorde prioritate în lucrările ei celor 23.000.000 de oameni obligați să-l aplaude pe cel care-i înfometează, îi umileşte, le distruge oraşele şi satele.[12]

La sfârşitul lunii noiembrie 1989, Regele Mihai se adresează preşedinților celor două mari puteri ale lumii, George Bush şi Mihail Gorbaciov, îndemnându-i să nu uite nefericitul popor român în discuțiile pe care le vor avea în curând.[13]

Izbucnirea revoltei de la Timişoara, revoltă îndreptată împotriva terorismului practicat de reprezentanții regimului socialist, îl determină pe Regele Mihai I să se alăture în 19 decembrie, îngrijorat de cruzimea celor ce s-au petrecut cu două zile în urmă, din exil, cu gândul şi sufletul, alături de românii revoltați. Regele îndeamnă românii să manifesteze paşnic, fiindcă, prin însăşi sălbăticia represiunii, autoritățile au arătat teamă în fața poporului.[14]

Luările de cuvânt vor fi continuate de Regele Mihai şi în seara de 21 decembrie, dată în care Bucureştiul s-a solidarizat cu vestul României pentru îndepărtarea socialismului. Apelul Regelui este transmis, concomitent, la Radio Europa Liberă, Vocea Americii, B.B.C. şi de ziariştii întruniți la Ferney-Voltaire (Franța). În apelul transmis la posturile de radio care în timpul R.S.R. dădeau speranțe tuturor românilor, Regele cere armatei române să răstoarne regimul impostorului Ceauşescu şi al familiei sale, precum şi să elimine securitatea.[15] De asemenea, cheamă muncitorii la grevă generală pe tot cuprinsul țării, apelează la diplomații români din străinătate să participe la răsturnarea regimului, le cere generalilor şi persoanelor opuse regimului să constituie un guvern de tranziție care să readucă democrația şi să organizeze alegeri libere.[16]

---

[11] Liviu Vălenaş, *Regele Mihai printre noi*, Editura Ars Longa, Iaşi, 1999, p. 259.
[12] *Idem.*
[13] Liviu Vălenaş, *Regele Mihai printre noi*, Editura Ars Longa, Iaşi, 1999, p. 260.
[14] *Ibidem*, p. 261.
[15] *Ibidem*, p. 262.
[16] *Idem.*

După ce cuplul de dictatori părăseşte puterea, în data de 22 decembrie 1989, trupele fidele regimului socialist încearcă să se salveze atacând poporul, care se bucura de victoria obținută, în stradă. Atacurile teroriştilor asupra poporului, atacuri ce au avut loc în seara de 22 şi în noaptea de 23 decembrie, nu l-au lăsat indiferent pe Regele Mihai I. Suveranul român face un apel către întreaga lume creştină, cerând marilor puteri să intervină împotriva gărzii pretoriene a lui Ceauşescu, compusă din trupe militare de elită siriene şi libiene, care sprijină securiştii rămaşi fideli lui Ceaușescu.[17]

După lichidarea liderilor care au reprezentat vechiul regim, Regele Mihai I a adresat românilor, în a doua zi de Crăciun, un mesaj pentru restabilirea păcii civile, a păcii din inimile lor.[18] Ataşat țării, fidel devizei Casei Regale a României, „Nihil sine Deo", Regele suveran şi-a exprimat dorința de a contribui cu toată puterea sa la restabilirea păcii în țară şi la refacerea ei.[19]

În ianuarie 1990, Principesa Margareta păşeşte pentru prima dată în România şi găseşte urmele regimului socialist, umbra cenuşie a anilor de totalitarism abătuți peste țară. Pentru a ajuta România eliberată din lagărul sovietic, Principesa Margareta a pus bazele unei fundații, fiind sprijinită şi de tatăl său, Regele Mihai I.

Cu toate intențiile bune venite din partea Regelui, de a ajuta România să renască după căderea comunismului, noua putere instalată după 22 Decembrie nu va dori o reconciliere cu istoria şi o abandonare a vechilor mentalități comuniste, dovedind prin aceasta absolut acelaşi scenariu pus la punct de sovietici în anii 1944-1947.

În anul 1990, la un an după ce dictatura a căzut, Regele Mihai I a revenit în Patria Sa. Trupele regimului neocomunist aveau însă să-l expulzeze din nou pe Rege din România, invocând ilegalitatea vizitei. Expulzarea i-a trezit dezgust Regelui şi i-a amintit de cei care l-au obligat să abdice în 1947, amenințându-l cu execuția a 1000 de studenți luați ostatici.

Guvernul Roman, în timpul căruia Regele a fost din nou expulzat din țară, avea să cadă după mineriada din septembrie 1991. În fruntea executivului român este numit un tehnocrat, Theodor Stolojan. Theodor Stolojan va conduce un guvern interimar cu misiunea de a pregăti alegerile generale din 1992.

Prima primire a Regelui Mihai I va avea loc în România după 1989 cu ocazia Sărbătorilor Pascale din anul 1992. La invitația Înalt Preasfinției

[17] Liviu Vălenaş, *op. cit*., p. 263.
[18] *Ibidem*, p. 263.
[19] *Idem.*

Sale Pimen, Arhiepiscopul Sucevei şi Rădăuţilor, în România sosesc Majestăţile Regale, Regina Ana şi Regele Mihai I, Alteţele Regale, Principesa Elena şi fiul acesteia, Principele Nicolae. Familia Regală a României este întâmpinată cu mult entuziasm de către popor, reacţia oamenilor luându-l prin surprindere pe Rege şi dându-i speranţele unui viitor mai bun pentru România. Doar 3 zile de Paşte a durat vizita Familiei Regale în România. Cea mai puternică impresie păstrată de Rege în urma acestei vizite a avut loc odată cu depunerea unei coroane de flori la Bucureşti în Piaţa Romană, locul unde au fost împuşcaţi tinerii români în Decembrie 1989, unde Regele a văzut în depărtare o femeie care nu s-a apropiat prea mult de Familia Regală, a făcut semn cu mâna şi a strigat: „Oameni buni, veniţi acasă!”.[20]

Casa Regală a României a fost prezentă pentru a-i ajuta pe românii aflaţi în suferinţă şi în timpul catastrofelor naturale din anul 1995. În timpul inundaţiilor din acel an Casa Regală s-a implicat atât în sprijinirea morală, cât şi materială a celor ce s-au aflat în suferinţă.[21]

După alegerile din noiembrie 1996 Regele Mihai I a reuşit să ajungă de mai multe ori în România. Ţara îi părea neschimbată în comparaţie cu ceea ce cunoştea el din timpul când România era un stat consolidat puternic, oamenii din aceste timpuri au foarte multe probleme, probleme care le aduc o tristeţe generală.[22]

În anul 1997, în timpul guvernării CDR, autorităţile române fac un gest simbolic şi reconfirmă calitatea de cetăţean al României pentru Majestatea Sa Regele Mihai I. După abdicarea forţată, Regelui i-a fost retrasă cetăţenia română de către comunişti, aceştia neavând niciodată în vedere faptul că prin naştere Regele Mihai I va rămâne român, în ciuda gesturilor lor nefireşti.

În anul 1997, Regele Mihai I a întreprins un turneu diplomatic pentru a convinge o serie de ţări ale NATO că locul României este în Alianţa Nord-Atlantică încă din primul val de noi aderări. Deşi în ţară era o situaţie nefirească, iar conflictele pentru putere dintre politicieni întârziau reformele şi intrarea ţării pe un făgaş normal, Regele nu a încetat să spere că România va fi admisă în NATO încă din primul val.

România nu este admisă în NATO la summit-ul de la Madrid datorită instabilităţii politice din ţară, aici existând în acel an 1997 încă multe lucruri de bază nerezolvate. Privatizarea încă stagna pe atunci în România, un alt lucru nerezolvat până la acea dată fiind legat de proprietatea

[20] Mircea Ciobanu, *Convorbiri cu Regele Mihai I,* Editura Humanitas, Bucureşti, p. 426.
[21] Fond arhivă de presă Memorialul Revoluţiei, „Ziua”, 25.10.2006, *Regele Mihai la 85 de ani.*
[22] *Idem.*

privată, oamenii erau foarte nemulțumiți, deoarece nu li s-a restituit ceea ce fusese confiscat de stat.

Într-un interviu dat săptămânalului „Lumea liberă" din New York în 1998 şi preluat de cotidianul „Ziua", Regele face referire şi la fostul general al DIE, Ion Mihai Pacepa. Pacepa a părăsit blocul sovietic în vara anului 1978 şi a cerut azil politic în SUA. Regimul din România a primit o lovitură puternică în urma dezertării sale, aceasta atrăgând pentru Pacepa două condamnări la moarte în contumacie din partea regimului condus de Nicolae Ceauşescu. Fostul general Pacepa este considerat de Rege un om serios şi cinstit. Regele consideră că Pacepa a lucrat în locuri urâte, dar şi-a dat seama de putreziciunea sistemului, iar prin plecarea sa a făcut mult bine ţării. Odată cu refugiul său în S.U.A., Ion Mihai Pacepa a reuşit să influenţeze decisiv opinia americanilor, în sensul de a nu-i mai acorda sprijin lui Ceauşescu, susține Regele în interviul din „Lumea liberă". În anul 1997, pe când România dorea să adere la NATO în urma summit-ului de la Madrid, Pacepa contiua să mențină asupra lui condamnarea la moarte dată de regimul ceauşist. O piedică în calea aderării României la Alianța Nord-Atlantică, refuzul puterii de la Bucureşti de a-l reabilita pe Pacepa a reprezentat un punct foarte slab pentru țară în cursa aderării la NATO, subliniază Regele Mihai I în interviul din „Lumea liberă".

Întâlnirea Regelui cu partizanii români care au luptat în munți împotriva comunismului a avut loc abia în 1997. În acel an Regele Mihai I a trăit momentul cu o emoție specială, a intrat în casele luptătorilor anticomunişti cu bucurie şi emoție.[23]

Nici pământul Basarabiei nu a fost uitat de Casa Regală a României după căderea regimului comunist. În anul 2006 Regele a păşit pe pământul Basarabiei pentru prima dată după 65 de ani. Suveranul român a fost însoțit de Principele Radu al României, vizita fiind prilejuită de inaugurarea cimitirului Țiganca în județul Cahul, unde sunt înhumați 1020 de ostaşi români căzuți pe frontul de est, în iunie 1941. Regele Mihai I a purtat discuții cu mai mulți oameni (civili) şi chiar ofițeri ai Armatei Române.[24]

Aniversarea celor 10 ani de la victoria Revoluției române a adus Familia Regală a României şi la Timişoara. Suveranul român şi Regina Ana au fost prezenți în Decembrie 1999 şi la Memorialul Revoluției din Timişoara, Traian Orban, preşedintele asociației, prezentând Familiei Regale Memorialul. La plecare, suveranii români Regele Mihai I şi Regina

[23] Fond arhivă de presă Memorialul Revoluției Timişoara, „Ziua", 25.10.2006, *Regele la 85 de ani.*
[24] *Idem.*

Ana au semnat în Cartea de Onoare a Memorialului Revoluției din Timişoara.

În concluzie, se constată faptul că nici în timpul exilului Casa Regală a României nu a ezitat, nicio clipă, să mențină speranța românilor în vremuri mai bune pentru ei. În timpul Revoluției din Decembrie 1989, Regele Mihai I a fost cu gândul şi sufletul alături de românii revoltați şi a încurajat permanent demonstrațiile lor pentru libertate. După victoria Revoluției, Casa Regală a României s-a implicat în nenumărate rânduri în activități de susținere a românilor aflați în nevoi. Aderarea României la NATO, precum şi acceptarea României în Uniunea Europeană se datorează, în mare măsură, Casei Regale a României. Prin toate acțiunile sale, prin ajutorul oferit țării, atât în timpul exilului forțat din România, dar mai ales după victoria Revoluției din Decembrie 1989, Casa Regală a României a contribuit decisiv la reclădirea statului de drept în România şi la integrarea țării în rândul statelor civilizate ale lumii.

Cornel-Florin **SERACIN**

Penitenciar ’89*

Cele mai multe victime ale scânteii Revoluției din Decembrie 1989 din România sunt în orașul Timişoara. Vorbim de categoria luptătorilor arestați, cei care s-au distins în primele zile ale mişcărilor de stradă. Cei mai mulți dintre aceşti protestatari s-au postat în fața parohiei reformate a pastorului László Tőkes, în Piața Maria, unde s-au remarcat prin inițiative, apoi în zonele determinante pentru evoluția manifestațiilor împotriva schimbării lui Ceauşescu şi a dictaturii sale.

„Comunismul s-a născut pe Neva şi a murit pe Bega”, conform unui slogan. Bumerangul trebuia să ajungă la capătul hărții comunismului. În acest sens, rolul hotărâtor l-au avut ei, cei circa 450 de luptători reținuți din Timişoara (vezi mai jos: Evoluția eliberării certificatelor de revoluționar la nivel național, din date oficiale, sursă Marius Mioc; Portalul Revoluției), dintre care foarte mulți aveau deja experiența interogatoriilor Miliției şi Securității, mulți fiind prinşi la graniță sau cu acte pentru a pleca dincolo, ori cu neamuri „afară”. Ceea ce nu dădea bine în actul de cetățean al Republicii Socialiste România, ultima țară cu regim comunist, unde tovarăşii trebuiau să fie uniformi, supuşi – formal – regulilor de masă „tovărăşeşti”, cu îndatoriri de progres muncitoresc, muncă voluntară (forțată) pentru depăşirea planurilor de producție destinată exportului şi ținerea sub control a celor ce reprezentau un pericol de conspirație capitalistă. La această teroare s-a adăugat rețeta epuizării prin înfometare şi frig, folosită pentru achitarea datoriilor externe ale României.

Printre tinerii care s-au săturat de viața anilor ’80, de-aici, este şi ***Cullmann Gerhard – luptător arestat în timpul Revoluției din Decembrie 1989 de la Timişoara, fost muncitor la ELBA, emigrat în Germania, la Stuttgart.***

- G. Cullmann: Numele meu este Cullmann Gerhard, sunt născut în 24 mai 1958, la Făget, în timpul Revoluției am lucrat la ELBA Timişoara. Pentru mine şi pentru Burghelea şi pentru Oprea au început muncitorii de la Electrobanat să înceteze lucrul, au cerut eliberarea noastră. Arestat am fost pe 16, seara, am plecat din timpul serviciului de la Electrobanat la biserică, la László Tőkes, pe-acolo au început protestele, toți manifestanții de-acolo – erau 100 sau 200 de persoane – am plecat, peste drum de biserica asta (Biserica Reformată, n.n.) era o alimentară (în Piața Maria, n.n.), nu mai ştiu cum se cheamă, o început lumea să arunce cu sticle către polițiştii

* Interviu realizat de domnul Traian Orban

(milițieni, n.n.) de-acolo, atunci oamenii au început s-arunce cu sticle după ei, în final am plecat spre Catedrală, de la Catedrală spre Complex, prin centru, era opt seara, nouă seara, nu mai țin minte. De-acolo am plecat în Complexul Studențesc, pe-aici, unde era... între Casa Modex şi am luat-o către Complexul Studențesc, am ajuns acolo ca să luăm şi studenții cu noi, în final am plecat spre centru, la Operă, de la Operă către gară, de la gară am vrut să ridicăm tot oraşul în picioare. În momentul ăla eram mai puțini. În final, am plecat spre Gheorghe Lazăr, unde era Fabrica de Lapte pe vremuri şi „6 Martie" pe cealaltă parte, ne-au blocat nişte camioane de armată, erau paşnici, ne-au lăsat să trecem în stânga, către Gheorghe Lazăr; de pe Gheorghe Lazăr am reuşit să mergem către Strada Timiş, în zona Dacia şi, când să mergem către Torontalului, Aradului – c-aşa doream noi, să ridicăm toate cartierele, toată lumea să iasă în stradă – în final, pe Strada Timiş, unde era pe vremuri Dacia Service, ne-au blocat, din nou, şi-atunci au început să fie agresivi. Am luat-o la fugă... era Armata. În final, am luat-o la fugă înapoi, deci chiar la ieşirea de pe Torontalului, acolo ne-au blocat. Am fugit către Dacia, de-acolo am zis: hai să mergem către linia de tramvai, cred că se cheamă Bogdăneştilor sau Cetății e aia... şi-acolo ne-au blocat, eram înconjurați din toate părțile, erau cu camioane din armată. Ne-au luat, ne-au urcat în camioane, au mai dat ture în noaptea aia... în maşini nu ne-au lovit, au mai făcut ture cu noi pe la biserica aia din Mehala, în „700" au mai adunat şi, în final, ne-au dus la fosta Securitate... Pe partea dreaptă. Sunt două intrări. Una era Poliția (Miliția, n.n.), una era Securitatea. Pe noi ne-au băgat la Securitate în curte, am urcat pe nişte scări acolo, fiecare am intrat printre polițişti sau securişti, fiecare dădea în stânga, dreapta. Cu pumnii, cu piciorul, cu ce apuca. În final, ne-o dus în curte, ne-or pus în genunchi, cu mâinile pe cap şi cu capul jos pe pământ să stăm. În curtea Securității. Deci nu a Poliției. Au venit mai multe... Nu era autobuz. Era camion cred că de Armată. Cu prelată. În final, ne-o pus în curte, acolo. Pe cine recunosc – îl ştiam de la meciul de fotbal, de la echipa „Progresul" – era căpitanul Bucur, pe vremea aia. El dădea ordine să ne lovească cu nişte... aveau ca şi nişte cozi de lemn de la lopeți. Şi, care mai îndrăznea să ridice capul, îl mai lovea şi la cap. Am luat una, două pe spate, nu pot să zic că m-au bătut... zic eu, erau 30-40 la ora aia. Era deja noaptea pe la ora 3.00. Ne-or ținut până dimineață, în jur de ora 5.00... După aia ne-or băgat într-o încăpere – tot vreau să merg odată să văd – ne-or băgat într-o încăpere aşa mică, într-o cămăruță, arest sau nu ştiu ce-i acolo, un gemuleț atâta de mic, de-am crezut că murim, că nu mai primim aer. În final, au început să vină să ne ia numele, naționalitate, eşti membru de partid, eşti neamț, eşti român, ce eşti – toate chestiile astea – pentru a ne duce în puşcărie. Dimineață, pe la ora 5.00, 6.00

– zic eu – , ne-au dus la Popa Şapcă, eu am fost împreună cu vreo 128 de persoane... Deci eu am intrat, în prima fază eu n-am ştiut că ceilalți doi de la ELBA sunt, şi ei, arestați. Eu eram singurul de la ELBA într-o celulă. A trecut o zi, două, frică nu mi-era, şi-acuma pot să zic că mi se puteau întâmpla multe. Dar n-am avut frică. Nu ştiu de ce. Nu-mi explic. În final, pe data de 19, la ELBA a început să fie grevă, muncitorii au cerut eliberarea lui Cullmann, Burghelea şi Oprea. Oprea Vasile. Io am lucrat la Control de Calitate, Oprea la Control de Calitate şi Burghelea a fost şeful C.A.R.-ului de la Electrobanat. Şi lumea a zis: „Nu le dă drumul, noi încetăm lucrul!”... Au înconjurat fabrica cu tancuri, cu nu ştiu ce, cu militari, a venit Coman, pe butoaie, a început să vorbească...

- T. Orban: Coman sau primul secretar cu Moț?

- G. Cullmann: Toți. Şi, în final, s-au gândit ei, hai să le dăm drumul, că poate se linişteşte lumea. Şi, acuma mă gândesc, era foarte uşor pentru ei să ne ia, din nou, după aia, dacă se liniştea lumea. Revoluția aşa de tare cum a început în Timişoara şi după o săptămână – să zic aşa – în Bucureşti. Trebuia să ne dea drumul, în 18, deja sunt multe chestii, dar într-o seară a venit să ne dea drumul. Că era 19, că era 20... eu zic că era 19, totuşi. Deci după scandalul sau greva care a fost la Electrobanat. Trebuia să se liniştească lumea şi să înceapă lucrul. Au venit seara, m-au scos pe mine, primul am fost care am fost scos din celulă... „Să iasă Cullmann!”... Am ieşit afară... „Veniți cu mine!” Ne-am dus la o altă celulă... „Să iasă Oprea!” Oprea, când l-o văzut pe Cullmann, zice: *Mă, ce pile ale Cullmann ăsta, o venit să-l scoată pe Oprea!* Şi eu eram la fel ca şi el, arestat acolo. În final, ne-am dus să-l luăm pe Burghelea. Când să-l luăm pe Burghelea – noi povestim acum ce vorbim noi între noi – Burghelea a zis la fel: *Mă, ăştia au venit să mă ia pe mine, şeful C.A.R.-ului, şi au venit să mă scoată de-aici*!... N-a fost aşa. Ne-au dus să dăm nişte declarații ce-am făcut noi în timpul ăla. Am fost primul care a intrat la declarații dintre cei trei. Aspri nu au fost, dar nu erau persoane din Timişoara, că nu cunoşteau oraşul. Erau din Bucureşti. Şi au încercat să mă forțeze să scriu că am spart, am furat. Şi le-am zis: *Dom’le, eu scriu ce-am făcut! Ieşi afară şi mai gândeşte-te!* Am ieşit eu afară, a intrat după aia Burghelea sau Oprea, m-a luat pe mine, din nou... *V-ați gândit să scrieți ce-ați făcut?* Zic: *Da. Eu vă spun ce v-am spus şi înainte. Asta scriu şi asta declar! Nu scriu altceva, nu mă puteți pune... Stai, dom’le, că nu pot să zic că am spart, că n-am făcut aşa ceva! Deci eu nu-s hoț, nu-s nimic! Eu am protestat, asta a fost...!* În final, ne-a dus într-un birou, la cei mai mari de la puşcărie, unde era şi un general dintre ăştia toți, după aia cred că a fost Guşă, că nu i-am ştiut din toate astea, şi au început... ce să vă mai zic, ne-a dus să ne dea tot ce ne-o luat, acte sau chei de prin

buzunare, să ni le dea înapoi. Am semnat ca şi cum ieşim din puşcărie, în seara aia. În final, ne-a dus în birou la generalii ăia din penitenciar sau cine erau, habar n-am, şi mi-a spus: *Nu vă e ruşine, derbedeilor, ce-aţi făcut, că ne-au murit nouă atâţia oameni?!...* Adică lor, nu nouă. Eu vă zic acuma, cu cuvintele lor, ce au spus ei, atunci. Şi unul dintre ei a spus: *Nu vă e ruşine ce-aţi făcut, derbedeilor?!... Ştiţi ce-ar fi trebuit în timpul ăsta să facem cât aţi fost arestaţi? Să trimitem vagabonzii să vă f... nevestele!"...* Exact cu cuvintele astea vă spun. Dacă vreţi să-mi cenzuraţi, cenzuraţi! În final, a venit o persoană de ne-a plimbat prin curtea puşcăriei şi am întrebat: *Dar ce se întâmplă cu noi acum? Păi o să vă ducem ori la Comitetul Judeţean de Partid* – cum era pe vremea aia sau Prefectura de acuma – *ori la Electrobanat sau ELBA... să le spuneţi muncitorilor că am început să vă dăm drumul şi să se liniştească muncitorii...* şi aşa mai departe. În final, ne-a dus la puşcărie, în curte, şi-acolo mai este o încăpere mică – probabil că, dacă mai arestează, să-i bage acolo. Nu ştiu. Ne-a dus într-o încăpere, poate cineva cunoaşte mai bine încăperile, eu nu le ştiu exact. Ne-a ţinut – zic eu – vreo oră şi-n final s-a revocat ordinul. După ce-am semnat, am ieşit din puşcărie. Nu ne-o dat drumul în seara aia. Or zis: *S-o revocat ordinul, o să vă dăm drumul mâine dimineaţă.* Când ne-a dus înapoi de la poartă, de-acolo, de unde eram închişi juma de oră sau nu ştiu cât am stat acolo, în loc să ne ducă în celulele unde o fost fiecare, ne-o dus într-una din aia mai mică, unde erau numai patru paturi şi un WC mic, o cămăruţă mică, cât o baie. Am zis: *Mă, cine ştie ce-o fi acum cu noi!...* Vă spun acum, ca şi la ăştia cum le-am spus, atunci, c-or zis că nu-s normal, frică nu mi-a fost. Eu, dimineaţă, am început să bat în uşă, că patrulau ăia pe coridoare pe-acolo, poliţişti sau gardieni, ce-s ăia, cum era pe vremea aia. Şi-am bătut în uşă. *Care-i treaba? Păi nouă ne-au spus aseară şi-am şi semnat că ni se dă drumul. O să ne informăm.* În final, s-o făcut nu prânzul, cum au zis ei, zic eu pe la şapte seara sau şase seara au venit să ieşim noi trei afară din celula aia mică în care eram. Am ieşit afară, ne-o dus în curte, acolo mai erau câteva persoane, nu ştiu de unde şi cine erau, în final ne-o băgat într-o dubiţă mică, unde aveau loc vreo zece persoane. Vedeam numai pe geamul din spate. Ne-au dus pe la Punctele Cardinale şi-am ajuns în spatele Prefecturii. Era plin de lume. Am crezut că murim în dubiţa aia. Lumea credea că suntem poliţişti, că era maşina Miliţiei – cum era înainte – au început să o mişte aşa. Am zis: *Mă, dacă ăştia dau foc, murim ca nişte şobolani*!... Înăuntru, în dubiţa aia. Nu voiau să ne creadă că noi suntem dintre cei arestaţi. În final, s-au lămurit. Zic: *Uitaţi-vă, dom'le, nebărbieriţi, nespălaţi de trei zile am stat acolo*... Ne-au lăsat în pace. (...) Ei au vrut la balcon. Eu m-am luat şi m-am dus spre casă să-mi văd de soţie, de copil, de

nu ştiu ce... Pe jos am plecat, după aia, de la Prefectură... Era foarte plin, ca peştele în conservă. Am trecut şi-am plecat către casă. Toţi strigau: „Jos comunismul!", „Jos Ceauşescu!", „Jos dictatura!", „Libertate!"... Eu stăteam în Calea Aradului Vest, pe vremea aia, în final am ieşit, bineînţeles, a doua zi, din nou. Prietenii mi-au zis*: Băi, tu eşti nebun, iar vrei să te înhaţe*!? Şi am zis: *Asta e! Mie nu mi-e frică...!* V-am zis, nu mi-a fost deloc frică. Eu sunt născut în '58, în '89 aveam 31 de ani. Nu pot să zic că n-aveam minte sau eram prea tânăr, dar nu ştiu... a fost ceva fantastic. N-are rost să vă reiau de la început, pe-aici pe la Catedrală, cum vii dinspre Primărie, ne-au blocat nişte cordoane de Poliţie (Miliţie, n.n.), am vrut spre Complex, pe lângă Primărie şi Cinema „Capitol". Bineînţeles că era blocat... *Nu trageţi în noi!* – a început lumea să strige.

- T. Orban: Asta a fost în 16 seara şi aţi fost şi în 21 şi în 22 în Piaţă?

- G. Cullmann: Da. După aia am fost încontinuu. Şi când au venit trenurile alea, când i-o trimis Ceauşescu de la Craiova pe olteni, cum spuneţi, cu cozi de lemn din alea de lopeţi, şi când ei au văzut că nu e adevărat ce spunea Ceauşescu, că aici vor ungurii să acapareze România sau Banatul sau Transilvania, şi-au dat seama că, de fapt, este ce este şi-atunci au fost toţi cu noi. Piaţa a fost plină, ca să zic, dinspre gară plin, din partea de către Modex şi Muzeul Banatului până la Catedrală plin, plin. Mai veneau camioane cu pâine, cu nu ştiu ce, mai împărţeau prin Piaţă, pe-acolo... şi-acuma am părul aşa pe mâini. Să reziste în piaţă, să rămână toată lumea acolo, să nu plece acasă... Probabil că, dacă plecau, era foarte uşor pentru ei să pună stăpânire pe locul ăla, să nu mai permită... Eu am fost în fiecare zi. Şi n-am fost unul dintre cei care am vrut să mă lupt, să mă urc la balcon, să nu ştiu ce... Nu vreau să zic ceva ce nu-mi amintesc, dar am fost în fiecare zi, n-am lipsit o zi! Şi pe urmă au început să apară ziarele alea, „Libertatea" sau cum se numea... aşa, câte o foaie din aia volantă...

- T. Orban: V-aţi înscris, totuşi, după Revoluţie în Asociaţia...

- G. Cullmann: Arestaţilor în Revoluţie – A.L.T.A.R.

- T. Orban: Mai ţineţi minte cum s-a constituit această asociaţie?

- G. Cullmann: Nu ştiu, nu pot să mai spun exact, la noi a fost secretarul asociaţiei, Burghelea, pe vremea aia. Ştiu că aţi venit şi dumneavoastră, la început, la noi, acolo. După aia au început să se facă mai multe asociaţii...

- T. Orban: Da. Şi-aţi plecat, după aceea, în Germania? Cum aţi plecat?

- G. Cullmann: Părinţii mei au venit din Germania din timpul războiului, mama mea şi tatăl meu. Taică-miu a murit în 1972, în România, maică-mea a plecat prin 1989, în vară, în vizită la sora ei, care a rămas din timpul războiului în Germania, în D.D.R. Mergând în vizită, a rămas acolo. Noi totdeauna i-am zis*: Du-te odată şi nu mai veni! Rămâi în D.D.R.,* nu în

R.F.G., cum era atunci. Şi maică-mea totdeauna era mai fricoasă. Ea mai avea o soră aici, în România, şi au plecat amândouă. Şi le-am spus: *Nu mai vorbiţi!...* Treaba asta era în ’89, în vară. Cu paşaport legal. Chiar şi eu pot să zic, din ’66, de când aveam 8 ani, am mers, la doi ani, în D.D.R. cu maică-mea. Pe vremea aia era în partea de D.D.R., lângă Dresden (Dresda, n.n.) – oraşul unde o stat sora mamei mele. Şi de mic copil mergeam cu maică-mea eu, frate-miu, în vizită la mătuşa noastră. I-am spus noi şi-n ’87, dar n-o rămas. În 1989 i-am zis fără să ştim ce va urma. În 1989 în vară i-am zis: *Rămâi acolo, chiar dacă ni se întâmplă nouă ceva, să vedem ce-o să fie!...* Şi tot vorbeam cu ea în Arad, sora ei tot îi spunea*: Ai grijă, că poate ne aud ăştia!...* În final, s-a dus în D.D.R., la una dintre surori. La întoarcere, mama mea, când era mai curajoasă, i-a zis: *Na, dacă nu vrei, treaba ta! Du-te înapoi în România, cu bagaje cu tot, şi eu rămân în Budapesta şi mă duc...* Ea în Budapesta a rămas prima dată, nu în D.D.R. C-atunci au început şi din D.D.R. foarte mulţi să plece în Ungaria şi din Ungaria plecau în ziua următoare în R.F.G., prin Austria şi prin Ungaria. Ea a fost în Ungaria. Din Budapesta, când s-au prezentat ei acolo, la Ambasada Germaniei sau unde or fi fost – exact nu pot să vă zic – le-o fost frică că le dă înapoi în România. Le-or dus la Debrecen, care-i aproape de frontiera cu Bulgaria. Şi le-or pus la muncă. Cu toate că erau deja pensionare. La cules porumb, la nu ştiu ce şi, în final, până toate actele s-or rezolvat... deci ele aveau cetăţenie din 1940, care nu le-o fost ridicată. Şi-atunci, automat, era o lege care spunea că, dacă nu ţi s-a ridicat cetăţenia... că la evrei li s-a ridicat pe vremea aia... şi-atunci automat puteai. Dar n-aveau niciun act în mână. Am trimis noi, eu cu fratele meu, din trei oraşe din România, fotocopii după actele care le mai aveam noi acasă, pe care pot să vi le aduc odată să le vedeţi, că n-aţi văzut aşa ceva. Nişte acte, dacă vedeţi, un buletin pe pânză de-al lui taică-miu – să zic – militar din Germania sau aşa ceva. Şi cetăţenia lui maică-mea, din ’40, şi a lui taică-miu, în vremea aia nu erau maică-mea cu taică-miu împreună, amândoi erau de 16, 18 ani. Eu am din ambele părţi cetăţenie, ca să zic aşa. Am primit cetăţenie germană după aia. După Revoluţie n-am putut să plec. Am fost cu frate-miu împreună în vizită la maică-mea, în 1990, prin martie-aprilie, frate-miu a zis: *Gata, eu plec!* Frate-miu a fost şef de secţie la „Mondial”, la Lugoj, unde se făcea faianţă. El a zis: *Nu mai stau aici!...* El a avut ceva probleme pe vremea când mai mergea, şi el, în Ungaria, Cehoslovacia, R.D.G. – tot îl chemau pe la Securitate, îi cereau cheia de la apartamentul lui când pleca şi din astea. Eu ştiu din ce mi-a povestit el. Probleme de genul ăsta eu nu le-am avut. Atâta că-n ’89, când eu am vrut să mai merg, din nou, ei voiau ceva. Tot voiau şefii de secţie să-l facă membru de partid şi el n-o vrut. Şi eu, în 1987, am

fost ultima dată, în 1989 am depus actele, cum se depuneau, şi am fost respins. L-am tot întrebat de ce şi cum. Nu ştiam. Şi el, în 1990, o zis: *Mă...* noi am fost în martie, aprilie... Din banii ce i-am avut, el şi-o luat un televizor color – cum era pe vremea aia – şi eu mi-am luat şi o maşină cu 800 de mărci şi-am venit în România. Şi el mi-a zis: *Dacă vrei să mă duci tu înapoi în Germania* – erau patru persoane: el, soţia şi doi copii – *eu îţi dau ţie şi televizorul ăla pe care l-am cumpărat...* Şi-aşa m-am dus cu el în Germania. Şi n-am rămas. M-am gândit că aveam serviciu ca lumea la ELBA, apartament aveam, maşină aveam şi m-am gândit: *Ce mă duc în Germania?...* Nu ştiam germană prea bine... Eu sunt de loc din Tomeşti, acolo am crescut eu de mic, unde o fost fabrica aia de sticlă. Şi tot au fost impuse vizele pentru români. Trebuia viză de Austria ca să merg în Germania. Dacă nu, trebuia să porneşti prin Cehoslovacia, nu voiam să mă duc pe la Bucureşti să iau viză de Austria sau de la Budapesta să iau către Austria. Şi-atunci mai bine mai făceam un ocol de vreo 200 de kilometri. (...) Am venit în 1991. Am venit să plec. M-am dus într-un lagăr din ăsta la Nürnberg, cum erau lagărele astea unde te prezentai ca să-ţi faci actele... tria, făcea acte de primire în Germania. Era una care n-a cunoscut legea din Germania, a zis: *Nu vorbiţi germană, nu sunteţi neamţ!* Cu toate că aveam cetăţenie din ambele părţi. Şi ce v-am spus înainte: livret militar din timpul celui De-al II-lea Război Mondial. În final, am dat statul german în judecată, în 1991. Doi ani m-am judecat cu statul german. Şi-n 1993 n-am mai ajuns în lagăr. Am primit cetăţenie direct în plic, acasă. Şi-atunci m-am hotărât şi-n 1994, în vară, am plecat. Fără probleme. Am vândut apartamentul, între timp am şi divorţat, după aia am plecat singur. Sunt tot divorţat. Adică singur, ca să zic aşa.

- T. Orban: Domnu' Cullmann, istoria asta a fiecăruia e o cruce de purtat, dar momentul ăsta ne uneşte pe toţi. Care era starea sufletească a germanilor sau a dumneavoastră, a românilor fugiţi acolo?

- G. Cullmann: V-am zis: În momentul ăla nu m-am gândit. Asta în Germania a început un pic mai repede. O mai fost unul care o mai încercat să mai facă aşa. Un lider de sindicat care a încercat el, tot timpul, era chiar coleg cu mine, să mai facă un fel de proteste din astea, să ne ridicăm, Eugen Semenescu. Era coleg de servici cu mine la Control de Calitate şi aşa mai departe şi după aia era lider. Mai vorbeam noi, aşa, dar, totuşi, frica era mare pe vremea aia, înainte de Revoluţie. Şi nu prea puteai să mişti. Şi-acuma vreau să vă mai spun ceva: au mai fost, mi s-a mai propus să mi se ia un interviu, dar întotdeauna am refuzat. Azi m-aţi prins aşa... tot am zis: *ce rost are să mă duc eu să zic cine sunt şi ce am făcut eu?*

- T. Orban: Astea le ţinem în arhiva noastră. Pentru ca să se afle cum a fost.

- G. Cullmann: Poate vă zice ceva Bălenaş. Îl cunosc şi pe el. E la Nürnberg.
- T. Orban: Liviu Bălenaş. Trebuie să vorbesc cu el, m-o dat în Gazeta de Vest.
- G. Cullmann: Şi el o dat-o şi pe... cum o cheamă?... Timişoreanca care o fost aici profesoară şi după aia a fost exclusă din... O deputată din asta, în fine. Şi el o zis: Mă, haide, că eu scriu cărți şi-aşa... Mona Muscă!... Timişoreancă şi-a avut probleme. El o fost care a conceput împotriva ei aşa o campanie din asta.
- T. Orban: S-a dovedit c-o fost informatoare.
- G. Cullmann: Eu am venit azi dimineață în țară şi nu era programat să vin. Am venit că joacă Poli cu Manchester. Pentru meciul ăsta am venit şi l-am luat şi pe colegul ăsta al meu din Germania, care a treia oară vine în România, cu maşina. Şi el o mai fost o dată în Timişoara şi-odată am făcut cu el şi cu încă un amic, am vrut să le arăt la nişte colegi din Germania că nu-i în România chiar aşa de rău cum se crede în Germania! (Videodocument AMR)

Liza **KRATOCHWILL**

Masacrul din Calea Lipovei... 31 de victime*

Din Rechizitoriul Parchetului Militar Timişoara aflăm că, în 17 decembrie 1989, în raza dispozitivului din Calea Lipovei sunt împuşcate 30 de persoane, dintre care şase au decedat. În 23 decembrie 1989, deşi oraşul Timişoara este declarat, din 20 decembrie, primul oraş liber, rafalele de gloanțe continuă să curme vieți şi să lase cu handicap mulți timişoreni răniți. **Potroghir Iustina**, o fetiță de numai şapte ani, este secerată de gloanțe, în piața din calea Lipovei. Martori oculari aflați în apropiere spun că au trecut autoturisme ARO şi Dacia prin zonă, pe lângă stațiile de firobuz, şi se trăgea din aceste autovehicule. Din interviurile video, care constituie istoria orală recentă studiată de Centrul Național de Documentare, Cercetare şi Informare Publică, aflăm amănunțit cum s-a întâmplat.

Un prim martor ocular pe care îl citez este Harald Pinzhoffer, orfan al Revoluției, el însuşi pierzându-şi mama de 35 de ani, în sângeroasa duminică de 17 decembrie, în Calea Lipovei, pe când avea doar 14 ani, episod pe care l-am relatat amplu în unul din numerele publicației *Memorial '89*. Iată ce spune tânărul despre împuşcăturile din zonă:
- H. Pinzhoffer: Între blocuri, pentru că era o zonă liberă, era un teren viran, chiar acolo, şi dăde[1]a exact în fața unității militare.
- L. Kratochwill: De grăniceri?
- H. Pinzhoffer: De grăniceri.
- L. Kratochwill: Acolo au fost mai mulți morți sau era singura persoană decedată?...
- H. Pinzhoffer: Au mai fost. Boițiuc sau...
- L. Kratochwill: Boțoc (Luminița Boțoc, n.n.).
- H. Pinzhoffer: Lui mama i-a străpuns inima... Ulterior am aflat, tot de la un revoluționar, că ar fi fost lângă ea, şi el rănit. Ăsta-i singurul lucru care-l mai ştiu despre ea – c-ar fi strigat numele nostru, dar foarte puțin.
- L. Kratochwill: Cum s-a întâmplat, s-a alăturat unui grup sau au fost nişte focuri trase răzleț?
- H. Pinzhoffer: Eu cunosc mai multe variante. O variantă este că s-ar fi tras din incinta unității militare. Pentru că era un gard ce avea despărțituri din acelea. Altă variantă este că ar fi fost o maşină, este un complex alimentar

* Interviul cu Hofman Costel Viorel a fost realizat de domnul Traian Orban

acolo, exact în spatele complexului ar fi fost o maşină. Din acea maşină s-ar fi tras. Exact nu pot să vă spun...
Mi s-a mai întâmplat o chestie, exact în 23 a fost, noi în 22, când am înmormântat-o, vă daţi seama, am găsit foarte greu un preot care să poată să o înmormânteze. Şi, până la urmă, găsisem un preot extraordinar de cumsecade şi la care ţin extraordinar de mult, în spate la „Bega Mare", care a fost de acord să o înmormânteze.
- L. Kratochwill: Asta-i Biserica „Sfânta Ekaterina", dacă nu mă înşel...
- H. Pinzhoffer: Da. Şi, vă daţi seama că era agitaţie foarte mare. Se declarase că suntem o ţară liberă, foarte multă lume, ţin minte că s-a şi interzis să se mai claxoneze cu maşina, pentru că se trăgea nonstop... şi ţin minte că, la repezeală, într-adevăr, am făcut înmormântarea şi uitaserăm să punem lumânări. Şi ne-am întors a doua zi, eram eu, frate-miu, verişoru-miu şi cu mătuşă-mea. Şi, când să mergem să punem lumânări, în Calea Lipovei, trecuseră maşini şi-au început să tragă. Din maşină.
- L. Kratochwill: Din ce maşină? Camion, Dacie...?
- H. Pinzhoffer: Dacie, da. S-a tras. A tras liber. Şi atunci, ţin minte că ne-am adăpostit şi-atunci, nu ştiu dacă nu cumva au fost răniţi, vă daţi seama, spaima era foarte mare...
- L. Kratochwill: Dar unde, pe ce stradă?
- H. Pinzhoffer: Exact pe Strada Calea Lipovei, este intersecţia aceea unde este unitatea militară. Duce la intersecţia Borzeşti cu Calea...
- L. Kratochwill: Penultima staţie a firobuzului 14?
- H. Pinzhoffer: Exact în staţie. Exact acolo.
- L. Kratochwill: Şi aţi văzut cine a tras? Un bărbat în civil?...
- H. Pinzhoffer: Nu, nu. Era distanţa prea mare. Dintr-o dată am auzit că se trage. Şi am fugit repede, v-am spus, pentru că este exact în staţie unde este alimentara aceea. Şi ne-am adăpostit chiar în spate, acolo.
- L. Kratochwill: Şi au tras mult aşa?...
- H. Pinzhoffer: Nu au tras decât câteva focuri de armă şi după aia a încetat, şi atunci a venit, din nou, Armata şi a început iar, din nou, să se...
- L. Kratochwill: În staţie sau unde? Spre oameni trăgeau sau...?
- H. Pinzhoffer: Da. A tras liber, s-a tras din maşină. Pe cine a prins, acuma, sincer...
- L. Kratochwill: Cu ce au tras, cu pistol mitralieră?
- H. Pinzhoffer: Nu pot să vă zic, pentru că nu cunosc. S-au tras focuri de armă, asta pot să vă zic sigur...
- L. Kratochwill: Şi-atunci chiar nu protesta nimeni, fiind 23.
- H. Pinzhoffer: Nu, nu protesta nimeni, în 23.
- L. Kratochwill: Pe la ce oră?

- H. Pinzhoffer: La prânz. În jur de ora 12.00-13.00. (Declarație video, 2008, AMR.)

Oteliță Aurel – o altă viață curmată în Calea Lipovei. Era muncitor, în vârstă de 35 de ani, când a fost împuşcat sub ochii nevestei, Irina Oteliță, şi ai celor doi băieți ai lor de numai 7, respectiv 3 ani. A murit, după operație, la Spitalul Județean. Acest caz este unul dintre cele multe neelucidate, asupra cărora planează întrebarea: care este adevărata cauză a morții, când a intervenit decesul propriu-zis şi unde i-a ajuns trupul? Cadavrul lui Aurel Oteliță a fost sustras în noaptea de 18 spre 19 decembrie 1989 din morga Spitalului Județean, împreună cu celelalte 42 de corpuri neînsuflețite, transportate şi incinerate la crematoriul din Bucureşti, cenuşa fiindu-le aruncată la gura de canal din Popeşti- Leordeni (care duce în râul Dâmbovița), unde astăzi este, deja, înălțată o biserică sau, posibil, undeva la Slatina, aşa cum au declarat unii martori oculari.
- I. Oteliță: Prin surprindere a fost. Noi am venit de la biserică, în 17 decembrie, a fost duminică seara, pe la ora nouă şi ceva. Am auzit că venea din oraş grupul de manifestanți şi ne-am alăturat lor. Şi, când am ajuns în fața blocului de pe Calea Lipovei, am mai stat. Deci eram cu copiii, erau cam obosiți şi, după ce am plecat de lângă manifestanți, am mai stat în fața blocului şi, între timp, un cartuş din şosea l-a nimerit pe soțul în partea stângă, lângă inimă.
- L. Kratochwill: Dar erau militari în dispozitiv, era armata?...
- I. Oteliță: Da, erau militari amplasați şi în haine verzi, şi în haine albastre.
- L. Kratochwill: La ce distanță erau de blocul unde stăteați cu soțul?
- I. Oteliță: Erau foarte aproape, la câțiva paşi doar.
- L. Kratochwill: Câțiva paşi, chiar în fața blocului unde locuiați?
- I. Oteliță: La şosea. În blocul 8.
- L. Kratochwill: Populația a fost avertizată înainte?
- I. Oteliță: Da, a mai fost şi avertizată. Dar oamenii n-au intrat înăuntru. Au stat. Pentru că am stat şi noi. Efectiv au tras în populație. Şi-atunci a fost nimerit şi soțul meu, lângă inimă, în partea stângă. Şi vecinii care erau lângă mine m-au ajutat, l-am dus sus, pe scări, în cameră, în locuință l-am dus, am mai stat puțin, vreo jumătate de oră, după aceea, am ieşit în şosea, deci asta s-a întâmplat pe la zece jumate noaptea (22.30), deci 17 decembrie, duminică noaptea. Şi m-au ajutat, l-am scos afară, în fața blocului, am început să strig în gura mare să m-ajute cineva cu o Salvare să-l duc pe soțul meu la spital. Şi, în sfârşit, a apărut un ARO de armată. Şi atunci m-au ajutat vecinii, care numele lor scrie şi în declarație, şi l-am pus în ARO de armată şi l-am dus la Spitalul Județean. L-au pus pe o targă, au venit câteva

persoane din spital, deci l-au ajutat, l-au pus pe o targă şi de pe targă l-au dus la lift, eu am urcat pe scări după el, după aceea l-am găsit la Urgenţe, el era deja pus pe masă, erau mai mulţi medici cu mască şi l-am cunoscut după picioare, că era desculţ. Pentru că am vrut să-l schimb, că era deja tot plin de sânge, nu ştiam ce să fac, cum eram însărcinată...
- L. Kratochwill: Deci până în spital a fost conştient?
- I. Oteliţă: Da. Şi am fost lângă el. Şi-a zis: „Irina, du-te, să nu-ţi fie rău, că să nu păţeşti şi tu mai rău!" Şi n-am putut. Eu stăteam lângă uşă acolo, nu ştiu ce făceau, îl operau... în noaptea de 17 decembrie spre 18.
- L. Kratochwill: În momentul în care aţi plecat, aţi mai putut observa ce era în jurul dumneavoastră, în spital, dacă au fost militari, securişti?
- I. Oteliţă: În spital, da. Am văzut şi militari, şi armată, şi-n uniformă albastră erau în spital, deja nu se mai înţelegea nimic. Nu mai ştiam nimic ce se întâmplă... Până dimineaţa la ora 6.00-7.00 am stat în spital. L-am găsit în salon, în final, m-a luat o asistentă, mi s-a făcut rău, din faţa uşii m-a luat, de-acolo de la Urgenţe, şi m-a dus într-un salon, mi-a făcut o injecţie, am stat vreo 30 de minute, am plecat înapoi, după aceea nu l-am mai găsit acolo, la Urgenţe, l-am găsit în alt salon, m-am dus lângă el, la pat, şi el era deja mort. Asta a fost, deja, pe la ora 2.30-3.00, spre dimineaţă.
- L. Kratochwill: Şi ce vi s-a spus? Cu doctorul n-aţi vorbit nimic?
- I. Oteliţă: Decât o asistentă a zis: *Lasă-l, dragă, că a murit, lasă-l!...* Zic: *Nu se poate! Cum să fie mort soţul meu?! Nu e mort...!* Era acoperit cu cearşaf, era doar într-un slip, a dat jos tot de pe el, deci chiloţii erau pe el, şi era cu ochii puţin deschişi, mai era cald...
- L. Kratochwill: Mai era cald? Deci nu a murit în timpul operaţiei, ci după?
- I. Oteliţă: Eu cred că era în comă, mai bine zis. Eu cred că se mai putea salva. (...) Am stat toată noaptea în spital, pe scări, plângeam în faţa uşii la morgă... Dimineaţa m-a luat o asistentă şi a zis să cobor cu ea jos, să mă duc acasă, că nu pot să plec aşa, pentru că nu circulă nimic.
- L. Kratochwill: Când aţi aflat, practic, când aţi putut primi un certificat de deces? Când aţi făcut o declaraţie?
- I. Oteliţă: Cinci zile n-am putut să declar, am zis că vreau să-mi iau soţul. Am găsit şi cartuşul, le-am arătat cartuşul, l-a găsit băieţelul, Adrian. El l-a găsit. Zice: *Mami, uite!...* Că din el a sărit în tavan.
- L. Kratochwill: În tavanul de la intrarea blocului?
- I. Oteliţă: Da, păi au fost cartuşe şi înăuntru, în casa scării. Cum s-a tras, a intrat prin geam... Şi-atunci a zis*: Uite, mami!,* mi-a dat cartuşul. Zic: *Lasă, Adi, asta...!* Şi-atunci le-am arătat: *Uitaţi cartuşul, vreau să-mi văd soţul meu*! Nu mi s-a dat voie deloc. De-abia în a cincea zi am reuşit să intru în

spital, şi nu mai era nimic. Şi-atunci, în a cincea zi, am şi declarat, am fost la Medicina Legală. (Declarație video, 2009, AMR.)

Hofman Costel Viorel – a fost rănit în timpul evenimentelor din Decembrie 1989, lângă Cimitirul Săracilor.
- C. V. Hofman: Mă numesc Hofman Costel Viorel, născut în 1965, 2 mai, județul Bihor, localitatea Boianu Mare. Am lucrat atunci la fostul I.C.R.A.L, necalificat, muncitor, aveam 24 de ani şi 7 luni. Eram în concubinaj şi soția mea era gravidă în luna a noua, copilul s-a născut după Revoluție, în 3 ianuarie. În data de 17, a venit la mine o nepoată, Cândea Angelica (tatăl ei, Aurel, a decedat, a fost împuşcat tot în 17, în Girocului)... cu prietenul ei de-atunci, şi mi-a spus: *Vio, vino să vezi, că se trage în centru, că e prăpăd!...* Seara era. Pe la ora 17.00, 18.00. Deja începuse să se întunece. Soția a spus: *Stai cuminte! Tu mă laşi singură, când eu pot să nasc din oră în oră?!...* Era o vecină care stătea lângă noi acolo şi am zis: *Uite, rămâi cu ea*, şi eu merg cu nepoată-mea şi cu un vecin care venise la mine şi toți spuneau: *Hai să mergem!*. Şi-atunci am mers din Blaşcovici, pe jos, am ajuns cam unde a fost vechea Fabrică de Lapte. Acolo-i o intersecție. Între timp, mergând pe stradă, strigam şi noi, se auzea în centru, se auzea foarte bine... Noi am mers spre Circumvalațiunii, înspre Calea Lipovei, Aradului. Şi de-acolo am mers spre Calea Lipovei, auzind că şi în Calea Lipovei se trage. Deci la Unitatea Militară. Şi, între timp, se adunaseră peste 200 de persoane. Eram cu steaguri, în deplasare. Spre Lipovei. Am ajuns la intersecția Lipovei cu Ialomiței, unde-i Cimitirul Săracilor şi Cimitirul Ortodox, Catolic. Şi, din partea dreaptă, deci cum mergeam înspre Lipovei, de pe Ialomiței, a apărut un cordon, se vedea o ținută militară. Dar nu s-a văzut, cum se spune... culoarea bentițelor (petlițelor). Era seară când am plecat de-acasă, era în jur de ora 20.00. Şi, când am ajuns acolo, era, deja, în jur de 21.30, cam aşa. Şi, din partea dreaptă, cordon de militari, la un metru, un metru jumate. Dinspre fostul depozit de mobilă. N-am fost somați, nu nimic. Eram printre primii în față, nu eram primul. Nu pot să spun asta. Şi zic: Uite soldații! Parcă vin cu noi. Zic: Nu trag soldații. Şi am mers înspre ei, v-am spus, eu aveam un steag în mână, primit de la cineva, nu pot să spun cine, că nu cunosc. Şi, mergând înspre ei, în spatele meu, m-a strigat vecinul care pornise... am fost strigat din spate şi m-am întors să văd cine e şi striga după mine: *Nu te duce! Uite, că se trage în noi!* Şi eu ziceam: Nu-i adevărat, că-s cartuşe oarbe! Şi atunci, când m-am întors, am fost prins în ambele picioare, aşa, în lateral... Câteva fracțiuni de secundă. Am căzut în genunchi şi, în rest, nu mai ştiu nimic. Au mai fost şi alții răniți, dar nu-mi aduc aminte numele de familie, ştiu că o domnişoară, Gabriela, a fost chiar cu mine în spital, la

Clinicile Noi, în salon, am fost băgați femei, bărbați, toți la grămadă. (...) Pe mine de-acolo m-au dus prietenii, colegii, au fugit cu mine în brațe, deci m-au luat după aia, curgea sângele din mine, la o domnișoară care s-a pus peste picioarele mele... începuse să plouă, să picure atunci, şi m-au băgat într-o scară, la un bloc. Şi de-acolo, vecinul ăsta al meu, un om foarte solid, mare, el s-a dus să oprească maşina. Curgea sângele!... Mi-au pus ei garouri, cu curele, cum au ştiut ei, şi să mă ducă la spital. Până la urmă, au oprit o maşină, m-au pus... asta-i din povestirea lor, cum au spus: *Curgea sângele din tine ca şi când tai un porc!...* Şi m-au dus la Spitalul Clinicile Noi, c-a fost cel mai aproape spital, nu pot să vă spun decât ce mi-a spus domnul... până când, în seara de 18... Şi domnul doctor Rădulescu, domnul profesor conferențiar Rădulescu m-a pus pe masa de operație, deci eu m-am trezit a doua zi dimineața, în data de 18, pe la 11.00, 12.00, c-am fost operat. Nu ştiam ce-i cu mine, în perfuzii. Nu ştiam ce e. Lipsă de muşchi la dreptul şi la stângul perforat. De ce spun dreptul lipsă de muşchi: pentru că, făcând armata, ştiu ce înseamnă cartuşele alea dum-dum. Cum atinge, cum smulge. Deci n-a atins osul. Stângul avea două orificii, a intrat prin partea dreaptă şi a ieşit prin stânga. Şi-n ăsta, cum a intrat, a rupt. Deci a rupt cu tot cu blugi. Şi, a doua zi, cum v-am spus, în data de 18 decembrie 1989, m-am trezit, nu ştiam ce-i cu mine, am văzut tot alb, în perfuzii, cum am fost sub anestezii, şi a venit domn' profesor Rădulescu şi a spus: *Te mai interesează ce naşte nevasta?...* Vă spun sincer că-mi venea să şi plâng, şi-mi vine şi acuma, şi eu mi-am dorit fetiță şi, culmea, fetiță a născut! Şi a zis că, atunci când eram pe masa de operații, inconştient, ce vorbeam, că *nu mă interesează ce se întâmplă cu mine...* Eram în salon tot cu răniți împuşcați. S-a adus o doamnă care era împuşcată în Lipovei, una mai în vârstă, nu ştiu... Iepure Gabriela e domnişoara. Nu i-am ştiut numele. A stat în salon, a fost o doamnă mai în vârstă care a fost la pulpă..., a fost Virgil..., a fost Rozalia sau aşa ceva, în pulpă a fost împuşcată, sus, solidă, mai în vârstă. Avea, atunci, cam vreo 50 de ani. Eram vreo cinci sau şase. A fost unul care a lucrat în cadrul Armatei şi era împuşcat în călcâiul stâng... Era în haine civile... îl chema ceva cu Mircea, el a spus că venea dinspre „700" şi mergea spre casă, nu mai ştiu unde zicea că stă, pe lângă Clinicile Noi. Şi a fost împuşcat pe lângă „700". Şi aşa a ajuns imediat la Clinicile Noi. Şi, să vă spun, în data de 19, tot în perfuzie eram, pe la ora 10.00 au venit doi civili, nu s-au prezentat. După ce au plecat, am auzit de la asistentă că e ceva sublocotenent sau locotenent de la Securitate şi un maior care au spus c-au venit cu o dubă ce era parcată în curtea spitalului, dubă din asta ce duce arestații, aşa ceva, ceva mare, să ne ia pe toți răniții să ne ducă la Spitalul Județean, să fim toți la un loc. Asta era în data de 19. Şi atunci, domnul profesor Rădulescu cu domnul doctor

Fluture, nu mai ştiu numele asistentelor... domnul doctor Baranyi, era anestezist, da, mi-aduc foarte bine aminte de dânsul, şi asistentele şi a spus: *Înseamnă că nu suntem competenţi, luaţi-i pe toţi de la Chirurgie şi duceţi-i! Nu numai răniţii!* Şi atunci, când au văzut că cadrul medical e împotrivă, a spus: *Atunci să vină fiecare să dea câte o declaraţie de când sunt internaţi, din data de 17 ce au făcut până în data... de ce sunt împuşcaţi.* Şi am mers, eu am fost dus într-un cărucior cu perfuziile în mână, vă spun sincer, frică mi-a fost. Nici nu puteam să scriu corect. Eram în perfuzii, dus aşa, într-un cărucior, perfuziile le aveam pentru că la piciorul stâng aveam băgat tub de drenă. La dreptul aveam o faşă băgată în loc de muşchi... Ne-or dus în cabinetul domnului doctor Rădulescu, să dăm declaraţii. Pe rând, fiecare. Mai erau, după câte am auzit, mai erau şi-n alte saloane, dar eu, pe care-i ştiam, erau din salonul 7. Eu, Mircea, Virgil, Gabi, doamna Rozalia sau cum... Ei! Şi-atunci, ăsta din cadrul Armatei, care a spus că el mergea spre casă şi, cum fugea, a fost împuşcat în călcâi. Şi a mai fost unul, dar nu-i ştiu numele, pentru că a decedat. În 18 l-a adus şi în 20 deja a murit, în spital. A zis că-i din partea Moldovei sau de undeva... Nu ştiu. E foarte greu! De multe ori, aşa, când stau şi mă gândesc şi când îi povestesc la fiică-mea, mai am încă o fetiţă, acum are 14 ani şi 2 luni... şi îi povestesc ei ce-a fost atunci, îmi dau lacrimile. Pentru că am văzut... eu am zis că am scăpat cu bine, în sensul că am stat în spital foarte mult, mie atunci mi s-a spus, domn' profesor Rădulescu mi-a spus: *Să fii tare, că tu vei merge înapoi pe picioare!* Şi eu am zis aşa: în 2 mai e ziua mea, deci în 1990, vreau să dansez în 2 mai. Plecând acasă în cărucior, umblând în cârje, după aia într-o cârjă şi-ntr-adevăr, în 2 mai am căutat să stau singur în picioare. (...) Deci ne-au luat să dăm declaraţii... numele, prenumele. Prima dată a spus să le spunem verbal, apoi să scriem. Şi atunci am scris. Cred că nici numele nu l-am scris corect. Deci cu stânga eram în perfuzii, dreapta, şi era şi frica. Erau îmbrăcaţi în civil... Figuri aşa, mai dure, adică severe. Şi întrebarea, tonul. N-aveam curajul. Toţi tăceam. Ne uitam unul la altul. Toţi eram în perfuzii. Cei care erau... erau încă doi care erau operaţi normal, nu împuşcaţi. Şi ăia mai ieşeau afară, nu erau în perfuzii, vorbeau între ei, se uitau la noi, aşa, miraţi, nu ştiau care-i treaba. Voiau să ne ducă la Spitalul Judeţean. Ca să fim toţi împuşcaţii împreună. De aceea am spus eu, al doilea tată – deci vorbesc spiritual, de la Dumnezeu – pentru mine, al doilea tată e profesorul Rădulescu, dar dacă atunci dânsul şi cu cadrul medical ar fi spus: *De acord, luaţi-i!*... Era duba!... Păi am văzut camion din ăla, aşa, dubă... În 20 a venit o soră de-a mea, Stancovici Iuliana, a venit la mine, soţia între timp aflase, a fost nepoata şi a spus că sunt împuşcat şi a luat-o şi a dus-o la sora mea. Ca să nu stea acasă singură. Şi n-a vrut să-i dea drumul pe poartă, erau militari

şi n-au vrut să-i dea drumul. Şi: *Dom'le, cum să nu-mi daţi drumul, că am auzit că-i pe moarte?! Cum?!...* Şi a făcut un pic de scandal şi, până la urmă, i-au dat voie doar pe la ora 10.00-11.00 dimineaţa. Şi a urcat sus şi mi-a spus*: Fii liniştit, Erzsi e bine!...* vorbise cu un cumnat de-al meu care lucra la Electrotimiş, şi zice: *Vezi că ăia vor să iasă afară. ...* De la Electrotimiş. El lucra acolo... Aici, în zonă, se auzea, cum era Spitalul de la Clinici, vuiet, cartuşele, se auzea cum se trage. În 19 după-amiază şi după 22 s-o tras iară. Au venit asistentele şi ne-au spus: *Nu vă ridicaţi niciunul, staţi aşa!...* cum era nivelul geamului şi patul era mai jos... *Staţi întinşi şi staţi cuminţi acolo!...* cum eram eu, mai ales la piciorul drept, nu mă puteam ridica singur; îmi dădeau foarte multe sedative, să nu simt durerea, şi eram într-o permanentă somnolenţă... Eu asta vreau să vă spun, a fost un personal excepţional. A făcut totul, inclusiv mă întreba, eu vă spun personal de mine, spunea: *Te doare? Stai că trece, numai să schimb pansamentul! Trebuie să aşa... Vai! Îţi mai aduc un calmant! Hai că...* Foarte atent. Şi doctorii. (...) Asta vreau să vă spun, în data de 3 deja, când am mers... a născut nevastă-mea, eu, din sucurile ce-am avut, ce am primit de la spital, am mers, o venit un taxi, că domnul profesor Rădulescu zice: *Băi, lasă că te duci cu Salvarea!...* Şi zic: *Nuuu, cum să mă duc cu Salvarea să văd fata!...* Deja ştiam că am fată, că venise soră-mea înainte. Şi i-am spus lui Iuliana: *Uite aici câte sticle de suc! Punem una, două sticle, hai să-i ducem şi ei şi să cumpărăm un buchet de flori!...* Şi am luat un taxi atunci şi am mers. Dar vă spun, ca mâncare şi lichide, pentru că spuneau că pierdem mult sânge şi avem nevoie de lichide foarte multe... erau mai multe de fructe, dar extern, nu era intern. Sucuri de fructe. Când erau bucăţi de carne, vă spun, nici la restaurant, pe vremea lui Ceauşescu, nu exista aşa ceva! Deci după ce a căzut Ceauşescu. Când au venit ajutoarele.

Atunci nici nu mai puteam să simt dacă-i frig, cum v-am spus, eram sub sedative, eu n-am mai simţit frigul, de fapt, în 17 nici n-a fost aşa frig. Nici în 18, nici în 19, nici în 20. (...) Am citit atunci, dar erau multe care se cam contraziceau. La lucru, cum v-am spus, am fost mult mai târziu, n-am fost pensionat, că n-am vrut. Am lucrat ca muncitor. Şi cum era pe vremuri, mult prea greu, cărai tuburi, ţevi, stăteai în canale. Când m-am dus la lucru, şefii mei, inclusiv colegii, vă spun sincer, spuneau: *Stai, mă, liniştit acolo!...* Ca după aceea, în octombrie '90, atunci am fost transferat la Mecatim, la Autoturisme, pe un post de control-pază. Şi începuse iarna, iară frig, picioarele nu mai rezistau, începuse să mă lase şi atunci am intrat în comisie şi de-atunci am fost pensionat, din '91... de grad III. Am fost la Casa Tineretului, dar nu am fost prea băgaţi în seamă. Am fost şi la Procuratura Militară, deci acte doveditoare... Am fost şi la Bucureşti, dar cum vă spun,

suntem prea puțin băgați în seamă. Asta-i părerea mea. Şi, după atâția ani de zile, încă nu se ştie exact vinovații. Pentru că degeaba spunem că Stănculescu sau Chițac sau eu ştiu cine. Dom'le, într-adevăr să fie pedepsit conform legii! Pentru că, dacă eu, ca un simplu cetățean, dacă aş fi făcut aşa ceva, luam 25 de ani, fără discuții! Să ne spună adevărul! Ce s-a întâmplat şi-n Bucureşti, şi-n Timişoara, ce-a fost şi cine a fost. A fost Armata, a fost Securitatea... Nu putem să le facem nimic. Sunt prea apărați. Eu nu zic că nu am încredere în justiție, dar nu totală. Pentru că, în 19 ani...!

- T. Orban: Trebuia să-i găsească pe toți. Ei au apărat socialismul. Tu ai avut armă?

- C.V. Hofman: Am avut un steag în mână. Şi ăla primit nici nu ştiu exact de la cine...

- T. Orban: Păi de aia au tras în tine, c-ai avut steagul găurit!

- C.V. Hofman: Şi au vrut să fiu şi eu găurit! Nici nu ştiu de la cine, mergeam pe stradă. De-acasă am pornit eu cu vecinul şi cu nepoată-mea şi prietenul ei. Şi zice: *Hai că mergem! Na, hai!...* Ce mare lucru se întâmplă? Doar nu dau în cap, nu fac absolut nimic!... Ştiți, se spune acuma, după Revoluție, că au fost ba în centru, ba în alte zone sau eu ştiu unde, c-au fost vandalizate magazine, dar niciun magazin nu era la Cimitirul Săracilor şi Cimitirul Ortodox-Catolic. Cui să-i facem rău? Noi mergeam, eram în intersecție, voiam să mergem înspre unitatea militară, am zis: Nu mergem spre Centru. Hai să mergem acolo, că şi acolo se trage, spre Circumvalațiunii, ajungem mult mai repede. Şi strigând, şi aşa, nu pot să vă spun exact că eu am zis sau altul a zis aşa, toți am fost, n-a fost un lider să spună: *Măi, eu vă spun acolo mergeți sau acolo veniți!* Nu. Noi, mergând pe stradă, ne alăturăm unul la altul. Eram peste 200 de persoane. Şi, când am pornit de-acasă, cum v-am spus, eram patru persoane. Toți se adunau curioşi. Şi pot să vă mai spun, înspre viaduct, spre centru – poate şi asta ne-a determinat să nu mergem spre centru – unde era Fabrica de Pâine, viaductul, acolo, era în dreptul fabricii, tot aşa, un cordon de militari. În spatele lor, înspre viaduct, se vedeau luminile, ne-au spus: *Măi, mergeți acasă!...* n-au tras, au vorbit frumos militarii. La ăia, tot aşa, deci vorbeau frumos de la distanță: *Mergeți acasă! Stați cuminți!...* Şi cei de pe Ialomiței.

- T. Orban: Ordinul de tragere deja era dat. Pe la ce oră erați acolo? Depinde de comandant, să ştii.

- C.V. Hofman: Putea să fie şi în sensul că cei care erau la Fabrica de Pâine, acolo, pe Gheorghe Lazăr, putea să fie un militar, iar cei care au tras în noi, pe Ialomiței, să nu fie din unitate, dar îmbrăcați în militari. Atunci, pe care l-o prins... vă dați seama, toți s-au speriat. Pe mine mă strigau, mai ales nepoată-mea: *Hai, Vio, vino!...* Când m-au strigat, deja trăgeau. Zic: *Dar ce,*

trage?!... Şi-atunci am căzut, ştiu că atunci a murit acolo unul, nu ştiu exact cine, am fost mai mulţi acolo, în intersecţia aia. Se vedea gardul de la cimitirul... ăstalalt, gardul de cărămidă. Se vedeau urmele de cartuşe. Mulţi ani după aceea. (Declaraţie video, 2008, AMR.)

Pricop Ioan – a fost rănit în Calea Lipovei, în Decembrie 1989, la Timişoara.

- I. Pricop: Am mers spre Calea Lipovei şi, pur şi simplu, am rămas perplex când am văzut că trag. Dacă credeam că vor trage, poate că fugeam. Dar nici prin gând nu mi-a trecut! M-am trezit, la un moment dat, singur, în faţă. Eram stupefiat, nu-mi venea să cred că trag în noi! Când am văzut că încep să cadă pe lângă mine, m-am hotărât să fug şi eu. Atunci când am reacţionat, totuşi, că se trage cu gloanţe adevărate, am fost lovit în umăr. Am simţit o durere îngrozitoare, m-am trezit la pământ, şuierau gloanţele pe deasupra. Timp de trei, patru, cinci minute, n-am putut să realizez şi-atunci a încetat, am strigat toţi, că erau majoritatea tineri de 20, 25, 30 de ani, au strigat: *Încetaţi! Încetaţi!* Au încetat şi au venit şi m-au luat. M-au legat la mână prima dată, noi am încercat, totuşi, când am văzut că nu se mişcă, mi-am dat seama... În orice caz, nu-mi pare rău...

Ne apropiam de Calea Lipovei şi-n momentul când primii demonstranţi au intrat pe Calea Lipovei, s-a tras un foc de avertisment din curtea unităţii militare situată pe partea stângă a Căii Lipovei, la ieşirea din oraş. Automat, după câteva secunde, am observat că s-au deschis porţile la unitatea militară. Bineînţeles că, în acea situaţie, foarte mulţi din demonstranţi s-au întors, au fugit înapoi, în momentul când s-au deschis porţile unităţii militare. Am observat un dispozitiv format din cinci, şase militari care erau cu armele îndreptate în sus şi, în faţa dispozitivului, existau două cadre militare care, după câteva secunde, au început să tragă asupra noastră. Deasupra porţii era un bec care lumina destul de slab, dar am reuşit să observ acest dispozitiv format din aceşti militari şi cadre militare. După câteva secunde, un tânăr, în stânga mea, a căzut lovit în picior, pentru că l-am auzit strigând: *Auuu! Piciorul!...* Şi am simţit un glonte prin dreapta, apoi a sărit o bucată din asfaltul şoselei în obraz şi mi-am dat seama că sunt gloanţe adevărate. Până atunci, n-am putut să cred că sunt gloanţe adevărate. În acel moment, am vrut să mă întorc, şi-n momentul acela am fost lovit în mână şi am căzut, automat, jos. Până la gardul unităţii mai aveam, perpendicular, circa 20 de metri. Şi de unde s-a tras, s-a tras puţin în diagonală, deci nici nu se pune problema, n-a fost atacată unitatea şi nimeni n-a încercat să spună la cei prezenţi să mergem spre unitatea militară. Din contră, s-a spus că s-ar putea să fim întâmpinaţi de unitatea militară şi să

strigăm „Fără violență!” şi „Armata e cu noi!”. (La Spitalul de Ortopedie, Decembrie 1989; fragment din arhiva video A.M.R.)

Cei vinovați de deschiderea focului au fost identificați ca fiind căpitanul Gheorghe (care a tras efectiv), locotenent-colonel Păun şi generalul Rotariu, care au dat ordine. După câțiva ani, dosarul „Calea Lipovei” a ajuns totuşi la instanță. Procesul celor 3 ofițeri din Calea Lipovei inițial s-a terminat cu achitare – judecător fiind Constantin Lucescu, cel care a fost avocat în Procesul Ceauşescu (a primit titlul de revoluționar), dar apoi cauza a fost rejudecată. O intensă campanie propagandistică furibundă s-a desfăşurat la Bucureşti pentru eliberarea celor trei. În ciuda acesteia, în 2002, cauza a fost soluționată prin condamnarea la puşcărie a celor trei ofițeri (confirmând justețea relatărilor din presa timişoreană a anului 1990) de către Înalta Curte de Casație şi Justiție, prin Decizia 359/2002. Imediat după aceea, Ion Iliescu a emis Decretul 727, publicat în Monitorul Oficial nr. 589 din 8 august 2002, prin care i-a grațiat pe inculpați.

Efectele represiunii din Calea Lipovei

- 17.12.1989 – 30 de persoane au fost secerate sau atinse de gloanțe pe raza dispozitivului din Calea Lipovei, dintre acestea, şase au decedat;
- 23.12.1989 – în piața din Calea Lipovei, o fetiță de 7 ani, Potroghir Iustina, este victima rafalelor trase (posibil din autoturism Dacia sau ARO, conform unor declarații de martor vizând zona şi ziua, după scenariul deja cunoscut, n.n.).

Liza **KRATOCHWILL**

Decembrie 1989 în Jimbolia

- Domnule profesor Niculai Butacu, în decembrie 1989 aţi avut un rol determinant în organizarea, la Jimbolia, a manifestărilor de protest împotriva dictaturii lui Ceauşescu şi de solidaritate cu revolta timişorenilor. Ce informaţii aveaţi despre evenimentele petrecute în Timişoara în perioada 16-20 decembrie 1989?

În luna decembrie a anului 1989 eram locuitor al oraşului Jimbolia, cu locul de muncă la Secţia 4 de petrol a Schelei de foraj Zădăreni din judeţul Arad, în funcţia de administrator.

Ştiam despre evenimentele petrecute la Timişoara încă din data de 15 decembrie de la colegii mei care locuiau în Timişoara şi făceau naveta la Jimbolia. Se discuta despre acestea, dar în cercuri restrânse, deoarece fiecare dintre noi ştiam de frica Securităţii şi despre urmările care puteau avea loc în cazul în care Securitatea ar fi aflat despre discuţiile noastre. Îmi aduc aminte că în dimineaţa zilei de 18 decembrie 1989, după evenimentele sângeroase de la Timişoara din seara zilei de 17 decembrie, a avut loc o nouă discuţie în birou, iar atunci când a fost vorba despre căderea regimului comunist, unul dintre colegii mei s-a supărat şi a ieşit afară din birou, lăsând să se înţeleagă că nu era de acord cu această idee şi nici nu dorea să participe la o asemenea discuţie.

În ziua de 19 decembrie am fost la Timişoara cu probleme de serviciu şi am intenţionat să ajung în Piaţa Operei. Încercând să intru dinspre Catedrală, acolo am fost întâmpinat de un civil care avea la piept un pistol mitralieră, care mi-a spus: „Nu vă recomand să intraţi“. Am renunţat. În faţa Operei erau aproximativ 400-500 de persoane care, în acel moment, scandau „JOS CEAUŞESCU!“.

Desigur, eu am mai continuat discuţiile din birou, dar numai cu un coleg, Sardeni Constantin, cu care eram şi prieten, iar în dimineaţa zilei de 21 decembrie ne-am hotărât să mergem cu autoturismul colegului meu la manifestaţia din Piaţa Operei din Timişoara. La intrarea în Timişoara am fost opriţi de Miliţie şi întrebaţi unde mergem, noi am răspuns că mergem la gară să aşteptăm nişte rude care sosesc cu trenul. Am văzut că în faţa noastră au fost întoarse din drum mai multe autovehicule, dar pe noi ne-a lăsat să trecem. Când am văzut aceasta, am crezut că nu ne vom putea apropia de Piaţa Operei. Am parcat autoturismul în Piaţa... şi am plecat pe jos către Piaţa Operei. Am fost surprinşi de faptul că nu ne-a oprit nimeni pe acest traseu. Era aproximativ ora 11. Piaţa Operei era plină de manifestanţi,

nu pot să estimez, dar din faţa Operei şi până în faţa Catedralei era o mare de oameni, printre care greu te puteai strecura şi care scandau lozinci cum ar fi: „JOS CEAUŞESCU!“, „JOS DICTATURA!“, „CEAUŞESCU CONDAMNAT PENTRU MORŢII DIN BANAT!“, „LIBERTATE!“, „VREM DEMOCRAŢIE!“. Ne-am alăturat şi noi acestei mulţimi şi am scandat aceste lozinci. În balconul Operei am văzut mai multe persoane pe care nu le cunoşteam, care condamnau dictatura ceauşistă, cereau public, prin intermediul staţiei de amplificare, morţii dispăruţi, rezultaţi din reprimările ce avuseseră loc în zilele anterioare, eliberarea necondiţionată a arestaţilor şi demisia lui Nicolae Ceauşescu şi a Guvernului. Printre aceste persoane numărându-se şi Lorin Fortuna, care, din discuţiile cu unii manifestanţi, am înţeles că era liderul demonstraţiei.

- V-aţi gândit la posibilităţile declanşării revoltei anticeauşiste şi la Jimbolia?

În jurul orei 17, ne-am hotărât să ne întoarcem la Jimbolia. La ieşirea din Timişoara am fost iarăşi opriţi de Miliţie, ne-a întrebat de unde venim, iar noi am răspuns că am fost să ducem nişte rude la gară. Pe traseu am discutat cu colegul meu că aşa ceva s-ar putea face şi la Jimbolia, la Casa de Cultură, care avea un balcon asemănător cu cel al Operei din Timişoara, dar colegul meu a spus că aşa ceva este imposibil la Jimbolia, din cauză că, fiind un oraş mic, unde locuitorii se cunosc între ei aproape în majoritate, vom fi arestaţi încă de la prima încercare.

În jurul orei 18 am ajuns la Jimbolia, despărţindu-mă de colegul meu pe strada Calea Timişoarei, aproape de intersecţia cu strada Republicii.

Am coborât din maşină şi am văzut un grup de aproximativ 30-40 de persoane, care mergeau pe strada Republicii din direcţia Statuia Sfântului Florian spre gară. Mi-am dat seama că şi la Jimbolia s-a petrecut ceva. Am intrat în discuţie cu persoanele din acel grup, care mi-au spus că au fost la Primărie, unde au invitat primăriţa din acea perioadă la Statuia Sfântului Florian, unde au îngenuncheat şi au ţinut un moment de reculegere în memoria celor morţi de la Timişoara. Eu le-am spus acestora că am fost la Timişoara şi că ar fi bine să declanşăm revoluţia şi la Jimbolia, copiind modelul celor din Piaţa Operei din Timişoara, adică mergem la Casa de Cultură, să folosim staţia de amplificare şi să ne adresăm mulţimii din balcon.

În prima fază ne-am deplasat, ca să mai putem aduna cât mai multe persoane, scandând lozincile: „JOS CEAUŞESCU!“, „JOS DICTATURA!“ „CEAUŞESCU CONDAMNAT PENTRU MORŢII DIN BANAT!“,

„VREM DEMOCRAȚIE!“, „LIBERTATE!“, pe strada Republicii, până la gară, iar apoi pe strada Mărăşeşti până în cartierul Futok, la fosta fabrică de produse ceramice. Ne-am întors înapoi pe acelaşi traseu până la gară, iar de aici am trecut calea ferată către Grabați, până la fabrica de pantofi „OTTER“. În dreptul unității militare de grăniceri, unii din coloana adunată de aproximativ 300 de persoane au început să arunce cu pietre spre unitatea militară. Eu, care mă aflam în capul coloanei, m-am întors înapoi şi le-am spus celor care aruncau cu pietre că noi manifestăm paşnic şi nu trebuie să recurgem la asemenea gesturi. Am fost imediat ascultat şi nu s-a întâmplat nimic deosebit. Atunci mi-am dat seama că eu devenisem un lider al acestei mişcări. La întoarcere, trecând prin fața Miliției, câteva persoane au bătut în geamul acestei clădiri şi au încercat să rupă poarta de la gangul de intrare în clădire, care era încuiată. Din nou am intervenit şi nici aici nu s-a întâmplat nimic.

Circulând pe strada Republicii, am condus coloana, care crescuse la aproximativ 400-450 de persoane, la Casa de Cultură a oraşului, de pe strada Tudor Vladimirescu. Aici aveam nevoie de cheie pentru a intra în clădire fără să spargem uşa. Pentru a obține cheia a fost necesară puțină organizare:
– o echipă a rămas la Casa de Cultură pentru a nu lăsa anumite persoane să spargă uşa sau geamurile clădirii;
– s-au format ad-hoc două delegații:
  – o delegație, din care am făcut şi eu parte, s-a deplasat la domiciliul directorului Casei de Cultură, domnul Ciobanu;
  – o altă delegație s-a deplasat să-l caute pe cel care organiza discoteca şi alte activități culturale, domnul Crişan Walter.

Acasă la directorul Casei de Cultură, domnul Ciobanu, după mai multe insistențe ale noastre, am fost refuzați, nu a vrut să ne dea cheia, acesta spunând că nu poate să ne dea cheia, deoarece îi este frică de autorități. Ne-am întors înapoi la Casa de Cultură, iar aici tocmai sosise domnul Crişan Walter şi a descuiat uşa. În interiorul clădirii am intrat aproximativ 25-30 de persoane. Şi aici a fost necesar să ne organizăm. Au rămas la uşă patru persoane, care aveau rolul de a ține uşa încuiată, iar în interior nu intra nimeni fără acordul meu. Domnul Crişan Walter a instalat stația de amplificare, iar eu am fost primul care m-am adresat mulțimii, le-am spus că am fost la Timişoara şi ce am văzut şi auzit în Piața Operei şi că este bine că şi la Jimbolia s-au declanşat aceste manifestări ale populației, deoarece cu toții o duceam destul de greu în ceea ce privea aprovizionarea cu alimente, raționalizarea pâinii, uleiului comestibil, zahărului, combustibililor, libertatea de exprimare era îngrădită, căldura care lăsa de dorit, mai ales la blocuri.

Îmi aduc aminte că în curtea din fața clădirii era plin de oameni, dar şi pe trotuar şi în stradă erau multe persoane. Cred că în acel moment erau aproximativ 350-400 de persoane.

Astfel organizați, au luat cuvântul de la acel microfon mai multe persoane, s-au scandat lozinci anticeauşiste şi antiguvernamentale, s-a ținut un moment de reculegere în memoria morților de la evenimentele petrecute în acele zile la Timişoara.

În interiorul Casei de Cultură era un telefon. Mi-a venit ideea de a lua legătura cu cei de la Opera din Timişoara, dar nu ştiam numărul de telefon. Exista serviciul informații, dar în prima fază mi-am zis că nu o să-mi dea nimeni vreun număr de telefon de la Operă, deoarece se ştia ce se petrece acolo, iar serviciile de Securitate au interzis deja aflarea numărului sau chiar au tăiat legătura telefonică de acolo. Dar până la urmă am încercat şi am obținut numărul de telefon. Am sunat şi mi-a răspuns cineva, nu-mi mai aduc aminte numele, şi am transmis că şi la Jimbolia au început manifestările anticeauşiste şi că suntem alături de cei de la Timişoara. Cel care era la telefon îmi aduc aminte că ne-a mulțumit şi că acum cu siguranță ştie şi Securitatea despre acest fapt, fiindcă telefoanele de acolo erau ascultate. Cred că aşa era, în receptor se auzeau nişte zgomote ciudate. Nu eram eu sigur că cel cu care am vorbit era dintre organizatorii demonstrației, dar ulterior am aflat de la un jimbolian care era prezent în acea seară la manifestațiile din Piața Operei că la stația de amplificare de acolo s-a anunțat că şi la Jimbolia au început manifestațiile şi sunt alături de timişoreni. Tot din această convorbire am aflat că, de fapt, manifestațiile s-au extins şi la Lugoj, Sânnicolau Mare şi Buziaş. Am lăsat numărul de telefon de la Casa de Cultură din Jimbolia şi am ținut legătura telefonică în acea seară şi chiar şi a doua zi. Am informat manifestanții din Jimbolia despre ce aflam din discuțiile telefonice.

La orele 22, atunci când au ieşit schimburile de la fabricile din Jimbolia, în fața Casei de Cultură a început să se mărească numărul de manifestanți, apogeul înregistrându-se în jurul orelor 22,30, când numărul acestora cred că era în jurul a 700-800 de manifestanți.

Manifestarea a durat în acea seară până aproape de orele 24, când am anunțat prin intermediul stației de amplificare că dimineață la orele 8 ne vom întâlni din nou pentru a continua. Oamenii au început să plece spre case, dar un grup de aproximativ 15 persoane au rămas acolo şi au dorit să intre în interior şi să vorbească cu mine. M-au întrebat ce o să facem noi, care eram în interior, şi le-am răspuns că o să rămânem acolo peste noapte, deoarece dimineață s-ar putea să nu mai putem intra în clădire din cauză că ori nu o să mai primim cheia, ori o să fie păzită clădirea de Miliție,

Securitate sau Armată. Aceste persoane au hotărât că nici ei nu vor pleca acasă, fiindcă acolo, peste noapte, ar putea să vină Miliția sau Securitatea să ne aresteze. Au rămas acolo şi s-au organizat pentru paza clădirii. Patru persoane au mers la colț cu strada Avram Iancu, alte patru la colț cu strada Republicii, cred că tot patru au rămas în fața Casei de Cultură, iar alte trei sau patru persoane au mers în spatele clădirii, care s-au vorbit între ei ce semnale se va da, în cazul în care se apropie cineva. M-au asigurat că nu vor lăsa pe nimeni să treacă prin fața clădirii şi deci nu vom fi arestați în acea noapte.

Eu nu am putut să dorm. Am elaborat în acea noapte o platformă-program a demonstrației care avea să aibă loc a doua zi. Parte din această platformă-program a fost publicată şi în comunicatul elaborat în noaptea de 22 spre 23 decembrie de către CONSILIUL LOCAL AL FRONTULUI SALVĂRII NAȚIONALE şi cuprindea cereri către Nicolae Ceauşescu şi către Guvernul Republicii Socialiste România. Cu siguranță îmi aduc aminte că această platformă-program avea 12 puncte:

1. demisia lui Nicolae Ceauşescu;
2. demisia guvernului;
3. scoaterea Partidului Comunist în afara legii şi libertatea de a se constitui partide politice;
4. organizarea de alegeri libere;
5. dreptul de a manifesta liber;
6. libertatea cuvântului, a presei, radioului şi televiziunii;
7. eliberarea tuturor deținuților politici;
8. respectarea drepturilor fundamentale ale omului;
9. revitalizarea economiei naționale;
10. libertatea cultelor religioase;
11. îmbunătățirea şi creşterea nivelului de trai prin eliminarea raționalizării alimentelor şi a combustibililor;
12. îmbunătățirea asistenței medicale.

Această platformă-program a fost citită în dimineața zilei de 22 decembrie în fața demonstranților.

- Cum s-au desfăşurat evenimentele din Jimbolia în 22 decembrie?

Dimineața, era 22 decembrie 1989, pe la ora 6, am fost trezit de cei însărcinați cu paza clădirii. Aceştia mi-au spus că mai multe persoane se află la colțul străzilor, care au hotărât că nu mai merg la lucru în schimbul de dimineață şi doresc să vină la demonstrații. Am ieşit afară şi am văzut că la colțul cu strada Avram Iancu aşteptau aproximativ 30-40 de persoane, iar la

colțul cu strada Republicii erau peste 50 de persoane. Am acceptat atunci să se apropie de Casa de Cultură. Aşa că demonstrația anunțată seara, pentru ora 8 dimineața, a început, de fapt, mai devreme cu aproape două ore.

La ora 8 erau în fața clădirii aproximativ 400-450 de persoane. La ora 8,30 am plecat de la Casa de Cultură, în fruntea acestor persoane, pe la fabricile din Jimbolia, pentru a aduna la demonstrație mai multe persoane. Traseul parcurs a fost următorul: Casa de Cultură pe strada Tudor Vladimirescu, apoi pe strada Republicii către gară. În fața sediului Miliției ne-am oprit pentru câteva minute, unde s-au scandat lozinci anticeauşiste, antiguvernamentale, precum şi „JOS MILIȚIA ŞI SECURITATEA!“. Îmi aduc aminte că porțile de la intrare erau încuiate, iar câțiva manifestanți au vrut să spargă aceste porți de lemn, dar au fost opriți de alți manifestanți şi s-a strigat „FĂRĂ VIOLENȚĂ!“.

De la gară am mers pe strada Mărăşeşti până la fabrica de produse ceramice, unde, la poartă, eram aşteptați (fără a avea o discuție prealabilă cu aceştia) de directorul fabricii, domnul Herişanu Aurel, inginerul şef, domnul Vânătoru Nicolae, şi, dacă-mi aduc bine aminte, cred că şi de contabilul şef, domnul Giulvezan Mircea, precum şi de alți angajați din fabrică. I-am cerut directorului să lase muncitorii să vină la manifestații, iar acesta mi-a răspuns că el nu poate să facă aşa ceva. Dar fără acordul acestuia, din fabrică au plecat aproximativ 80-100 de persoane, care i-au spus directorului că ei declară grevă şi merg la manifestații.

De acolo ne-am deplasat la alte două instituții, respectiv la fabrica de mase plastice şi fabrica de pantofi, care se aflau pe Calea Moților, la ieşire spre Grabați. Înainte de a ajunge la aceste instituții, ne-am oprit în fața unității militare de grăniceri, unde s-au scandat aceleaşi lozinci, plus lozinca „ARMATA E CU NOI!“ şi „FĂRĂ VIOLENȚĂ!“. Aici comandantul unității, colonelul Popară, care era la poarta unității, ne-a rugat să nu atacăm în niciun fel unitatea, deoarece, fiind unitate militară, gărzile vor fi nevoite să facă uz de armă, dar nu s-a întâmplat aşa ceva.

La fabrica de mase plastice (fabrica de nasturi – aşa-i spuneau jimbolienii) eram aşteptați afară de conducerea acestei fabrici. Nu mai țin minte numele directorului cu care am avut aceeaşi discuție, adică să le permită angajaților să vină la manifestații, dar acesta a refuzat aşa ceva. La fel ca şi la fabrica de produse ceramice, s-au alăturat coloanei de manifestanți mai mulți muncitori.

La fabrica de pantofi, directorul acesteia, domnul Micuț Gheorghe, a primit o delegație a manifestanților la el în birou. La propunerea mea, să lase oamenii să vină la demonstrație, acesta mi-a răspuns că el nu poate să

organizeze o plecare în masă a oamenilor, dar dacă aceştia doresc asta, sunt liberi să plece, adică nu-i ține nimeni cu forța în fabrică.

După aceasta, coloana, care era numeric mult mai mare decât la plecare, a făcut cale întoarsă către Casa de Cultură. Când am ajuns aici, era în jurul orei 10,30 şi presupun că erau 1300-1500 de persoane. Aici s-au continuat scandările de lozinci, iar după ora 11, unul dintre manifestanți mi-a spus că la radio s-a anunțat sinuciderea generalului Milea, care era Ministru al Apărării.

Dacă-mi aduc bine aminte, în jurul orei 12,30, am fost anunțat de cei însărcinați să păzească intrarea din clădire că a venit un domn care s-a prezentat a fi reprezentantul Frontului Democrat Român de la Timişoara. Am coborât de la balcon la poartă şi l-am primit în interior. Acesta se numea Avram Gerlantin, care, ulterior, am aflat că era profesor de tehnologii la liceul din Jimbolia. Acesta avea la brâu un pistol, se vedea conturul acestuia pe sub o haină pe care o purta, eu i-am spus că nu este cazul să poarte acel pistol, deoarece la Jimbolia nu s-a tras niciun foc de armă. A luat cuvântul în fața mulțimii, s-a prezentat, a spus despre Frontul Democrat Român, despre menirea acestuia, precum şi mai multe detalii despre ce s-a întâmplat în acele zile la Timişoara.

Manifestația a continuat, când, în jurul orei 13,00, s-a anunțat la televizor despre fuga lui Nicolae şi Elena Ceauşescu cu un elicopter. Toată lumea credea că acesta va fugi din țară. Nu a mai durat mult timp şi la poarta Casei de Cultură au venit personalități ale oraşului Jimbolia. Enumăr acum, din ce-mi mai aduc aminte: directorul de la fabrica de mase plastice (nu mai țin minte cum se numea), directorul de la fabrica de încălțăminte, domnul Micuț Gheorghe, directorul de la fabrica de produse ceramice, domnul Herişanu Aurel, inginerul şef al fabricii de produse ceramice, domnul Vânătoru Nicolae, directorul Casei de Cultură, profesorul Ciobanu, şi alții care acum nu-mi mai aduc aminte, dar cu siguranță au fost mai mulți. Cu toții au luat cuvântul de la microfonul stației de amplificare şi au criticat regimul ceauşist.

În jurul orei 13 s-au făcut alegeri pentru COMITETUL DE ORGANIZARE ŞI COORDONARE A ORAŞULUI. Iată cum au fost organizate aceste alegeri: eu aveam în mână mai multe liste cu propuneri venite din partea demonstranților, din care citeam nişte nume. Cele care erau ovaționate, aplaudate, erau votate, cele care erau huiduite nu erau votate. Aşa s-au desfăşurat la Jimbolia primele alegeri libere.

De fapt, ei au fost aleşi în fața demonstranților din fața Casei de Cultură ca şi membri ai COMITETULUI DE ORGANIZARE ŞI COORDONARE A ORAŞULUI, deoarece în ziua de 22 decembrie, în jurul

orei 12,30, încă nu se ştia nimic despre FRONTUL SALVĂRII NAȚIONALE, care ulterior au fost membri ai CONSILIULUI LOCAL AL FRONTULUI SALVĂRII NAȚIONALE. Membrii acestui consiliu erau: Avram Gerlantin, Micuț Gheorghe, Paşca Gheorghe, Murariu Laurian, Butacu Niculai, Butacu Gabriela Angela, Ungur Gheorghe, Moise Teodor, Andrieş Vasile, Czwerko Karol, Mitran Savu, Grecu Marinică, Crişan Walter, Gavriş Victor, Trofin Cornel, Paşca Nicolae, Giulvezan Mircea, Belințan Cornel, Pîrvu Cristian, Berta Anton, Weindorfer Walter, Ilia Gheorghe, Pop Constantin, Melniciuc Gheorghe, Petruț Vasile, Ciobanu Dragomir, Zocskar Attila, Vânătoru Nicolae, Olteanu Viorel, Budulan Ioan, Popară Ioan, Halk Ioan, Dican Vasile, Românu Mircea, Nițoi Ionel.

Ne-am deplasat la Primărie. Majoritatea demonstranților au plecat acasă, deoarece la Televiziunea Română se transmiteau în direct evenimentele de la Bucureşti. În sediul Primăriei au intrat cei care au fost la balconul Casei de Cultură, respectiv aproximativ 30 de persoane, printre care am fost şi eu. Alte persoane care au intrat în clădire, din ce-mi mai aduc aminte, au fost: Avram Gerlantin, soția mea, Butacu Gabriela Angela, Czwerko Karol, Andrieş Vasile, Trofin Cornel, Belințan Cornel, directorul de la fabrica de mase plastice, Motişan Gheorghe, inginerul şef de la fabrica de produse ceramice, Vânătoru Nicolae, directorul de la fabrica de încălțăminte, Micuț Gheorghe, Murariu Laurian, care era secretar al Uniunii Tineretului Comunist la Jimbolia şi care, în dimineața zilei de 22 decembrie, s-a întors la Jimbolia de la demonstrațiile de la Timişoara cu un steag tricolor care avea decupată stema țării, precum şi alte persoane care acum nu-mi mai amintesc.

- *Care a fost reacția autorităților locale?*

În sediul Primăriei l-am găsit pe secretarul Primăriei, domnul Nițoi Ionel, care a spus că el nu este decât un slujbaş al obştii şi cu multă plăcere, dacă-l acceptăm, ne va îndruma în activitatea noastră în ceea ce priveşte legislația şi această activitate de coordonare a oraşului. Din cei aproximativ 30 de persoane care au intrat în sediul Primăriei, niciuna nu avea experiență în ceea ce privea administrarea oraşului. Colaborarea cu domnul Nițoi Ionel s-a dovedit a fi foarte eficientă din cauza lipsei de experiență a celor aflați, în acel moment, în clădirea Primăriei, dar şi din cauză că acesta şi-a pus la dispoziția noastră, fără rezerve, toate cunoştințele de administrare publică.

Acum, după aproape 20 de ani de la această revoluție, cred că în acele momente nu era atât de importantă pentru populație căderea regimului comunist, ci căderea regimului ceauşist. Aceasta se întâmpla probabil din

cauza lipsei de informație în legătură cu alte forme de organizare. Noi eram îndoctrinați cu comunismul, îl învățam încă de pe băncile grădinițelor.

În jurul orei 19, la Primărie a venit domnul Baziliuc Eugen, fost primar al oraşului, care şi-a făcut o autocritică, şi-a cerut scuze dacă a greşit şi doreşte să participe la bunul mers al oraşului în această perioadă. Au fost câțiva care au contestat acest lucru, dar în majoritate au fost de acord, deoarece niciunul din cei prezenți acolo nu se pricepea la conducerea unui oraş. După aproximativ o jumătate de oră, în clădire a intrat domnul Românu Mircea – medic veterinar la zootehnia din Jimbolia care, ulterior, a fost şi primar al oraşului, care a cerut ca Baziliuc Eugen să fie scos afară din Primărie.

Tot în acea seară am vorbit la telefon cu colonelul Popară de la unitatea militară, să văd poziția armatei în legătură cu aceste evenimente. Acesta a promis că va veni la Primărie şi ne va explica, fapt ce s-a întâmplat după aproximativ 20 de minute. Acesta ne-a comunicat că Armata este de partea Revoluției şi că el are ordine precise de a apăra oraşul Jimbolia.

- În seara zilei de 22 decembrie panica a cuprins România. Un inamic invizibil trăgea la adăpostul întunericului, rănea şi ucidea oameni nevinovați, „otrăvea" apa potabilă, amenința să arunce în aer sediile unor instituții de interes public. Cum s-au derulat evenimentele în Jimbolia?

În acea noapte au sosit diferite zvonuri despre teroriști, pe diferite căi, prin televiziune le vedeam cele transmise de la Bucureşti de cei care se constituiseră în Frontul Salvării Naționale, dar la noi cele mai multe ajungeau şi prin telefon. Îmi aduc aminte că pe la ora 3 dimineața m-am dus în cabina portarului, unde era un pat, să dorm puțin, eram frânt de oboseală, nu dormisem de mai mult de 40 de ore. După o jumătate de oră a venit cineva şi m-a trezit, spunând că este cineva la telefon care doreşte să vorbească cu mine. M-am dus la telefon. S-a prezentat cine este, dar nu-mi aduc aminte numele, şi mi-a spus că este din Beregsău Mare, localitate ce se află pe DN 59A, între Timişoara şi Jimbolia, şi mi-a comunicat că spre Jimbolia se îndreaptă o coloană de aproximativ 10 tancuri şi vehicule blindate. Am comunicat aceasta celor de față. Unii, printre care şi comandantul Miliției, care în acel timp era acolo, au spus că trebuie să luăm armele de la Miliție, să le împărțim civililor, ca să putem apăra oraşul. Am fost total împotrivă şi le-am spus că nu este bine să pună civilii mâna pe arme şi că avem în oraş o unitate militară, unde sunt profesioniști şi aceştia, aşa după cum a declarat colonelul Popară, ar trebui să apere oraşul. Dar mulți, pot să spun că în majoritate, nu aveau încredere în Armată şi nici în

colonelul Popară. Mi-am făcut imediat un plan, ca să-i liniştesc pe cei prezenţi: 1. îl sun pe Popară şi 2., dacă acesta nu va lua nicio măsură, atunci se vor împărţi armele pentru a apăra oraşul. L-am sunat imediat pe colonelul Popară de la unitatea militară şi i-am transmis informaţia primită. Acesta mi-a spus că el nu avea această informaţie, dar va lua măsuri şi m-a asigurat că oraşul va fi păzit şi nu se va întâmpla nimic.

Tot la fel, în acea noapte, s-a primit informaţia, nu mai ţin minte pe ce cale, că apa potabilă din oraş ar fi otrăvită. Era acolo cu noi Olteanu Viorel, care lucra la SANEPID; îmi aduc aminte că acesta a plecat să facă analize la apă, iar când s-a întors înapoi, a spus că apa era potabilă şi nu a fost otrăvită.

Tot în acea noapte, nu-mi mai aduc aminte ora, dar cred că a fost înainte de ştirea că spre Jimbolia se îndreaptă acele tancuri şi vehicule blindate, a venit colonelul Popară la Primărie cu vreo 4-5 persoane care, din câte-mi aduc aminte, erau de loc din judeţul Sibiu şi care au fost prinşi că voiau să treacă frontiera în Iugoslavia şi ne-a spus să luăm o hotărâre în ceea ce-i privea pe aceşti infractori. Am vorbit cu ei şi i-am întrebat de ce au vrut să fugă din ţară, că în curând, după ce se va termina revoluţia, vor putea să plece legal, cu paşaport, dacă doresc să plece din ţară. Aceştia au răspuns că ei nu ştiau nimic de ceea ce se întâmpla în ţară şi că erau pe drumuri de mai multe zile, încercând să ajungă la frontieră. Au parcurs traseul Timişoara – Jimbolia pe jos, pe câmp, la distanţe mari de localităţi, pentru a nu-i putea prinde grănicerii. Cu toţii am fost de acord să fie eliberaţi să meargă la casele lor. Cred că au fost primii infractori prinşi care au vrut să treacă ilegal frontiera, care nu au fost bătuţi de grăniceri şi au fost eliberaţi să meargă acasă.

- *Cine şi-a asumat conducerea oraşului în acele zile agitate?*

Văzând la televizor despre organizarea de la Bucureşti, COMITETUL DE ORGANIZARE ŞI COORDONARE A ORAŞULUI s-a transformat în CONSILIUL LOCAL AL ORAŞULUI JIMBOLIA AL FRONTULUI SALVĂRII NAŢIONALE, format din 35 de membri, care era o structură provizorie, fără a avea lideri, ci doar membri. În acest consiliu erau acei membri aleşi în faţa Casei de Cultură. Fiecare dintre aceşti membri au primit nişte sarcini. În noaptea de 22 spre 23 decembrie a fost redactat şi multiplicat un COMUNICAT al CONSILIULUI LOCAL AL FRONTULUI SALVĂRII NAŢIONALE, iar în data de 23 decembrie 1989 acesta a fost distribuit cetăţenilor oraşului.

În jurul datei de 20 ianuarie 1990, am renunțat de a mai merge pe la Primărie, deoarece acolo puseseră mâna pe putere foşti comunişti convinşi şi care nu au făcut nimic pentru oraşul Jimbolia. Au fost mulțumiți doar că ocupau nişte funcții importante la conducerea acestui oraş şi nu se ocupau de problemele oraşului, ci de a face tot ce este posibil pentru menținerea lor în aceste funcții şi de interesele personale. Revoluționarii au fost eliminați pe rând şi discret, deoarece aceştia doreau ca în fruntea oraşului să nu fie aleşi foşti activişti de partid care au condus oraşul şi înainte de decembrie 1989.

- *Cum apreciați astăzi evenimentele din decembrie 1989?*

Deoarece există voci care spun că aceste evenimente au fost o lovitură de stat şi nu o revoluție, eu, ca participant direct în aceste evenimente la Jimbolia, pot să spun că aceste evenimente din decembrie 1989 au fost o revoluție care a dus la căderea regimului ceauşist, dar şi a comunismului în România, cu toate că în primele ore după fuga lui Ceauşescu din data de 22 decembrie 1989 au fost unele încercări de a menține comunismul şi de a schimba doar dictatura ceauşistă. Afirm cu tărie acest lucru, deoarece aceste evenimente nu au fost pregătite anterior, demonstranții au participat la aceste evenimente din conştiință, iar eu, ca lider al acestor manifestații, declar că nu am fost contactat de cineva anterior pentru a organiza aceste demonstrații de stradă.

- *Regretați implicarea decisivă în organizarea şi conducerea acțiunilor protestatare din Jimbolia?*

Desigur că participarea mea la aceste evenimente nu mi-a adus decât necazuri personale în viața profesională, am fost şi sunt marginalizat de către cei care au fost la putere în acest oraş, iar Poliția (vechii milițieni) a încercat de două ori întocmirea unor dosare penale.

Nu am cerut niciodată Certificat de Revoluționar, deoarece acolo am constatat că sunt revoluționari chiar şi unii care nu au participat la această revoluție, iar eu nu am dorit să fiu amestecat cu asemenea persoane.

Prof. dr. Dumitru **TOMONI**

Discursul Majestății Sale Regele Mihai I, rostit în Parlamentul României cu ocazia aniversării celor 90 de ani de viață

Doamnelor şi domnilor senatori şi deputați,

Sunt mai bine de 60 de ani de când m-am adresat ultima oară națiunii române de la tribuna Parlamentului. Am primit cu bucurie şi cu speranță invitația reprezentanților legitimi ai poporului.

Prima noastră datorie astăzi este să ne amintim de toți cei care au murit pentru independența şi libertățile noastre, în toate războaiele pe care a trebuit să le ducem şi în evenimentele din Decembrie 1989, care au dărâmat dictatura comunistă. Nu putem avea viitor fără a respecta trecutul nostru.

Ultimii 20 de ani au adus democrație, libertăți şi un început de prosperitate. Oamenii călătoresc, îşi împlinesc visele şi încearcă să-şi consolideze familia şi viața, spre binele generațiilor viitoare. România a evoluat mult în ultimele două decenii.

Mersul României europene de astăzi are ca fundament existența Parlamentului. Drumul nostru ireversibil către Uniunea Europeană şi NATO nu ar fi fost posibil fără acțiunea, întru libertate şi democrație, a Legislativului românesc de după anul 1989.

Dar politica este o sabie cu două tăişuri. Ea garantează democrația şi libertățile, dacă este practicată în respectul legii şi al instituțiilor. Politica poate însă aduce prejudicii cetățeanului, dacă este aplicată în disprețul eticii, personalizând puterea şi nesocotind rostul primordial al instituțiilor Statului.

Multe domenii din viața românească, gospodărite competent şi liber, au reuşit să meargă mai departe, în ciuda crizei economice: micii întreprinzători şi companiile mijlocii, tinerii şi profesorii din universități, licee şi şcoli, cei din agricultură.

Încearcă să-şi facă datoria oamenii de artă, militarii, diplomații şi funcționarii publici, deşi sunt puternic încercați de lipsa banilor şi descurajați instituțional. Îşi fac datoria față de țară instituții precum Academia Română şi Banca Națională, deşi vremurile de astăzi nu au respectul cuvenit față de ierarhia valorilor din societatea românească.

Sunt mâhnit că, după două decenii de revenire la democrație, oamenii bătrâni şi cei bolnavi sunt nevoiți să treacă prin situații înjositoare.

România are nevoie de infrastructură. Autostrăzile, porturile şi aeroporturile moderne sunt parte din forța noastră, ca stat independent.

Agricultura nu este un domeniu al trecutului istoric, ci al viitorului. Şcoala este şi va fi o piatră de temelie a societății.

Regina şi cu mine, alături de Familia noastră, vom continua să facem ceea ce am făcut întotdeauna: vom susține interesele fundamentale ale României, continuitatea şi tradițiile țării noastre.

Nu m-aş putea adresa națiunii fără a vorbi despre Familia Regală şi despre importanța ei în viața țării. Coroana regală nu este un simbol al trecutului, ci o reprezentare unică a independenței, suveranității şi unității noastre. Coroana este o reflectare a Statului, în continuitatea lui istorică, şi a Națiunii, în devenirea ei. Coroana a consolidat România prin loialitate, curaj, respect, seriozitate şi modestie.

Doamnelor şi domnilor senatori şi deputați,

Instituțiile democratice nu sunt guvernate doar de legi, ci şi de etică, simț al datoriei. Iubirea de țară şi competența sunt criteriile principale ale vieții publice. Aveți încredere în democrație, în rostul instituțiilor şi în regulile lor!

Lumea de mâine nu poate exista fără morală, fără credință şi fără memorie. Cinismul, interesul îngust şi laşitatea nu trebuie să ne ocupe viața. România a mers mai departe prin idealurile marilor oameni ai istoriei noastre, servite responsabil şi generos.

În anul 1989, în ajutorul României s-au ridicat voci cu autoritate, venind de pe toate meridianele globului. Ele s-au adăugat sacrificiului tinerilor de a înlătura o tiranie cu efect distrugător asupra ființei națiunii. A sosit momentul, după douăzeci de ani, să avem un comportament public rupt complet şi definitiv de năravurile trecutului. Demagogia, disimularea, egoismul primitiv, agățarea de putere şi bunul plac nu au ce căuta în instituțiile româneşti ale anului 2011. Ele aduc prea mult aminte de anii dinainte de 1989.

Se cuvine să rezistăm prezentului şi să ne pregătim viitorul. Uniți între noi şi cu vecinii şi frații noştri, să continuăm efortul de a redeveni demni şi respectați.

Am servit națiunea română de-a lungul unei vieți lungi şi pline de evenimente, unele fericite şi multe nefericite. După 84 de ani de când am devenit Rege, pot spune fără ezitare națiunii române:

Cele mai importante lucruri de dobândit, după libertate şi democrație, sunt identitatea şi demnitatea. Elita românească are aici o mare răspundere.

Democrația trebuie să îmbogățească arta cârmuirii, nu să o sărăcească. România, ca şi toate țările din Europa, are nevoie de cârmuitori respectați şi pricepuți.

Nu trebuie niciodată uitați românii şi pământurile româneşti care ne-au fost luate, ca urmare a împărțirilor Europei în sfere de influență. Este dreptul lor să decidă dacă vor să trăiască în țara noastră sau dacă vor să rămână separați.

Europa de astăzi este un continent în care popoarele şi pământurile nu se schimbă ca rezultat al deciziilor politicienilor. Jurământul meu a fost făcut şi continuă să fie valabil pentru toți românii. Ei sunt toți parte a națiunii noastre şi aşa vor rămâne întotdeauna.

Stă doar în puterea noastră să facem țara statornică, prosperă şi admirată în lume.

Nu văd România de astăzi ca pe o moştenire de la părinții noştri, ci ca pe o țară pe care am luat-o cu împrumut de la copiii noştri.

Aşa să ne ajute Dumnezeu!

Transcriere Cornel-Florin **SERACIN**

VIAŢA ŞTIINŢIFICĂ

Vizită de prim rang la Timişoara şi la Memorialul Revoluției

În perioada 3-5 octombrie a.c., ca în fiecare an, Timişoara a constituit ținta vizitei unei delegații germane. Prilejul a fost unul marcant pentru Germania, dar şi pentru România şi, dacă ne gândim bine, pentru întreaga Europă şi întreaga lume. În calendarul istoric recent, începând din 1990, ziua de 3 Octombrie este Ziua Națională a Germaniei, care celebrează reunificarea unei Germanii divizate în anul 1949, eveniment cu adânci implicații mai ales în viața est-germanilor, care au trăit, timp de decenii, trauma separării nu doar teritoriale, ci şi fizice şi sufleteşti, alături de lipsa drepturilor şi de tot felul de lipsuri materiale, care le-au marcat existența.

Fixarea acestei date a sărbătorii naționale a Germaniei a avut loc după îndelungi dezbateri. Vizată a fost mai întâi ziua de 9 noiembrie, când a căzut, în 1990, Zidul Berlinului, ridicat începând din 1961, la inițiativa preşedintelui DDR, Walter Ulbricht[88], şi atât de escaladat de germanii care tânjeau după libertate. Din păcate pentru est-germani, de la zid la... cimitir nu era, de cele mai multe ori, decât un pas.

Ziua de 9 noiembrie coincide şi cu fondarea, în 1918, a primei republici germane.[89] Cumulând toate acestea, ea ar fi meritat cu prisosință să devină Ziua Națională a Germaniei, dacă nu ar fi existat impedimente majore, tot de ordin istoric... În 1923 a fost înăbuşită prima tentativă de lovitură de stat a lui Hitler[90], iar în 1938 a avut loc primul pogrom nazist împotriva evreilor[91].

---

[88] Walter Ulbricht (1893-1973) a condus, în calitate de preşedinte al Consiliului de Stat şi de secretar general al Partidului Unității Socialiste, între 1960-1971, Germania Răsăriteană.

[89] Cunoscută în istorie ca *Republica de la Weimar* (1918/1919-1933), republică parlamentară a cărei înființare a fost decisă la Weimar, după abdicarea Împăratului Wilhelm al II-lea şi plecarea acestuia în exil.

[90] Numită şi *Puciul de la berărie*, tentativa de lovitură de stat a lui Adolf Hitler, în tandem cu generalul Erich Ludendorff şi cu sprijinul organizației paramilitare SA (Sturmabteilung – detaşamentul de asalt) a Partidului Nazist, s-a declanşat la berăria *Bürgerbräukeller* din München, în seara zilei de 8 noiembrie 1923, şi a fost anihilată în după-amiaza zilei următoare.

[91] Denumit şi *Cristallnacht* sau *Nacht des zerbrochenen Glases* (*Noaptea de cristal* sau *Noaptea sticlei sparte*), cu referire la măcelul declanşat împotriva evreilor în noaptea de

Drept urmare, dintre cele două evenimente care au marcat istoria recentă a Germaniei, reunificarea a fost ridicată la rang de sărbătoare națională, pentru că data de 3 octombrie nu dă loc la niciun fel de interpretări şi conotații nedorite.

Revenind, după acest plonjon în istorie, la vizita în discuție, trebuie precizat că în acest an i-a venit rândul *Comisiei pentru Europa şi Comunitatea Globală* din Parlamentul landului Nordrhein-Westfalen să-şi reprezinte țara la festivitățile care se organizează la Timişoara cu prilejul Zilei Naționale a Germaniei. Dar ce semnifică şi, mai ales, cu ce se ocupă această comisie? Denumită în germană *Ausschuss für Europa und eine Welt,* comisia sus-numită este una relativ proaspătă, deoarece decizia constituirii ei s-a luat, printr-un decret unanim al Parlamentului landului Nordrhein-Westfalen, la 13 iulie 2010. Două luni mai târziu, *Comisia pentru Europa şi Comunitatea Globală* începea deja să funcționeze, luând în discuție problemele politice ale Uniunii Europene şi implicațiile lor asupra landului Nordrhein-Westfalen.

Aflăm, din Comunicatul de presă al Consulatului Republicii Federale Germania la Timişoara, că „Cei 16 deputați şi colaboratori ştiințifici ai tuturor fracțiunilor politice prezente în Parlamentul Renaniei de Nord-Westfalia doresc să îşi formeze o părere asupra situației actuale din Vestul României, din Banat şi, în mod deosebit, din Timişoara. Atenția delegației este focusată, pe de o parte, asupra potențialului economic deosebit de dinamic din această regiune a țării, dar şi asupra minorității germane, care numeric este cel mai bine reprezentată în această zonă a țării, minoritate cu rădăcini trainice de secole pe aceste meleaguri (...)".

Preludiul suitei de vizite a delegației germane l-a constituit gala festivă din seara de 3 octombrie, care a avut loc în frumoasa sală de spectacole în stil neobizantin a Operei din Timişoara, care a răsunat de arii celebre din operete, agrementate cu scene la fel de celebre de balet. Nu a lipsit, nici în acest an, preşedintele Comisiei de Apărare a Bundestagului, Susanne Kastner, iar din partea oficialităților române au fost prezenți prefectul Mircea Băcală şi primarul Gheorghe Ciuhandu.

Trecând la Memorialul Revoluției, de remarcat că prezența aici, la început de octombrie, a oaspeților germani nu este o noutate, ea a devenit deja o tradiție prin inițiativa Consulatului German la Timişoara, care, în fiecare an, înscrie în agenda vizitelor delegațiilor venite să celebreze Ziua Reunificării Germaniei şi asociația noastră. În acest sens, împreună cu

---

9/10 noiembrie 1938, primul pogrom nazist a avut loc între 9-13 noiembrie 1938 în Germania şi Austria şi s-a soldat cu uciderea în bătaie a cca. 400 de evrei, trimiterea în lagăre de concentrare a cca. 30.000 de evrei şi devastarea a peste 1400 de sinagogi.

delegația germană condusă de deputatul Werner Jostmeier, a trecut din nou pragul Memorialului Revoluției şi Klaus Christian Olasz, consulul Germaniei la Timişoara din septembrie 2009.

Vizita oaspeților germani la Memorialul Revoluției a început, cum era firesc, în Capela ecumenică pictată în întregime de Manole Pătraşcu, loc de reculegere şi de cinstire a Martirilor Revoluției, în care, pe peretele din față-dreapta, se află Sfântul Gerhardus, primul episcop al Diecezei Romano-Catolice de la Cenad, iar în stânga sa Sfântul Iosif cel Nou de la Partoş, fost mitropolit ortodox, ale cărui moaşte sunt depuse în Catedrala Mitropolitană din Timişoara.

Au urmat sala monumentelor, în care sunt expuse machetele şi tablourile monumentelor ridicate în Timişoara în locurile în care au căzut Eroii Revoluției, sala „George Şerban", cu poze care imortalizează momente din viața şi activitatea inițiatorului *Proclamației de la Timişoara* din 11 martie 1990, şi sala principală a muzeului, unde delegația germană a vizitat expoziția itinerantă *Revoluția Română din 1989 în imagini* şi a vizionat apoi filmul *Noi nu murim!* Ca o dovadă a incitării interesului celor prezenți, la final au fost adresate întrebări tematice, dintre care unele au vizat împlinirile şi neîmplinirile Revoluției din Decembrie 1989, situația actuală politico-socială a României şi chiar paralele cu Croația, țară care şi-a trăit propria dramă a războiului şi a dezbinării interetnice, soldată cu masive pierderi de vieți omenești.

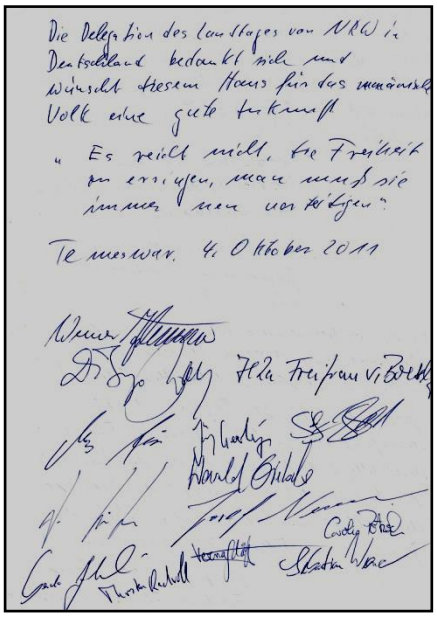

Înainte de a-şi lua rămas bun, membrii delegației germane au semnat în cartea de onoare a Memorialului Revoluției, iar deputatul Werner Jostmeier a aşternut şi câteva cuvinte de suflet, pe care le reproducem textual: „Delegația Parlamentului Nordrhein-Westfalen din Germania vă mulțumeşte şi îi doreşte acestei case şi poporului român un viitor foarte bun. «Nu este suficient să câştigi prin luptă libertatea, trebuie să o aperi mereu»". (Timişoara, 4 octombrie 2011)

În semn de prețuire, Traian Orban, preşedintele Memorialului Revoluției, a acordat Parlamentului landului Nordrhein-Westfalen şi conducătorului delegației germane, Werner Jostmeier, medalia aniversară

bătută cu ocazia împlinirii a două decenii de la Revoluție, alături de albumul bilingv *20 de ani de la Revoluția Română din Decembrie 1989 / 20 Jahre nach der Rumänischen Revolution vom Dezember 1989.*

Întreaga prezentare a muzeului a constituit pentru Werner Jostmeier o lecție de istorie recentă, pe care a raportat-o la cea a fostei DDR. Că este aşa, o dovedeşte concluzia pe care deputatul german i-a transmis-o, la final, preşedintelui instituției noastre, Traian Orban: „Vă mulțumesc cordial pentru felul în care ne-ați condus şi vă doresc dumneavoastră personal şi îi doresc acestei case nu doar un viitor bun, ci doresc ca dumneavoastră, cu învățătura pe care o aveți de dat poporului dumneavoastră, să vă aduceți contribuția pentru ca aşa ceva să nu se mai repete, iar poporul dumneavoastră şi poporul meu să învețe din istorie.

Noi sărbătorim la 3 Octombrie o revoluție care s-a înfăptuit fără nicio împuşcătură, cu toate că la demonstrațiile din 9 octombrie din Leipzig şi Dresda armata populară era în stradă cu tancuri. Aveți de deplâns 1001 morți şi peste 3300 de răniți şi sperăm şi îi dorim poporului român ca aceste victime să nu fi fost în zadar. Vă mulțumesc cordial şi vă doresc toate cele bune!".

Iar o concluzie nu rămâne, de cele mai multe ori, singură, ci cheamă după sine o altă concluzie: „Dorim să salvăm istoria României ca pe un lucru foarte important şi sigur că istoria României face parte din istoria europeană. Sper să găsim resurse să continuăm!" (Traian Orban)

Adina **HORNEA ABRUDA**

Şi a venit vremea primei lansări…
Candelă împotriva timpului
la Editura „Memorialul Revoluției 1989”

Vineri, 30 septembrie, la ora 12.00, sala de cenaclu a Filialei Timişoara a Uniunii Scriitorilor din România şi a revistei *Orizont* a fost plină până la refuz. Moment de emoție deosebită, fiindcă am păşit cu dreptul pe piața editorială, aprinzând o adevărată *Candelă împotriva timpului.*

Volumul *Candelă împotriva timpului* cuprinde peste 60 de interviuri despre Revoluția Română din Decembrie 1989, date de revoluționari, rudele victimelor şi alte personalități, printre care: László Tőkés (europarlamentar), Lorin Fortuna (preşedintele Frontului Democratic Român înființat în 1989), Francisc Bárányi (fost ministru al Sănătății), Claudiu Iordache (membru FDR, directorul Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989), Ilie Stepan (muzician, formația „Pro Musica”), Virgil Hosu (preşedinte ALTAR), Viorel Sasca (consilier județean), Marius Mioc (arestat în Revoluție), Adrian Oteliță (orfan din Revoluție), Costel Balint (arestat în Revoluție, fost preşedinte al Comisiei pentru Cinstirea Eroilor Revoluției), Constantin Duma (fotoreporter la Agerpres), Traian Orban (rănit în Revoluție, preşedintele Asociației Memorialul Revoluției), Petre Petrişor (avocat, fost preşedinte al Tribunalului Timiş), Ioan Olaru (director regional la Autoritatea Națională pentru Comunicații), Bogdan Herzog (fost redactor şef la Radio şi TVR Timişoara).

Autorii, Titus Suciu şi Vasile Bogdan, sunt, aşa cum îi numeşte criticul literar Cornel Ungureanu, „doi dintre cei mai harnici scriitori timişoreni”. Titus Suciu s-a preocupat îndelung de aspectele Revoluției din Timişoara prin *Lumea bună a balconului* şi *Reportaj cu sufletul la gur*ă şi „revine în dialogurile sale cu Revoluția din Timişoara şi cu personalitățile care au dat sens Timişorii de astăzi”, a subliniat, în continuare, Cornel Ungureanu în prezentarea făcută cărții.

„Cartea nu e semnată de doi istorici, de doi comentatori foarte îndârjiți ai fenomenului politic”, a menționat Titus Suciu, „cartea reprezintă exercițiile noastre de admirație pentru Timişoara ’89, a fabulosului 1989”.

Celălalt autor, realizatorul TV Vasile Bogdan, declară în volum că „filmul respiră, o spun alții, nu noi, autenticitate, corelații logice, viziune globală, dar şi detalii relevante, căldură umană. Intervievații – cărora nu pregetăm să le mulțumim – s-au implicat cu admirabilă bunăvoință în

munca noastră, au venit la filmări, dacă a fost nevoie, şi-a doua oară, au acceptat să vorbească despre dramele lor, chiar dacă retrăirea acelor stări îi afecta sufleteşte. A rezultat, de aceea, un film sincer, deschis, din care se poate deduce că revoluționarii au fost şi au rămas oamenii de până atunci, în acele zile eroi, acum concitadini preocupați de problemele vieții, ca oricare dintre noi.

Prezent la eveniment, Traian Orban, preşedintele Memorialului Revoluției, a subliniat că „este jenant şi revoltător că multe televiziuni libere promovează dezinformarea, că Revoluția Română au făcut-o agenții străini, turiştii sovietici şi alți duşmani sau mai ştiu eu ce indivizi; ignoră istoria trăită de timişoreni. Munca noastră este cea de recuperare a istoriei timişorenilor, de informare publică, de cercetare, de documentare despre acest eveniment care a schimbat destinele României".

În carte interviurile sunt publicate integral, în timp ce în serialul televizat, din 2865 de minute filmate nu au intrat decât câteva sute, asamblate profesionist şi împărțite în 8 episoade tematice: I. *Prin negura roşie;* II. *Noaptea în care s-a născut Visul;* III. *Treptele Golgotei, partea I;* IV. *Treptele Golgotei, partea a II-a;* V. *Singuri împotriva dictaturii;* VI. *Ziua în care Dumnezeu a pogorât la Timişoara;* VII. *Atunci ne-am mântuit de frică;* VIII. *„Comunismul s-a născut pe Neva şi s-a înecat în Bega".*

În acelaşi context a avut loc şi deschiderea anului literar 2011-2012, cu festivitatea de primire a noilor membri în Uniunea Scriitorilor: Doru Arăzan, Laura Cheie, Gylai-Korpos Istvan**,** Constantin Mărăscu, Vasile Petrică, Mirel Radu Petcu şi Monica Stănilă, precum şi cu sărbătorirea scriitorului Cristea Sandu Timoc, care a împlinit venerabila vârstă de 95 de ani.

Reunind mai multe evenimente marcante, deschiderea anului literar 2011-2012 devine astfel una specială, „pentru o Timişoară care există şi trebuie să existe în istorie şi în cultură". Este vorba, după cum constata Cornel Ungureanu, preşedintele Filialei Timişoara a Uniunii Scriitorilor din România, de o istorie corectată cu „fiecare dintre cărțile acestea, care aparțin unei memorii pe care un muzeu o întreține cu vitalitate", afirmație care ne onorează şi ne obligă, totodată.

Simona **MOCIOALCĂ**

DOCUMENTAR

Catedrala din Timişoara – altar de jertfă în Decembrie 1989

Catedrala din Timişoara – cea mai mare catedrală ortodoxă din țară – a fost şi a rămas o mândrie a bănățenilor, templu al spiritualității creştine şi locul unor importante evenimente din istoria Banatului. Pentru locuitorii județului Timiş şi mai ales pentru cei ai municipiului de pe Bega, Catedrala reprezintă Kilometrul 0 al Banatului. Era dificil să te afli în centrul oraşului şi să rezişti impulsului, firesc pentru orice creştin, de a-i trece porțile sau măcar de a-ți purta paşii prin fața impunătorului monument arhitectonic.

Cu siguranță, Nicolae Ceauşescu avea o altă percepție, deoarece a evitat cu înverşunare să se întâlnească cu timişorenii în acest spațiu. Deşi în perioada 1968-1988 a vizitat Timişoara de 12 ori, niciodată nu s-a aflat în zona Catedralei, chiar dacă aici era zona centrală a oraşului. Cunoşteau acest lucru şi timişorenii şi de aceea, nu întâmplător, zona Catedralei a fost atât locul unor aprige acțiuni de protest împotriva regimului ceauşist, cât şi altarul de jertfă şi speranță pentru mii de demonstranți. În fața Catedralei, în Decembrie 1989, vor fi ucişi 15 protestatari şi alți 39 vor fi răniți prin împuşcare.

În seara zilei de 16 decembrie, prima zi de confruntări deschise cu forțele represive, grupuri de timişoreni, după primul atac al sediului Comitetului Județean P.C.R., s-au regrupat în Piața Maria şi, de acolo, au pornit peste pod, la Catedrală, după orele 23, la îndemnul lui Sorin Oprea, mecanic la Electrometal Timişoara.[1] Atunci demonstranții credeau cu justificată naivitate că în fața Catedralei nu li se putea întâmpla nimic rău, locul având o semnificație aparte. Celor peste 1000 de demonstranți Sorin Oprea le-a cerut să revină mereu, în fiecare zi, inclusiv a doua zi, la orele 10, în fața Catedralei, pentru că doar uniți vor putea să facă față aparatului represiv mobilizat de conducerea centrală şi locală a partidului.

Realizând că numărul celor adunați era prea mic, demonstranții au hotărât să pornească spre Complexul Studențesc pentru a solicita

[1] Miodrag Milin, *Timişoara 15-21 decembrie '89*, Timişoara, 1990, p. 36; vezi şi *Timişoara 16-22 decembrie 1989*, Timişoara, Editura Facla, 1990, p. 60.

participarea studenților. Între timp, o altă coloană venea de pe Calea Buziaşului şi Girocului spre căminele studenţeşti. După ce s-au unit cele două coloane, Sorin Oprea, urcat pe un bloc transformator, le cerea demonstranților să meargă la Catedrală pentru a solicita sprijinul mitropolitului în vederea unui dialog cu autoritățile[2]. În drum spre Catedrală, toate panourile cu lozincile ceauşiste erau spulberate, iar din loc în loc manifestanții turnau pe trotuare şi pe şosea păcură şi dădeau foc. Ajunşi după miezul nopții în fața Catedralei, cei aproape 10000 de manifestanți au cântat „Hora Unirii" şi „Deşteaptă-te, române!" şi au scandat lozinci împotriva regimului comunist şi al lui Ceauşescu[3]. „Acolo, în fața lăcaşului lui Dumnezeu, am înțeles că nu există loc pe lume mai potrivit unde sufletele obosite de nedreptățile vieții să-şi găsească alinare", consemna mai târziu unul dintre participanți, profesorul Costel Balint[4]. De aici, demonstranții au hotărât să se deplaseze spre cartierele dens populate: Circumvalațiunii, Calea Aradului, Calea Lipovei pentru a chema şi alți timişoreni şi apoi, cu efective sporite, a se reîntoarce la Catedrală. În conştiința multora, Catedrala era locul ce insufla siguranță şi încredere în izbânda acțiunii începute împotriva unui regim ateu şi opresiv.

De aceea, a doua zi, în 17 decembrie, „cea mai cumplită zi din istoria oraşului Timişoara"[5], Catedrala a fost una dintre zonele fierbinți ale oraşului asediat de forțele represive. În jurul orei 15, sute de demonstranți s-au adunat în fața Catedralei scandând lozinci: „Libertate!", „Democrație!", „Alegeri libere!", „Jos dictatorul!" etc. O parte dintre cei adunați s-au deplasat spre cordonul de militari dotați cu scuturi şi căşti, aflați pe carosabil, în fața Primăriei municipiului Timişoara. Apropiindu-se la o distanță destul de mică, au intrat în dialog cu militarii încercând să rupă cordonul, dar văzând fermitatea militarilor, s-au reîntors în fața Catedralei[6]. Între timp, grupuri de sute de demonstranți veneau dinspre Bulevardul „6 Martie" şi din cartierele Girocului, Circumvalațiunii, Calea Şagului şi Calea Lipovei, astfel că, potrivit rapoartelor oficiale, până la ora 17, numărul demonstranților a ajuns la peste 5000[7]. „Nu sunt credincios, vă rog să mă credeți, dar, în acele momente, am crezut în ceva şi am căutat să fiu mai

[2] Marius Mioc, *Revoluția din 1989 şi minciunile din Jurnalul Național*, Timişoara, Editura Marineasa, 2005, p. 109.
[3] Miodrag Milin, *op. cit*., p. 39.
[4] Costel Balint, *1989 Timişoara în decembrie*, Timişoara, Editura Helicon, 1992, p. 16.
[5] Miodrag Milin, *op. cit*., p. 67.
[6] *Procesul de la Timişoara*, vol. IV, Ediție îngrijită de Miodrag Milin şi Traian Orban, Timişoara, Editura Mirton, 2006, p. 1879.
[7] Marius Mioc, *op. cit*., p. 102.

mult pe lângă Biserică", mărturisea unul dintre demonstranți[8]. Probabil că teama i-a făcut pe mulți să creadă că în spațiul Catedralei sunt mult mai siguri, că forțele represive nu vor îndrăzni să deschidă foc în acest spațiu. Din păcate, se ignorau cele peste patru decenii de educație ateistă, zelul și fanatismul celor care l-au slujit pe Ceaușescu până în ultimul moment. În logica acelora fără Dumnezeu se putea face orice pentru a rămâne la putere și a-și menține privilegiile dobândite prin obediență și servilism.

La orele 17, o parte dintre demonstranți vor încerca din nou să rupă cordonul de militari din fața Primăriei, dar fără succes. De la o stație de emisie-recepție montată pe o mașină aflată în spatele cordonului de militari, primarul Petre Moț făcea apel la calm și liniște[9]. Între timp numărul demonstranților crește, mulți intrând în Catedrală pentru a cumpăra lumânări și a le aprinde. Pe fețele multora se citea o înverșunare și chiar o încrâncenare extraordinară"[10], ce lăsa impresia „că oamenii aceștia pot fi omorâți, dar nu pot să fie opriți".

După orele 19, când deja se terminaseră acțiunile de devastare a magazinelor situate în perimetrul Piața Operei-Catedrală și chiar incendiile fuseseră stinse, iar demonstranții începuseră să se retragă, s-a deschis foc asupra celor aflați în fața Catedralei din partea militarilor aflați în zona Primăriei. La început au fost focuri de avertisment, fără prea mult efect asupra mulțimii care căuta să se îmbărbăteze scandând lozinci: „Nu fugiți!", „Nu fiți lași!", „Jos Ceaușescu!", „Libertate!", „Soldați, nu trageți în frații voștri!", „Și voi sunteți copiii noștri!" etc.[11] După câteva minute s-a tras direct asupra mulțimii cu muniție de război.

Cuprinsă de panică, mulțimea încerca să se salveze fugind în toate părțile. Și totuși au căzut atunci pe platoul din fața Catedralei – după aprecierea pictorului Emeric Antal – „vreo 20-30 de demonstranți. O fată de vreo 20 de ani a murit pe loc, chiar lângă mine, fiind împușcată în piept. Eu am fost, mai întâi, nimerit de glonț în umăr, și apoi de altul în piciorul stâng"[12]. Tot atunci, în colțul Catedralei, pe linia de tramvai un TAB a trecut peste o femeie, ucigând-o pe loc.

[8] *Procesul de la Timişoara*, vol. IV, p. 2273.
[9] *Ibidem*, p. 1880.
[10] *Ibidem*, p. 2227.
[11] *Procesul de la Timişoara*, vol. III, Ediție îngrijită de Miodrag Milin și Traian Orban, Timişoara, Editura Mirton, 2005, p. 968.
[12] *Procesul de la Timişoara*, vol. V, Ediție îngrijită de Miodrag Milin, Timişoara, Editura Mirton, 2007, p. 2940.

Represiunea de la Catedrală, de o violență fără precedent în istoria contemporană a României, a continuat până spre orele 22, iar rezultatul ei a fost de-a dreptul îngrozitor: 12 morți[13] şi 34 de răniți prin împuşcare[14].

Din păcate, şi în ziua de 18 decembrie Catedrala va fi loc de speranță şi altar de jertfă pentru timişoreni. După ce în după-amiaza acestei zile, într-o discuție telefonică, Elena Ceauşescu i-a cerut lui Ion Coman să pună „câini şi Miliție călare pe populația din Timişoara", spre seară, deranjată de prezența tinerilor pe treptele Catedralei, cu lumânări aprinse, într-o criză de evidentă nebunie, va da un ordin şi mai aberant: „Trageți cu tunul în catedrală, să terminați odată cu ea!"[15]. Nu s-a tras cu tunul, dar s-a tras asupra tinerilor aflați pe treptele Catedralei, fiind uciși Sorin Leia (23 de ani), Ioan Măriuțac (20 de ani) şi Vasile Nemțoc (19 ani), iar alți 5 demonstranți: Avram Gliguță, Crenguța Huțanu, Constantin Băițan, Gheorghe Popa şi Ioan-Avram Cioază fiind răniți.

Evenimentele tragice din 18 decembrie au dat naştere, după răsturnarea dictaturii comuniste, unor interpretări tendențioase. Din dorința de senzațional sau pentru a se lovi în imaginea Bisericii Ortodoxe Române s-a susținut ideea că în acea zi uşile Catedralei erau închise, împiedicându-se, astfel, refugierea tinerilor în lăcaşul sfânt. Imaginația unora depăşea orice barieră a logicii sau a bunului simț, afirmându-se că totul era premeditat, existând o înțelegere între autoritățile comuniste şi conducerea Mitropoliei Banatului, astfel că „pe treptele Catedralei, cu uşile ferecate, au fost uciși câțiva copii. Cineva de la Mitropolie dăduse dispoziție ca uşile să fie şi au fost zăvorâte în clipa când demonstranții voiau să se refugieze din bătaia armelor automate. Cine oare să fi dat o astfel de dispoziție demențială?"[16]

Realitatea a fost alta, uşile Catedralei nu numai că erau deschise, dar zeci de tineri intrau şi ieşeau din Catedrală pentru a se ruga şi a cumpăra lumânări, iar în timpul calvarului din fața lăcaşului sfânt mulți demonstranți s-au refugiat din fața gloanțelor în lăcaş. Crenguța Huțanu, muncitoare la Agrosem, împuşcată în acele momente, mărturisea la proces: „În fața Catedralei erau strânşi 2000-3000 de oameni, care scandau «Jos

[13] Balmuş Vasile, Caceu Margareta, Caceu Mariana-Silvia, Fecioru Lorenț, Gîrjoabă Dumitru-Constantin, Iosub Constantin, Istvan Andrei, Mardare Adrian, Păduraru Vasile, Sava Angela-Elena, Stanciu Ioan şi Wittmann Petru. Vezi Romeo Bălan, *Victimele libertății*, Timişoara, Editura „Artpress", 2009, p. 17.

[14] *Ibidem*, vezi şi Marius Mioc, *Revoluția, fără mistere,* Timişoara, Editura „Almanahul Banatului", 2002, pp. 210-212; Costel Balint, *1989 – Legiunea Revoluției*, Timişoara, Editura Brumar, 2005, pp. 190-218.

[15] *Procesul de la Timişoara*, vol. III, p. 1352.

[16] Nicolae Danciu Petriceanu, *Tot ce am pe suflet*, Baia Mare, 1995, p. 203.

Ceauşescu!», «Jos dictatura!», «Libertate!». Am început să strig şi eu aceleaşi lozinci... La un moment dat, am simţit o arsură la cap; mi s-a făcut rău şi mi-am pierdut cunoştinţa. M-am trezit în Catedrală, unde un preot făcea slujbă"[17]. Acelaşi moment era relatat şi de Cornel Moldovan, muncitor la Ocolul Silvic Timişoara, şi consemnat în cotidianul „Renaşterea bănăţeană" din 22 iunie 1990: „Am privit ceasul, era 16,40, şi am intrat în încăperea propriu-zisă a Catedralei. Am văzut, în stânga, rând la lumânări şi alte şase persoane în faţa altarului. M-am întors în hol şi am văzut întins în dreapta (cum ieşeam) un tânăr de peste 25 de ani (!) brunet, (Sorin Leia, n.n.), îmbrăcat într-un costum negru, modest, cu pleoapele închise, iar globii oculari ieşiţi proeminent din orbite. Era împuşcat în tâmpla stângă".

Acelaşi moment al uciderii lui Sorin Leia este descris şi de Gliguţa Avram, rănit şi el pe treptele Catedralei: „Când TAB-urile au trecut prin faţa noastră, miliţienii, care erau postaţi cum am amintit, au tras un foc de avertisment. Noi ne-am îmbulzit să intrăm în Catedrală. Catedrala are uşă dublă, dar la îmbulzeală una din uşi s-a închis. Stăteam ghemuiţi, încercând să ne strecurăm înăuntru. Eu şi încă o persoană, pe care mai apoi am aflat că se numea Sorin Leia, am ridicat capul să vedem ce se întâmplă, când s-a tras o rafală printre noi, de jos în sus. Leia Sorin a fost nimerit în mijlocul frunţii. Glonţul care a ieşit din capul lui m-a atins şi pe mine la baza gâtului, în partea dreaptă. Am simţit ca o arsură, am băgat capul la cutie şi m-am strecurat încet-încet înăuntru. Nişte tineri au văzut că Leia e împuşcat şi l-au târât în Catedrală"[18].

Uşile Catedralei s-au închis în acea seară, dar atunci când demonstranţii au dorit să se refugieze înăuntru, au făcut-o, aşa cum consemna şi cpt. Grigore Taşcău în nr. 10/1990 al ziarului „Timişoara": „Speriată de focul ucigător, lumea a dat năvală spre incinta Catedralei. A căzut împuşcat în cap tânărul Sorin Leia, care în scurt timp a şi murit în pronaos. O parte din manifestanţi s-a refugiat în parcuri. Mulţimea intrată în Catedrală, împreună cu preotul Ioan Radu, a închis uşile de la intrare, pe trepte şi în preajma acestora nemairămânând nicio persoană... Într-un târziu, s-au deschis uşile Catedralei şi a ieşit o persoană care a strigat după o ambulanţă. La scurt timp au sosit două maşini ale salvării, în una din ele fiind îmbarcat trupul neînsufleţit al tânărului Sorin Leia. Refugiaţii din Catedrală au ieşit pe uşa laterală din dreapta, uşa deschisă de părintele Victor Miţiga şi de diaconul Eugen Bendariu". Acest moment a fost relatat şi de către protopopul Cornel Pleşu: „La ora 16,50 a început vecernia, dar

[17] *Procesul de la Timişoara*, vol. IV, p. 2376.
[18] Marius Mioc, *Revoluţia de la Timişoara aşa cum a fost*, Timişoara, Editura Brumar,1997, p. 33.

după un sfert de oră, a început să se tragă în tineretul care se afla pe treptele ei cu lumânări aprinse în mână. În aceste împrejurări, copiii au dat buzna înăuntru, producându-se panică. În aceste condiții, preotul Victor Mițiga şi diaconul Eugen Bendariu au întrerupt serviciul divin, pentru a vedea ce se întâmplă. Un băiat rănit la cap a fost introdus în Catedrală şi pansat de o doctoriță, care se afla în biserică, cu feşe de la punctul de prim-ajutor. Preotul Victor Mițiga, văzând starea disperată în care se aflau copiii – unii au început să plângă – a început apoi să-i scoată din biserică pe uşa laterală, dinspre Capitol, dar a fost cu neputință, întrucât în momentul în care s-a deschis uşa, s-a deschis focul din direcția cinematografului. Copiii au reintrat în Catedrală şi atunci preotul Victor Mițiga a început să-i evacueze pe uşa din partea dreaptă (dinspre tramvai), cu condiția să iasă unul câte unul. Astfel, toți cei care au fost înăuntru au scăpat cu viață. Băiatul rănit din biserică a fost condus de preotul Victor Mițiga până la maşina Salvării. La ora 18, lăcaşul sfânt s-a închis, iar femeile de serviciu au făcut curățenie, spălând sângele ce s-a scurs din trupul copilului împuşcat."[19]

În ceea ce priveşte o aluzivă implicare sau neimplicare a conducerii Mitropoliei Banatului în evenimentele lui decembrie 1989, lucrurile sunt şi mai clare, Înalt Prea Sfințitul Nicolae fiind în acele zile la o întâlnire a tuturor bisericilor ortodoxe organizată de Patriarhia din Constantinopol, întorcându-se în Timişoara în 23 decembrie şi manifestându-se fără echivoc în aprecierea spiritului de jertfă al timişorenilor[20].

Marți dimineața, pentru a-i fi pe plac Elenei Ceauşescu, îngrozită de mirajul pe care-l exercita Catedrala asupra timişorenilor revoltați, generalul Ion Coman ordonă, prin intermediul şefului Departamentului Cultelor, Ion Cumpănaşu, ca, în fiecare zi, bisericile din oraş să fie deschise numai între orele 7-9 dimineața[21]. Ordinul primit a fost respectat doar până în după-amiaza zilei de miercuri, 20 decembrie, orele 16. La insistențele demonstranților, în acel moment, a fost adus de acasă administratorul Catedralei, Ioan Botău, care a deschis Catedrala, a împărțit lumânări demonstranților şi a tras clopotele.

Începând cu ziua de 20 decembrie, spațiul dintre Catedrală şi Operă va fi ocupat de către timişoreni până la victoria Revoluției, fiind locul unde zeci de mii de timişoreni au ascultat Proclamația Frontului Democratic Român şi au primit mult aşteptatul mesaj al prăbuşirii dictaturii ceauşiste.

Că în zilele fierbinți, de eroism şi jertfă ale lui decembrie 1989, Catedrala Ortodoxă din Timişoara a fost un loc de speranță şi refugiu pentru

[19] „Renaşterea bănățeană", an. 1, nr. 24 din 1 februarie 1990.
[20] „România liberă", an. L, nr. 14618, serie nouă, din 8-9 februarie 1992.
[21] Miodrag Milin, *op. cit.*, p. 166.

miile de timişoreni animaţi de sentimente contradictorii, de la teamă şi deznădejde până la încrâncenare şi încredere în victoria Revoluţiei, o dovedeşte şi zecile de mărturii consemnate în cele 9 volume ale Procesului de la Timişoara. Lecturarea lor, precum şi a altor studii şi articole[22], este în măsură să-l convingă pe cititorul onest şi dornic să cunoască adevărul istoric referitor la evenimentele desfăşurate în decembrie 1989 în zona Catedralei din Timişoara, că aceste evenimente sunt controversate doar pentru ignoranţi sau pentru cei interesaţi de a inventa senzaţionalul cu orice preţ.

Prof. dr. Dumitru **TOMONI**

[22] *Ibidem*, Lucian-Vasile Szabo, *Jurnalişti, eroi, terorişti... Revoluţia de la Timişoara în presa locală*, Timişoara, 2009, p. 78; Dumitru Tomoni, *Catedrala Mitropolitană Ortodoxă din Timişoara* în „Clio 1989", Bucureşti, an. IV, nr. 1 (7)/2008, pp. 158-160; Idem, *Catedrala Ortodoxă din Timişoara, loc de speranţă şi altar de jertfă în decembrie 1989* în „Altarul Banatului", Timişoara, an. XIX, serie nouă, nr. 10-12, octombrie-decembrie, 2008, p. 156-161.

Procuratura versus represiunea din Decembrie 1989

Procuratura funcţiona conform Legii nr. 60/26.12.1968 pentru organizarea şi funcţionarea Procuraturii R.S.R., iar în data de 15 august 1971 a fost emisă Legea nr. 315, care reglementa structura organizatorică a Procuraturii Generale a R.S.R.

În decembrie 1989 la conducerea Procuraturii Generale se afla Popovici Nicolae, care l-a trimis, încă din dimineaţa de 17 decembrie, la Timişoara pe Diaconescu Gheorghe – procuror general-adjunct. Acesta a preluat şi coordonat activitatea procurorilor de la Procuratura Judeţeană Timiş şi de la Procuratura Locală Timişoara.

Procurori implicaţi în activitatea de organizare şi cercetare a persoanelor reţinute şi în examinarea cadavrelor rezultate în urma represiunii demonstraţiilor din Timişoara:

General Diaconescu Gheorghe – procuror general adjunct;
Mocuţa Gheorghe – procuror din Bucureşti, sosit în 17.12 dimineaţa;
Onofrei Mihai – procuror din Bucureşti, sosit în 17.12 dimineaţa;
Ionescu Mihai – procuror din Bucureşti, sosit în 17.12 dimineaţa,
a coordonat activitatea de anchetare de la penitenciar;
Mihai Alexandru – procuror din Bucureşti, sosit în 17.12 dimineaţa;
Greblea Vasile – procuror din Bucureşti, Direcţia I, sosit în 18.12;
Petrescu Ovidiu – procuror din Bucureşti, Direcţia I, sosit în 18.12;
Tilincă Laurean – procuror şef al Procuraturii Judeţene Timiş;
Pârvulescu Ştefan – procuror şef adjunct al Procuraturii Judeţene Timiş;
Paşca Viorel – Procuratura Judeţeană;
Paşcalău Gheorghe – Procuratura Judeţeană;
Popescu Floarea – Procuratura Judeţeană;
Crişan Alexandru – Procuratura Judeţeană;
Ursu Ieronim – Procuratura Judeţeană;
Mada Dumitru – Procuratura Judeţeană;
Chindriş Teodor – Procuratura Judeţeană;
Cristescu Ioan-Doru – Procuratura Judeţeană;
Dincă I. Ion – Procuratura Judeţeană;
Creşiu Livius – Procuratura Judeţeană;
Dan Pavel – Procuratura Judeţeană;
Tufariu Angela – Procuratura Locală;
Popa Constantin-Gheorghe – procuror şef adjunct Procuratura Locală;

Gheorghiță Alexandru – Procuratura Locală;
Ciavici Liviu – Procuratura Locală;
Stanciu Pompiliu – Procuratura Locală;
Românu Valentin – Procuratura Locală;
Cristea Constanța – Procuratura Locală;
Haiduc Ioan – Procuratura Locală;
Vladu Minodora – Procuratura Locală;
Speriuş Vlad Vasile – Procuratura Locală;
Naum Mihai – Procuratura Locală;
Haiduc Monica Ioana – Procuratura Locală;
Miculescu Petru – Procuratura Locală;
Boier Mariana – Procuratura Locală;
Olaru Rodica – Procuratura Locală.

Din declarațiile date de procurori de reținut sunt următoarele:

- încă din noaptea de 16/17 decembrie, Tilincă Laurean l-a informat pe Popovici Nicolae despre faptul că în Timişoara se desfăşoară ***demonstrații de amploare***, paşnice ale locuitorilor oraşului, precum şi referitor la revendicările acestora[1];

17 decembrie

- ora 8,00, soseşte la Timişoara Diaconescu Gheorghe împreună cu alți patru procurori;
- în jurul orei 13,00, Diaconescu s-a deplasat la penitenciar împreună cu o echipă de procurori pentru verificarea celor reținuți;
- au fost reținute peste 800 de persoane, din care peste 150 de minori;
- reținerile au fost făcute ilegal[2];
- nu s-a primit nicio dispoziție din partea lui Diaconescu de a se emite mandate de arestare celor introduşi ilegal în penitenciar şi în arestul miliției;
- majoritatea celor reținuți „aveau semne de leziuni pe față şi pe picioare, însă în această stare au fost aduşi spre audierea organelor de procuratură”;[3]
- 19,30, Diaconescu la penitenciar „ne-a prezentat atunci o listă de 10 «porunci» de la centru, pe care noi trebuia să le urmăm, precizându-

[1] Informare scrisă dată de Tilincă Laurean la data de 27 februarie 1990.
[2] Reținerea ilegală a demonstranților este confirmată în declarațiile date atât de Tilincă Laurean, cât şi de alți procurori care au participat la anchete.
[3] Declarația procurorului Speriuş Vlad-Vasile, dată în 22 februarie 1990.

ne că va trebui să efectuăm cercetări în continuare”[4]. La punctul 9 se insista asupra ideii ca din declarații să rezulte că în spatele demonstrațiilor se află iredentişti maghiari.[5]

18 decembrie

- minorii sunt eliberați din penitenciar;
- col. Tudor Stănică, aflat la penitenciar, a adus la cunoştința procurorilor că au fost constituite 4-5 complete de judecată, pentru ca cei reținuți să fie judecați;
- sosesc de la Bucureşti procurorii Greblea Vasile şi Petrescu Ovidiu, care s-au deplasat, împreună cu procurorii Chindriş Teodor, Suciu Tiberiu, Crețiu Livius, Haiduc Ioan şi Haiduc Ioana, la morgă pentru efectuarea autopsiilor celor împuşcați mortal;
- sunt întocmite 46 de procese-verbale de constatare medico-legală a deceselor;
- continuă anchetarea celor reținuți;

19 decembrie

- se constată furtul cadavrelor, iar Tilincă Laurean le-a interzis procurorilor să se mai deplaseze la morga spitalului;
- continuă anchetarea celor reținuți la penitenciar şi la sediul miliției;

20 decembrie

- toate dosarele anchetate de procurori sunt ridicate de şeful Secției de Cercetare Penală din Miliția Județeană Timiş, lt.-colonel Tufariu;
- persoanele reținute sunt, rând pe rând, eliberate.

În total au fost întocmite în jur de 200 de dosare, din care doar pentru 10 a fost pornită acțiunea penală.

Gino **RADO**

[4] Declarația procurorului Mocuța Gheorghe, dată în 22 februarie 1990.
[5] Declarația procurorului Miculescu Petru, dată în 22 februarie 1990.

Revoluția cărășeană în presă

Reşița, oraş cu tradiție industrială şi meşteşugărească, situat de-a lungul malurilor râului Bârzava, este unul dintre oraşele-martir ale României postdecembriste. Aici au fost înregistrate, începând cu ziua de 22 decembrie 1989, printre cele mai multe victime (30 de morți şi trei cadre militare condamnate, conform fostului procuror militar Romeo Bălan, care a deținut funcția de şef al Parchetului Militar Timişoara).

Radu Ilina, actualul şef al Parchetului Militar, a trăit în „Cetatea de foc" şapte zile şi nopți de spaimă. Mi-a declarat că: *„...după 21, a fost altceva, ce nu mai trebuia să fie. Din păcate, nu am un răspuns clar, nu am instrumentat personal dosare legate de oraşul sau județul Hunedoara, am auzit doar că în asemenea alte oraşe, de exemplu în Caraş-Severin, şi pot să vă spun că, la acea vreme, eram procuror civil în Reşița şi ştiu cum au fost cele şapte zile de infern, mai bine spus seri sau nopți în Reşița, când s-a tras continuu, în opinia mea, fără rost. Tot aşa, şi Hunedoara a fost ținta unor forțe care, repet, au urmărit paralizarea acestor manifestări libere şi sincere. Au fost zile de mare încordare, cu aceeaşi necunoscută şi cu aceeaşi frenezie a trăirii fiecărei nopți, în intervalul 22 decembrie până prin 2 sau 3 ianuarie, foarte multe forțe, simulatoare chiar, au fost antrenate împotriva locuitorilor oraşului Reşița."*

Populația reşițeană s-a solidarizat din 21 decembrie cu Timişoara, care avea primii morți şi răniți din țară şi se proclamase din 20 Decembrie primul oraş liber de comunism.

În jurul orei 15.00, o coloană formată din aproximativ 400 de angajați de pe platforma industrială Câlnicel a pornit spre centrul civic, aflat la o distanță de circa 7-8 kilometri. Coloanei i s-au alăturat alte sute de trecători, au fost oprite tramvaiele şi autobuzele, au fost lipite poze cu Nicolae şi Elena Ceauşescu îmbrăcați în zeghe şi cu gratii pe stâlpii de curent şi vitrinele care se aflau pe drum. Pe toată lungimea traseului parcurs în marş forțat, s-a auzit doar un singur slogan de început: „Timişoara! Timişoara!". În piața din fața actualei Prefecturi a județului Caraş-Severin, fosta Județeană de Partid, se afla un grup de 30-40 de persoane, majoritatea oameni de cultură, care discutau şi se plimbau prin zonă. În momentul în care coloana de manifestanți, ajunsă deja la 2-3000 de oameni, a pătruns în Piață, în fața acestora, în capul coloanei, s-a aşezat un personaj emblematic al revoluției de la Reşița, pictorul Constantin Dumitru Vlădulescu. Acesta a devenit brusc lider, a pătruns în clădirea Județenei de Partid, fără nicio opoziție din partea cuiva (din presa locală vom deduce de ce) şi rapid a ieşit

la balconul cabinetului primului-secretar, la acea vreme Iosif Szasz (tot din presa reşiţeană aflăm că a devenit „eroul" Reşiţei, un fel de Radu Bălan al Timişoarei). Cei doi au avut un dialog de înţelegere, iar activistul P.C.R. a fost declarat subit de partea manifestanţilor şi acceptat de revoluţionarii reşiţeni. Până a doua zi, la balconul în care au fost aduse staţii de amplificare, a vorbit cine a vrut, în ideea ca oamenii să rămână în Piaţă. Cu toate că în Hotelul „Semenic", aflat la nici 20 de metri, erau zeci de oameni înarmaţi – nu se ştie de unde veniţi – nimeni nu a spus ceva în acest sens.

Spre deosebire de ceea ce s-a întâmplat la Caransebeş, la Reşiţa nu s-a distrus nimic, în afară de geamurile de la intrarea în unele clădiri (mai cu seamă cea administrativă) şi de câteva tablouri cu Ceauşescu. Reşiţenii erau deja puşi în gardă cu ce s-a întâmplat la Timişoara.

A doua zi, încă de la primele ore, au ieşit uzinele în Piaţa Centrală, pe o vreme de primăvară, peste 10000 de oameni. În faţa acestora, la balconul Judeţenei, s-au perindat pe rând de la preoţi şi până la comandanţii Miliţiei şi ai Garnizoanei Militare din acea perioadă, toţi asigurându-i pe cei prezenţi că la Reşiţa nu se va trage.

O altă dorinţă a revoluţionarilor reşiţeni a fost pornirea alarmei antiaeriene. Oamenii au fost ţinuţi în Piaţa Centrală, primind pâine. Dar zvonistica, rafalele rătăcite izolat şi canonada s-au desfăşurat în zilele şi nopţile următoare după scenariul binecunoscut din Timişoara şi din celelalte oraşe de baricadă. Sute de kilograme de muniţie irosită şi victime din propriul popor (civili şi militari).

Interesantă este coincidenţa cu solicitarea de alarmă antiaeriană şi faptul că împuşcăturile au început din zona acestei unităţi. Odată cu lăsarea serii, dinspre unitatea de rachete antiaeriană a început să se tragă, aceasta fiind atacată dinspre pădure. Nu se ştie de către cine, dar s-a tras asupra unităţii militare, a Comisariatului Militar, asupra sediului Miliţiei – la acea dată – apoi înspre blocurile de locuinţe, în casele oamenilor, numărul morţilor fiind de 25, bărbaţi şi femei, cu vârste cuprinse între 19 şi 75 de ani, precum şi opt cadre militare (în zilele următoare).

Unii au murit în case, alţii pe stradă, alţii apărând obiective – fără să ştie de ce şi mai ales de cine – fiindcă în acele zile numai cine nu a vrut n-a avut o armă cu muniţia de război aferentă. Din acest punct de vedere, evenimentele de la Reşiţa sunt diferite de cele de la Timişoara, dar derularea lor aminteşte de Braşov şi Sibiu, de exemplu. Gărzile patriotice păzeau intrarea în oraş, unităţile de lucru şi punctele importante din oraş, iar comitetele de pază şi-au făcut rolul, civili înarmaţi cu pari, bâte şi topoare stăteau în holurile blocurilor, ca nu cumva teroriştii să intre în blocurile de locuinţe.

Ciudat este că niciun terorist viu sau mort nu a fost identificat sau găsit! S-au făcut tabele pentru programări, au fost percheziționate şi legitimate toate persoanele care vroiau să intre în scară, acestea fiind însoțite până la apartamentul menționat de persoana supravegheată.

Toată această stare de fapt era alimentată consistent cu fel de fel de zvonuri privind apa otrăvită la barajul de la Văliug, elicoptere negre din care coborau oameni îmbrăcați în negru,. înarmați, ce se deplasau spre U.M., precum şi prinderea unor civili cu muniție în geantă, „complici ai teroriştilor". Până şi o bătrână de 80 de ani reprezenta un pericol de acest gen. Presa încerca, în aceste condiții, să fie utilă. Pentru a cunoaşte şi înțelege ce s-a întâmplat acolo, factorul determinant şi prin ce s-a caracterizat mişcarea revoluționară în localitatea reşedință a Caraş-Severinului redau fragmente esențiale din presa locală a vremii, care a urmărit filmul evenimentelor.

Cronologia evenimentelor publicată în ediția specială
„Flamura Liberă",
din 23 decembrie 1989, sub titlul:
Reşița revoluționară, Reşița Eroică

„**21 decembrie 1989**. Flacăra izbucnită în oraşul-erou Timişoara s-a întins, cuprinzând întreaga țară.

E ora 16.00. În Piața cu nume simbolic, 1 Decembrie 1918, din centrul municipiului, reşedință a județului Caraş-Severin, se unesc primele grupuri de cetățeni reprezentând intelectualitatea şi muncitorimea Reşiței, care îşi manifestă solidaritatea cu populația greu încercată a municipiului Timişoara. Minciuna rostită de odiosul dictator Ceauşescu este demascată de participanții la miting. Se scandează: «Jos Ceauşescu!»; «Țara suntem noi!»; «Au murit copii!»; «Timişoara, Timişoara!»; «Veniți cu noi!». Sunt tot atâtea îndemnuri care cheamă populația municipiului la lupta ce va scutura jugul tiranic. Tot mai mulți reşițeni aderă la grupul care îşi îngroaşă rândurile. «Fără violență!» devine un laitmotiv al demonstrației, rostit de glasul baritonal al lui Dumitru Nicolae Vlădulescu, cel care conduce şi organizează ireproşabil masele. Oamenii au înțeles că tot ceea ce au înălțat părinții şi bunicii, în cei peste 200 de ani de foc nestins la Reşița, nu trebuie distrus, ci apărat.

Aceeaşi oră 16.00. Din cartierul reşițean «Lunca Bârzavei» un alt imens val de demonstranți porneşte cu acelaşi îndemn uman «Fără violență!». Toate grupurile care se alătură demonstrației paşnice din fața palatului administrativ al județului sunt întâmpinate cu această deviză. Şi

totul decurge paşnic. Mai ales că şi autorităţile au înţeles că orele lui Ceauşescu sunt numărate. Acţiunea se autoreglează din mers. Este rugat să se adreseze oamenilor adunaţi în piaţă unul dintre cei mai nobili şi de caracter oameni care s-au aflat în fruntea judeţului, Iosif Szasz. Lipseşte o staţie de amplificare, dar soseşte într-o jumătate de oră. Iosif Szasz îngenunchează alături de miile de demonstranţi, păstrând un moment de reculegere pentru victimele odioasei crime de la Timişoara. Apoi cu glasul înecat îndeamnă reşiţenii la raţiune... Au vorbit cetăţeni din Timişoara şi Bucureşti. S-au rostit poezii patriotice. «Deşteaptă-te române!» al lui Andrei Mureşianu şi «Hora Unirii» au întreţinut flacăra dorinţei unanime de abolire definitivă a tuturor nedreptăţilor care le-a suportat poporul român. O noapte întreagă oamenii s-au perindat menţinând flacăra revoluţiei. Demonstranţii au fost informaţi că nu sunt singuri, că asemenea manifestări au loc şi în celelalte oraşe ale judeţului, în marile oraşe ale ţării, că întreaga lume este alături de greu încercatul popor român. (...) De la tribuna demonstraţiei se anunţă că, în judeţul Caraş-Severin, **nu se va aplica stare de necesitate.** O hotărâre luată de comun acord de organele administrative locale şi de conducerea miliţiei. Mii şi mii de coloane de muncitori se scurg de la C.C. şi I.C.M. Reşiţa, din toate unităţile şi instituţiile Cetăţii de foc, din Băile Herculane, Bocşa şi alte localităţi. Televiziunea Română Liberă confirmă şi zvonul devine certitudine: Ceauşescu nu mai e! Dar stafia lui continuă să ucidă la Bucureşti, Sibiu, Timişoara. Trupe pregătite în acest scop trag în populaţie. Biserica Ortodoxă Română organizează un recviem în seara acestei zile în marea Piaţă. Corala «Mioriţa» susţine aici un concert de colinde.

22 spre 23 decembrie 1989. Trupe teroriste încearcă să pătrundă în noaptea zilei de 22 spre 23 decembrie spre unitatea militară de pe Dealul Lupacului. Deasupra Reşiţei se aud de trei ore focuri de armă. Agresorii au fost respinşi. Şi aici, ca şi în întreaga ţară, poporul împreună cu armata controlează situaţia. Victoria nu este însă definitivă. Odiosul personaj, Ceauşescu, a fost prins, dar mercenarii săi acţionează încă, din umbra catacombelor construite din sudoarea poporului în inima Bucureştiului. Locuitori ai judeţului Caraş-Severin, să fim vigilenţi, lupta împotriva dictatorului încă nu a încetat! Nu trebuie să ne oprim până când nu-l vom vedea în faţa camerelor de luat vederi ale Televiziunii Române Libere! Să dea seamă în faţa poporului de crimele pe care le-a făcut!”...

Şi în acest prim ziar social-politic al presei reşiţene libere este publicat Comunicatul către ţară al Consiliului Frontului Salvării Naţionale.

În acelaşi număr, pagina 2, în articolul intitulat: *ARMATA E CU NOI! Bravi ostaşi şi ofiţeri, vă mulţumim!* – se continuă cu aceste îndemnuri

şi informaţii alarmante: „Ceauşescu rezistă cu ajutorul mercenarilor săi înrăiţi şi educaţi să ucidă, ei vor să verse în continuare sânge. Alături de noi se află Armata Română, gărzile patriotice care s-au postat în locurile cheie şi ne apără. Cineva a intrat acum în biroul în care lucrăm şi ne-a anunţat să nu stăm în dreptul geamurilor. Se va trage! Sunt prea multe geamuri şi nu avem unde ne ascunde. Nu ne vom adăposti! Tiranul nu trebuie să se mai întoarcă niciodată! În stradă sunt sute de demonstranţi.

Din cauza elementelor teroriste ale călăului nebun n-am reuşit să scoatem ziarul când ne-am propus. În această noapte (22 spre 23 decembrie 1989, n.n.)], cei aflaţi în incinta tipografiei am trăit un adevărat coşmar. Începând imediat după ora 18.00 a zilei precedente şi până astăzi, când am reînceput lucrul la ziar, tipografia s-a aflat în preajma tirului de arme automate declanşat din incinta Liceului Industrial Nr. 2 şi de pe blocurile din jur, împotriva unităţii militare de pe Dealul Lupacului, de către terorişti. Armata însă a rezistat asaltului. Mai mult, ştiind că ne aflăm în tipografie, a ocolit cu tirul său de răspuns instituţia."

Despre acest episod se relatează mai amplu în alt număr (vezi pagina următoare).

În prima ediţie specială a „Flamurii Libere" se poate afla, la pagina 4, *Adevăratul consens naţional* formulat de George Ladima, cel care semnează materialul: „Tiranul abia părăsea public scena istoriei, în amiaza zilei de 21 decembrie, la Piaţa Palatului din capitală, de unde încerca să vorbească pentru ultima dată în huiduielile celor 100000 de manifestanţi, când la Reşiţa în uzine, în instituţii, în şcoli, pe bulevardele cartierelor, primele coloane de tineri şi vârstnici începeau să se organizeze în linişte şi calm pentru a străbate oraşul, pentru a se înmănunchia într-un singur pumn de revoltă şi într-un singur imn de speranţă în marea Piaţă 1 Decembrie 1918. Reşiţa muncitoare, Reşiţa eroică şi-a scuturat povara tăcerii, şi-a luat curajul gândului adevărat. În seara zilei de 21 decembrie, s-ar putea spune că Reşiţa a redevenit liberă. În ediţia noastră specială pe care ne-am străduit s-o tipărim în noaptea de sâmbătă spre duminică, am publicat reportajul acestei admirabile revărsări de entuziasm, de bucurie, de încredere în idealul libertăţii poporului român. Nici spaţiul, nici timpul nu ne-au îngăduit să notăm propunerile şi ideile formulate de cei care au luat cuvântul. Cu nespusă bucurie putem nota acum că aproape toate propunerile formulate la Reşiţa se regăsesc în Comunicatul C.F.S.N. pe care l-am dat publicităţii şi multe altele se regăsesc în *Hotărârea cetăţenilor municipiului Reşiţa*, adoptată punct cu punct de zecile de mii de tineri şi tinere, bărbaţi şi femei, în Piaţa 1 Decembrie 1918, într-o deplină şi, pentru prima dată după foarte mulţi ani, adevărată unanimitate. Istoria va consemna cândva, fără îndoială,

faptul că ideile lor transcrise simplu pe coli de hârtie, pe care le păstrăm cu sfințenie în redacție, vor fi cândva corp din corpul marilor documente care au întemeiat libertatea recucerită a poporului român."

24 decembrie 1989. Tipografii reuşesc să pregătească pentru tipar ultima pagină din „Flamura Liberă"; elemente criminale au tras asupra Reşiței continuu. Oamenii sunt sfătuiți să nu dea crezare veştilor cu apa otrăvită, să nu uite gazul aprins în apartamente şi să supravegheze copiii.

Din ediția specială, citez din destăinuirea ziariştilor semnatari, din articolul *Una din nopțile Revoluției noastre***,** o mărturie despre acțiunile paraşutiştilor**:** „Eram în după-amiaza zilei de 23 decembrie a.c. Urma să apară prima ediție a ziarului «Flamura Liberă», simbol al adeziunii depline a ziariştilor, crezul nostru într-o presă liberă, pusă în slujba adevărului şi numai a adevărului, a presei şi vieții eliberate de orice dogmă. Ne adunaserăm în tipografie şapte ziariști, o echipă de tipografi – echipa ziarului – şi bineînțeles grupul de apărare: cei doi ofițeri de miliție – față de care ne leagă un sentiment frumos de comunitate umană – şi tinerii din gărzile patriotice. Numele lor a apărut în ediția specială a ziarului nostru. Procesul de elaborare a ziarului se apropia de final. Îl ajutam pe colegul meu, Gheorghe Jurma, capul limpede al acestei prime ediții, pentru ca acest număr să aibă acuratețe, mai aveam puțin şi încheiam. Afară se lăsase întunericul, deşi era doar ora 18 şi 15-20 de minute. Cei care aveau un moment de răgaz urmăreau emisiunea postului de televiziune. Un comunicat în plin câmp de luptă. Echipa noastră îşi sporeşte vigilența. Fiecare preia ceea ce crede că poate sluji momentului. Împreună cu colegul meu, Jurma, încercăm să încheiem misiunea capului limpede: ne închidem, acesta este adevărul, în singurul corp al clădirii de unde nu poate răzbate lumina, grupul social. Nu trebuia să fim sesizați. Tipografia trebuia salvată cu orice preț, cum de altfel trebuie salvate toate unitățile, toate edificiile... Timotei Jurjica preia informații de la reşițenii care sunt trup şi suflet alături de revoluție. De la etajul trei al unui bloc, două femei observă paraşutarea a zece persoane străine. Informație transmisă Consiliului Județean al Frontului Salvării Naționale şi care este confirmată: «Da, paraşutiştii au fost reperați». Petru Buzzi, împreună cu doi tipografi, sesizează câteva lucruri dubioase în blocurile din împrejurimi. Unul din ofițeri urmăreşte un terorist care se ascunsese în blocul de vizavi şi trăgea. Timp de câteva ore, l-am crezut mort pe ofițer. Ne bucură că astăzi este alături de noi, văzându-i pe amândoi în uniformele tipografilor... La poştă şi telecomunicații, două persoane au fost ucise. În vecinătatea noastră, alt mort. În zona Ateneului se trage intens din toate direcțiile, inclusiv spre apartamentele oamenilor. Aşteptăm cu toții

venirea dimineții, în speranța că teroriștii vor înceta. Între două atacuri, Timotei Jurjica propune sumarul noii ediții, cea pe care o citiți acum.

Gândul nostru era la viață, la dumneavoastră şi la faptul că trebuie să rezistăm, să ne organizăm, să nu ne lăsăm intimidați de aceste atacuri care, ştim bine, au continuat şi în alte cartiere ale Reşiței, dar nu vor mai dura. Reşițenii îi vor prinde. Trebuie să dăm dovadă de calm, de acțiuni echilibrate, inteligente, pentru a nu-i lăsa să ne împiedice să ne ducem la locurile noastre de muncă şi să ne facem datoria. În dimineața acestei zile, asupra unui tânăr care se îndrepta spre stația de autobuz de la «Intim» s-a tras. Şi s-a tras tocmai pentru a crea panică. Trebuie să trecem peste aceste tragedii, precum şi peste zvonurile false lansate pe ici şi colo, prin toate colțurile, şi care nu sunt altceva decât tot teroare. Numai aşa vom învinge..."

Pe aceeaşi pagină 3, alături, o rubrică: *Elogii luptătorilor*, în care se informează despre gesturile reşițenilor de întrajutorare cu hrană, riscul luptătorilor expuşi rafalelor de la Casa Pionierilor şi dezlănțuirea mercenarilor lui Ceauşescu, la adăpostul întunericului: „Luptătorii din gărzile patriotice, sprijiniți de militari, caută cu înfrigurare locurile de unde s-ar putea trage asupra blocurilor. De câteva zile se continuă acest joc al morții, care se intensifică odată cu lăsarea serii."

Sunt informații menite a pune în gardă şi a mobiliza, dar contradictorii şi destabilizatoare, desprinse din haosul realității.

„Flamura liberă continuă să apară. Duminică la prânz, când rotativa a terminat de imprimat ultimul exemplar al ediției noastre speciale... armata şi forțele patriotice mai luptă cu cuiburile de mercenari teroriști. Pe cerul Reşiței mercenarii încă îşi mai scuipă gloanțele."

Aflăm din aceeaşi pagină că a apărut primul număr al unui ziar al „Caransebeşului liber". Ediția specială se intitulează *Victorie!*

În „Flamura Liberă" încep să apară *Dialog în direct* (cuvântul cetățeanului) şi primele corespondențe. Se face apel la disciplina democratică şi la apărarea bunurilor poporului.

Constantin Brătescu, şeful Arhivelor Statului: „Cetățeni ai județului Caraş-Severin, de-a lungul secolelor, ne-am dovedit hărnicia, priceperea, spiritul de abnegație şi jertfă. Astăzi, când ne-am redobândit demnitatea ca popor liber în fața lumii, trebuie să prețuim bunurile făurite, mărturiile lăsate despre munca şi calitățile poporului... Arhivele sunt oglinda muncii noastre. Ele ne consfințesc dreptul sacru de a deține bunuri imobiliare şi de altă natură, ne asigură statutul de cetățean al României libere. Este momentul suprem ca toți să ne apărăm muzeele, bibliotecile şi arhivele, să înlăturăm orice exces de genul celor petrecute la Bocşa, Caransebeş sau în alte părți.

Toate aceste bunuri ne aparţin şi ne slujesc. Sunt însăşi istoria noastră. Apărați-le, fraților!”...

Slujitorii bisericii vin şi ei, în presa liberă reşiţeană, cu mesaje de întâmpinare a Crăciunului adresate reşiţenilor, precum protopopul dr. Vasile Petrica.

La realizarea primelor ediții speciale ale „Flamurii Libere” au contribuit din partea redacției: Timotei Jurjica, Nicolae Cătană, Petru Buzzi, Marius Ghibuş, Gheorghe Dolot, Gheorghe Jurma, Dorina Sgaverdia, Aurel Săndulescu, Marius Moraru, Brigita Anghel. Radu Ciobotea semnalează şi el *În direct: Revoluția*... „Aceasta este, deocamdată, o şansă ce trebuie fructificată. O şansă este şi apariția acestui ziar care continuă valoroasa tradiție a presei bănățene. Eliberarea ziaristului de sub povara umilitoare a frazeologiei, descătuşarea gîndirii din carcera unor concepții fără oxigen – deci fără ardere – sunt primele roade ale unei noi şi adevărate deschideri spre oamenii din jur. În noaptea în care scriu aceste rânduri încă se petrec masacre. Ordine criminale de tip fascist propulsează forțele oarbe ale trecerii ascunse în subsolul istoriei... Secundă după secundă, la Bucureşti, Timişoara, Cluj, Sibiu cad victime nevinovate. Secvență după secvență, aflăm pe calea undelor de existența unor noi buncăre, forțe «speciale» în cămăşile negre ale dezumanizării, depozite de muniții şi aerodromuri secrete. Secrete pentru cine şi contra cui? Abia acum se conturează, în linii groteşti, chipul dictaturii... Transmisă în direct, revoluția continuă. Cuvânt rostit şi scris luminează, în sfârşit, doar adevărul.”

„Mascarada a luat sfârşit” – se scrie în aceeaşi pagină.

Dintre materialele mai semnificative ale acestor prime numere citez câteva care transmit câte o informație la cald.

25 decembrie 1989, ediția de Crăciun „Flamura Liberă”. „În focul luptei revoluționare” Petru Buzzi relatează din toate oraşele Caraş-Severinului: „Azi dimineață am reuşit să luăm legătura telefonic cu câteva din centrele muncitoreşti ale județului. În Reşița circulă zvonul că la Caransebeş a fost atacat aeroportul. Am vorbit astăzi cu Ion Căprioru, vicepreşedintele Consiliului Orăşenesc al Frontului Salvării Naționale, care a infirmat acest zvon. La Caransebeş nu s-a tras decât în ziua izbucnirii revoltei. Atunci, în 21 decembrie, muncitorii şi intelectualii de la Combinatul de Prelucrare a Lemnului şi Întreprinderea de Construcții de Maşini au organizat mitinguri împotriva agresiunii şi terorii. Demonstranții din cele două mari uzine au pornit spre centrul oraşului cerând îndepărtarea lui Ceauşescu şi instaurarea democrației adevărate a poporului. Lucrurile au luat însă o întorsătură nedorită, pentru că, încercând să elibereze deținuții politici din închisoarea Miliției, milițieni inconştienți au tras în

demonstranți. Oamenii au dat foc sediului instituției, iar alți indivizi instigatori şi provocatori au îndemnat demonstranții la acte de vandalism şi violență, dând foc Procuraturii şi Judecătoriei, devastând magazinul «Timişul» şi sediul conducerii administrative a oraşului. Da, în prima zi a Revoluției, oamenii nu fuseseră prea bine organizați, dar a doua zi, dimineața, aproape întregul oraş s-a aflat în piața din centrul oraşului. Oamenii au demonstrat în condiții paşnice, Caransebeşul s-a alăturat județului.

La Moldova Nouă, preluarea puterii în mâinile poporului s-a făcut fără violență, în deplină înțelegere cu vechea conducere. Nu s-a tras niciun foc de armă până astăzi, ne-a relatat Ion Mărcuț Tămaş, din partea Consiliului Orăşenesc al Frontului Salvării Naționale. Minerii de la «Florimunda» şi «Mina Centrală» au fost primii care au organizat mitinguri anti-Ceauşescu. Lor li s-au adăugat muncitorii din celelalte sectoare ale întreprinderii miniere, din toate unitățile economice şi sociale ale oraşului de la Dunăre, cerând alungarea tiranului Ceauşescu, solidarizându-se cu oraşul-erou Timişoara. S-au auzit din mii de piepturi: «Suntem cu Timişoara!»; «Timişoara!, Timişoara!»; «Libertate!». Demonstrația paşnică din fața primăriei a fost organizată cu sprijinul organelor locale şi al miliției.

Revoluția a cuprins toate oraşele județului. La Bocşa, flacăra revoltei s-a aprins în seara zilei de 21 decembrie, când, la ora 21.00, la Întreprinderea de Construcții de Maşini a fost organizat un miting împotriva dictaturii ceauşiste. La ora 23.00, muncitorii din cele trei schimburi ale întreprinderii au pornit spre centrul oraşului. La primărie au fost cerute portretele dictatorului, ne-a relatat Tiberiu Marcu, coordonatorul Consiliului Frontului Salvării Naționale din Bocşa. Neprimind decât unul, elementele retrograde şi provocatorii s-au dedat şi aici la acțiuni iresponsabile, dar au fost opriți la timp.

Din surse neoficiale, am fost informați că şi la Oțelu Roşu şi Băile Herculane au avut loc demonstrații paşnice. Aseară, în seara de ajun a Crăciunului, în centrul oraşului de pe Bistra a fost împodobit primul pom de iarnă pentru copiii liberi ai oraşului, prilej cu care a fost organizată şi o slujbă religioasă de către Biserica Ortodoxă Română. Semn că în Oțelu Roşu totul este în ordine.

La Reşița însă, cum veți vedea din paginile acestui ziar, se munceşte şi se sărbătoreşte Crăciunul sub tirul armelor automate, al tunurilor. Elemente descompuse ale securității hidosului Ceauşescu mai vor încă să trăiască în huzur, iar poporul în mizerie. Dar nu-i vom lăsa!”...

Gheorghe Dolot relatează: „Deocamdată, prezentul ne este amenințat. O fetiță de 3-4 ani îşi întreabă nevinovată părinții: *Tată, ai văzut*

pe nenea murind...? Era furia oarbă a grupelor de sălbatici ce se întreceau între ei în a ucide, în a distruge. Călăi, figuri sinistre care vor să forțeze imposibilul, care nu înțeleg mersul evenimentelor şi se agață de tot ce le stă la îndemână pentru a opri istoria în loc."

Dorina Sgaverdia: „Un răpăit de puşcă, însă, ne atrage atenția mai puțin asupra orei, cât asupra faptului că atacul a început! Un atac mişelesc, care nu s-a încheiat nici la ora la care scriem şi tipărim acest număr, doar se întrerupe pentru câteva ore pe parcursul zilei. Se trăgea din toate părțile... De la Consiliul Județean al F.S.N. am aflat, în ultimul moment, că la Reşița sosesc, în noaptea de 25 spre 26 decembrie, trei camioane cu medicamente, însoțite de patru medici. Este darul Franței pentru România şi nu putem decât să le mulțumim francezilor."

„Drumul nou al agriculturii" e trasat în câteva rânduri de îndemn şi optimism de ing. A. Popovici.

Marcel Samoilescu în articolul *Ştim cui foloseşte* notează asupra unei zile însemnate din calendar, cu litere de foc: „ 22 decembrie 1989. Ani de zile organizația U.T.C. – condusă şi ea de tirani – a dus o campanie neîntreruptă de «educare şi ideologizare». Marşuri, demonstrații, aplauze nesfârşite în vizitele «Măriei Sale». Şantiere ale tineretului – vezi Crivina – care au consumat ani de zile sănătatea, timpul şi tinerețea noastră. Cui a folosit?... Tinerii soldați de la unitatea antiaeriană a armatei noastre glorioase şi-au dovedit în nopțile din 22 decembrie încoace dorința de libertate, apărând eroic cuceririle noastre. Au doborât elicopterele teroriştilor, ale inamicilor Victoriei noastre. Au luptat, dând dovadă că sunt cu noi. Merită aplauzele şi elogiile noastre. Nu deținem mai multe informații despre acest act de curaj deosebit. Dar ştim că sunt tineri şi că au inimă română."

În paginile primelor ediții, Marius Ghibuş şi Nicolae Cătană relatează şi ei despre spiritul revoluționar şi oțelarii care au continuat să muncească şi de Crăciun, sub amenințarea ploii de gloanțe, nu din constrângere, ci din convingere fermă că doar aşa se va reintra în normal. Pe acest simț al responsabilității pun accent şi alți gazetari care s-au pus în slujba cărăşenilor la acest pionierat al presei libere reşițene.

Ne-am săturat! îşi intitulează articolul Nelu Stan – „liber interpret de muzică tânără". Sunt tipărite şi opiniile altor cărăşeni.

Marius Moraru scrie că aprovizionarea populației a intrat în normal. „Solidari cu reşițenii, locuitorii comunei Bozovici au trimis la Reşița un transport de alimente. (...) Aprovizionarea cu benzină a decurs fără probleme. Stațiile Peco de pe Calea Caransebeşului, Reşița şi Mehadia au program permanent şi de sărbători. Celelalte stații din Bocşa, Anina,

Moldova Nouă, Naidăş şi-au prelungit programul cu două ore, fiind deschise între orele 8-18.00. (...) Agenția Tarom şi-a reluat zborul, cursa Caransebeş-Bucureşti, de joi, 28 decembrie 1989, cu decolare şi aterizare la Băneasa..."

Altă ştire utilă populației: „Tragerea loto a Revelionului a fost amânată pentru data de 5 ianuarie 1989" (redacția „Flamura Liberă" nu a sesizat eroarea, fiind tipărită o dată greşită, cea corectă este 5 ianuarie 1990, n.n.).

Comitetul Județean de Cultură anunță că va organiza expoziții plastice cu vânzare pentru constituirea de fonduri care să fie depuse în contul „Libertatea".

26 decembrie 1989, *Sumar – În numărul de azi***:** *Reşița, pas cu pas, sub lumină şi gloanțe; Asemenea lucruri nu se vor mai repeta!; Conştiința respiră aerul dreptății; Accente: Valoare şi competență; Mesaje de solidaritate cu România; Relatări cutremurătoare ale unor reporteri iugoslavi.* Alte titluri: *Nu dați crezare zvonurilor!* – George Ladima*; Reinstaurăm ordinea şi disciplina socială* – Doru Dinu Glăvan*; Aprovizionarea populației trebuie să decurgă în mod normal* – Cornel Podean*; Frontul muncii libere: Pe platourile oțelăriei reşițene se lucrează cu arma în mână, dar se lucrează; La sate, recuperăm intens „restanțele minciunii"; Cetățenii din localitățile Brebu şi Teregova pot asigura alimente suplimentare spitalelor*.

Lumea este cu noi – Agențiile de presă transmit:

Viena, 26 (Agerpres). „Un gest de adevărată omenie a fost făcut de actorii teatrului vienez *Raimundtheater*, care, la reprezentația de luni a piesei *Mizerabilii,* au ținut un moment de reculegere pentru victimele acțiunilor teroriste din România, apoi au organizat o acțiune de colectare a fondurilor în rândul publicului, strângând suma de 60000 de şilingi. De asemenea, actorii au oferit Crucii Roşii totalitatea încasărilor de la un spectacol pentru fondul de ajutorare a României, informează agenția austriacă A.P.A."

Belgrad, 26 (Agerpres). „În Iugoslavia vecină continuă acțiunea de trimitere de ajutoare poporului român în aceste zile grele ale luptei sale pentru libertate, informează agenția iugoslavă Taniug. Astfel, Crucea Roşie din Iugoslavia a expediat luni, spre Timişoara, două noi transporturi constând în 10 tone de medicamente şi material sanitar. Au fost expediate, de asemenea, 3,3 tone de pâine. Muncitorii de la Întreprinderea *29 Noiembrie* din Subotița au expediat ca prim ajutor populației din Timişoara 7,5 tone de preparate culinare.

Guvernul croat a hotărât să expedieze, din rezervele de mărfuri ale republicii, un ajutor în materiale medicale şi medicamente în valoare de un miliard de dinari. Cu acelaşi transport vor fi expediate şi 1000 de instalaţii complete de transfuzie a sîngelui, precum şi 6000 de porţii de mâncare pentru copii. Colegiul Centrului Medical din Smederevska Palanka a hotărât să comunice, prin intermediul ambasadei române din Belgrad, că este gata să primească răniţi în vederea îngrijirii medicale."

Casa Albă (Washington). „Purtătorul de cuvânt Sean Walsh a anunţat că au fost stabilite relaţiile diplomatice cu noile autorităţi române. Purtătorul de cuvânt a precizat că S.U.A. vor sprijini noile autorităţi române în lupta pentru aplicarea valorilor diplomatice."

Praga, 26 (Agerpres). „Până luni seara, Cehoslovacia a trimis în România un tren special cu mărfuri şi produse de primă necesitate. Potrivit declaraţiilor lui František Reichel, vicepreşedinte al guvernului R.S.C., pe aeroportul din Praga sunt gata de decolare două avioane având la bord o importantă cantitate de medicamente, aparatură medicală şi produse alimentare."

Beijing, 26 (Agerpres). Un purtător de cuvânt al M.A.E. Chinez, citat de China Nouă, a declarat: „China nu s-a amestecat niciodată în afacerile interne ale României şi respectă opţiunea poporului român. Acum, în România, a fost constituit Consiliul Frontului Salvării Naţionale, care a informat oficial partea chineză, prin intermediul Ambasadei Române în China, în legătură cu evoluţiile din România. Guvernul chinez este gata să continue menţinerea şi dezvoltarea relaţiilor de prietenie cu România, pe baza celor cinci principii ale coexistenţei paşnice".

Sofia, 26 (Agerpres). Sub titlul *Crăciun insolit în România*, agenţia bulgară B.T.A. scrie: „Odată cu Crăciunul, în România se aşterne liniştea mult dorită. Luptele nu au încetat încă, dar nu se mai aud bubuiturile şi rafalele continue ale mitralierelor. Cine parcurge astăzi străzile Bucureştiului mai poate vedea, în apropiere de Hotelul *Intercontinental,* câte o pată de sânge..."

Aceste relatări transmise de agenţiile de presă din străinătate, preluate de cea naţională (Agerpres) şi publicate de „Flamura liberă", s-au bazat mai mult – după cum se poate observa – pe informaţii directe surprinse în Bucureşti, capitala ţării noastre, acolo unde sursele citate îşi aveau ambasadele, cu excepţia Iugoslaviei. În rest, din Timişoara, mai cu seamă, ştirile erau transmise prin corespondenţă, de la reporteri străini care au fost trimişi şi în România.

27 decembrie 1989, „Flamura liberă", Ziar social-politic-cultural, Anul I, Nr. 3, Reşiţa, Miercuri, 4 pag. – 50 de bani.

Prima pagină, titlu cu litere mari, de deschidere a ediției: „În cadrul unei emisiuni a Televiziunii Române Libere, au luat cuvântul, marți după-amiază, președintele Consiliului Frontului Salvării Naționale și primul-ministru". Este publicat cuvântul rostit de președintele C.F.S.N., Ion Iliescu, care începe cu formula de adresare: „Stimați concetățeni" și continuă. Redau esențialul: „Am auzit că circulă zvonuri că s-ar fi putut să nu mai existăm... revoluția noastră are o particularitate deosebită: ea este rezultatul unei acțiuni spontane a maselor, expresia nemulțumirii acumulate. Scopul acțiunilor teroriste este de a împiedica stabilirea vieții economico-sociale și de a transfera nemulțumirea maselor populare către noua conducere *incapabilă* să pună ordine în țară. Sunt probleme reale în legătură cu întreruperea mersului normal al vieții economice și sociale, precum și cu rezolvarea problemelor concrete ale cetățenilor..."

Într-un Comunicat se anunță: C.F.S.N. l-a ales în funcția de președinte pe Ion Iliescu, iar în funcția de prim-vicepreședinte pe Dumitru Mazilu.

C.F.S.N. decretează prin Articol unic:

- se numește în funcția de prim-ministru al României, până la alegeri, Petre Roman.
- se numește în funcția de ministru al Apărării Naționale generalul-colonel Nicolae Militaru.

Decretul e semnat de președintele C.F.S.N., Ion Iliescu.

În aceeași pagină a ediției CFSN anunță o „Lege privind abrogarea unor legi, decrete și alte acte normative, în scopul eliminării imediate din legislația României a unora dintre cele emise de fostul regim dictatorial, care sunt acte normative cu un profund caracter nedrept și contrare intereselor poporului român. Toate decretele prin care s-au dat titluri și ordine de merit din partea dictatorului Ceaușescu au fost abrogate."

Pagina 4 reia lista cu membrii Consiliului Județean Provizoriu al Frontului Salvării Naționale (publicată și în 26 decembrie). Biroul Executiv Județean este format din: Vlădulescu Dumitru Nicolae – președinte; Szasz Iosif – președinte [n.n – se remarcă o greșeală, doi pe statutul de președinte); col. Stepan Teodor; lt.-col. Câmpean Alexandru; Vilău Adrian; Fieraru Ion; Podeanu Cornel; Ban Teodor; Glăvan Doru Dinu.

În aceeași pagină: *Se dedică Timișorii martire,* de Ion Caraion: *Moartea nebună* – poezie care începe cu binecunoscutul vers: „Eram tineri și aveam de unde muri...".

30 decembrie 1989. Opinia publică își spune cuvântul în paginile acestui număr. „An Nou Fericit!" urat de Nicolae Sârbu, mesaj de sărbătoare adresat cetățenilor din Caraș-Severin de Consiliul Județean al C.F.S.N., un

îndemn la bunătate şi curăţenie sufletească formulat de Cristian Vâlceanu şi un *Instantaneu: Prietenia* surprins de Radu Ciobotea, relatând despre sosirea unui convoi umanitar din Franţa, oraşul Le Puy en Velay, aflat la 1400 km distanţă de Reşiţa. 16 oameni (dintre care doi politicieni, un medic, românul Adrian Şerban, un preot voluntar, un industriaş şi 12 pompieri) şi şapte maşini.

Tot în prima pagină, în chenarul din josul paginii, o mărturie edificatoare despre revoluţionari reşiţeni care s-au remarcat în **Grupul celor 200**. Numele amintite în acest material se regăsesc în listele luptătorilor revoluţionari constituiţi în asociaţii. Iată ce povesteşte Gheorghe Dolot despre atmosfera acelor zile de foc: „Seara zilei de 21 decembrie. Glasul lui Irinel Struţă, un tânăr muncitor reşiţean, s-a auzit limpede în mulţime: *Tineri, la arme! Să apărăm liniştea oraşului!...* La început au fost 200 de entuziaşti... s-au deplasat în noapte intrând în dispozitiv de luptă, la aceste obiective. La Uzina de apă vegheau electricianul Edmond Hatman şi conducătorul auto Ianis Vlad. Sediul tipografiei era apărat de oţelarul Constantin Braşoveanu, lăcătuşul Mihai Orbulescu şi laminatorul Vasile Junie. Muncitorii Viorel Buda, Cristian Minea şi Titel Bumbea s-au îndreptat în mare grabă spre centrală. În jurul Centrului Militar Judeţean şi al Liceului Industrial Nr. 2 au început să patruleze macaragiii Dorin Morariu şi Gheorghe Dărăbaş, finisatorul de laminate Petre Cumpănaş şi muncitorii Roland Lauritz şi Ion Pleşa. Era prezent în noapte, la magazinul de vînzare a mărfurilor româneşti pe valută, Ovidiu Apostol. Alţi colegi ai lor supravegheau, gata să intervină, la staţiile PECO, spitale, fabricile de oxigen, sediile poştelor, la staţia de 20 kW, la releu, la Ateneul Tineretului, practic în toate locurile care s-ar fi putut transforma în locuri fierbinţi. Nimeni n-a părăsit nicio secundă posturile, apărându-le cu arma în mână. Pe Marius Ivan şi Ion Tălpeanu gloanţele ucigaşe nu i-au ocolit. Tirul draconic al trasoarelor îi răneşte, în zona Ateneului Tineretului, pe laminatorul Nicu Damian şi pe şoferul Constantin Golenţeanu. Noapte de noapte, cuiburile de viespi slobozesc rafalele morţii. Dar fiarele care îşi trimiteau plumbii din ungherele întunericului se împuţinează... Să nu-i uităm din această însemnare pe: şoferii Constantin Popescu, Dumitru Tănăsescu şi Nicolae Moza, care prin focul urgiei au transportat efective şi muniţii. Să ne amintim şi de Ileana, şoferiţă venită voluntar, de la A.C.H. Caransebeş, cu o basculantă de 8,5 tone, care n-a încetat o clipă să ne transporte tot ceea ce era nevoie! Ne-au învăţat ce e curajul în aceste zile profesorii: Ioan Stan, vicepreşedinte la C.S.M. Reşiţa, şi Cristian Petrescu, de la Şcoala Generală Nr. 9, care s-au ocupat ca nimănui să nu-i lipsească nimic, punând hotărât mâna pe armă împotriva celor care voiau să oprească istoria în loc. Datorită

lor avem acum o nouă istorie, putem respira aerul adevărului, al deplinei libertăți. Tinerii au fost, într-adevăr, la arme. Însufleţiţi şi organizaţi permanent de exemplul lui Irinel. Ei toţi au apărat şi apără liniştea oraşului. Să le mulţumim!"

Nelu Stan mărturiseşte, în pagina 4, din desfăşurarea evenimentelor, în materialul *Nu te vom uita!*: „Sâmbătă, 23 decembrie 1989. Teroriştii au luat cu asalt comisariatul. Era nevoie de întăriri. Câţiva tineri din I.C.M. Reşiţa s-au oferit voluntari. Li s-au dat arme. S-au constituit grupe, s-au îmbarcat într-un autobuz şi au fost transportaţi la locul unde se dădeau lupte, la Centrul Militar Judeţean. Printre ei era şi Răuţ Ovidiu, cel care s-a oferit primul ca voluntar, luând comanda unei grupe... „Măi, Karcsi, nu-mi pasă dacă mor. Măcar copilul meu s-o ducă bine", i-a spus unuia dintre colegii lui, înainte de a porni la luptă. Pleca pe ultimul său drum. Spre moarte. Moartea semănată de bestiile criminale. Răuţ Ovidiu fusese lăcătuş la secţia Diesel, montaj, apoi la C.T.C. Fire energică, băiat săritor şi inimos, îşi ajuta colegii să-şi petreacă timpul liber cât mai frumos, organizând excursii. La fel de inimos şi plin de curaj s-a aruncat în focul luptei... Gloanţele treceau pe lângă el într-un iureş al morţii. Dar unul n-a mai vrut să-l ocolească şi l-a doborât. Glonţul fusese tras de unul din aceia care, în timp ce noi munceam, hrănindu-ne cu vorbe goale, învăţa să ucidă. De ce aţi tras?..." Aflăm că Ovidiu Raţ a murit încercând să salveze altă persoană rănită. Un grup de elevi din clasa a X-a de la Liceul de Matematică-Fizică au depus, la sediul Consiliului Municipal, o coroană de flori în memoria eroilor căzuţi pentru eliberare şi libertate.

Numărul următor „Flamura Liberă" apare după Anul Nou. Începând cu 4 ianuarie, îşi schimbă denumirea în „Timpul".

În numărul 6 de miercuri, 10 ianuarie 1990, atrage atenţia, pe prima pagină a publicaţiei, informaţia privind constituirea Consiliului Judeţean provizoriu al F.S.N., cu noua componenţă şi organul local provizoriu: primar – Iosif Szasz; viceprimar – Mircea Popa şi secretar – Cojan Monica. În dreapta acestui comunicat, în chenar, poate fi citit un fragment din *Studii asupra situaţiei* – scrise de Mihai Eminescu şi publicate în „Timpul" la data de 17 februarie 1889 (anul morţii poetului naţional). Cu 100 de ani înainte de Revoluţia din Decembrie 1989! Şi încă actual, desprins parcă din convulsiile prezentului. Cel mai important şi interesant material care aduce cititorului reşiţean ceva nou, de interes şi limpezire a frământărilor (la acea dată) este serialul *Zilele şi nopţile Revoluţiei*. În acest număr poate fi citit un interviu cu colonelul Todor Stepan, sub titlul *Pentru morţii noştri nu-i vom ierta niciodată!* Acesta declara: „Una din caracteristicile unităţilor de comandă este şi aceea de a acţiona cu efectiv mic, creând panică, inclusiv în

rândul militarilor (ofițerul se referă la grupurile-matcă ce trăgeau în tot ce mişca, haotic, n.n.). Numai aşa pot avea succes, când toată lumea intră în degringoladă, îşi pierde capul, începe să nu mai raționeze şi să creadă că inamicul este teribil. Dacă reuşesc să creeze imaginea aceasta, scopurile lor sunt atinse. Pentru că, aşa cum v-am spus, au acționat sporadic, în câteva puncte, prin focuri izolate, inclusiv asupra clădirii Consiliului. De acolo s-a văzut clar un lunetist instalat pe funicular, asupra căruia s-a tras. Distanța fiind destul de mare, a reuşit să scape, dar panica a fost... Cu scopul de a ne determina să mutăm forțele dintr-o parte în alta şi de a intra, în felul acesta, într-o debandadă totală. Nu au reuşit. Şi bine am făcut, pentru că altfel erau vieți pierdute în mod inutil. Aş dori să ne mai întâlnim cu asemenea episoade. Au murit opt militari, plus cadre, şi erau răniți în spital, în jur de 16. Ultimul a fost împuşcat în ziua de 26, în timpul unei scotociri într-o clădire din Reşița. În fața uşii, în timp ce încerca să desfacă lacătul, din pod s-a tras în soldat. A fost lovit în spate şi a decedat după două zile. Faptul acesta nu-l vom ierta niciodată. Am informat Procuratura să se ocupe de caz. S-au luat măsuri şi se continuă cercetarea... care a tras nu avea cum să plece. Sperăm că vom găsi curând o altă cheie a secretului. Ultimul foc în Reşița, ultima victimă a fost în 26 decembrie 1989. De-atunci s-a mai tras sporadic, bănuiesc că au făcut-o cei care au fost lăsați în urmă, pentru a menține forțele aici şi a nu permite trecerea la urmărire. Să ştiți, însă, că au fost depistați prin aparatură de radiolocație. Probabil sunt în retragere completă. Trebuie să remarc că folosesc o strategie...".

Am confruntat aceste informații din presa liberă reşițeană apărută atunci cu documentele pe care le deținem la Centrul Național de Documentare, Cercetare şi Informare Publică, prin amabilitatea revoluționarului profesor Costel Balint (arestat în 1989). Este vorba de fotocopii cu instantanee din timpul evenimentelor de la Reşița, cu participanți, cu tabele nominale cu grupele mobile de intervenții, pază şi apărare, constituite pentru anumite puncte şi locații din Reşița (inclusiv intrarea în oraş) şi cu patrulele Comitetului Salvării de Urgență, documente datate 21.12.1989, care poartă ştampilele şi semnăturile conform cu originalul: primar Liviu Spătaru; inspector Resurse Umane U.C.M. Reşița şi I.C.M.R. Evidența Militară. Alte documente care întregesc mărturiile vizând evenimente din județul Caraş-Severin şi pe cei implicați sunt: o copie după *Meritul Revoluționar* acordat de Frontul Tineretului Liber Caraş-Severin *domnului Dumitru Alexa pentru participarea, în perioada 21.XII.1989-1.I.1990, la luptele de stradă care au avut loc în municipiul Reşița, la paza obiectivelor de mare importanță şi la asigurarea ordinei şi liniştei locuitorilor oraşului. Cu recunoştință*... diplomă autentificată cu semnătură

de preşedintele F.T.L. Caraş-Severin, Irinel Struță, şi de secretarul F.T.L., Dorin Tănăsescu. Acesta este unul dintre cei 56 de membri ai Asociației Luptătorilor în Revoluția din Decembrie 1989 Caraş-Severin, recunoscuți de către Prefectura județului, având merite deosebite conform Legii nr. 42/1990 (conform tabelului nominal din 1990, parafat de Consiliul de conducere, n.n.). La început au fost 120, apoi de ordinul sutelor de revoluționari.

Se pare că Reşița are mai mulți revoluționari (indemnizați sau nu) pe metru pătrat decât „visează" alte oraşe. Acest aspect a fost adus în atenția opiniei publice chiar de către Octavian Țunea, prefectul județului Caraş-Severin, în cadrul şedinței Colegiului Prefectural. „Numărul revoluționarilor din Reşița m-a uimit de-a dreptul. Avem 468 de revoluționari în județ. Mai mult de atât, am văzut că pe liste apar foarte mulți medici şi polițişti. Chiar şi Mircea Popa, fost primar al Reşiței, are calitatea de revoluționar. Chiar atât de mulți să fie?", se întreba Țunea. „Țin să îl contrazic pe domnul prefect, nici măcar 200 de revoluționari nu sunt indemnizați. Din punctul meu de vedere, nu este un număr mare, mai ales că mulți dintre cei care beneficiază de indemnizații reparatorii sunt urmaşi ai eroilor din 1989 sau răniți la Revoluție", a declarat pentru „Jurnal CS" Irinel Struță, preşedintele Asociației Tinerilor Revoluționari '89. Dar conform C.J.P. Caraş-Severin, numărul de persoane care beneficiază în județ de indemnizații reparatorii este de 364! „Din totalul celor 364 de persoane ce beneficiază de indemnizații reparatorii, numărul de urmaşi ai eroilor martiri este de 24", a declarat pentru „Jurnal CS" Cătălin Bîcleşanu, directorul coordonator al Casei Județene de Pensii Caraş-Severin. În județul nostru, vârsta medie a celor ce beneficiază de o astfel de indemnizație este de 54,5 ani, în timp ce indemnizația medie este de 1.681,24 de lei lunar. „Sumele pe care statul le cheltuie cu plata acestor indemnizații sunt foarte mari", a spus Octavian Țunea, prefectul județului. Pentru că indemnizațiile s-au acordat retroactiv, adică de când au fost depuse dosarele de preschimbare a certificatelor de revoluționar, unii au avut norocul să primească sume care i-ar face invidioşi chiar şi pe câştigătorii de la Loto. Astfel, un revoluționar din Caraş-Severin a primit retroactiv suma de 139.655 de lei. Mult sau puțin? Judecați dumneavoastră…

„Trebuie menționat şi faptul că în județ există luptători ai Revoluției din Decembrie '89 care au certificate, însă muncesc şi au un venit mai mare decât salariul mediu utilizat la stabilirea bugetului şi care nu primesc indemnizații", a relevat Irinel Struță. Întrebat de „Jurnal CS" (Anca Preda) dacă suma pe care statul o plăteşte revoluționarilor din județ este mare, Struță a replicat: *Un fleac!* Ei bine, acel „fleac" se ridică la 726.452 de lei (adică circa 7,3 miliarde de lei vechi) .

S-au remarcat mulți, dar nu toți s-au înscris în asociațiile formate ulterior şi nici n-au solicitat beneficiile acordate de Legea 42/1990, schimbată cu actuala Lege 341. Unii au plecat şi s-au stabilit în străinătate. Mulți revoluționari autentici au rămas în anonimat.

REMARCAȚI – pe listele oficiale (S.S.P.R.)

VIRGIL PODINĂ – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
VASILICA DĂNILĂ – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
IOAN LOBA – ASOC. „21 DECEMBRIE 1989" A RĂNIȚILOR ŞI U.E.M. REŞIȚA;
MIHAI BEȚA – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
IOAN CĂPEȚ – ASOC. „21 DECEMBRIE 1989" A RĂNIȚILOR ŞI U.E.M. REŞIȚA;
MARIUS CHICIN – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
LAURENȚIU GABRIEL BALA – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
STELIAN CIOROABĂ – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
IOAN CIOROABĂ – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
ION SFÎRCIOC – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
RADU VIOREL LOBA – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
DAN RĂDUCĂNESCU – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
VASILE LOBA – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
DUMITRU DRULĂ – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
COSTIN ADI STOIAN – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
NICOLAE PÂRVU – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
OCTAVIAN CRISTEA – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
SIMION ȚEPERDEL – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
GABRIEL FRANCISC ŞTIKA – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
LIVIU TIMOFTE – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
NELU PREDESCU – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
SIMU BRĂŞNENI – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
FLOAREA PREDESCU – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
GHEORGHE JENAR – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
GHEORGHE TODA – ASOC. „21 DECEMBRIE 1989" A RĂNIȚILOR ŞI U.E.M. REŞIȚA;
GAVRILĂ STRUȚĂ – ASOC. „21 DECEMBRIE 1989" A RĂNIȚILOR ŞI U.E.M. REŞIȚA;
CĂLINESCU-DANIEL STRUȚĂ – ASOC. „21 DECEMBRIE 1989" A RĂNIȚILOR ŞI U.E.M. REŞIȚA;
VASILE BĂLAN – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;

GABRIEL GHINCEA – L.N.L.V.R.D. 1989 C.E.M;
ALEXANDRU RISTEIU – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
VASILE SAVIN – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
SALVATTORE FLAVIUS DOCHIN – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
DUMITRU ILIE – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
ION CRĂCIUN – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
CONSTANTIN NICOLAE BUMBARU – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
COSTEL CIOBANU – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
LUCIAN GHEORGHE SÎRBU – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
ADRIAN SOFRONIE BUJOR – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
ZOLTAN GEISYT – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
IONEL ANTOHI – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
CONSTANTIN PARA – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN;
ION CIUREL – A.L.R.D. 1989 CARAŞ-SEVERIN

Liza **KRATOCHWILL**

Negocierile româno-sovietice pentru încheierea armistițiului din 12 septembrie 1944

Evoluția situației de pe front după cotitura de la Stalingrad a îndreptățit conducerea română să încerce identificarea unei căi cât mai avantajoase pentru a ieşi dintr-un război ai cărui învingători se cunoşteau deja. De comun acord cu opoziția, reprezentată de Iuliu Maniu şi Dinu Brătianu, guvernul român a inițiat tatonări, discuții şi negocieri în vederea dezangajării României din efortul de război german şi chiar regândirea alianțelor țării, ce urmau să devină favorabile Națiunilor Unite.

Cele mai importante canale diplomatice au fost deschise în capitalele neutre ca Ankara, Berna, Lisabona, Cairo, Madrid, Stockholm, ele beneficiind de un grad mai mare sau mai mic de importanță, în funcție, mai ales, de calibrul negociatorilor.

Preocupările guvernului român în ceea ce priveşte scoaterea țării din război vor creşte în intensitate către sfârşitul anului 1943, prin canalele deschise la Ankara şi Stockholm, urmărind în esență aceleaşi obiective ca şi opoziția.

În martie 1944 încep la Cairo intense tratative, susținute din partea română de Barbu Ştirbei, ca reprezentant al guvernului român şi al Opoziției Unite. Prin aceste tratative, Aliații iau cunoştință de obiectivele urmărite atât de guvern, cât şi de opoziție: respectarea integrității şi suveranității României, asigurarea libertății poporului român de a-şi organiza viața democratică pe care o doreşte, respectarea prevederilor din Carta Atlanticului în privința granițelor şi delimitarea unor zone ferite de trecerea trupelor aliate în România. De asemenea, Barbu Ştirbey era autorizat „a lua angajamentul că România va contribui cu forțele sale militare şi economice la conducerea ulterioară a războiului împotriva Germaniei ...”[1]

După ce Uniunea Sovietică îi propune oficial la 12 aprilie 1944 guvernului român să capituleze necondiționat şi să semneze armistițiul

[1] Ion Calafeteanu, *Dosarul misiunii Ştirbey*, în „Magazin istoric”, an XXIX, nr. 11, 1995, p. 28.

oferit, Iuliu Maniu îl trimite la Cairo pe Constantin Vişoianu, în încercarea de a obține condiții mai avantajoase. Se avea în vedere garantarea suveranității şi independenței țării, a structurilor social-politice existente în România, infirmarea Dictatului de la Viena şi rezolvarea problemei frontierei româno-sovietice la Conferința de Pace. Întrucât mareşalul Antonescu considera termenii armistițiului de neacceptat, respinge la 15 mai 1944 această ofertă, iar la 1 iunie 1944 Aliații transmit că prelungirea negocierilor nu-şi mai are rostul, acestea fiind considerate încheiate, deoarece românii stăruiau în obținerea unor condiții prealabile, fapt ce contravenea intereselor lor.[2]

La 11 iunie 1944 Iuliu Maniu, în numele Opoziției Unite, acceptă încheierea armistițiului în baza condițiilor oferite de Aliați. Deşi aceştia nu au răspuns, Maniu transmite la 20 august 1944 că s-a hotărât trecerea la acțiune. La 23 August 1944, suveranul României a trebuit să aleagă între cele două proiecte de ieşire a României din război în condiții onorabile vehiculate de Ion Antonescu şi Iuliu Maniu. Alegerea făcută de rege a eliminat pericolul ca România să devină teatru de război, fiind convins că aceasta este cea mai bună opțiune.

Cu aproape două luni înainte, la 1 octombrie 1943, ministrul României la Stockholm, Frederic C. Nanu, a avut o lungă întrevedere cu diplomatul iugoslav Avakumovici, care i-a exprimat ideea necesității stringente ca România să demareze negocieri cu Uniunea Sovietică pentru ieşirea din război. Țara noastră urma să piardă Basarabia şi Nordul Bucovinei, dar ar fi redobândit Ardealul de Nord-Vest. Avakumovici i-a precizat textual lui Nanu că se afla „în contact strâns cu Legațiunea sovietică" şi că dorea să-l revadă pe Nanu „din timp în timp"[3].

Intențiile sovietice privitoare la demararea negocierilor erau reale, dovadă fiind faptul că în ultimele zile ale anului 1943 un consilier de presă sovietic l-a vizitat pe Nanu, întrebându-l dacă este adevărat că ar avea din partea guvernului român instrucțiuni de a face unele comunicări legației sovietice. La răspunsul negativ al ministrului român, reprezentantul U.R.S.S. a insistat ca, în cazul primirii unor instrucțiuni de la Bucureşti referitoare la eventuale negocieri, să fie luată imediat legătura cu partea sovietică.[4]

De altfel, diplomații români acreditați în capitala Suediei au avut parte de o agendă foarte încărcată în ultimele zile ale anului 1943, pe la sediul legației perindându-se intermediari (gen Goranoff), dar şi

[2] N. Baciu, *Agonia României,1944-1948*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1990, p. 99.
[3] *Ibidem*, p. 45.
[4] *Ibidem*, p. 46.

reprezentanți ai legației sovietice, care au făcut mai multe demersuri pe lângă reprezentanții României, astfel încât aceştia să obțină un mandat din partea Bucureştiului pentru începerea tratativelor privitoare la semnarea unui armistițiu. În urma acestor contacte a fost stabilită o întâlnire între F. Nanu şi însărcinatul cu afaceri al U.R.S.S., Semionov, pentru ziua de marți, 4 ianuarie 1944.[5]

În cadrul acestei întâlniri ministrul român a citit o declarație în care se arăta faptul că personalități de prim rang din România au întâmpinat cu satisfacție posibilitatea unei înțelegeri directe cu Uniunea Sovietică, dar conducerea română nu avea posibilitatea de a face propuneri concrete din motive tehnice (timpul prea scurt; vacanța de sărbători etc.). În schimb, Bucureştiul cerea Moscovei câteva indicii despre ceea ce se aştepta din partea României şi, nu în ultimul rând, chestiona asupra avantajelor țării noastre în urma unei astfel de înțelegeri.

Semionov a refuzat să precizeze poziția clară a U.R.S.S. față de semnarea armistițiului, limitându-se să afirme că trupele sovietice se aflau deja pe râul Bug, iar în consecință, inițiativa semnării lui trebuia să vină dinspre partea română. Afirmă foarte laconic că ,,alta era situația acum două luni", aluzie clară la misiunea de bune oficii a lui Avakumovici.

Reprezentantul sovietic a încercat să abordeze şi o altă stratagemă, întrebându-l conspirativ pe Nanu dacă nu deținea mandat de a negocia din partea vreunui grup opozant, ministrul român dându-i un răspuns negativ[6].

Cu toate acestea, Nanu era un diplomat cu un mod de a gândi în spiritul realpolitikului, el realizând, încă de la acea dată, faptul că trupele sovietice vor fi acelea care au să atingă mai întâi teritoriul României, deoarece, considera el, o debarcare aliată nu ar fi posibilă până în vara lui 1944, iar aceasta nu va avea loc în Balcani, datorită reticențelor sovietice față de această soluție.

La acel moment, 4 ianuarie 1944, legația sovietică din Stockholm nu era în măsură a schița cadrul discuțiilor, lucru recunoscut de însuşi Semionov, care privea această întâlnire ca pe o sondare a opiniilor existente, la fel ca şi Nanu. Pe tot parcursul întâlnirii, diplomatul sovietic a avut o atitudine rece, uneori chiar jignitoare față de partea română, căutând mereu să şteargă impresia că inițiativa contactelor pornea dinspre Uniunea Sovietică.

O altă legătură pe care a stabilit-o Nanu în capitala suedeză a fost cea cu ministrul Belgiei, prințul de Croy, care, la 14 ianuarie, s-a oferit să

[5] Marius Crunteanu, *Negocierile româno-sovietice de la Stockholm pentru încheierea armistițiului*, în „Timpul", 15 iunie 2009, p. 3.
[6] *Ibidem*, p. 6.

medieze o întâlnire cu ministrul Angliei, pentru ca reprezentantul român să-şi poată expune ideile privind oportunităţile ce se deschideau în urma unei posibile ieşiri a României din război. Nanu dorea să-i convingă pe Aliaţi de faptul că abandonarea frontului de către armata română ar conduce la o diminuare a eforturilor militare, a numărului de victime şi a timpului necesar înfrângerii Germaniei naziste. Poziţia britanică era încurajatoare; ataşatul militar britanic în capitala nordică preciza acum că România „va recăpăta Transilvania şi nimic nu dovedeşte că va pierde Basarabia”.[7]

În seara zilei de 2 aprilie postul de radio Moscova a difuzat declaraţia comisarului pentru Afaceri Externe, V. M. Molotov, în care se preciza că Armata Roşie a atins Prutul, considerând că în această zonă a fost restabilită frontiera sovietică legală, decisă în 1940. Erau înlăturate astfel şi ultimele iluzii ale părţii române privind eventuale negocieri pentru Basarabia. Totodată, era precizat faptul că guvernul sovietic nu urmărea „să modifice în vreun fel stările sociale existente în România”. În acest mod era stabilit un cadru minimal de discuţii, insuficient însă fără precizări suplimentare.

În dimineaţa zilei de 11 aprilie, însărcinatul cu afaceri sovietic Semionov i-a solicitat lui Nanu o întrevedere, declarându-i acestuia că guvernul sovietic presupunea că partea română era pregătită pentru negocieri, înmânându-i ministrului român o notă primită de la Moscova. Conţinutul acesteia arăta faptul că sovieticii erau dispuşi să poarte convorbiri cu guvernul mareşalului Antonescu, dar şi cu Opoziţia condusă de Iuliu Maniu şi Dinu Brătianu, aceştia exprimându-şi dorinţa de a-i ajuta pe români „să-şi elibereze ţara de sub ocupaţia germană”.[8]

O dată în plus era întărită declaraţia lui Molotov privind neamestecul sovietic în viaţa politică internă a României, propunând însă, ca măsură de rezervă în cazul neacceptării de către Antonescu a negocierilor pentru armistiţiu, formarea unui guvern de către opoziţie, care să aibe sediul ori la Iaşi, ori la Galaţi, sub protecţia Armatei Roşii.

În cadrul întrevederii, Nanu a deplâns faptul că sovieticii nu au înaintat până atunci condiţiile minimale concrete privite de diplomatul român ca bază pentru negocieri, cerând ca acest lucru să aibe loc în cel mai scurt timp. În ziua următoare, 12 aprilie, s-a consumat o nouă întrevedere Nanu-Semionov, în care cel din urmă i-a prezentat ministrului român condiţiile minimale propuse de Moscova în vederea încheierii armistiţiului, cerute de acesta în ziua precedentă.

[7] *Ibidem*, p. 7.
[8] *Ibidem*, p. 7.

Aceste condiții stipulau că trupele române care au cooperat cu germanii în Crimeea, împotriva armatei sovietice, ori să capituleze, ori să-l lovească în spate pe vechiul aliat, Wehrmacht-ul. De asemenea, trebuia restabilită frontiera româno-sovietică din 1940; reparații pentru pierderile suferite de U.R.S.S. în urma ocupării unei părți a teritoriului său de către trupele germano-române; eliberarea tuturor prizonierilor de război sovietici şi aliați.

Se mai arăta că guvernul sovietic nu dorea ocuparea României pe perioada armistițiului, dar cerea libertatea totală de mişcare pentru armata sa pe teritoriul statului român.

Era condamnat Dictatul de la Viena, promițându-se restituirea întregii Transilvanii sau a celei mai mari părți a ei după încheierea păcii.

Se mai sublinia că aceste condiții minime puteau deveni mult mai radicale dacă ele nu erau acceptate în termenul cel mai scurt. Diplomatului român i-a fost notificat verbal că aceste condiții au fost comunicate guvernului american şi celui britanic, acestea, la rândul lor, transmițându-le şi prințului Ştirbey, la Ankara.[9]

În aceeaşi zi Nanu a avut o întrevedere şi cu ambasadorul sovietic Alexandra Kollontay, în care aceasta i-a precizat că, în viziunea guvernului sovietic, aceste contacte comportau cel mai înalt grad de seriozitate, ele nemaiconstituindu-se doar în nişte sondări reciproce.

Cu o ipocrizie greu disimulată, Kollontay l-a asigurat pe ministrul român că Stalin „își dă seama că trebuie să se înțeleagă cu popoarele vecine, făcându-le prietene, deci şi România dorea să o trateze cât mai blând şi să o câştige ajutând-o chiar". În privința zvonurilor privind o eventuală revoluție comunistă în România, sprijinită de către trupele sovietice, diplomatul sovietic le-a etichetat drept „calomnii", afirmând că, din propria experiență, cunoaşte faptul că nu se putea provoca revoluția în toate țările vecine, deoarece „revoluția izbucneşte, nu se stârneşte, şi poate, cel mult, fi canalizată în anumite direcțiuni".

Nanu a sesizat contrastul dintre atitudinea jignitoare de care a dat dovadă Semionov, în ianuarie 1944, şi marea amabilitate şi curtoazie cu care fusese întâmpinat de ambasadorul Kollontay. Aceasta denota faptul că sovieticii, la acel moment, erau realmente interesați de obținerea ieşirii României din război, în vederea atingerii acestui obiectiv ei fiind dispuşi să facă foarte multe promisiuni, cea mai mare parte fără acoperire, după cum vor arăta evenimentele ulterioare

[9] *Ibidem*, p. 8.

Pe tot parcursul lunilor aprilie şi mai, contactele româno-sovietice din capitala Suediei au fost menținute, având loc mai multe întâlniri în formula Nanu-Semionov sau Nanu-Kollontay. La 31 mai, ministrul României a solicitat, prin intermediul lui Semionov, ca, în cazul în care România devenea teatru de luptă, guvernul român să poată beneficia de o zonă neocupată, pentru ca acesta „să nu lucreze sub presiunea baionetelor inamice". În acelaşi timp, el a mai cerut ca întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste, cerută în mod imperativ de Moscova, la 12 aprilie, să aibe loc abia după expirarea unui ultimatum de 15 zile dat trupelor germane, de a părăsi teritoriul statului român[10].

La 2 iunie, partea sovietică îi transmitea diplomatului român acceptarea acestor condiții, inclusiv aceea a rezervării unei zone exclusive pentru desfăşurarea activității guvernului român.

Peste trei zile, Semionov, după ce în prealabil se consultase cu centrala moscovită, solicita trimiterea unei delegații române în capitala sovietică, pentru negocieri şi semnarea armistițiului, fapt ce proba disponibilitatea părții sovietice de a încheia cât mai rapid acest acord.

Dacă din punct de vedere declarativ sovieticii erau campionii ideii armistițiului „blând", comportamentul Armatei Roşii în localitățile „eliberate" indica adevărata soartă pregătită României, după ce şi-ar fi instaurat controlul deplin asupra întregului teritoriu. În satele din Moldova, cucerite de forțele sovietice, funcționarii de stat, elemente ale păturii burgheze şi ale marilor proprietari au fost ucişi sau deportați, bisericile au fost transformate în grajduri, fetițe de numai zece ani au fost violate etc.

Tot în aceste teritorii, pentru a crea disensiuni în viața politică a țării, sovieticii făceau propagandă în favoarea fostului suveran Carol al II-lea, în detrimentul regelui legitim, Mihai. Aceste fapte nu au făcut altceva decât să anuleze şi acea infimă doză de încredere de care se mai bucura Uniunea Sovietică în rândurile factorilor decizionali de la Bucureşti[11].

La începutul lunii august poziția internațională a României era una foarte ingrată, deoarece chiar la Stockholm se desfăşurau intense negocieri germano-sovietice, țara noastră putând deveni, din nou, monedă de schimb între cele două puteri totalitare. Totuşi, percepția generală era aceea că aceste contacte nu reprezentau altceva decât o tentativă a Germaniei de a forța mâna Marii Britanii şi a Statelor Unite pentru încheierea unui tratat îndreptat împotriva Uniunii Sovietice, care deja era percepută de puterile occidentale ca un potențial adversar.

[10] *Ibidem*, p. 9.
[11] Idem, 17 iunie 2009, p. 3.

Chestionat de către ministrul de externe Mihai Antonescu asupra oportunității demisiei cabinetului mareşalului Antonescu pentru a facilita încheierea armistițiului, Fred Nanu răspundea, la 6 august, că ruşii s-au declarat de acord să negocieze şi cu guvernul în exercițiu. Nanu, între alte opțiuni prezentate lui Mihai Antonescu, propunea şi o soluție foarte diplomatică pentru ieşirea României din război.

El vedea posibilă abandonarea frontului nazist prin redactarea unei declarații, formulată cu toate precauțiile, în care să se arate că România şi Germania nu mai puteau câştiga războiul, iar guvernul nu mai putea deci să-şi ia răspunderea unor noi şi zadarnice jertfe omeneşti, capitulând fără condiții prealabile. Rezultatele acestei strategii depindeau însă de anumite imponderabile, deci finalitatea ei nu putea fi controlată. Practic, România urma să-şi pună soarta în mâinile marilor puteri, totul fiind în corelație cu bunăvoința acestora[12].

Începând însă cu luna august, vocea României în capitala nordică, unitară până în acest moment (fricțiunile dintre Nanu şi consilierul de legație George Duca nu par să fi avut o importanță deosebită, deoarece ministrul român nu le aminteşte Bucureştiului), suferă distonanțe grave prin sosirea la Stockholm a ministrului român de la Helsinki, George Caranfil, care îşi arogă dreptul de a purta negocieri cu partea sovietică. Dacă de acțiunile lui George Duca Nanu nu pomeneşte nimic în corespondența diplomatică cu Ministerul de Externe, în schimb, față de imixtiunea lui Caranfil a protestat solemn, solicitând încetarea contactelor acestuia cu legația sovietică.

Cu toată bunăvoința arătată de negociatorii din ambele tabere, rundele de convorbiri succesive din capitala Suediei nu s-au putut solda cu semnarea armistițiului. La aceasta a contribuit, în primul rând, comportamentul inuman al Armatei Roşii în teritoriile româneşti „eliberate", dar şi amatorismul şi lipsa de organizare a diplomației româneşti în acele luni[13].

Situația internațională a României după 23 August 1944, cea la care s-a sperat şi cea care a rezultat, a depins decisiv de acordurile secrete încheiate între marii parteneri ai Națiunilor Unite care, dacă nu exprimau deschis țelurile contractanților, oricum nu le ignorau în subtext.

În august 1944 țările din sud-estul Europei fuseseră deja împărțite în sfere de interese, prin acorduri interaliate cu caracter temporar, reînnoite în octombrie 1944 la Moscova şi menținute după terminarea conflictului

[12] *Ibidem*, p. 4.
[13] *Ibidem*, p. 6.

general. Numeroase şi elocvente documente provenind din arhivele române şi străine evidenţiază deteriorarea continuă a statutului internaţional al ţării noastre imediat după 23 august 1944.

La 28 august 1944 Gr. Niculescu-Buzeşti, ministrul de Externe al guvernului de la Bucureşti, transmitea reprezentantului nostru de la Ankara, Al. Cretzianu, o lungă comunicare, care, a doua zi, a fost predată ambasadorilor S.U.A. şi Angliei din capitala Turciei. Nota sesiza că, de la 24 august 1944, România se afla în stare de război cu Germania şi că, la Bucureşti, fusese bine primită declaraţia lui V. M. Molotov din 25 august 1944, în sensul că Armata Roşie nu va dezarma trupele române care continuau lupta împotriva celor naziste. Guvernul român spera că promisiunea va fi respectată, insistând să se stopeze capturarea militarilor români de pe frontul din Moldova. Se exprima dorinţa de a se stabili imediat relaţii diplomatice cu U.R.S.S. Cel mai important era însă paragraful al 7-lea al notei: „Guvernul român, care de acum înainte se afla în situaţia de facto de cobeligerant, doreşte ca Naţiunile Unite să-l recunoască drept aliat". Nota prezentată a rămas fără niciun fel de urmări.[14]

La 31 august 1944, acelaşi Gr. Niculescu-Buzeşti, prin telegrama nr. 44, s-a adresat tot lui Cretzianu pentru a-i informa pe diplomaţii S.U.A. şi Angliei la Ankara. Se aprecia ca fiind „insuportabilă" situaţia rezultată din amânarea semnării armistiţiului la Moscova. Demnitarul român nu ascundea realitatea crudă: „(...) Începe (în România) să se răspândească impresia că amânarea semnării armistiţiului a fost determinată de dorinţa de a ocupa integral teritoriul românesc de către trupele sovietice". Faptul nu era justificat, din momentul în care „guvernul român a lichidat aproape în întregime, prin propriile sale mijloace, rezistenţa germană"[15]. Se insista, totodată, ca marile puteri occidentale să obţină de la U.R.S.S. respectarea promisiunii date în cursul negocierilor secrete anterioare lui 23 august 1944 despre faptul că Armata Roşie va ocoli o zonă din România (inclusiv capitala ţării), tocmai pentru a nu lăsa impresia că intervenea în afacerile sale interne.[16]

A doua zi, la 1 septembrie 1944, telegrama nr. 55 expediată de Niculescu-Buzeşti la Ankara se pronunţa în mod cât se poate de categoric, în sensul că trupele aliate „au impresia că consideră România drept o ţară ocupată, şi nu o ţară, din momentul acela, aliată".

---

[14] Cicerone Ionițoiu, *Viaţa politică şi procesul lui Iuliu Maniu*, Vol. 2, Editura Libra Vox, Bucureşti, 2003, p. 243.
[15] *Ibidem*, p. 244.
[16] *Ibidem*, p. 246.

Tot la începutul lunii septembrie 1944, Al. Cretzianu i-a prezentat ambasadorului sovietic Vinogradov nota nr. 1383. Respectând instrucțiunile sosite de la Bucureşti, diplomatul român relata un fapt cu totul sui generis: un general sovietic din Bucureşti solicitase autorităților române să-i arate în ce mod se îngrijiseră de asigurarea pazei echipei lui Ion Antonescu, aflată – după evenimentele din noaptea de 23/24 august 1944 – în detenție într-o casă conspirativă a P.C.R. din Capitală. Conduşi la fața locului, reprezentanții aliați, la plecare, i-au sechestrat pe toți foştii demnitari, pe care i-au pus sub controlul unor soldați ai Armatei Roşii, cărora le-au fost adăugați şi câțiva ostaşi români. [17]

Reprezentanți ai guvernelor de la Bucureşti s-au referit şi în alte ocazii la evoluția lentă, dar sigură a României spre regimul armistițiului: Niculescu-Buzeşti în întâlnirea cu reprezentanții presei din 1 septembrie 1944; Iuliu Maniu într-o întâlnire cu B. Berry, reprezentantul oficial al S.U.A. la Bucureşti, în seara de 8 decembrie 1944; Constantin Vişoianu, succesorul lui Niculescu-Buzeşti la conducerea M.A.S., într-o întrevedere cu B. Berry la 3 ianuarie 1945.[18]

Convenția de armistițiu a fost mai degrabă un dictat pe seama României decât un simplu act ce ar fi trebuit să reglementeze raporturile militare dintre mai multe puteri angrenate într-un conflict deschis. România a plătit, mai mult decât era necesar, participarea ei la cel de-al Doilea Război Mondial. Norocul avut în Primul Război Mondial, acum, a părăsit-o.

Bibliografie:

Baciu, Nicolae, *Agonia României, 1944-1948*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1990.

Calafeteanu, Ion, *Dosarul misiunii Ştirbey*, în „Magazin istoric", an XXIX, nr. 11, 1995.

Crunteanu, Marius, *Negocierile româno-sovietice de la Stockholm pentru încheierea armistițiului*, în „Timpul", 15 iunie 2009.

Ioniţoiu, Cicerone, *Viața politică şi procesul lui Iuliu Maniu*, Vol. 2, Editura Libra Vox, Bucureşti, 2003.

Loredana **TĂNASIE**

[17] *Ibidem*, p. 253.
[18] *Ibidem*, p. 258.

„Trebuie să încercăm să iertăm, dar să nu uităm niciodată!” Deportați în Cehoslovacia

Al Doilea Război Mondial, iar mai apoi teroarea comunistă au adus multă suferință în rândul cetățenilor români, indiferent de naționalitate. Au avut loc numeroase deportări, mai ales în rândul românilor de etnie germană şi sârbă din zona frontierei de vest şi sud-vest a țării, rezultând nenumărate drame în rândurile acestora.

Locuitorii comunei Peciu Nou din județul Timiş au suferit de pe urma acestor acțiuni încă din toamna anului 1944. Populația localității era alcătuită din etnici germani, care erau majoritari, sârbi şi maghiari, românii fiind într-un număr foarte restrâns.

Acum, după 22 de ani de la Revoluția din 1989, în localitate au rămas doar câteva persoane de etnie germană. Am reuşit să stau de vorbă cu domnişoara Hildegard Umstätte, care a avut amabilitatea să îmi relateze câteva momente din acele vremuri.

Gino Rado: - Ați avut o viață foarte grea.
Hildegard Umstätte: - Da.
G.R.: - O viață plină de istorie, adevărată istorie. Haideți, înainte să consemnăm în această mică discuție a noastră, spuneți dumneavoastră numele dumneavoastră corect, ca să nu-l greşesc eu, cum vă numiți, ce vârstă aveți.
H.U.: - Da, sunt Umstätte Hildegard, am 80 de ani. Am fost învățătoare 37 de ani, primii 2 ani am fost învățătoare la Moravița şi 35 de ani în Peciu.
G.R.: - Dumneavoastră ați trăit toată istoria recentă a comunei Peciu Nou, practic...
H.U.: - Da.
G.R.: - Haideți să începem cu acea perioadă grea, anul 1944. Am înțeles că tatăl dumneavoastră era în armată, era cadru sanitar, şi plecat pe front din 1941.
H.U.: - ’41, da.
G.R.: - Haideți să vedem atuncea, din vara lui ’44, practic, toamna. Ce s-a întâmplat? Am înțeles că s-a încercat o evacuare forțată din Peciu.
H.U.: - Da.
G.R.: - Cum s-a întâmplat?
H.U.: - Păi, noi trebuia în timp de câteva ore să ne pregătim de plecare până la gară. Acolo am fost aşteptați, duşi în vagoane...

G.R.: - Asta a fost în septembrie...
H.U.: - În 23 septembrie 1944.
G.R.: - Şi vi s-a spus, cumva, unde vă duc?
H.U.: - Nu.
G.R.: - Nu vi s-a spus.
H.U.: - Nu, n-am ştiut unde ne duc, nimeni nu a ştiut niciodată unde o să...
G.R.: - Am înțeles că au fost nişte vagoane, cum le spunea atunci, nişte vagoane de marfă, vagoane de vite, de animale.
H.U.: - Da, da, şi drumul acesta până în Cehoslovacia a ținut...
G.R.: - Întâi aţi fost în Iugoslavia.
H.U.: - Bine, da, dar în Iugoslavia noi am fost cred că în vară.
G.R.: - Da.
H.U.: - Sigur eu nu mai ştiu.
G.R.: - Deci în vara lui ’44.
H.U.: - Vara lui ’44 sau toamna. Asta eu nu pot să spun sigur. Ori a fost primăvară, ori vară, probabil. Nu ştiu. Şi am fost, toată comuna a fost evacuată.
G.R.: - Deci în Iugoslavia a fost evacuată toată comuna Peciu Nou.
H.U.: - Da, toată comuna.
G.R.: - Toți locuitorii.
H.U.: - Da. Unele familii, persoane, au rămas în Peciu, foarte puține, care nu au avut mijloc de transport.
G.R.: - Am înțeles.
H.U.: - Tata, în timpul acela, a venit cu un transport de răniți până în Timişoara, ne-a căutat în Peciu, nu ne-a găsit, că n-a ştiut că noi nu suntem acasă, şi a aflat pe urmă unde suntem şi ne-a adus acasă şi ne-a zis să nu mai plecăm niciunde. S-a dus înapoi pe front, în septembrie, la începutul lunii lui septembrie, a venit înapoi cu un transport de răniți, a venit acasă, a spus că nu se mai duce înapoi, că războiul este pierdut, şi a rămas acasă. În 23 septembrie ’44, noi am fost ridicați, într-o noapte, forțat, şi trebuia să ne prezentăm la gara din Peciu şi din septembrie până în noiembrie, două luni de zile, am fost pe drum, până în Cehoslovacia.
G.R.: - Am înțeles că s-au făcut presiuni înainte, asupra părinților.
H.U.: - Da.
G.R.: - Ca să plecați.
H.U.: - Da.
G.R.: - În ce mod au fost făcute aceste presiuni? Mi-ați spus ceva şi de...
H.U.: - Da, bine, noaptea noi am fost treziți şi nu, că au bătut în geam, au strigat, tata nu a ieşit, pentru că, totuşi, a mai fost război şi el, cum în război a fost, a ştiut că nu prea e bine, mai ales noaptea, să iasă. Şi, pentru că nu a

vrut să plece, au tras cu arma prin obloane în casă şi eram nevoiți să plecăm. Am ajuns în noiembrie în Cehoslovacia.
G.R.: - Şi tot timpul ați călătorit în acel vagon.
H.U.: - Da, da.
G.R.: - Descoperit, am înțeles.
H.U.: - Da, da.
G.R.: - În aer liber.
H.U.: - Da, da, a plouat.
G.R.: - Ploaie, ninsoare.
H.U.: - Oamenii, unii oameni, copiii s-au îmbolnăvit, un bătrân a murit, asta n-am să uit niciodată. Trebuia lăsat jos, din tren, nimeni nu ştie unde a rămas, pentru că nu se putea cu un mort într-un vagon unde au fost 105 persoane.
G.R.: - Şi în Cehoslovacia, din Peciu, au fost mai mulți duşi?
H.U.: - 105 persoane.
G.R.: - 105 persoane au fost duse din Peciu Nou.
H.U.: - Da.
G.R.: - Asta în septembrie 1944.
H.U.: - Da. Şi am ajuns în noiembrie ’44 în Cehoslovacia.
G.R.: - În ce localitate?
H.U.: - În Cehoslovacia în localitatea Saaz, S-a-a-z, aşa se scrie, Saaz.
G.R.: - Cât ați stat acolo şi în ce condiții?
H.U.: - Prima dată am fost în lagăr, acolo iară, mâncare puțină, apă aproape deloc, păduchii ne-au mâncat aproape, ploşnițele iară, am dormit pe paie, în nişte săli, nu pot să spun unde, până am fost, ei, cum să zic acuma, am ajuns la o familie de învățători. Noi am avut totuşi noroc, că am ajuns într-o familie cu care puteam să ne înțelegem, pentru că mama a ştiut şi limba sârbă, că ea a fost din Ivanda, mama mea, şi ceha cu sârba, totuşi, oamenii se puteau înțelege.
G.R.: - Slava.
H.U.: - Da.
G.R.: - Şi am înțeles că ați fost în lagăr prima dată, şi pe urmă v-au repartizat la nişte familii din localitate.
H.U.: - Da. Da. Şi, după ce s-a terminat războiul, asta a fost la sfârşitul, la începutul lunii mai, dar nu mai ştiu data exactă.
G.R.: - Mai 1945.
H.U.: - ’45, da, şi în mai ’45, atunci când s-a terminat războiul sau a fost declarat terminat războiul.
G.R.: - Aşa este.

H.U.: - Toți bărbații germani, pentru că în Cehoslovacia au fost mulți germani, trebuiau să se prezinte într-o piață, unde am locuit şi noi într-un bloc de mai multe familii. Jos, noi ne-am uitat de pe...
G.R.: - Ferestre.
H.U.: - ...de pe etaj, de pe geam, de pe fereastră. Bărbații trebuiau să se prezinte în piață, acolo au fost aşteptați de nişte călăreți, care i-au gonit...
G.R.: - Ca pe vite.
H.U.: - ...să fugă. În ce direcție, eu nu ştiu prea multe de acolo, şi cine n-a mai putut să fugă a fost, pur şi simplu, împuşcat. Am văzut, acolo în piață, deja oameni împuşcați.
G.R.: - Asta de către sovietici, probabil? Nu ştiți?
H.U.: - Nu ştiu, că am fost prea tânără, prea...
G.R.: - Da.
H.U.: - Şi tata nu prea mi-a povestit. Eu ce citesc acuma din cărți şi în ziare, mă documentez.
G.R.: - Şi cât ați stat acolo?
H.U.: - Tata a fost dispărut patru zile.
G.R.: - Acolo.
H.U.: - Acolo. El a fost fotbalist, a ştiut să fugă repede, şi a găsit un tub de canalizare, unde s-a ascuns patru zile.
G.R.: - În timp ce în piață, acolo...
H.U.: - Trebuia, că a fost evidență, sigur că da.
G.R.: - Da, da.
H.U.: - Trebuia, că, da. Noi n-am ştiut unde este, a patra zi, noaptea...
G.R.: - Fiind de naționalitate germană...
H.U.: - Noi n-am ştiut unde este. A patra zi, noaptea, a ajuns iar la noi. Repede am mai luat câteva lucruri. Tata a zis: *Trebuie să plecăm!* Ne-a dus într-o gară, trenurile, cum să zic acuma, aglomerate, sora mea cu mama au intrat în vagon pe geam, eu cu tata am rămas pe ultima treaptă din tren. Am mers multe, multe ore, noaptea întreagă. De acolo eu nu mai am putere în mâini, că trebuia să mă țin de frică, nu, şi am ajuns la Budapesta. Noi n-am ştiut în ce direcție merg trenurile, pentru că nu puteam întreba pe nimeni, n-am avut voie să vorbim limba germană. Cu părinții am vorbit ungureşte, pentru că părinții mei au făcut şcoală maghiară, noi am mai fost la grădiniță maghiară în Timişoara, şi totuşi am reuşit, cât de cât, să ne înțelegem şi am venit, pot să zic astăzi, din greşeală înapoi în România, pentru că n-am ştiut unde ne duce trenul.
G.R.: - Da.
H.U.: - Şi, cu toate astea, eu n-am plecat, eu aveam posibilitate să plec demult şi totuşi am rămas.

G.R.: - Şi aţi ajuns înapoi în Peciu.
H.U.: - Da.
G.R.: - Când?
H.U.: - În ’45, în 4 iunie.
G.R.: - 4 iunie 1945.
H.U.: - Da, am pierdut un an şcolar, în certificat scrie, acolo, repetentă, şi pe urmă am urmat mai departe şcoala.
G.R.: - Da. Am rămas la momentul în care aţi venit înapoi din Cehoslovacia prin Budapesta, aţi ajuns în 4 iunie 1945 înapoi la Peciu şi aţi văzut că în situaţia dumneavoastră şcolară aţi fost trecută repetentă.
H.U.: - Da. No, când am venit acasă, n-am mai avut casă. Casa a fost expropiată şi, după câtva timp, nu ştiu exact, părinţii mei au fost duşi la închisoare în Oradea. Noi am rămas, sora mea şi cu mine, pur şi simplu, în stradă.
G.R.: - Fără niciun ajutor.
H.U.: - Fără niciun ajutor, absolut nimic! Sora mea a stat la o cunoştinţă foarte bună din Peciu, şi eu la unchiul meu, în tot timpul acela. După ce părinţii mei au venit acasă, tata n-a primit servici. Peste doi ani de zile părinţii mei au lucrat ca zilieri, la Gostat, şi după aceea a mai găsit un servici, prima dată la primărie, ca şi contabil, şi după aceea a fost contabil şef la colectiv, la Peciu.
G.R.: - Dumneavoastră aţi terminat şcoala în ce an?
H.U.: - Eu am fost, în ’50. Am fost şase ani la Notre Dame, la Timişoara, la călugăriţe. După naţionalizare, la 11 iunie ’48, şcoala a trecut la stat şi am mai făcut doi ani la Şcoala Pedagogică Germană Mixtă din Timişoara.
G.R.: - Deci naţionalizarea v-a prins la această şcoală, care s-a transformat în şcoală de stat, şi aţi terminat şcoala în...
H.U.: - ’50.
G.R.: - ’50.
H.U.: - Da. Doi ani de zile am fost învăţătoare la Moraviţa. Acolo mulţi ani nici nu a fost şcoală germană, pentru că n-au fost învăţători, şi după, în septembrie ’52 până în iunie ’85, am fost învăţătoare în Peciu.
G.R.: - Vă mai amintiţi, cumva, după ce aţi venit dumneavoastră de la Moraviţa, că aţi zis că aţi venit ca învăţătoare în Peciu Nou, momentul în care s-au întors bărăgăniştii sau dumneavoastră n-aţi fost aici când au fost deportaţi ei, aţi fost la Moraviţa.
H.U.: - Da.
G.R.: - În schimb, momentul în care au venit înapoi, vă mai amintiţi ceva despre cei care au fost plecaţi în Bărăgan?
H.U.: - Prea puţin. Ei n-au venit cu toţii.

G.R.: - N-au venit deodată, sigur că nu. Au venit pe rând, care cum au putut.
H.U.: - Da, dar ştiu că ultima familie a stat doisprezece ani pe Bărăgan, o familie, Stein, de la nr. 137, dar de la noi din familie nimeni n-a fost pe Bărăgan şi, acasă, tata niciodată nu a vorbit despre ce se întâmplă, mai ales dacă era vorba de politică, de...
G.R.: - Da. Despre cei deportați în Rusia ştiți ceva? Pentru că a fost o parte deportată în Rusia.
H.U.: - Da.
G.R.: - Şi după aceea au venit bărăgăniştii.
H.U.: - Da.
G.R.: - Cei care au fost în Rusia deportați au fost mai înainte
H.U.: - Cei care s-au îmbolnăvit la început, parcă în ’46 au venit înapoi.
G.R.: - În ’46 au venit înapoi.
H.U.: - În ’46, da. Au fost într-o stare de nedescris: haine zdrențuite, slabi, bolnavi.
G.R.: - Da. Părinții dumneavoastră, am înțeles că tatăl dumneavoastră a lucrat contabil la primărie o perioadă.
H.U.: - Da. El, până în ’44 sau până în 1941, el a fost 22 de ani contabil, el tot la primărie a...
G.R.: - A fost contabil, a plecat în armată, s-a întâmplat ce s-a întâmplat.
H.U.: - Da.
G.R.: - Toată această evacuare forțată, să-i spunem, nu, şi după 2 ani de lucru ca şi zilier, după reîntoarcere, şi-a reluat, practic, postul de...
H.U.: - Da.
G.R.: - ...de contabil aici la primărie.
H.U.: - Da, şi după aceea a fost contabil la colectiv.
G.R.: - Despre perioada colectivizării ştiți, cumva, ceva, vă amintiți?
H.U.: - Da, ştiu că oamenilor li s-a luat absolut tot. Acolo, în familie unde am stat în gazdă peste zece ani, au lăsat jumătate de căruță în pod, probabil ca să-şi amintească gazda că a fost cândva şi țăran, au avut şi pământ şi au lucrat pământul, dar după aceea n-a mai avut nimic! Şi a lucrat, pe urmă, mulți ani la I.P.L., la fabrica de mobilă.
G.R.: - Şi această colectivizare, vă mai amintiți, evident, că nimănui nu-i făcea plăcere să rămână fără pământ, colectivizarea probabil iară s-a făcut într-un mod neplăcut.
H.U.: - Ei, aicea nu, nu ştiu, nu pot să vă spun.
G.R.: - Nu vă mai amintiți.
H.U.: - Nu pot să spun, nu ştiu.

G.R.: - Bine. Eu vă mulțumesc pentru aceste relatări, pentru că pentru noi sunt foarte importante şi trebuie să rămână în memoria noastră, a acelora care venim după dumneavoastră.
H.U.: - Da.
G.R.: - Şi să le păstrăm acolo unde le este locul.
H.U.: - Am citit odată un articol foarte interesant în ziar, şi titlul a fost: *Trebuie să încercăm să iertăm, dar să nu uităm niciodată*, şi aşa, aşa cred că este.
G.R.: - Da.
H.U.: - De iertat trebuie să iertăm!
G.R.: - Încă o dată vă mulțumesc!

Gino **RADO**

Aspecte privind viaţa culturală a studenţilor din centrul universitar Timişoara în perioada 1956-1959

ARGUMENTUL STUDIILOR

Urmăresc ca într-un şir de studii referitoare la *Viaţa culturală a studenţilor din centrul universitar Timişoara în perioada 1956-1959* să clarific şi să evidenţiez unele aspecte privind viaţa studenţilor din Timişoara între anii 1956-1959, fiind luate în discuţie mai multe probleme, precum: *Aspecte generale privind viaţa studenţilor, Mişcarea studenţească din 30 octombrie 1956, Instituţiile de învăţământ superior din Timişoara, Uniunea Tineretului Comunist, Casa de Cultură a Studenţilor din Timişoara, Asociaţiile studenţeşti din Timişoara,* precum şi alte teme privind statutul şi activităţile studenţilor din centrul universitar Timişoara.

În cadrul studiului voi lua în discuţie unul din evenimentele cele mai importante în ceea ce priveşte riposta tineretului studenţesc din Timişoara faţă de regimul comunist. Este vorba de *Mişcarea studenţească din Timişoara – 30 octombrie 1956*, care, deşi nu a avut un real succes, a semnificat, totuşi, o ameninţare clară la adresa conducerii comuniste şi a jugului sovietic, dar şi o primă solidaritate cu statele Europei, devenite sateliţi ai U.R.S.S.: Polonia, Ungaria, care îşi manifestaseră opoziţia împotriva rigurosului control al U.R.S.S.

Se poate afirma că anul 1956 semnifică un reper în studierea vieţii studenţeşti timişorene pentru perioada 1956-1959. Citind memoriul redactat de studenţi, se poate observa clar că cerinţele nu le erau specifice doar lor, ci se adresau conducerii centrale, în numele întregului popor. Una din cerinţe era retragerea trupelor sovietice din România. Cu adevărat această mişcare studenţească reflectă curajul studenţilor din instituţiile de învăţământ superior din Timişoara, curaj avut şi de alţi studenţi din alte centre universitare din România. Mişcarea studenţească din Timişoara a alarmat partidul, că tineretul studios nu este uşor de manipulat, că este, în fapt, un focar de rezistenţă contra regimului comunist.

Ca urmare a agitaţiilor studenţeşti din România, în anul 1957 a fost emisă hotărârea 1003/1957 privind îmbunătăţirea compoziţiei sociale a studenţilor. Imediat după adoptarea acesteia, au fost organizate o serie de exmatriculări din facultăţi. Multe dintre aceste exmatriculări aveau loc în cadrul unor şedinţe U.T.M. sau adunări studenţeşti, transformate în adevărate procese publice de demascare.

În principal, exmatriculările i-au vizat pe fiii de preoți, de foşti ofițeri, de chiaburi, de condamnați politici, foşti deținuți politici. După protestele studenților din toamna anului 1956, s-a trecut şi la o restructurare a U.T.M., liderii partidului considerând că organizația nu îşi făcuse suficient datoria, contribuind la declanşarea crizei. Conducerea U.T.M. a convocat în luna noiembrie adunări cu studenții din toate centrele universitare pentru a fi discutate evenimentele din ultima perioadă. Acest prim capitol se continuă cu o scurtă prezentare a instituțiilor de învățământ superior din Timişoara, participante la evenimentele anului 1956.

Studenții au încercat să elimine jugul sovietic, mizând pe faptul că după obținerea acestui lucru România va deveni o țară economică puternică. În 1958 a avut loc retragerea trupelor sovietice din România, fiind un prim pas în relaxarea relațiilor cu U.R.S.S.

În urma mişcării studenţeşti din 1956 s-au înființat *asociațiile studenţeşti* în mai toate centrele universitare din țară. Asociațiile studenţeşti erau structuri care urmau să înglobeze toți studenții, indiferent dacă erau sau nu membri ai U.T.M. Prin înființarea acestora, P.M.R. urmărea o mai bună gestionare a problemei studenţeşti, iar autoritățile centrale au decis şi înființarea unei noi structuri de înrolare a tineretului, Uniunea Asociațiilor Studenţeşti.

Asociațiile studenţeşti erau însărcinate cu educarea tineretului din universități şi instituții de învățământ superior în spiritul dragostei pentru adevăr ştiințific, al pasiunii ştiințifice, în spiritul patriotismului socialist şi al internaționalismului proletar, al devotamentului față de P.M.R. şi față de statul democrat popular român.

Asociațiile studenţeşti au fost înființate în baza Hotărârii Biroului Politic al Comitetului Central al P.M.R. din iunie 1956, ca o măsură de îmbunătățire a muncii politico-educative. În rândul asociațiilor studenţeşti erau organizații profesionale ale studenților, care aveau sarcina de a se ocupa de activitatea cercurilor ştiințifice studenţeşti, de activitatea cultural-artistică şi sportivă în rândurile studenților, precum şi de a rezolva probleme gospodăreşti şi de asistență socială ale studenților, sub conducerea organelor şi organizațiilor de partid şi îndrumate nemijlocit de organele şi organizațiile U.T.M.

O altă instituție deosebit de importantă în viața studenților timişoreni a fost *Casa de Cultură a Studenților*, înființată în 1957. Casele de cultură studenţeşti, create pe baza Hotărârii Biroului Politic al C.C. al Partidului Muncitoresc Român din 1956, aveau sarcina de a îmbunătăți munca politico-educativă în rândul studenților.

O altă problemă dezbătută pe larg era înrolarea studenților, precum şi a întregului tineret în U.T.M., organizație de masă a Partidului Comunist. În genere, întreg sistemul comunist viza cuprinderea tuturor tinerilor şi copiilor, de la cele mai fragede vârste, într-un cadru organizat şi îndoctrinarea sistematică a acestora, în scopul creării „omului nou". Scopul suprem era construirea socialismului, iar tineretul nu era altceva decât o nouă forță socială ce trebuia să participe la acest lucru. U.T.C. îi revenea sarcina de a educa tineretul în spiritul învățăturii marxist-leniniste. Această lucrare tratează probleme ale studențimii din centrul universitar Timişoara, dar şi activități impuse de conducerea centrală comunistă, făcând din tineretul român un mijloc de propagandă în folosul partidului.

În concluzie, studiile se axează pe evidențierea activităților culturale, ştiințifice şi sportive desfăşurate în cadrul organizațiilor de înrolare a tinerilor, înființate de Partidul Comunist.

În urma realizării acestei sinteze, în mod cert, nu se poate contesta pregătirea riguroasă a studenților în timpul regimului comunist, pentru perioada 1956-1959. Buna calificare a studenților se datora, în special, laboratoarelor existente, bine dotate; schimburilor de experiențe cu alte state, chiar dacă acestea se făceau în special cu cele din blocul socialist; multitudinii de conferințe, referate şi sesiuni ştiințifice, chiar dacă prin acestea se urmărea îndoctrinarea tineretului cu teoria marxist-leninistă; excursiilor organizate atât în țară, cât şi în străinătate; intenselor activități culturale şi sportive etc. Partea negativă a acestora era că toate se aflau sub un strict control al partidului, fiind îndrumate şi supravegheate pas cu pas de acesta. Prin urmare, nu se poate minimaliza influența negativă pe care regimul comunist a avut-o, în ansamblu, asupra unei părți a culturii, nu numai a vieții universitare din România.

Cultura într-un sistem totalitar era redusă la pretențiile regimului, fiind o reflectare a directivelor venite de la autoritatea centrală. Era o copie fidelă a credințelor şi idealurilor regimului comunist, fiind îngropate aspectele autentice ale poporului român. Toate acestea reies foarte clar din studierea presei vremii: aproximativ toate articolele subliniau reuşita şi progresele, de cele mai multe ori mincinoase, ale regimului comunist. Poporul român trăia într-o deziluzie totală, în speranța recâştigării libertății.
Tineretul studențesc a reprezentat un segment important, căruia regimul comunist i-a acordat o atenție deosebită. Se poate spune chiar că tineretul studios stârnea teamă în rândurile conducerii comuniste. Studenții români au dovedit partidului că nu sunt uşor de manipulat, ci, în ciuda învățământului politic intens cu care erau îndoctrinați, tot refuzau să se supună regulilor impuse de sistemul comunist represiv şi totalitar. Studenții aveau propriile

convingeri, idealuri şi credinţe şi erau implicaţi într-o vastă activitate culturală. Se urmărea o pregătire cât mai bună a studenţilor în timpul desfăşurării cursurilor universitare, astfel ca, la finalizarea acestora, studenţii să poată fi introduşi în domeniile de activitate ale României. Anii ’50 au fost încărcaţi de evenimente pentru viaţa studenţilor din centrul universitar din Timişoara.

Mişcarea studenţească din 1956 a evidenţiat faptul că încercarea de a transforma tineretul într-un element loial Partidului Comunist a eşuat. Tineretul s-a dovedit a fi un puternic pericol la adresa comunismului din România. Dorinţa de libertate, de cunoaştere a adevăratei istorii, de dobândire a unei veridice şi solide culturi generale şi de specialitate a oprit o mare parte a tineretului studios să devină instrumente de manevră ale represiunii şi terorii comuniste.

La nivelul întregii Românii s-a simţit pentru această perioadă o oarecare tensiune. În anii ’60, în România s-a creat o stare de liberalizare, ce a fost resimţită de popor. În 1964 foarte mulţi dintre studenţii exmatriculaţi în anii anteriori au fost reînmatriculaţi. În acest an s-a semnat o convenţie de nediscriminare a învăţământului, la care a aderat şi România. Încă din anii 1962-1964 fuseseră reînmatriculaţi anumiţi studenţi.

În aceşti ani conducerea centrală a promulgat mai multe decrete de graţiere, toată această acţiune a fost adoptată într-un context internaţional. După 1964 s-a schimbat atitudinea partidului faţă de U.R.S.S. În 1964 s-a desfăşurat la Bucureşti *Plenara lărgită a C.C. al P.M.R.*, care s-a încheiat la 22 aprilie cu adoptarea *Declaraţiei cu privire la poziţia Partidului Muncitoresc Român în problemele mişcării comuniste şi muncitoreşti internaţionale*, care avea să fie apreciată ca un adevărat act de independenţă a României.

Anumite interpretări corelează schimbarea rapidă din domeniul politicii externe a Bucureştiului de după 1962-1964 cu retragerea forţelor sovietice din România în 1958. Unele surse române şi occidentale pretind că acest lucru s-a petrecut la îndemn sovietic, axat pe ideea de a demonstra că sistemele comuniste pot supravieţui şi fără a fi susţinute de o prezenţă militară rusească, ori măcar că acest lucru este posibil într-o ţară care aproba pe deplin politicile şi principiile sovietice. Alte surse, în special româneşti, susţin că aceste transformări au fost obţinute datorită unor mişcări subtile şi negocieri conduse de către liderii de la Bucureşti, perfect conştienţi că acţiunile lor vizau câştigarea unei mai mari autonomii şi, pe viitor, a independenţei faţă de Uniunea Sovietică.

Referitor la viaţa studenţească în anii 1956-1959, se poate concluziona că *asociaţiile studenţeşti* au avut un rol important în

subordonarea tineretului studențesc. Acestea au avut sarcina directă de a urmări continuu educarea patriotică a studenților, cultivarea dragostei şi devotamentului lor față de partid. De asemenea, un rol important în educarea şi cultivarea comunistă a tineretului studențesc l-a avut *Casa de Cultură*, în cadrul căreia se urmărea, prin activitățile organizate, în care erau implicați studenții, formarea ideologică marxist-leninistă, dar şi înarmarea acestora cu o educație patriotică socialistă.

Erau organizate foarte multe conferințe pe teme politice, ideologice, „de educație morală şi estetică", după cum reiese şi din Plenara Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român din 9-13 iunie 1958. În cadrul acesteia a fost analizată, orientată politic şi ideologic, dar şi controlată activitatea culturală desfăşurată de asociațiile studențeşti pentru crearea unui tineret care să contribuie la construirea socialismului.

U.T.M. a fost, de asemenea, o organizație de masă, în cadrul căreia a avut loc îndoctrinarea tineretului român cu politicile comuniste. Prin intermediul acestuia s-a realizat o unificare a întregului tineret, fapt ce a dus, aparent, la o posibilitate mai eficientă de control din partea autorităților comuniste.

Viața culturală a studențimii timişorene s-a înscris pe linia generală a regimului comunist, şi anume de subjugare a întregii populații, care să fie tranformată în unelte de muncă în folosul partidului. Această situație este valabilă pentru toate centrele universitare din România. În perioada 1957-1959, cultura românească era o cultură ce prelua modelul sovietic.

Din documentele de arhivă ce au fost folosite ca bibliografie reiese foarte clar că studențimea reprezenta o preocupare deosebită pentru conducerea comunistă, în vederea afirmării rolului primordial al partidului. Se urmărea crearea de viitori activişti P.C.R. din rândul tineretului. Studenții erau supuşi unei educații comuniste călăuzite de învățătura marxist-leninistă.

Întreaga lucrare dezbate viața culturală a studențimii timişorene, activitățile în care erau implicați şi ceea ce se urmărea prin acestea, şi anume: transformarea tineretului român într-un susținător al partidului, un element social fidel regimului comunist, care să contribuie intens la construirea socialismului. Tinerii erau, de la vârste foarte fragede, puşi în contact cu învățământul marxist-leninist şi îndoctrinați cu ideologia comunistă, în speranța transformării lor în activişti înfocați ai partidului. Înregimentarea studențimii în organizațiile partidului a fost posibilă, deoarece fiecare student îşi dorea să termine facultatea, existând teama exmatriculării, a pierderii burselor şi interzicerii accesului în cantine şi cămine. Au existat însă şi multe cazuri în care studenții aderau practic la acestea fără nici cea mai mică constrângere.

Viața studenților români, o parte a culturii româneşti, a fost afectată de regimul comunist, mai ales datorită faptului că acest sistem punea accent pe îndoctrinarea tineretului cu teoria marxist-leninistă, minimalizând alte laturi şi domenii ale culturii.

PARTEA I

După preluarea puterii politice, Partidul Comunist Român s-a concentrat şi asupra culturii, unde căuta să implementeze modelul stalinist. Obiectivul central era distrugerea culturii, a elitelor burgheze şi restructurarea vechiului sistem de valori. Cultura românească a fost supusă unui proces de transformare socialistă, ce a presupus renunțarea la cultura de model occidental[1]. Un rol important în alinierea tineretului român la modelul sovietic l-a avut constituirea la 10 noiembrie 1945 a Federației Mondiale a Tineretului Democrat, 10 noiembrie devenind „Ziua Mondială a Tineretului”[2]. Anul 1948 a fost unul al întreruperii oricăror raporturi cu civilizația occidentală şi al orientării întregii vieți politice, culturale, ştiințifice exclusiv spre U.R.S.S. „Scânteia”, ziar de directivă, asemenea Pravdei Sovietice, întărea activitatea în domeniul propagandei marxist-leninismului.

Congresul P.M.R. din 21-23 februarie 1948 a închis accesul la cultura occidentală[3]. Scopul cultural al P.C.R. a fost construirea „omului nou”, deoarece „Lumina vine de la Răsărit”, după spusele lui Mihail Sadoveanu, 1944. Noul „homo sovieticus” român nu putea ființa fără distrugerea şi rescrierea valorilor naționale tradiționale şi fără o masivă infuzie de idei marxist-leniniste. Difuzarea de carte rusească s-a realizat mai uşor după întemeierea Editurii şi Librăriei „Cartea Rusă”. Se încerca popularizarea în România a „realizărilor” culturii şi ştiinței sovietice. Un rol important în acest scop îl avea Institutul de limbă rusă „Maxim Gorki”, care pregătea mii de dascăli necesari predării limbii ruse în şcoli şi universități, fondat în 1948. Limba rusă devine din 1948 limbă obligatorie, fiind predată din clasa a IV-a până în anul III de facultate. Ortografia este slavizată. Crearea, în 1948, a Muzeului Româno-Sovietic demonstra vechimea şi caracterul prietenesc al relațiilor româno-sovietice. În 1947 a fost înființat

[1] Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrincu, Cristian Vasile, *Raport Final*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2007, p. 163.
[2] Vezi „Drapelul Roşu”, Anul XIV, Nr. 4002, 5 noiembrie 1957, p. 2.
[3] Marian Petcu, *Cenzura în spațiul cultural românesc*, Editura Comunicare, Bucureşti, 2005, pp. 77-80.

Institutul de Studii Româno-Sovietic, care populariza ştiinţa sovietică în România.

Întreaga istorie naţională este rescrisă, în funcţie de transformările care survin în societatea românească. Apare un nou manual *Istoria României* de Mihail Roller, care scoate în evidenţă rolul slavilor în istoria naţională şi diminuează rolul romanităţii. Trecutul ţării, ideea naţională şi conceptul de patriotism capătă noi valenţe. Legăturile intelectualilor cu Europa Apuseană sunt întrerupte. Cel mai înalt forum al intelectualilor, „Academia Română", este desfiinţat în iunie 1948. Oamenii de ştiinţă, artă şi cultură sunt arestaţi, cum ar fi: Gheorghe I. Brătianu, Ioan Lupaş, Anton Golopenţia, Mircea Vulcănescu (mor în închisori), Ion Petrovici, Constantin C. Giurescu, Nichifor Crainic (sunt eliberaţi după mai mulţi ani). Intelectuali precum Constantin Rădulescu-Motru, Simion Mehedinţi, Lucian Blaga sunt marginalizaţi. Este reorganizat *învăţământul* mediu şi superior după modelul sovietic. Profesorii care n-au colaborat cu noua putere sunt daţi afară şi chiar arestaţi. Este reintrodusă cenzura. Din 1946 cărţile (şi autorii lor), care contraveneau intereselor P.C.R., sunt interzise şi trecute într-un index ce purta titlul de „Publicaţii interzise". Se punea bază pe ştiinţele exacte: matematică, fizică, chimie. Exista un număr mare de studenţi, dar nu exista o competiţie reală, astfel nu exista nici calitate[4].

O preocupare deosebită a P.C.R. era crearea unui tineret loial sistemului impus de ei. Un rol important în subordonarea tineretului studenţesc îl aveau *asociaţiile studenţeşti*. Acestea aveau sarcina directă de a urmări continuu educarea patriotică a studenţilor, cultivarea dragostei şi devotamentului lor faţă de partid. De asemenea, un rol important în educarea şi cultivarea comunistă a tineretului studenţesc îl avea şi *Casa de Cultură a Studenţilor*. *Casa de Cultură a Studenţilor* din Timişoara a luat fiinţă prin *Ordinul Ministerului Învăţământului şi Culturii nr. 1015/21 iunie 1957*, prima instituţie de acest fel a apărut la Bucureşti în anii '30 ai secolului al XX-lea.

Prin activităţile organizate, destinate studenţilor, se urmărea formarea ideologică marxist-leninistă, dar şi înarmarea acestora cu o educaţie patriotică socialistă[5]. Regimul comunist se plasează pe linia adoptată de regimurile totalitare prin faptul că acordă o atenţie deosebită încadrării politice a tinerilor, şi anume cuprinderea tuturor tinerilor şi copiilor, de la cele mai fragede vârste, într-un cadru organizat şi

[4] Doina Barca, Bogdan Sterpu, *Regimul Comunist în România (decembrie 1947-decembrie 1989*), Editura Institutul European, Iaşi, 2003, pp. 39-41.
[5] *Ibidem*, p. 42.

îndoctrinarea sistematică în scopul formării „omului nou”[6]. Regimul comunist acorda un rol important organizațiilor de masă, dintre acestea amintim Uniunea Tineretului Comunist, formată din tineri. Lenin fixa, la al III-lea Congres al Comsomolului* (octombrie 1920), „sarcinile Uniunilor Tineretului”. Pentru el, principala „sarcină” a tinerilor era învățarea comunismului, prin îmbinarea studiului cu activitățile practice. Se deschidea astfel calea, pe de o parte, spre îndoctrinarea masivă a tinerilor şi, pe de alta, spre implicarea acestora, încă din timpul şcolii, în activități economice patronate de noul regim. Lenin mai spunea că tinerii sunt datori să-şi însuşească „morala comunistă”, care este „deplin subordonată intereselor luptei de clasă”, şi că trebuie să apere pe cale armată noul regim. Stalin se înscrie pe aceeaşi linie. Pentru acesta, U.T.C. era cureaua de transmisie prin intermediul căreia partidul educa generația tânără şi forma rezerve tinere pentru partid şi pentru celelalte organizații de masă[7].

Tineretul român a fost înregimentat în Uniunea Tineretului Comunist din România, despre care există mai multe date de înființare. În 1921 P.M.R. a format o comisie care să stabilească data înființării U.T.C.-ului, fără a se reuşi însă acest lucru. Până la urmă s-a optat pentru data de 19-20 martie 1922, când la Bucureşti s-a desfăşurat *Conferința generală a tineretului socialist*. Această conferință nu a fost decât o tentativă a comuniştilor autohtoni, orientați de Internaționala Tineretului Comunist[*]. Aceasta urmărea scindarea organizațiilor social-democrate şi socialiste pentru a se putea constitui o organizație comunistă unitară[8]. Structura U.T.M. reproducea şi dubla structură P.M.R., el însuşi o copie a P.C.U.S. U.T.M. se afla sub coordonarea Secției organelor conducătoare de partid, sindicale şi de tineret a Comitetului Central al P.M.R., cunoscută ulterior sub numele de Secția Organizatorică. „Organul suprem” al U.T.M. era Congresul şi, în cazuri excepționale, Conferința pe țară.

Între congrese, Uniunea era condusă de un Comitet Central (45 de membri în 1949), dar puterea reală era exercitată de un birou executiv (11 membri) şi, mai precis, de secretariatul biroului (5 membri), condus de un

---

[6] Vladimir Tismăneanu, *op. cit.*, p. 176.

[*]Uniunea Tineretului Comunist sau Comsomolul (Kommunisticeski Soiuz Molodioji) şi-a ținut primul congres în octombrie-noiembrie 1918, fiind o organizație comunistă unică a tinerilor, declarată inițial organizație independentă, dar solidară cu Partidul Comunist.

[7] Vladimir Tismăneanu, *op. cit.*, p. 178.

[*] Internaționala Tineretului Comunist (KIM) a fost creată de Comintern în noiembrie 1919, la Berlin, pentru a servi ca interfață internațională a regimului bolşevic din Moscova, în efortul de a atrage tineretul din diferite zone ale lumii de partea comunismului.

[8] Gheorghe Moț, Vasile Ştefănescu, Constantin Mocanu, *Contribuții la istoria organizației marxist-leniniste de tineret din România*, vol. I, Bucureşti, Editura Tineretului, 1959, p. 79.

prim-secretar. Organismele de conducere erau alese de organizaţiile U.T.M., însă alegerile erau formale, partidul fixând în prealabil rezultatele. Pe lângă C.C. funcţionau secţii şi comisii, iar în teritoriu conducerea era asigurată de comitete judeţene. Un număr de instructori făceau inspecţii în teritoriu şi verificau aplicarea deciziilor. Secţiile au avut o traiectorie variabilă de-a lungul timpului, dar cele mai importante au rămas: Secţia Organizatorică (exercita controlul asupra organizaţiilor Uniunii şi verifica biografia membrilor U.T.M.), Secţia de Propagandă şi Agitaţie (care răspândea mesajele în interiorul şi în afara organizaţiei, coordonând şi sectorul presă), Secţia Administrativă sau Gospodărie (care gestiona fondurile şi patrimoniul organizaţiei), Secţia de Pionieri (care coordona organizaţia elevilor), Secţia de Relaţii Internaţionale (care asigura contactul cu Federaţia Mondială a Tineretului Democrat, Uniunea Internaţională a Studenţilor, Comsomolul şi alte organizaţii de tineret). Pentru instruirea cadrelor, U.T.M a avut la dispoziţie din 1949 o şcoală centrală purtând numele de „Filimon Sârbu" (cu circa o sută de absolvenţi anual) şi o întreagă reţea de şcoli de câteva luni sau secţii pe lângă şcolile de partid (prin care treceau câteva mii de activişti anual). La acestea se predau cursuri de istoria P.C.U.S., a P.M.R. şi de istorie universală, materialism dialectic, economie politică, cultură generală (adică noţiuni de limba română, limba rusă, matematică, fizică, geografie, ştiinţe naturale), tehnici de organizare şi propagandă. Membrii de rând erau supuşi îndoctrinării prin diferite metode – cercuri, lecţii, şedinţe, „prelucrări" prin care treceau sute de mii de persoane anual etc.

În 1958 Şcoala „Filimon Sârbu" a fost desfiinţată pe motiv de ineficienţă, instruirea tinerelor cadre fiind preluată de Şcoala „Ştefan Gheorghiu". În timpul lui Nicolae Ceauşescu a funcţionat o Şcoală Centrală de Cadre a Uniunii[9].

U.T.C. a fost un pion important în ascensiunea Partidului Comunist spre putere. Prin urmare, au fost constituite mai multe organizaţii în jurul U.T.C.: Frontul Unic al Tineretului Muncitoresc[*], Frontul Naţional Democrat al Tineretului[*], Mişcarea Tineretului Progresist din România[*], fără a aduce rezultate deosebite[10]. Dintre publicaţiile periodice U.T.C. amintesc: „Tânărul muncitor", „Scânteia Tineretului", „Tânărul leninist", „Pionierul",

[9] Vladimir Tismăneanu, *op. cit*., pp. 183-184.

[*] Este constituit în septembrie 1944 din tineri comunişti şi social-democraţi, după modelul Frontului Unic Muncitoresc.

[*] Este constituit după modelul Frontului Naţional Democrat, în octombrie 1944.

[*] Formată în ianuarie 1945 din comunişti şi social-democraţi, dar şi din tineri ai Frontului Plugarilor şi din alte grupări ce gravitau în jurul P.C.R.

[10] *Ibidem, op. cit.,* pp. 180-181.

„Instructorul de pionieri", „Pogonici", „Luminița", „Licurici", „Cravata roşie", „Cutezătorii", „Şoimii patriei", „Știință şi tehnică", „Viața studențească", „Amfiteatru", „Racheta cutezătorilor" etc[11].

Elita comunistă era formată la Şcoala Superioară de Ştiinţe Sociale „Andrei A. Jdanov", la Institutul „Ştefan Gheorghiu" şi la universităţile serale de marxism-leninism din Bucureşti, Iaşi, Cluj, Târgu Mureş. De la mijlocul anilor '50, „foştii" intelectuali sunt readuşi în institute de cercetare ale Academiei[12].

Toamna anului 1956 a marcat o perioadă de criză în întreg sistemul politic socialist din estul Europei. Exista o stare generală de nemulțumire în toate țările socialiste[13]. Regimul comunist din România s-a confruntat în toamna anului 1956 cu așa-zisa „problemă studențească". Tineretul, considerat ca fiind crescut şi educat de partid, a demonstrat că reprezintă un element periculos la adresa Partidului Comunist. Mişcările studenţeşti din centrele universitare din România au fost influențate de revolta din Polonia şi mai ales de revoluția ungară din octombrie 1956[14], dar s-au declanşat mai ales pe fondul existenței unor condiții precare în viața studenților români: burse ce nu acopereau necesitățile studenților, căminele şi cantinele studenţeşti erau într-o stare deplorabilă, număr mic de locuri de cămin, program şcolar încărcat[15]. Mişcările studenţeşti din Timişoara, Cluj, Bucureşti, deşi au fost înfrânte, au reuşit să creeze panică în rândul autorităților. Trebuie subliniat că cererile studenților nu erau strict studenţeşti, ci şi cerințe adresate pentru întreaga societate românească[16]. Şi în centrele universitare Braşov, Iaşi, Târgu Mureş etc. a existat o stare de neliniște şi de încordare[17]. Mişcările studenţeşti din România au demonstrat autorităților slaba aderență a regimului în rândul tineretului universitar[18].

În şedința Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român din 13 noiembrie 1956, unul din punctele luate în discuție a fost întărirea conducerii Ministerului Învățământului, considerat un vinovat al crizei studenţeşti. Principala preocupare se axa pe eliminarea

[11] *Ibidem*, p. 184.
[12] Doina Barca, Bogdan Sterpu, *op. cit.*, p. 42.
[13] Ioana Boca, *1956 – Un an de ruptură*, Editura Fundația Academia Civică, Bucureşti, 2001, p. 407.
[14] Dennis Deletant, *România sub regimul comunist*, Editura Fundația Academia Civică, Bucureşti, 1997, p. 107.
[15] Ioana Boca, *op. cit.*, pp. 135-136.
[16] *Ibidem*, p. 140.
[17] *Ibidem*, p. 143.
[18] *Ibidem*, p. 171.

„elementelor duşmănoase" din toate structurile universitare[19]. Comuniştii au făcut din studenţi o adevărată problemă, deoarece au organizat manifestaţii anticomuniste[20].

De la mijlocul anilor '50, P.M.R. şi-a pus serios problema mobilizării şi disciplinării mediului studenţesc. Responsabilii din P.M.R. şi U.T.M. erau nemulţumiţi din cauza apatiei şi apolitismului studenţilor, iar, aşa cum se ştie, în timpul comunismului neutralitatea ideologică şi escapismul reprezentau un păcat. Aşa a apărut, în vara anului 1956, ideea formării asociaţiilor studenţeşti, care, printr-un cadru mai relaxat şi adaptat, aveau menirea de a-i atrage pe studenţi de partea regimului comunist. Preşedinte al Comitetului de organizare a asociaţiilor studenţeşti a fost desemnat Ion Iliescu, un tânăr activist în vârstă de 26 de ani, care a avut o carieră spectaculoasă în organizaţiile de tineret comuniste. În 1957 acesta va deveni preşedintele Uniunii Asociaţiilor Studenţeşti din România. Ideea constituirii asociaţiilor studenţeşti nu a întrunit consensul membrilor Biroului C.C. al U.T.C., unii temându-se că asociaţiile vor fi deturnate şi vor scăpa controlului partidului, lucru care, de altfel, s-a şi întâmplat[21]. Studenţii erau o prioritate pentru regimul totalitar comunist la acea vreme. Erau mediatizate toate activităţile desfăşurate de organizaţiile internaţionale şi naţionale ale studenţilor. De exemplu, la 17 noiembrie 1957 s-a sărbătorit „Ziua internaţională a studenţilor", erau 11 ani de la crearea Uniunii Internaţionale a Studenţilor[22].

În perioada următoare, U.T.M. a decis să ia măsuri, în mai multe şedinţe supravegheate de Nicolae Ceauşescu, care era pe atunci membru în Biroul Politic şi responsabil cu Secţia Organizatorică a P.M.R., deci răspundea de organizaţiile de tineret. Ceauşescu a cerut să fie exmatriculaţi, dacă este nevoie, toţi studenţii dintr-o facultate şi să fie trimişi „la sapă", să fie scăzută ponderea utemiştilor din rândul studenţilor de la 80% la 25% şi ca 80% dintre studenţi să fie de origine muncitorească. El a dat tonul campaniei de exmatriculări, iar într-un discurs ţinut la Bucureşti, în 15 noiembrie 1956, a recomandat eliminarea urgentă din facultăţi a tuturor foştilor deţinuţi politici, dar şi a oricărui student care avea o atitudine critică faţă de regim, pentru a fi un exemplu pentru toţi ceilalţi studenţi[23]. Mulţi

[19] *Ibidem*, pp. 174-175.
[20] Vladimir Tismăneanu, *op. cit*., p. 188.
[21] *Ibidem*, p. 190.
[22] *Ziua internaţională a studenţilor*, în „Drapelul Roşu", Nr. 4013, Anul XIV, 17 noiembrie 1957, p. 1.
[23] *Ibidem*, pp. 190-191.

studenți au fost eliminați din cauza originii „nesănătoase", unii au reuşit să-şi reia studiile după un deceniu[24].

Primul secretar al U.T.M., Virgil Trofin, a lansat mai multe critici împotriva studenților şi a dat dispoziție ca şedințele U.T.M. şi ale asociațiilor studențeşti să fie supravegheate de muncitori. Trofin a înțeles că totul a pornit de la raportul lui Hruşciov, dar, în opinia sa, nu se putea spune că „este o ruşine epoca stalinismului", pentru că aceasta a fost „cea mai glorioasă epocă din istorie, pur şi simplu". La rândul său, spre sfârşitul anilor '50, Ion Iliescu, liderul studenților comunişti, s-a arătat revoltat de atitudinea „de împăciuitorism cras în rândul studenților", i-a acuzat pe profesori că „nu ştiu să înarmeze studenții cu teoria marxist-leninistă pentru a lua poziție față de încercările duşmanilor", a dat asigurări că „s-au luat măsuri împotriva elementelor care s-au dovedit a fi duşmănoase" şi că s-a implicat personal în exmatriculări. În timpul protestelor studențeşti din 1956, activiştii U.T.M. au fost instruiți să prevină, să descurajeze, să denunțe, să demaşte şi să combată „manifestările duşmănoase" şi au fost mobilizați, alături de activiştii de partid şi de muncitori, pentru a supraveghea adunările studențeşti, pentru a înăbuşi manifestările de protest, pentru a păzi obiectivele strategice şi pentru a ocupa prin diferite şedințe şi manifestări timpul liber al tinerilor.

În Bucureşti au fost formate grupuri de tineri muncitori utemişti care i-au luat la bătaie pe „bandiți", adică pe studenții protestatari, iar la Cluj, în 1957, activiştii utemişti au participat la reținerea unor tineri protestatari. După 1956 au fost reținuți, în total, câteva mii de studenți, iar câteva zeci au fost condamnați. Au fost organizate nenumărate şedințe de demascare şi prelucrare, conduse de liderii şi activiştii din P.M.R. şi U.T.M. Zeci de organizații U.T.M. din toată țara au fost dizolvate. Pentru scurt timp, a fost stopată formarea asociațiilor studențeşti în zonele cu probleme şi tot acolo a fost interzisă vremelnic primirea de studenți şi elevi în U.T.M. S-au produs excluderi masive – conform statisticilor lunare, 300-500 de excluderi pe lună la nivel național în 1957 şi între 600-1500 pe lună în 1958. Numărul total al membrilor U.T.M a cunoscut variații importante, fiind pentru prima oară după 1948 când U.T.M cunoştea un regres numeric. Astfel, dacă în ianuarie 1956 U.T.M. avea 1.498.381 de membri, în ianuarie 1957 ajunge la cifra de 1.165.170, creşte din nou până în octombrie 1957 la 1.373.562, ca să scadă încă o dată la 1.271.827 până în februarie 1958. Tot atunci se

[24] *Ibidem*, p. 307.

înregistrează o schimbare spectaculoasă a „compoziției sociale”, care era controlată prin procedurile de primire şi excludere din organizație[25].

În 1957 a fost emisă hotărârea 1003/1957 „pentru îmbunătățirea compoziției sociale a studenților”. Pe baza acestei hotărâri s-a început o nouă campanie de exmatriculări din facultăți. Multe dintre aceste exmatriculări aveau loc în cadrul unor şedințe U.T.M. sau adunări studențeşti, transformate în adevărate procese publice de demascare. Fii de preoți, de foşti ofițeri, de chiaburi, de condamnați politici, tineri „mistici”, „cosmopoliți”, „împăciuitorişti”, foşti deținuți politici, toți au fost vizați de noua hotărâre[26].

La baza vieții culturale a studenților între 1957-1959 a stat reforma învățământului din 3 august 1948, adoptată prin decretul nr. 175. Aceasta avea ca obiective: formarea şi educarea tinerilor în spiritul comunist, un control strict asupra şcolilor elementare, medii şi superioare, suprimarea autonomiei universitare, asigurarea cadrelor pentru planul de industrializare, prin extinderea învățământului tehnic mediu şi superior[27]. Această reformă a netezit politizarea integrală a învățământului, introducându-se discriminarea socială la admitere în învățământul mediu şi superior. Comuniştii considerau învățământul un instrument-cadru de formare a elementelor necesare construirii socialismului.

(Va urma)

Cristina **TUDOR**

[25] *Ibidem*, pp. 191-192.
[26] Adina Berciu-Drăghicescu, Ovidiu Bozgan, *O istorie a Universității Bucureşti, 1864-2004*, Editura Universității din Bucureşti, 2004, pp. 296-304.
[27] *Ibidem*, pp. 290-291.

Un episcop romano-catolic a murit pentru credința sa la Aiud. Acuzat de comunişti de spionaj, astăzi este beatificat şi intră în rândul protectorilor spirituali din calendarul romano-catolic

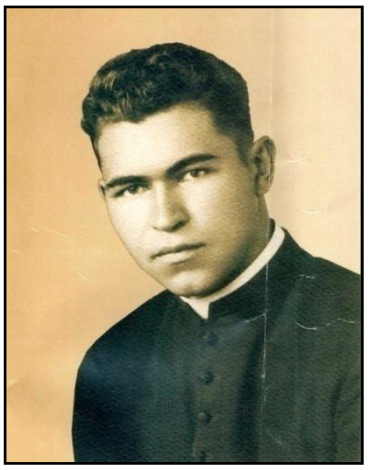

Ridicarea la cinstea altarelor a episcopului-martir **Constantin Bogdánffy,** care în anul 1949 a refuzat să înfiinţeze şi să conducă, la iniţiativa autorităţilor comuniste, o Biserică Romano-Catolică Română independentă de Vatican, este prima beatificare a unui episcop român căzut victimă regimului comunist. Totodată, episcopul-martir Bogdánffy este primul prelat romano-catolic din teritoriul României care a fost ridicat la rangul de „fericit". Conform calendarului religios, pe 3 octombrie 2011 a fost sărbătorit pentru prima dată acest episcop-martir. De-acum, această zi va fi dedicată de romano-catolici, în fiecare an, fericitului Constantin-Ignaţiu Bogdánffy.

Premieră pentru România: „Beatificarea episcopului-martir **Bogdánffy Szilárd** este un eveniment crucial nu doar pentru Dieceza de Oradea, ci pentru întreaga Biserică Romano-Catolică. Ea deschide o serie care va continua cu beatificarea fostului episcop Ioan Scheffler din Satu Mare, a episcopului Anton Durkovici din Timişoara şi a tuturor episcopilor martiri greco-catolici din România", a explicat episcopul László Böcskei într-o conferinţă de presă. Preasfinţitul a amintit că pregătirile pentru beatificare au început în anul 1993, sub mandatul predecesorului său, episcopul Tempfly József, decretul de beatificare fiind emis pe 27 martie 2010 de către Papa Benedict al XVI-lea. „Beatificarea a fost hotărâtă pentru a cinsti un om care a condus această Episcopie şi care, în ciuda faptului că i s-a oferit de către autorităţile comuniste conducerea unei Biserici Romano-Catolice Naţionale rupte de Vatican, nu şi-a trădat crezul, ci a rămas fidel în credinţă Bisericii Universale şi Sfântului Părinte Papa", a spus episcopul Oradiei. La Palatul Episcopal din Oradea a fost vernisată, pe 22 octombrie 2010, o expoziţie documentară despre episcopul-martir şi un film documentar produs de colaboratorii Episcopiei, pe aceeaşi temă. Ceremonia de beatificare a avut loc la Catedrala Romano-Catolică din Oradea pe 30

octombrie 2010, în prezența Cardinalului Angelo Amato, prefectul Congregației pentru Cauzele Sfinților, şi a Cardinalului Péter Erdő, Primatul Ungariei. Au participat 34 de episcopi din România, Ungaria, Serbia, Ucraina şi Austria. Pentru prima oară, prin intermediul presei, credincioşii au aflat dinainte cum decurge o ceremonie de beatificare, întrucât episcopul Böcskei a explicat fiecare ritual care va fi săvârşit.

Duminică, 31 octombrie 2010, Papa Benedict al XVI-lea i-a anunțat pe credincioşii adunați în Piața Sfântul Petru din Roma cu privire la beatificare (în limba italiană): *Ieri, în Catedrala din Oradea, în România, cardinalul Peter Erdö l-a proclamat Fericit pe Szilárd Bogdánffy, episcop şi martir. În 1949, când avea 38 de ani, el a fost consacrat episcop în clandestinitate şi apoi arestat de regimul comunist din țara sa, România, fiind acuzat de conspirație. După patru ani de suferințe şi umiliri, a murit în închisoare. Aducem mulțumiri lui Dumnezeu pentru acest eroic păstor care a păşit pe urmele Mielului până la sfârşit! Mărturia sa să-i mângâie şi să-i întărească pe toți cei care şi astăzi sunt persecutați din cauza Evangheliei...*[1].

Fidel crezului

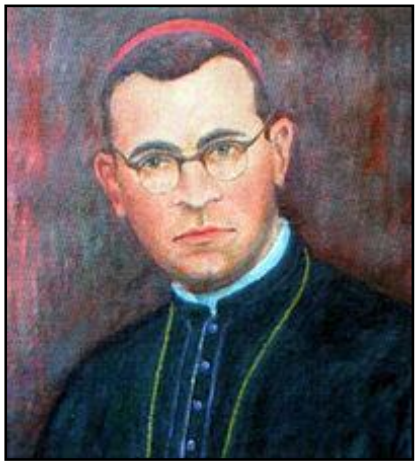

Episcopul **Constantin Szilárd Bogdánffy** s-a născut la 21 februarie în localitatea Crna Bara, județul Torontal (în Banatul sârbesc, unde tatăl său era învățător), la 21 februarie 1911, a studiat la Timişoara, Oradea şi Budapesta, fiind hirotonit preot la Oradea, la 29 iunie 1934, în Biserica Sfânta Tereza de Lisieux. A fost profesor de teologie şi filozofie, precum şi duhovnic la mai multe şcoli din Oradea, unde în timpul ocupației horthiste a oferit refugiu mai multor evrei.

Fost secretar al episcopului Ioan Scheffler de la Satu Mare, pe 14 februarie 1949 a fost consacrat ca episcop,

[1] Radio Vatican, 27 martie 2010: *Papa Benedict al XVI-lea a aprobat decretul privind beatificarea episcopului Szilárd Bogdánffy*.

în clandestinitate, de către Nunțiul Papal de la Bucureşti, Gerald O'Hara, pentru a prelua conducerea Diecezei de Satu Mare şi Oradea în cazul arestării episcopului titular, ceea ce s-a şi întâmplat.

La 3 septembrie 1949 Constantin Szilárd Bogdánffy a fost arestat de către Securitatea din Oradea, fiind apoi condamnat, pentru înaltă trădare, la 12 ani de muncă silnică. A fost închis, pe rând, la Jilava, Sighetu Marmației, Capul Midia şi Aiud, unde a şi murit, pe 1 octombrie 1953.

Aşa cum a dezvăluit „Bihoreanul", Bogdánffy a fost acuzat de spionaj de două ori[2]. În 1939 a fost expulzat din România sub acuzația de apartenență la organizația şovină *Rezistența Maghiară*, după ce a fost „turnat" pe nedrept de un elev al său[3]. De asemenea, în 1949, după ce a refuzat să colaboreze cu autoritățile comuniste pentru a crea şi conduce o Biserică Romano-Catolică independentă de Vatican, a fost acuzat de spionaj în favoarea Papei. Singura sa „vină" a fost însă că – în calitate de secretar al episcopului de la Satu Mare şi apoi de episcop clandestin de Oradea şi Satu Mare – a remis Nunțiaturii de la Bucureşti diverse rapoarte despre situația Diecezei şi despre cea a preoților romano şi greco-catolici care erau prigoniți de noul regim[4].

A fost botezat în data de 6 martie 1911 în biserica parohială din Csóka, naş de botez fiindu-i chiar preotul paroh. A primit la botez numele de *Szilárd*, forma maghiară de la *Constantin*, prenumele preotului paroh, şi Ignác, prenumele tatălui. Părinții lui au fost: Ignațiu Bogdánffy de Ebesfalva şi Aurelia Welebny.

În anul 1920, întreaga familie s-a mutat în Cruceni, unde tatăl lui Szilárd Bogdánffy a primit un nou post de învățător.

În 1925 s-a mutat la Timişoara, împreună cu părinții săi. Au locuit în cartierul Elisabetin, pe Strada Romulus.

În anul 1925 s-a înscris la studii la Gimnaziul Piarist din Timişoara, apoi în anul 1929 la Seminarul Teologic din Oradea. A fost hirotonit ca diacon la 5 februarie 1934, apoi ca preot romano-catolic în Catedrala din Oradea, la 29 iunie 1934, de către episcopul István Fiedler.

În perioada 1935-1939 a fost profesor la Gimnaziul Catolic din Oradea şi duhovnic la Mănăstirea Ursulinelor din acelaşi oraş.

Constantin Szilárd Bogdánffy a fost citat în anul 1939 de către serviciile secrete româneşti ca unul dintre membrii cu sarcini importante în

---

[2] „Bihoreanul", 30.10.2010: *Ceremonie fastuoasă pentru beatificarea episcopului martir*.

[3] Mihai Fătu, Mircea Muşat (coordonatori), *Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul României (septembrie 1940-octombrie 1944*, Editura Politică, Bucureşti, 1985, p. 98.

[4] *Ibidem*, pp. 102-103.

organizarea şi activitatea *Organizației de Autoapărare din Valea lui Mihai*, care milita pentru rezistența comunității maghiare împotriva încercărilor de românizare.

În octombrie 1939 a fost arestat, iar la 21 decembrie 1939 a fost trecut peste graniță împreună cu alți 35 de deținuți, dintre care 14 preoți romano-catolici. Bogdánffy fusese denunțat de un elev al său, pe nume Ludovic Sahy, pe care l-a sfătuit să rupă legăturile cu organizația şovină la care aderase. Ulterior, episcopul a subliniat că elevul său a efectuat denunțul doar pentru că, arestat în aceeaşi zi, spera să-şi uşureze astfel situația la anchetă[5].

În perioada septembrie 1940-iunie 1943, a efectuat studii de doctorat în filosofie şi dogmatică la Universitatea „Pázmány Péter" din Budapesta, obținând titlul de doctor în teologie la 26 iunie 1943. Teza sa de doctorat a avut tema *Apocaliptica sinoptică*. Reîntors în România, în anul 1944, a fost numit profesor la Gimnaziul Catolic „Szent József" din Oradea. În aprilie 1947 a fost ridicat la rangul de canonic al Catedralei Episcopale din Oradea şi numit ca vicar episcopal.

A fost consacrat în clandestinitate ca episcop-auxiliar de Satu Mare şi Oradea la 14 februarie 1949, la vârsta de 38 de ani, în Capela Nunțiaturii Apostolice din Bucureşti, de către episcopul Gerald Patrick O'Hara de Savannah, Georgia (SUA), regent al Nunțiaturii Apostolice din România.

Autoritățile comuniste au încercat, prin toate mijloacele, să-l convingă să „colaboreze"[6]. Pentru că n-a fost de acord să-şi trădeze semenii, Bogdánffy a ajuns în închisoarea Securității din Oradea (3 septembrie 1949). În anul 1951 a fost transferat la Jilava, trimis apoi la muncă silnică în mina de plumb de la Sighetu Marmației şi mutat, un an mai târziu, în lagărul de la Capul Midia. A fost condamnat, în anul 1953, de un tribunal militar din Oradea, la 12 ani de muncă silnică şi dus în celula 120 a închisorii de la Aiud, unde n-a supraviețuit decât o lună.

Episcopul greco-catolic Ioan Ploscaru l-a amintit în memoriile sale drept „blând şi modest". Pentru disponibilitatea sa de a-i ajuta pe ceilalți a fost supus la torturi şi izolat la „neagra" (celulă pentru un singur deținut, fără ferestre şi fără posibilitatea aşezării pe orizontală), unde rezistența umană era încercată la limitele extreme ale supraviețuirii.[7]

---

[5] http://www.ebihoreanul.ro/stiri/ultima-or-31-6/episcopul-spion-90359.html.

[6] *Beatificarea unui român mort în puşcăria Aiud*, 16 octombrie 2010, evz.ro, accesat la 16 octombrie 2010.

[7] Ioan Ploscaru, *Lanțuri şi teroare*, Editura Signata, Timişoara, 1993, pp. 185-189.

Constantin Szilárd Bogdánffy a murit în închisoarea din Aiud la 2 octombrie 1953, la vârsta de 42 de ani.

Mitropoliți şi episcopi anticomunişti în România

Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică: Vasile Aftenie · Ioan Bălan · Tit Liviu Chinezu · Ioan Dragomir · Valeriu Traian Frențiu · Iuliu Hirtea · Iuliu Hossu · Ioan Ploscaru · Alexandru Rusu · Ioan Suciu · Alexandru Todea.

Biserica Romano-Catolică: **Szilárd Bogdánffy** · Adalbert Boroş · Alexandru Cisar · Ioan Duma · Anton Durcovici · Imre Erös · Marcu Glaser · Áron Márton · Augustin Pacha · János Scheffler · Joseph Schubert.

Biserica Ortodoxă Română: Grigorie Leu · Nicodim Munteanu · Visarion Puiu · Nicolae Popoviciu.

Fericiți catolici (în ordine alfabetică): **Szilárd Bogdánffy;** Carol I al Austriei; Ieremia Valahul; Thomas a Kempis; John Henry Newman; Maica Tereza.

Bibliografie

Ioan Ploscaru, *Lanţuri şi teroare*, Editura Signata, Timişoara, 1993, pp. 185-189.

Radio Vatican, 31 octombrie 2010: *Papa propune lumii mărturia fericitului Szilárd Bogdánffy*.

Alte referiri

- Catholic hierarchy: *Bishop Szilárd Bogdánffy*
- Report about new Blessed
- Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului: *Sacrificiu şi neuitare*
- Agerpres, 30 octombrie 2010: Prima beatificare a unui episcop martir din România
- Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică, 25 octombrie 2010: *PF Lucian despre apropiata ceremonie a beatificării episcopului Szilárd Bogdánffy*
- Catholica, 12 octombrie 2010: *PS Böcskei despre beatificarea PS Bogdánffy*
- Larisa Neagoe, *Primul martir din România, beatificat de Papă*, în „România liberă", ediția on-line, din 1 noiembrie 2010
- Papa Benedict al XVI-lea, anunțul beatificării (min. 7.10^{s}), 31 octombrie 2010.

Liza **KRATOCHWILL**

BIBLIOTECA REVOLUȚIEI

Radu Ioanid, Michelle Kelso, Luminița Cioabă, editori, ***Tragedia romilor deportați în Transnistria 1942-1945***, Editura Polirom, Iaşi, 2009, 490 p.

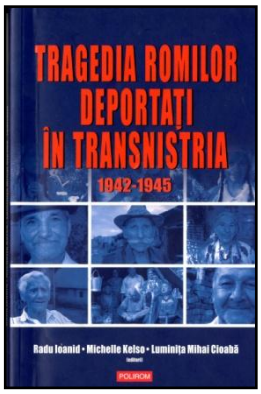

Istoria orală se bazează pe adevărul istoric şi pe modul în care acesta este exprimat de către cei intervievați; omul care a participat efectiv la derularea unor evenimente de interes îşi etalează cu sinceritate şi simplitate amintirile, după priceperea şi capacitatea proprie de sintetizare, trăiri care apoi sunt memorate pe suport audio sau video şi redate exact sub forma în care au fost relatate. Chiar dacă poartă amprenta emoțională a celui intervievat, aceste culegeri de texte de istorie orală nu sunt simple amintiri tip jurnal, ele sunt culese de persoane calificate, care ştiu cum să obțină o informație relevantă, pentru a recrea dimensiunea faptelor istorice spre a le oferi apoi posterității, cunoaşterii publice.

Tragedia romilor deportaţi în Transnistria 1942-1945 este un impresionant studiu care se bazează pe multe mărturii reproduse după Viorel Achim – *Documente privind deportarea ţiganilor în Transnistria*, 2 volume apărute la Editura Enciclopedică din Bucureşti în 2004.

Inițiativa unui nou volum pe aceeaşi temă, dar care să conțină, pe lângă mărturiile victimelor, şi documente de epocă i-a aparținut doamnei Luminița Mihai Cioabă, preşedinta Fundației Social-Culturale a romilor „Ion Cioabă". Michelle Kelso împreună cu Radu Ioanid şi-au adus şi ei contribuția la această carte prin activitatea editorială depusă. La realizarea suportului audio-video au lucrat mai multe persoane, reprezentând 3 organizații: Muzeul Memorial al Holocaustului din Washington (USHMM), Fundația Social-Culturală a Romilor „Ion Cioabă" (FSCRIC) şi Asociația pentru Dialog şi Educație Civică (ADEC).

După aproape 7 decenii, mai exact la 22 octombrie 2007, Traian Băsescu i-a decorat cu Ordinul Național „Serviciul Credincios" în grad de cavaler pe Dumitru Trancă, Traian Grancea şi Ioan Miuțescu, 3 dintre

supraviețuitorii romi ai Holocaustului. Din datele furnizate de Raportul Comisiei Internaționale pentru Studierea Holocaustului în România, reiese că au fost deportați 25.000 de romi, dintre care jumătate au fost copii, pierzându-şi viața aproximativ 11.000 dintre ei.

Dacă ne gândim că cei mai mulți dintre romi nu ştiau carte şi că probabil nici nu erau înregistrați oficial, am putea trage concluzia că numărul victimelor a fost mult mai mare.

Ca şi evreii, romii au fost incluşi în politica de purificare a vremii şi au fost trimişi în Transnistria în mai multe etape: s-a început cu cei nomazi, s-a continuat cu cei sedentari şi s-a terminat cu bărbații care îşi satisfăcuseră serviciul militar sau care au luptat pentru patrie în Primul sau cel de-al Doilea Război Mondial. Dar paralela dintre cele 2 minorități considerate rase inferioare, ce trebuiau să dispară de pe harta lumii, nu se opreşte aici. În multe privințe s-a procedat identic cu aceste minorități: au fost scoase din casele lor, mințite, încărcate în trenurile „morții" sau în căruțe, deposedate apoi de averile lor şi trimise în voia sorții pe tărâmurile îndepărtate ale Transnistriei.

Nimeni nu le-a mai luat apărarea şi nimeni nu s-a mai interesat de soarta lor. Mulți dintre cei care au scăpat de gloanțele ucigaşe au sfârşit răpuşi de tifos, foame sau de frig, murind lent şi în chinuri groaznice. Singurul om politic care i-a trimis un memoriu lui Ion Antonescu a fost liderul Partidului Liberal, I.C. Brătianu.

Spre deosebire de evrei, din păcate până la publicarea acestei cărți, nu s-a găsit nicio groapă comună în care au fost aruncați romii care şi-au pierdut viața în Transnistria şi nu s-a ridicat niciun monument în memoria lor. O altă realitate dureroasă este aceea că persecuția țiganilor a fost omisă sau s-a rezumat la câteva rânduri în cele mai multe manuale şcolare europene. Poate că şi teama de noi persecuții, discriminările sociale în ceea ce priveşte educația, sănătatea, obținerea de locuințe, respectiv găsirea unui loc de muncă, violența etnică au fost o posibilă cauză pentru care nici romii nu şi-au făcut publice suferințele trăite. Nici după trecerea anilor nu s-a prea vorbit despre Holocaustul romilor, un alt motiv fiind că în comunism nu a existat o elită a acestei etnii, care să se afirme şi să vorbească despre aceste evenimente istorice, să lupte şi să le apere drepturile. Într-un sondaj realizat în mai 2007 de Institutul Național pentru Studierea Holocaustului în România s-a constatat că, deşi 65% din populația chestionată auzise despre Holocaust, doar 28% ştiau că au existat victime şi din România, iar 79% considerau că germanii au fost responsabili pentru aceste fapte şi doar 11% au indicat vinovăția regimului antonescian. Aşadar şi în privința romilor, ca şi în cazul evreilor, decizia deportării lor a fost luată de autoritățile

române.Trebuie subliniat totodată că numai 2% dintre persoanele chestionate i-au identificat şi pe romi ca fiind victime ale nazismului. Fiind consideraţi paraziţi, pericol public, retrograzi, necinstiţi, autorităţile doreau ca aceşti oameni să fie scoşi definitiv din zonele urbane şi rurale pentru a asigura ordinea, îndepărtând astfel oameni nevinovaţi, calificaţi în diverse meserii. Fiinţe umane au căzut victimele unor prejudecăţi şi criterii rasiale lipsite de logică şi raţiune, care au primat în cel de-al Doilea Război Mondial.

Tot ca o diferenţă între evrei şi romi, cu toate că există similarităţi în ceea ce priveşte limba, tradiţia, cultura şi stilul de viaţă, romii consideră că fac parte din grupuri autonome clasificate în funcţie de anumite criterii, de pildă cel profesional, astfel că putem vorbi despre romi nomazi, care pot fi, la rândul lor: spoitori, pieptănari, căldărari, cărămidari, potcovari şi romi sedentari, printre care îi găsim pe ţiganii de vatră sau pe cei care îmbrăţişează meserii cum ar fi: fierari, lăutari etc. După alte criterii, romii erau divizaţi în: cei care au satisfăcut sau nu serviciul militar, apţi-inapţi de a satisface acest serviciu, ţigani din mediul rural-urban, tradiţionali-netradiţionali, tineri-bătrâni, buni-răi sau bărbaţi-femei.

Cu toate că referitor la romi nu a existat o legislaţie împotriva lor, ei au fost deportaţi, cu promisiunea că acolo unde vor merge vor primi pământ şi animale; cu alte cuvinte, li se promitea o viaţă mai bună.

Referitor la Holocaustul din România, cele mai multe relatări, inclusiv raportul Wiesel din 2004 se bazează pe documentele din arhivă, care dau o imagine generală şi obiectivă a pierderilor umane, în timp ce memoria colectivă, emoţională, respectiv supravieţuitorii, ne învaţă despre experienţele colective, despre cumplitele suferinţe şi nedreptăţi trăite intens de fiecare participant.

Intervievaţii vorbesc despre drumul chinuitor, presărat cu morţi peste care călcau, actele de canibalism cauzate de foame, copii nou-născuţi sau cadavre mâncate de oamenii şi câinii flămânzi. Grotescă este imaginea femeii care înghiţise un pumn de galbeni înainte de plecare şi care, prin moartea şi despicarea ei, se răspândiseră peste tot pe câmp. Alţii îşi amintesc de raţiile de alimente, că primeau cam 200 g de făină, 200 g de untdelemn, 200 g de lapte şi că, dacă se adunau mai mulţi laolaltă, se putea face câte o mămăliguţă. La sosirea în Transnistria cei mai norocoşi au fost repartizaţi în bordeie, alţii, care au rămas pe dinafară, au murit din cauza viscolului cu mâna întinsă, la propriu, în faţa uşilor sau a geamurilor, implorând să intre şi ei. Nu erau locuri suficiente, fiecare familie, numeroasă, de altfel, primea o cameră, în cel mai bun caz. Cei mai mulţi au povestit că ruşii au fost milostivi cu deportaţii, dându-le, atunci când au putut, alimente. Unii au

nimerit în câmp deschis, fără păduri, şi nu aveau cu ce să facă focul, aşa că au ars buruienile de pe câmp, gardurile oamenilor, ferestrele, tot ce era de lemn din locuinţe şi, ca să nu intre frigul, barau geamurile cu cărămizi. Cu toate că erau stabilite măsuri sanitare de deparazitare şi igienizare, că era aleasă o locuinţă din fiecare sat în care să se facă o infirmerie, lipsa igienei, a săpunului a creat multe victime. Oamenii umblau goi sau în zdrenţe. Repartiţia alimentelor era făcută şi arăta acceptabil în documentele scrise: pâine de orz din 2 în 2 zile, de 3 ori pe săptămână un prânz compus din cartofi, duminica o mâncare din carne, contra unui bon vizat de primarul ţigan şi şeful de post, care raportau numărul de ţigani în fiecare duminică înaintând o situaţie numerică clară (câţi ţigani au fost în săptămâna în curs, câţi au murit sau au dispărut). Cu siguranţă că aceste raţii nu erau suficiente şi, în orice caz, datorită condiţiilor de război, nici nu puteau fi respectate. Ca să evite violul, femeile se lăsau îngropate de vii, unele murind asfixiate, altele îmbrăcau haine tradiţionale bărbăteşti sau îşi dădeau pe faţă fie cu păcură, fie cu cărbuni, ca să pară mai urâte. Când nu mai puteau răbda de foame, încercau să sustragă de pe câmp alimente, unii fiind împuşcaţi pentru câţiva ştiuleţi de porumb sau ciorchini de struguri. O alternativă la mărirea raţiei de mâncare era lucrul, dar acesta nu era foarte bine organizat. După câteva luni trăite în lipsuri, puţine persoane mai aveau capacitatea de a lucra.

În urma unor recensăminte s-a stabilit că în România erau cam 300.000 de romi, dintre care în 1942, datorită schimbărilor graniţelor ţării, rămăseseră în ţară cam 200.000, iar pe listele cu romii propuşi spre deportare, întocmite în acelaşi an, figurau aproape 41 de mii de suflete. Rapoartele arată, de asemenea, că au fost deportaţi toţi romii nomazi din ţară.

Totul a început la 1 mai 1942, când, printr-un ordin ultrasecret, s-a cerut să se trimită Cabinetului Ministerului Afacerilor Interne un studiu care să conţină zonele din care să înceapă deportările, cum să fie organizate convoaiele, traseul urmat de ele, persoanele care să se ocupe de paza şi organizarea acţiunii, punctele de traversare peste Prut, Nistru şi Bug.

În 17 mai se ordonase iminenţa unui recensământ rapid al tuturor ţiganilor, care să se facă într-o singură zi, fiind propusă, iniţial, data de 31 mai. Erau vizaţi romii nomazi şi, dintre cei sedentari, recidiviştii, urmărindu-se aflarea numelui, prenumelui, localităţii sau sălaşului unde trăiau, ocupaţia, animalele şi căruţele deţinute, datele fiind folosite la întocmirea unor tabele în dublu exemplar. Nici organele de execuţie, cu atât mai puţin şatrele, nu au cunoscut scopul şi destinaţia finală a acţiunii. Singurii care cunoşteau destinaţia finală şi scopul acţiunii erau cei de la Inspectoratul Chişinău şi Inspectoratul Transnistria; fiecare inspectorat local

se ocupa de transportul romilor, cunoscând doar inspectoratul vecin unde urma să fie efectuat transferul. Erau implicați, printre altele, angajați ai inspectoratelor de la Timişoara, Alba Iulia, Cernăuți, Constanța.

Ridicarea țiganilor din Bucureşti urma să aibă loc în masă, prin surprindere, iar în celelalte oraşe s-a ordonat ca între 24-25 mai 1942 să se închidă cu bariere oraşele, astfel încât romii să nu mai poată să iasă. 27 de echipe compuse din câte un şef de secție şi 2 gardieni au fost constituite pentru recensământ, la care s-au adăugat echipe mai mici, formate din câte un ofițer, agent sau gardian şi încă unul sau doi gardieni. Operațiunea efectivă de deportare era planificată să înceapă în iunie, pentru a le da posibilitatea romilor de a se instala pe timpul verii şi de a-şi pregăti mijloacele de supraviețuire pentru iarnă. Pentru a se evita aglomerația, s-a hotărât ca toate operațiunile să aibă loc simultan. Au fost riguros stabilite punctele de predare-primire, punctele obligatorii de trecere din Ardeal, Oltenia şi Muntenia. Iată câteva dintre aceste puncte de trecere pentru sălaşe: Vârciorova, Turnu Roşu, Bran, apoi Galați, Oancea, Fălciu, Albinița, Țuțora, Sculeni şi Ştefăneşti pentru trecerile peste Prut, iar peste Nistru se trecea pe la: Tighina, Crâuleni sau Coşăuți.

De teamă că romii ar putea evada pentru a-şi procura hrană pe parcursul drumului, se specifica şi faptul că erau alimente alocate pe număr de persoane şi pe zile, atât în trenuri, cât şi pe şlepuri. Statisticile arată cazuri în care au fost ridicate din greşeală 62 de familii de români, dar şi câteva familii de turci, inclusiv familii mixte, oameni care aveau avere, pământ, case, meserii (lăptari, mici negustori), fără a li se permite să-şi ia cu ei decât bagajul de mână, strictul necesar pe care îl putea căra o persoană.

Trebuia raportat cum decurg evacuările, pentru ca cei responsabili cu acestea să stabilească viteza pe care doreau s-o imprime convoaielor. Trenurile puse la dispoziția acțiunii de evacuare se aflau sub comanda unui ofițer numit de Inspectoratul de Jandarmi din localitatea de unde pleca garnitura, ajutat de un subofițer. Câte un jandarm păzea fiecare vagon, la care se adăuga şi o gardă formată din atâția jandarmi, cât jumătate din numărul vagoanelor pe care le avea trenul. O pază suplimentară se asigura în punctele de colectare şi în gările de îmbarcare. Aşadar deportarea țiganilor s-a făcut cu măsuri maxime de siguranță, fiind implicați, pe lângă jandarmi, şi lucrători de la prefecturi şi primării. Pentru bunul mers al operațiunii s-a dat ordin ca legiunile de jandarmi să-i ia în primire la Poliție pe romii care urmau să fie deportați cu 24 de ore înainte de ora fixată pentru îmbarcare, pentru a evita, de asemenea, posibilele probleme legate de disciplină la formarea trenului, la ataşarea vagoanelor şi la asigurarea hranei.

Încălcarea regulamentelor interne din tren permitea santinelei să tragă doar dacă celelalte mijloace de somație au fost încălcate.

Discriminări se făceau şi între romi. Dacă cei înstăriți au fost îmbarcați în trenuri, chiar şi de vite, cei nomazi au făcut drumul pe jos sau în căruțe. S-a trecut apoi la confiscarea cailor, a căruțelor, a tuturor bunurilor mobile şi imobile deținute de romi, care au trecut în custodia Centrului Național de Românizare după redactarea unui proces de predare-primire, din care un exemplar i se înmâna şi romului respectiv.

Cu trecerea timpului sau la sfârşitul războiului, supraviețuitorii s-au reîntors în țară, trecând prin fel de fel de peripeții, copii singuri, bătrâni sau femei, fiecare cu cine a mai avut în familie, încercând să revină la locurile natale, nevoiți să înceapă o viață nouă.

Cei mai mulți s-au angajat apoi la fabrici şi uzine, ducând o existență cinstită. După război câțiva tineri, ca o ironie a sorții, au fost chemați în armată pentru a-şi satisface serviciul militar obligatoriu către patrie şi cetățenii ei, o țară care, prin regimul antonescian, nu i-a vrut, trimițându-i la moarte.

Cei care au avut de suferit din greşelile politice comise împotriva lor vor păstra toată viața urmele adânci înfipte ale terorii şi urii îndreptate împotriva lor. Chinurile fizice, suferințele morale nu pot fi minimalizate odată cu trecerea anilor, sunt stigmate care rămân şi care trebuie făcute publice, oricât de dureroase şi jenante ar fi ele, pentru ca lumea să le cunoască, să le înțeleagă şi, mai ales, ca să se evite pe viitor acte de represalii împotriva oricărei minorități, fie ea etnică, religioasă sau de altă natură.

Simona **MOCIOALCĂ**

Thomas Mayer, *Helden der |Friedlichen Revolution. 18 Porträts von Wegbereitern aus Leipzig*, Schriftenreihe des Sächsischen Landesbeauftragten für die Stasi-Unterlagen, Band 10, Evangelische Verlagsanstalt Leipzig, 2009, 152 S. **/ *Eroii Revoluției Paşnice. 18 portrete de deschizători de drumuri din Leipzig*,** Seria monografică a Oficiului pentru Administrarea Arhivelor Stasi din Sachsen, Vol. 10, Editura Evanghelică Leipzig, 2009, 152 p.

În numărul trecut al buletinului Memorialului Revoluției am dedicat un amplu material Leipzigului, care includea o prezentare a *Asociației Archiv Bürgerbewegung Leipzig / Arhiva Mişcării Civile Leipzig,* fondată în 1991 şi sprijinită de *Fundația pentru Prelucrarea Dictaturii Partidului Socialist Unit din Germania* / *Stiftung zur Aufarbeitung der SED Diktatur*. După cum subliniam atunci, *Archiv Bürgerbewegung Leipzig* posedă o vastă colecție a mărturiilor personale ale opoziționiştilor oraşului, care au îndrăznit să spună „Nu“ comunismului prin felurite acțiuni de protest ce au precedat căderea Zidului Berlinului şi, odată cu ea, a tuturor „zidurilor“ care susțineau „fortăreața“ unui sistem fisurat din toate punctele de vedere.

Tot cu acest prilej, am trecut în revistă şi un număr de 7 expoziții ale asociației, care punctează momente-cheie din istoria acestei perioade frământate, precum şi modalitățile originale de protest ale populației, începând cu anii ’60 şi culminând cu emblematicul an 1989.

Am inclus şi prezentarea evenimentelor galopante din acest an şi acest oraş, din 15 ianuarie 1989 până în 4 decembrie 1989, aşa cum au fost ele prezentate în pliantul Asociației *Archiv Bürgerbewegung Leipzig*, când sediul administrației regionale a Ministerului Securității Statului este luat în primire de grupuri pentru drepturile omului, care pun încăperile şi arhiva sub sigiliu, în vederea demarării activității de cercetare şi prelucrare a dosarelor, necesară pentru aflarea adevărului şi deconspirarea celor care se fac vinovați de sprijinirea unui sistem bazat pe forță, nedreptate şi interzicere de drepturi.

Dar toate acestea au fost reverberațiile unei invitații pe care asociația din Leipzig a adresat-o Memorialului Revoluției, în urma căreia a avut loc în noiembrie trecut vernisajul expoziției noastre itinerante *Revoluția Română din Decembrie 1989 în imagini,* prezentarea filmului *Noi nu murim!,* cât şi o discuție deschisă cu spectatorii.

Prin bunăvoința conducerii asociației, am primit şi ecourile în presă pe care le-au stârnit evenimentele sus citate, unde figura şi un interviu cu preşedintele Memorialului Revoluției, Traian Orban, realizat de către Thomas Mayer, reporter şef la cotidianul „Leipziger Volkszeitung", al cărui prim număr vedea lumina tiparului încă din 1 octombrie 1894.

Leipziger Volkszeitung

Poate că *Momentul Leipzig* s-ar fi încheiat aici, dacă nu mi-ar fi căzut privirea pe teancul de cărți primite de la Achim Beier, istoric de profesie, care se ocupă de proiectele asociației şi care a semnat scrisoarea de invitație. Pe lângă imaginea penetrantă de pe copertă, în care tronează un grup de oameni tineri şi optimişti, cu afişe imense cu lozinci: **„Für ein offnes Land mit freien Menschen" / „Pentru o țară deschisă cu oameni liberi", „Vereinigungsfreiheit" / „Libertatea unificării"**, mi-a sărit brusc în ochi numele autorului, acelaşi care semnase interviul sus-pomenit.

Am avut deci motive suficiente pentru a mă hotărî să parcurg paginile acestei cărți şi să aflu care au fost „eroii Revoluției Paşnice" din Leipzig. Trebuie să mărturisesc că m-a încercat un sentiment de amărăciune şi frustrare când am terminat de citit volumul. Şi asta pentru că m-am gândit la Eroii Timişoarei, care a fost pentru România ce a fost Leipzigul pentru Germania, şi, de altfel, la toți cei care au protestat în întreaga țară în Decembrie 1989 şi care au avut parte de o soartă dură, chiar cumplită, comparativ cu cei 18 „deschizători de drumuri" din oraşul Leipzig. Departe de mine gândul de a minimaliza curajul şi implicarea acestor oameni care „s-au luat de gât" cu un sistem ce părea, în toate țările estice, spre disperarea majorității, un veritabil „perpetuum mobile", dar mă întreb retoric de ce pe alte meleaguri revoluția a putut să fie „de catifea" sau „paşnică", iar în România „s-a lăsat" cu arestări, bătăi, împuşcături, incinerări de cadavre şi

împrăştieri de cenuşă în canal. Au fost şi pe străzile Leipzigului tancuri şi aruncătoare de apă (vezi 9 octombrie 1989), au avut loc arestări şi apoi interogatorii la sediile STASI, dar niciun moment nu s-a tras niciun glonte, fie el „orb“ sau nu, contra unei populaţii care nu avea alte arme decât aşa-numitele „Montagsgebete” / „rugăciunile de luni”, transformate brusc, în acea „scurtă toamnă fierbinte”, în „Montagsdemonstrationen” / „demonstraţiile de luni”. „Rugăciunile de luni” îşi au sursa în „rugăciunile pentru pace” / „Friedensgebete“, iniţiate de către pastorul Christoph Wonneberger (care deschide seria eroilor Leipzigului) încă din aprilie 1982, la *Dreikönigskirche* / *Biserica Trei Împăraţi* din Dresda şi, câteva luni mai târziu, în 13 septembrie 1982, la *Nikolaikirche* / *Biserica Nikolai* din Leipzig. „Rugăciunile de luni” au continuat în fiecare luni, luni şi ani de-a rândul, până în 1989, când evenimentele s-au precipitat şi învingătoare au ieşit libertatea şi democraţia. Până aici, scenele acestea parcă ne amintesc de ceva cunoscut. Un pastor, rugăciuni… Dar evenimentele iau, de aici încolo, o cu totul altă turnură…

Cei 18 eroi prezenţi în cartea lui Thomas Mayer sunt, după cum remarcă autorul în scurtul său cuvânt înainte, „(…) *eroi liniştiţi*. Ei nu s-au aflat şi nu se află nici în prezent, de cele mai multe ori, în atenţia publică.“[1] „Zgomotoşi“ în 1989 şi deveniţi „liniştiţi“ ulterior, aceşti eroi nu sunt, ne atenţionează Michael Beleites, care a activat ca reprezentant al Oficiului pentru Administrarea Arhivelor Stasi din Sachsen, în prefaţa sa la carte, „(…) războinici care au luptat cu sabia. Lor nu le este propriu nimic ce ţine de forţa militară, din contră: ei au dovedit *curaj civil* în mijlocul unui sistem al DDR-ului militarizat progresiv. Ei au pus în funcţiune rezistenţa lipsită de forţă şi, astfel, o participare hotărâtoare la Revoluţia *Paşnică*.”[2]

Dar cine sunt aceşti 18 eroi? Nu mă pot opri să-i enumăr pe toţi, pentru că ar fi o nedreptate să fie omis măcar unul, ţinând cont de faptul că fiecare „a pus umărul” la demolarea sistemului comunist din DDR în felul său original, dar lipsit de echivoc, periclitându-şi starea socială, trăind, de multe ori, la limita subzistenţei, încercând (fără a reuşi întotdeauna!), prin diferite subterfugii, să scape de urmărirea, arestul şi interogatoriile Securităţii. Ei sunt, în ordinea autorului: Christoph Wonneberger, Jochen Läßig, Thomas Rudolph, Brigitte Moritz, Gisela Kallenbach, Gesine Oltmanns, Rolf-Michael Turek, Michael Arnold, Rainer Müller, Katrin Hattenhauer, Friedel Fischer, Edgar Dusdal, Roland Quester, Kathrin Walther, Jürgen Tallig, Petra Lux, Ernst Demele şi Uwe Schwabe.

[1] Thomas Mayer, *Eroii Revoluţiei Paşnice. 18 portrete de deschizători de drumuri din Leipzig*, Vol. 10, Editura Evanghelică Leipzig, 2009, p. 8.
[2] Thomas Mayer, *op. cit.*, p. 9.

Jurnalistul Thomas Mayer a ales o modalitate accesibilă de prezentare a eroilor săi, cu plonjări în trecut, reveniri la prezent şi, uneori, decolări spre viitor. Fiecare erou primeşte, încă de la început, o etichetă în funcţie de faptele sale, etichetă care frizează, uneori, chiar ludicul: *Mutig auf Kanzel und Drahtesel* / *Curajos la amvon şi pe bicicletă* („Drahtesel = măgarul de sârmă": denumirea, în limbaj familiar şi glumeţ, pentru bicicletă, n.n.) – cu referire la două importante activităţi ale pastorului Christoph Wonneberger; *Der singende Revolutionär* / *Revoluţionarul care cântă* – Jochen Läßig opunând rezistenţă cu propriile-i coarde vocale şi cu cele ale ghitarei; *Protest in Smaragdgrün* / *Protest în verde smarald*, aluzie la numele conspirativ al controlului operativ STASI iniţiat contra activistei pentru mediul înconjurător Gisela Kallenbach, despre care aceasta presupune că „ar fi derivat" de la culoarea verde a fardului ei; *Der revoltierende Student* / *Studentul care se revoltă* – Michael Arnold, scăpat, ca prin urechile acului, de exmatricularea de la Facultatea de Stomatologie; *Pfarrer Löwenherz* / *Preotul inimă de leu* – Friedel Fischer, preotul catolic care a organizat în martie 1989 o demonstraţie de protest contra arestării lui Václav Havel la Praga; *Ein Ökolöwe* / *Un leo eco* (ecologist, n.n.) – Roland Quester, organizator al binecunoscutului *Pleißemarsch*[3], arestat de STASI şi „destinat" unui lagăr de izolare[4]; *Jeanne d'Arc aus Lindenau* / *Jeanne d'Arc din Lindenau* – denumire care o vizează pe Kathrin Walther, cea care a condus acţiunile de eliberare a opoziţioniştilor arestaţi în ianuarie 1989, în timpul demonstraţiei de protest declanşate împotriva *demonstraţiei Liebknecht-Luxemburg*[5]; *Ein bisschen Schwejk* / *Puţin Švejk* – Ernst Demele, a cărui acţiune de protest, care îmbracă o formă subversivă şi aluzivă, este comparată cu „împunsăturile de ac"; *Vom Widerstand zum Rasenmäher* / *De la rezistenţă la maşina de tuns iarba* – Uwe Schwabe, arestat pentru împărţirea de manifeste şi instigarea la demonstraţii de

[3] *Pleißemarsch* – marş de protest împotriva poluării mediului înconjurător, organizat în Leipzig, pe malul râului Pleiße, prima oară în 5 iunie 1988, apoi în 4 iunie 1989. Peste 60 de membri ai grupurilor civile care au organizat marşul din 1989 au fost arestaţi de către STASI înaintea evenimentului, iar alţii, printre care şi Roland Quester, au fost puşi în arest la domiciliu.

[4] Lagărele de izolare, în care urmau să fie „deportaţi" „duşmanii" regimului, au fost visul de decenii al STASI, pe punctul de a deveni realitate chiar cu puţin timp înainte de căderea Zidului Berlinului.

[5] *Demonstraţia Liebknecht-Luxemburg* – organizată în fiecare an pentru comemorarea asasinării, la 15 ianuarie 1919, a socialiştilor Karl Liebknecht şi Rosa Luxemburg, fondatori, împreună cu Clara Zetkin şi alţi militanţi de stânga, ai Ligii Spartakiste (Spartakusbund), care în 1918 va fi primită în Comintern şi va deveni Partidul Comunist German (KPD – Kommunistische Partei Deutschlands).

protest, ulterior fondator al *Asociației Archiv Bürgerbewegung Leipzig* și, din 1994, colaborator științific la *Forumul Contemporan* din Leipzig / *Zeitgeschichtliches Forum Leipzig.*

Studiile celor implicați în rezistența anti-comunistă din Leipzig sunt, de cele mai multe ori, cele de teologie, cum e cazul lui Christoph Wonneberger, Jochen Läßig, Brigitte Moritz, Rolf-Michael Turek, Rainer Müller, Friedel Fischer și Edgar Dusdal, urmate la Leipzig, Halle sau Erfurt, orașe cu o puternică tradiție în această direcție. Formația lor teologică este, desigur, în strânsă conexiune cu formele de protest pe care ei și le-au ales: fondatori și militanți în mișcările civile și în grupurile opoziționiste, predicatori la „rugăciunile pentru pace" și la parohiile tineretului.

Eroii Leipzigului au fost urmăriți de către agenții STASI și, special pentru ei, au fost inițiate **măsuri operative**, cu nume alese în directă legătură cu activitatea lor de rezistență sau cu caracteristicile lor individuale, cum ar fi: *Provokateur* / *Provocator* și *Lukas* (Christoph Wonneberger); *Trompete* / *Trompeta* (Jochen Läßig); *Juris* (Thomas Rudolph, Kathrin Walther); *Wespen* / *Viespi* (Brigitte Moritz și militantele din organizația de femei în care activa); *Julia* (Brigitte Moritz); *Pleiße* (Michael Arnold); *Märtyrer* / *Martirii* (Rainer Müller); *Meise* / *Pițigoi* (Katrin Hattenhauer); *Grün* / *Verde* (Roland Quester); *Leben* / *Viața* (Uwe Schwabe) sau **controale operative ale persoanei** (etapă premergătoare unei măsuri operative, n.n.), cu nume precum *Smaragd* / *Smarald* (Gisela Kallenbach), *Madonna* (Gesine Oltmanns), *Willi* (Uwe Schwabe).

O bună parte dintre cei 18 opoziționiști au activat în grupurile civile înființate în Leipzig în anii '80, respectiv *Arbeitsgruppe Menschenrechte*, *Arbeitsgruppe Umweltschutz, Initiative für Frieden und Menschenrechte*, *Initiativgruppe Leben, Arbeitskreis Gerechtigkeit* și *Arbeitskreis Solidarische Kirche*.

Poluarea extremă a Leipzigului și a împrejurimilor sale a condus la înființarea unui grup civil care a militat pentru ecologizare, organizând ample acțiuni de protest, dezavuate de către regimul comunist și de către „câinele său de pază", STASI. Este vorba de *Arbeitsgruppe Umweltschutz* / *Grupul Muncitoresc al Mediului Înconjurător*, fondat în anul 1981, printre ai cărui membri s-au numărat și Gisela Kallenbach și Uwe Schwabe.

Grupul civil *Initiative für Frieden und Menschenrechte* sau *IFM* / *Inițiativa pentru Pace și Drepturile Omului*, înființat în ianuarie 1986, a dus o activitate de promovare a drepturilor omului și de asigurare a păcii, militând pentru demilitarizare. Din cei 18 eroi portretizați în volum, Thomas Rudolph, Rainer Müller și Friedel Fischer au fost membri ai acestui grup.

Arbeitskreis Solidarische Kirche sau *AKSK/ Cercul Muncitoresc Biserica Solidară* a fost fondat tot în anul 1986, iar cei aproximativ 300 de membri ai săi au activat în mai multe oraşe ale Germaniei. Grupul a militat pentru transparență şi democrație în interiorul Bisericii, cât şi pentru „impunerea drepturilor omului în apropiere şi depărtare", cf. Declarației grupului, iar Rainer Müller s-a numărat printre membrii săi.

Arbeitsgruppe Menschenrechte sau *AGM* / *Grupul Muncitoresc pentru Drepturile Omului* a fost înființat în Leipzig la începutul anului 1987 de către pastorul Christoph Wonneberger pentru a demasca încălcările flagrante ale drepturilor omului în țările est-comuniste. Alături de Christoph Wonneberger au activat în acest grup civil Rainer Müller şi Uwe Schwabe.

Initiativgruppe Leben sau, mai pe scurt, *IG Leben* / *Grupul de Inițiativă Viața* a fost înființat în mai 1987 din aripa mai radicală a *Grupului Muncitoresc al Mediului Înconjurător* / *Arbeitsgruppe Umweltschutz*. Preocupările acestui grup civil sunt tot ecologiste, desigur, cu accent pe activitățile publice. S-au înscris şi au militat în acest grup Jochen Läßig, Gesine Oltmanns, Ernst Demele şi Uwe Schwabe.

La sfârşitul anului 1987 studenții Seminarului Teologic din Leipzig au pus bazele unui grup care urma să uzeze de mijloacele şi protecția Bisericii[6], dar să nu fie subordonat acesteia. În *Arbeitskreis Gerechtigkeit* sau *AKG* / *Cercul Muncitoresc Dreptatea* au activat cu metode conspirative contra dictaturii SED Jochen Läßig, Thomas Rudolph, Gesine Oltmanns, Rainer Müller, Katrin Hattenhauer şi Kathrin Walter.

Nu aş vrea să închei prezentarea eroilor Leipzigului fără a aminti două fapte care m-au impresionat din puncte diferite de vedere. Protagoniştii lor sunt Michael Arnold şi Gesine Oltmanns.

Michael Arnold a avut curajul să se adreseze în 1988, student fiind, lui Erich Honecker... Fără a intra în detalii inutile, îi „dau cuvântul" în continuare: „Punctul de plecare pentru a face ceva contra normei oficiale a fost arestarea lui Freya Klier şi a lui Stephan Krawczyk[7] în ianuarie 1988. Am aflat despre asta la Bayern 3, care se auzea mereu în cămăruța studențească. În naivitatea mea care era în floare, i-am scris lui Erich

[6] Katrin Hattenhauer a avut la seminar o cameră în care a tipărit, la o maşină de multiplicat, materiale informative referitoare la activitatea opozițională a grupării. Acest lucru a fost facilitat de faptul că „într-o instituție bisericească nu putea avea loc o percheziție fără înştiințare. Stasi trebuia să se anunțe, aşa încât noi aveam timp să ascundem aparatul." (Thomas Mayer, *Eroii Revoluției Paşnice. 18 portrete de deschizători de drumuri din Leipzig*, Vol. 10, Editura Evanghelică Leipzig, 2009, p. 82).

[7] Freya Klier, actriță şi regizoare germană. A fost arestată împreună cu alți opoziționişti în ianuarie 1988, la doar câteva zile după arestarea soțului ei, Stephan Krawczyk, compozitor şi scriitor, pentru acțiunile ei critice îndreptate contra regimului comunist din DDR.

Honecker că într-o țară liberă trebuie să fie posibil ca oamenii să se exprime liber şi să nu fie reglementați pentru asta."[8]

Scrisoarea, trimisă recomandat, a ajuns înapoi la Leipzig cu avizul de primire, dar fără niciun răspuns la doleanță… Deznodământul acestui act temerar i-a fost favorabil tânărului revoltat, pe care îl păştea exmatricularea. A intervenit pentru el consiliera grupei sale de seminar, riscându-şi propria carieră.

Gesine Oltmanns s-a revoltat şi ea, dar protestul ei a avut alt fundament şi „a circulat" dincolo de Berlin, mult mai departe. În 29 octombrie 1988, grupurile civile *Initiativgruppe Leben, Arbeitskreis Gerechtigkeit* şi *Aktion Sühnezeichen*[9] organizează în Leipzig o acțiune de solidaritate cu poporul român şi de protest împotriva încălcării drepturilor omului în România, la sfârşitul căreia se redactează, în numele participanților, o declarație de protest pe care o semnează nimeni alta decât Gesine Oltmanns.

Pentru a reține şi a învăța ceva din „povestea" „eroilor Revoluției Paşnice" din Leipzig este absolut necesară o extrapolare, iar cuvintele de încheiere ale lui Michael Beleites servesc admirabil acestui scop: „Motivația şi angajamentul oamenilor prezentați aici arată, înainte de toate, două lucruri diferite: în primul rând, trebuie să fii neîncrezător în toate sistemele şi modelele care se prezintă ca eterne sau fără alternativă. În al doilea rând, istoria Revoluției Paşnice arată cu toată claritatea: modelele socialiste sau chiar şi o orientare către condițiile DDR-ului sunt alternative fără viitor. (...) Privitor la viitorul nostru, trebuie să fie vorba deci de o legătură strânsă între libertate şi răspundere. O orientare către un sistem care a reprimat sistematic atât libertatea, cât şi răspunderea, ar fi o cale greşită periculoasă. Exemplele din Leipzig ale unui angajament pentru libertate din răspundere individuală, care să motiveze opinia publică, nu pot să dea răspunsuri complete la întrebările stringente ale timpului nostru. Dar ele pot să indice drumul pe care se pot găsi soluțiile"[10].

Adina **HORNEA ABRUDA**

[8] Thomas Mayer, *op. cit.*, p. 66.
[9] *Aktion Sühnezeichen* (*ASZ*), organizație germană evanghelică militantă pentru pace, fondată în anul 1958, la Sinodul Bisericilor Evanghelice.
[10] Thomas Mayer, *op. cit.*, p. 13.

Arh. Camil Roguski, Florentina Chivu, *Ceauşescu: adevăruri interzise*, Editura Kullusys, Bucureşti, 2009, 385 p.

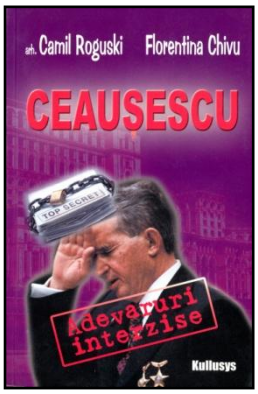

Deşi nu este structurat pe capitole, dialogul Florentinei Chivu cu arhitectul Camil Roguski, cel care s-a ocupat cu aranjarea caselor lui Ceauşescu, gravitează în jurul a 4 teme diferite: locuinţele preşedintelui şi modul lui de a trăi, comunism, Revoluţie şi post-Revoluţie.

Stilul casei în care au locuit soţii Ceauşescu este unul hibrid, un fel de baroc românesc; mai degrabă un stil elveţian cu o pagodă în curte, cadou din partea statului chinez. Arhitectura locuinţei este mai posacă, dar i se adaugă anumite elemente brâncoveneşti de la Colţea, Tismana sau Horezu, altfel spus o casă în care era respectată arhitectura germană, discret decorată cu nişte elemente româneşti, o casă în care „fiecare fir de iarbă, frunză sau floare, pasăre, muscă ori cea mai mică insectă erau verificate şi inventariate. Catalogate şi îndosariate. Întotdeauna dosarul”[1].

Locuinţa a fost construită fără deviz, mereu lărgită şi mărită, cu materiale de cea mai bună calitate, din import, fiind folosită cea mai înaltă ţinută tehnică, iar execuţia ei este impecabilă. Fiecare cameră este, de fapt, altceva, nefiind unitate între ele, iar în vestibul, respectând obiceiurile de la ţară, locatarii casei îşi scoteau paltoanele şi pantofii: „Ceauşescu şi cu ea au fost nişte oameni simpli, au trăit ca nişte oameni simpli, au murit ca nişte oameni simpli”[2]. Din dezvăluirile arhitectului, mai aflăm că multe din elementele de mobilier şi alte detalii au fost realizate de Robert Woll, un mare desenator şi decorator. Crescut şi trăit în Bavaria, plecat în Argentina să facă avere şi întors în Europa, a cunoscut-o pe viitoarea doamnă Woll la Bucureşti şi aşa s-a stabilit în ţara noastră. Cu siguranţă că toate elementele masive, în stil baroc, poartă amprenta acestui decorator german.

[1] Arh. Camil Roguski, Florentina Chivu, *Ceauşescu: adevăruri interzise*, Editura Kullusys, Bucureşti, 2009, p. 5.
[2] Arh. Camil Roguski, Florentina Chivu, *Ceauşescu: adevăruri interzise*, Editura Kullusys, Bucureşti, 2009, p. 12.

În ceea ce priveşte arhitectura de interior, Ceauşescu nu se amesteca niciodată; cu arhitecţii şi cu artiştii discuta numai Elena.

Surprinzător este că multe din obiectele aflate în vitrine, vase, vaze, goblenuri, au fost achiziționate de la Consignația, altele însă au fost realizate la comandă, în diferite ateliere din țară, acolo unde au fost proiectate perdele, draperii şi covoare speciale. În aceste ateliere lucra un personal înalt calificat, femei care coseau un stil de goblen cu punct extrem de mărunt sau bărbați care se ocupau cu sculptarea mobilierului în diferite stiluri, numai câțiva dintre ei fiind inițiați în această artă. Erau anumite tipuri de mobilier care nu se mai executaseră în țară de mai bine de 25-30 de ani; pentru producerea lor s-au creat şcoli de sculptori pe lângă marile întreprinderi de mobilă. Efortul de a-i califica pe aceşti lucrători era deosebit de mare, iar aceştia, ulterior, nu mai puteau fi înlocuiți lesne cu alții în caz de forță majoră. Se construiau războaie de țesut la comandă, amplasate în săli de sport, datorită mărimii lor, şi create pentru covoare de dimensiuni mari, la care lucrau simultan mai multe femei, care, datorită complexității modelelor şi a firelor cu multe tăieturi, nu puteau înainta cu lucrul decât cu câte un metru pe lună! Erau covoare şi perdele de iarnă şi de vară, în funcție de anotimp se schimba şi modelul, şi coloratura accesoriilor.

Unele case de vacanță erau amenajate prin țară, prin care nici nu apucase să treacă vreodată cuplul ceauşist. Ulterior, când s-a dat comanda construirii Casei Poporului, dictatorii au început să se implice tot mai mult în detaliile de construcție şi de decorare, tone de mostre de material se creau pentru a fi alese ca model, se pierdea mult timp cu tehnologia realizării lor, apoi ca să se recupereze din investiția făcută, cele care erau refuzate se băgau în comerț.

Re-amenajarea palatelor regale s-a făcut cu mari eforturi de recuperare a mobilierului vechi, acolo unde s-a putut, prin achiziționarea de obiecte de la Consignația sau, pur şi simplu, prin crearea altor piese după modelul păstrat din fotografiile vremurilor de odinioară.

Despre cuplul prezidențial, Camil Roguski îşi aminteşte că „Ceauşescu şi cu ea n-au fost niciodată mâncăi”[3], ei consumau foarte multe legume, fără chimicale, şi respectau rația de carne. Ceauşeştii nu voiau să se îngraşe; în fiecare dimineață se sculau la ora 6 şi, nu mult după aceea, îşi puneau în spate câte un rucsac cu o anumită greutate şi mergeau aşa, cam o jumătate de oră, poate puțin mai mult, pe aleile grădinii. Ba mai mult,

[3] Arh. Camil Roguski, Florentina Chivu, *Ceauşescu: adevăruri interzise*, Editura Kullusys, Bucureşti, 2009, p. 17.

făceau şi gimnastică şi abia după aceea plecau la serviciu. Ceauşescu n-a avut prieteni, fiindcă nu a avut încredere în nimeni. Şi mai avea un obicei demn de semnalat: n-a dormit niciodată acolo unde a lucrat, deşi erau amplasate şi dormitoare în toate locuinţele şi birourile sale. Şi tot de teamă, dictatorul nu făcea baie în mare, dar pentru a se bucura de beneficiile apei marine, la vila sa de la Neptun s-a amenajat o piscină în care se adusese la comandă apă de mare şi nisip. Le era foarte teamă de microbi, în toate casele lor, la intrare, existau sticluţe cu spirt şi chiar ofiţerii care-i însoţeau aveau în buzunare sticluţe de spirt şi, ori de câte ori dădeau mâna cu cineva, se duceau la toaletă şi se dezinfectau. Camil Roguski susţine că, pe lângă diabet, Ceauşescu suferea de un cancer avansat de prostată, poate chiar unul creat de „prietenii" de la răsărit, şi nu crede că ar fi putut trăi mai mult de 2-3 ani. Deşi aparent atât de bogaţi, toate bunurile cuplului, inclusiv obiectele de uz personal, erau numărate şi inventariate.

Aparent atei, în casa dictatorului se ţineau sărbătorile religioase. La Paşte se aduceau ouă încondeiate de la Patriarhie şi de la alte mănăstiri, se tăia miel, chiar dacă gazdele nu prea consumau carne. Crăciunul se sărbătorea de 2 ori: Crăciunul tradiţional şi, evident, cel creat în comunism: „Moş Gerilă", sărbătorit pe 31 decembrie sau 1 ianuarie. Dacă de Crăciun se împodobea un brad „mic" de 4-5 m înălţime, de „Moş Gerilă" se aduceau, într-un spaţiu mare, până la 100 de pomi între 4 şi 8 metri înălţime. O echipă de 40-60 de oameni decora sala cu 20 de zile înainte; se aduceau 3-4 maşini mari cu 20 de tone de cetină, care se împrăştia peste brazi, creând senzaţia şi atmosfera unei adevărate păduri. Brazii erau împodobiţi cu 50-60 de km de beteală şi cu 20-30 de mii de globuri de diverse culori; în general, se decora un pom cu o singură culoare, uneori se vopseau pomii în alb, ca să pară ninşi. Mesele se aşezau în formă de careu sau de cerc, iar între ele se puneau 20-22 de televizoare, să urmărească toţi invitaţii discursul de Anul Nou al preşedintelui. Pentru diversificare, într-un an s-au adus ca decor animale împăiate, alteori animale Disney sau păpuşi îmbrăcate naţional, reprezentând judeţele ţării. Invitaţii erau în număr de 100 şi nu avea voie nimeni să lipsească, fiind obligaţi să-şi lase maşinile în apropiere. La sărbătoarea trecerii în noul an, Ceauşescu venea pe la ora 12 fără un sfert şi se retrăgea după ora 1; nu-i plăcea muzica de petrecere, atmosfera era sobră şi, de asemenea, nu-i plăcea să audă că au mai rămas cheflii după plecarea lui. Uneori şefii se mai distrau cu jocurile mecanice. De teamă că brazii vor lua foc, nu se mai puneau beculeţe în ei. Ca să remedieze orice posibilă defecţiune, echipa de decoratori era prezentă la petrecere, dar în subsol, fiind gata să intervină. Toată lumea aştepta să se termine totul repede, ca să meargă acasă.

Deşi Camil Roguski nu face în mod direct o descriere a vieții din „Epoca de Aur”, putem afla cum şi de ce s-au demolat unele biserici, cum s-a ajuns la ideea construirii Canalului Dunărea-Marea Neagră, sub ce teroare trăiau cei care lucrau încercând să-l mulțumească pe dictator, cum s-a luat decizia construirii stațiunilor de pe litoralul românesc.

Referitor la Revoluție, în viziunea arhitectului „a fost pur şi simplu o revoluție de palat, o revoluție impusă şi executată tot din interiorul guvernului, partidului sau al oamenilor partidului”[4]. „Imediat după ce începuse problema de la Timişoara, Ceauşescu a plecat în Iran, într-o vizită de stat. Niciun şef de stat n-ar fi plecat în afara granițelor, dacă şi-ar fi dat seama că se întâmplă ceva în țara lui. Dar toți cei care l-au înconjurat, în special Direcția a V-a, i-au demonstrat că la Timişoara nu este absolut nimic, că totul este sub control şi că se poate duce liniştit. Acest lucru făcea parte din schema de organizare a Revoluției.”[5] Părerile sale merg foarte departe, Camil Roguski face referire chiar şi la acte de trădare, interese străine, armament, la modul în care a fost sabotată fuga dictatorilor, recunoscând, totuşi, că „armata a venit la Timişoara, a defilat şi a călcat cu maşina. Revoluționarii erau cei care se aflau în față”.

Reprezentant al vechii generații de arhitecți, care au lucrat pentru un alt regim politic, Camil Roguski îşi apără munca, comparând cât s-a construit pe vremea lui, chiar dacă populația a trăit atât de greu, şi cât în anii de după Revoluție. „Nu ştiu ce se va întâmpla în viitorul apropiat. Tinerii doresc prezentul şi viitorul, dar prezentul este format şi din trecut. Păcat că lipsesc şi bătrânii. Astăzi, când vezi un bătrân, spui că este un nostalgic, dar în alambicul anilor s-au amestecat şi bune şi rele. Cert e că bătrânii – despre care cineva scria că «sunt acelaşi neam cu pâinea» – păstrează tot ce este bun şi frumos.”[6]

Simona **MOCIOALCĂ**

[4] Arh. Camil Roguski, Florentina Chivu, *Ceauşescu: adevăruri interzise*, Editura Kullusys, Bucureşti, 2009, p. 263.
[5] Arh. Camil Roguski, Florentina Chivu, *Ceauşescu: adevăruri interzise*, Editura Kullusys, Bucureşti, 2009, p. 271.
[6] Arh. Camil Roguski, Florentina Chivu, *Ceauşescu: adevăruri interzise*, Editura Kullusys, Bucureşti, 2009, p. 384.

Dumitru Popescu, ***Cronos autodevorându-se. Disperarea libertății,*** Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2007, 328 p., colecția *Istoria timpului prezent*, coordonată de Adrian Cioroianu.

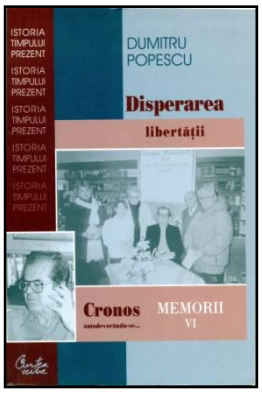

Cu riscul de a surprinde neplăcut sau a-i intriga pe stimabilii cititori ai acestei recenzii, mă încumet să-l readuc în atenția celor de-o breaslă sau pur şi simplu interesați pe Dumitru Popescu, un autor contestat, nu literalmente profesional, ci mai degrabă antipatic ori dezagreabil multora prin statutul pe care l-a avut în epoca de glorie a lui Ceauşescu, un tribut plătit, de altfel, la Jilava, pentru poziția lui politică. Dar pentru că este un titlu cu greutate de „curte veche", desprins din colecția îngrijită de istoricul Adrian Cioroianu, el însuşi un nume cu rezonanță, am catadicsit să citesc memoriile lui Dumitru Popescu. Cel puțin pentru cunoştințele unei istorii a jurnaliştilor autohtoni, fie ei şi din perioada comunistă. Cu detaşarea specifică unui jurnalist, mai cu seamă că este vorba de o carte care se află în biblioteca Centrului Național de Cercetare, Documentare şi Informare Publică. Ca atare, totul este prezentat în acest buletin *Memorial '89* la rece, strictamente rațional şi informativ. Curiozitatea mi-a fost mai mare aflând despre ascensiunea şi decăderea din mass-media şi de la Academia „Ştefan Gheorghiu" a lui Dumitru Popescu. Auzisem despre vestita academie în primii doi ani de facultate la jurnalism-sociologie, în perioada imediat postdecembristă, ca viitoare absolventă din prima promoție de jurnalişti într-o România democratică. Stigmatul pus pe „gheorghiana" academie de jurnalişti comunişti era, evident, „la cald", în limbajul jurnalistic al perioadei măcinate politic, dar şi de revoluție în mentalități şi de tranziție per ansamblu. Dar trebuie redată biografia autorului pentru a-i înțelege „disperarea libertății".

Născut la 18 aprilie 1928, la Turnu Măgurele, licențiat în ştiințe economice în anul 1951, a intrat în presă în anul 1950, ca redactor la „Contemporanul". În 1956 urmează Şcoala Superioară de Partid „A. Jdanov" de perfecționare a ziariştilor. A fost redactor-şef al cotidianului „Scânteia tineretului" *(1956-1960),* director general la Agerpres (1960-1962), adjunct al ministrului Culturii (1962-1965), redactor-şef al ziarului „Scînteia" (1965-1968), preşedinte al Consiliului Culturii şi Educației

Socialiste (1971-1976), preşedinte al Consiliului Naţional al Radioteleviziunii (1969-1971; 1976-1981), iar din 1981 până la căderea regimului comunist, rector la Academia „Ştefan Gheorghiu". Prozator, poet şi eseist. Debutează cu versuri şi proză în „Teleormanul liber", în 1949.

Volume de publicistică:
Impresii de călător (1962*), Drumuri europene* (1965).
Eseistică:
Biletul la control! (1968), Ieşirea din labirint (1973).
Poezie:
Pentru cel ales (1968); *Un om în Agora* (1972); *Gustul sâmburelui* (1974); *Raza de cobalt* (1979); *Insomnia dragonului* (1989).
Romane:
Trilogia *Pumnul şi palma; Muzeul de ceară; Vitralii incolore;*
Cenuşa din ornic (1980-1988).

A ocupat următoarele funcţii politice: membru al Biroului C.C. al U.T.M. (1956-1960); membru C.C. al P.C.R. (1965-1989); membru CPEx (1969-1989); secretar C.C. al P.C.R. (1968-1981); deputat de Banat, Arad, Alba, Mureş şi Iaşi (1965-1989).

Îndepărtat din viaţa politică după 1989, condamnat în lotul CPEx, scrie în intervalul scurs de la căderea regimului comunist: *Timpul lepros – jurnalul unui deţinut politic postdecembrist* (1992, reeditat în 2004 cu sprijinul Ministerului Culturii şi Cultelor); *Ieslea minotaurului* (poezii, 1993*); Am fost şi cioplitor de himere* (1993); *Eclipsă în Cetatea Soarelui* (1996), *Elefanţii de porţelan* (1997). Romanele: *Focul de paie* (1999); *Pasajul* (2002); *Omul zăpezilor* (2003), precum şi *Memorii (I-VI) (*2005-2007).

Disperarea libertăţii constituie a VI-a apariţie din colecţia memorialistică a autorului, publicată de Curtea Veche, editor: Grigore Arsene, redactor: Doina Jela, coperta: Dan Stanciu. În prezenta ediţie, memoriile sunt cuprinse în 308 pagini, urmate de un epilog al autorului şi de fotografii care surprind imagini din viaţa acestuia. Dumitru Popescu face o incursiune în propria-i viaţă cu 20 de capitole-popasuri, precum şi cu un bi(s)decalog temporal şi spaţial în tot atâtea pasuri, al 21-lea fiind un final de călătorie pentru descoperirea de sine şi a sensului faptelor petrecute, trăite, asumate. O introspecţie şi, în acelaşi timp, o analiză a cotidianului postdecembrist descoperit.

Dumitru Popescu îşi începe itinerariul memorialistic cu *Baia călduţă a cartierului...* „Cartierul în care îmi duc zilele de patrusprezece ani, după

ieşirea din închisoare – mai întâi sub beneficiul suspendării medicale a detenţiei şi apoi graţiat – se înscrie în perimetrul crucii a două mari bulevarde de periferie: Mihai Bravu (de la Obor... până la Piaţa Muncii) şi suita Pache Protopopescu, Iancului, Pantelimon, până la şoseaua care duce la Mănăstirea Cernica. Un spaţiu vast, pe care-l poţi străbate cu piciorul în cruciş şi curmeziş, într-un program de promenadă sistematică, nu prea confortabilă şi nu menită neapărat să încânte ochiul, ba din contră..."

După detenţie, fostul deputat şi mare jurnalist, elitist de şcoală comunistă, s-a „reintegrat social" în România democratică prin schimbarea adresei din buletin, la secţia de poliţie Pantelimon, şi înscrierea la medicul de familie. Buimăcit că alimentara s-a transformat într-un supermarket Mega Image, dar năucit mai ales de preţuri, Dumitru Popescu s-a trezit la a doua experienţă de viaţă postdecembristă în libertate. A doua oară când a aflat cum e cu democraţia a fost când, împreună cu nevasta, a făcut un schimb de valută cu un binevoitor turist german, care le-a schimbat 100 de dolari cu un dolar, ce-i drept, tot bancnotă verde. Diferenţa nu au constatat-o decât la remarca angajatei de la Exchange, când au vrut să schimbe 101 dolari în lei şi nu aveau decât 2 dolari...

„Fluviul uman al străzii e ciudat de uniform", consimte autorul într-o vădită încercare de abordare sociologică a tabloului de cartier, „cu o compoziţie demografică eterogenă, excluzând doar extremele claviaturii sociale, respectiv lumea bidonvilurilor, a gropilor periferice de gunoi, iar la celălalt pol marii îmbogăţiţi peste noapte, milionarii în dolari din topul celor 300"... Dumitru Popescu constată stereotipul cotidian chiar şi în vestimentaţie, cel mai dezolant părându-i-se şablonul masculin din care s-au exclus costumul, paltonul şi pălăria, ca şi când acestea s-ar fi şters şi din memoria colectivă, în favoarea blugilor. Autorul e atent chiar şi la ticurile verbale de stradă, descoperind contrariat formulele de adresare şi expresiile batjocoritoare, stereotipurile lingvistice din actuala limbă română. Odată ajuns pe străduţa de domiciliu, Dumitru Popescu îşi încheie caleidoscopul bucureştean acolo unde se simte mai bine, „chiar dacă cercul de cunoştinţe s-a îngustat îngrijorător", şi se opreşte la blocul 107, etajul şapte, fără a uita să ciupească puştimea de obraz, întrebând-o de-ale şcolii.

După o *Scurtă remisiune a primei tinereţi* şi a *Reşedinţei de vară*, trei titluri de capitole sunt mai incitante. Unul dintre ele: *Prizonierul crucificat*. Aflăm din paginile acestuia că Dumitru Popescu a beneficiat de privilegiile libertăţii şi democraţiei călătorind gratuit cu „trenul prieteniei" la Chişinău, nevasta acestuia fiind originară din Republica Moldova. „Alexandra nu mai fusese în Basarabia ei natală din 1944, dinaintea celui de-al doilea refugiu, când avea 12 ani. Îşi mai văzuse un unchi venit la cei

doi frați ai lui instalați în România...” În ciuda „podului de flori”, autorului i s-a oprit buletinul până la reîntoarcerea de peste Prut. Ajuns la punctul terminus al călătoriei, Dumitru Popescu îl cunoaşte pe vărul soției, colonel în fosta armată a U.R.S.S., apoi, la Cimişlia, comuna de reşedință a unchiului şi soției, doi bătrâni dascăli preocupați a picta slovele epistolelor... „Colonelul, masiv, volubil, prietenos, dar în exuberanța sa simțeam ceva formal, un artificiu de veritabil om sovietic învățat să afişeze optimism şi sociabilitate. Nu ştia să scrie cu litere latine şi, dorind să ne ofere o fotografie, şi-a imortalizat dedicația în cirilice. N-am putut să-l conving că vorbeşte româneşte, deşi recunoştea că aşa-zisa moldovenească nu prezintă nici măcar specificul unui dialect. Nu mai găsea resurse să iasă din dogma sovietică. Într-o plimbare în pădurea din apropiere mi-a spus deschis că nu subscrie la uniunea Basarabiei cu România*: Una e să fii cetățeanul unui imperiu, să te plimbi prin lume cu un paşaport rusesc, şi alta e să fii un pârlit de la Dunăre, pe care toată lumea îl priveşte de sus*....”

În alt capitol, *Camarazii de arme în marile campanii*, autorul demască ipocrizia unor „presari” (în limbajul de după 1990), care odinioară îi fuseseră subalterni şi îi cereau vize, paşapoarte şi protecție, deveniți, peste noapte, din cei supuşi, directori de ziare şi apoi de trusturi: „Ca o ironie a coincidenței, prima legătură dezagreabilă cu presa s-a concretizat în atitudinea ostilă a *Scânteii* (pardon, *Adevărului,* adică *Pravdei)* față de persoana mea. Beneficiind de lipsa oricăror criterii, caracteristică pretinsei revoluții, mai exact haosului postdecembrist ce făcuse prim-ministru dintr-un oarecare lector de politehnică şi vicepreşedinte de consiliu dintr-un vagabond cinic şi impertinent ş.a.m.d., director al fostei *Scântei* devenise un traducător de spaniolă fără nicio experiență gazetărească. Pe vremuri, omul mă bombarda cu scrisori solicitându-mi protecție pentru desele lui călătorii în Spania. *Ce tot aveți cu traducătorul acesta?* – îi întrebam pe cei de la «Vize şi Paşapoarte». Renunțau să-şi mai spună cauza şi-i vizau paşaportul. Probabil că această cvasidependență de serviciile mele îl ulcera. Dovada că nu m-a putut ierta am avut-o în ziua când a semnat un articol fulminant în *Adevărul* «său» despre aşa-zisa descendență a armelor mele din arsenalul fostului ambasador al Reich-ului în România, von Killinger. Am rămas stupefiat, apoi am râs strâmb, ca de o glumă macabră. Un procuror din cei ce anchetau în procesul CPEx a vrut să ştie ce e cu trăznaia asta, pe de-o parte incitat şi de o posibilă nouă pistă de cercetare. *Ați moştenit armele lui von Killinger? De ce nu?* – i-am răspuns – *eram elev de liceu la Turnu Măgurele şi-mi plăcea să trag în ciori. Auzind gauleiterul, care tocmai se pregătea să se sinucidă, mi-a trimis puştile sale. Probabil că directorul Pravdei româneşti a interceptat corespondența şi-acum s-a gândit să-şi*

pună condeiul în slujba Adevărului." Procurorul a zâmbit acru şi a închis subiectul. (...) În timp ce făceam greva foamei la Jilava, un redactor nou, membru al colegiului, a venit să-mi ia interviu, dar cu adresă exclusiv spre un trecut distorsionat tendenţios. L-am trimis la plimbare. O sarcină grea a avut Bunea, delegat la proces să ne facă tuturor crochiurile de portret în manieră caricaturală, în privinţa mea a alunecat şi într-o parte şi în alta. S-a revanşat, publicându-mi în *Adevărul literar şi artistic* o fişă biografică şi câteva poezii, declarând cititorilor că el nu mă poate scoate pe mine din literatura română."

Activistul literat nu a fost cruţat nici de *România liberă,* nici de teleaşti. A primit multe invitaţii pentru emisiuni la TV, din partea lui Arachelian şi Tatulici, programări rămase în coadă de peşte. Îi erau trimişi fotografi de şefii de redacţii, dar se dorea nu poza intelectualului Popescu, ci a pensionarului Popescu, cu traista de cumpărături pe stradă... „ca răspuns la perversa plăcere personală a domnului Tatulici" – conchide autorul în memoriile sale.

Mogulul Dan Voiculescu s-a arătat şi el interesat de Dumitru Popescu, postdetenţie, pentru publicarea unor articole literare în cotidian. „Interesul maxim i l-ar fi provocat un serial al meu, consacrat scandalului despre fondurile secrete ale lui Ceauşescu, în care presa îl implică pe domnul D.V. în mod curent. Sarcina mea ar fi fost să ţin trează curiozitatea publicului în legătură cu subiectul, promovând o linie ambiguă naraţiunii, de suspans (vezi cinematografia americană) urmând ca, în final, să dezumflu, bineînţeles, acuzaţia, pe baza datelor puse la dispoziţie de firmă. Mi-am declinat competenţa, invocând totala mea lipsă de experienţă şi vocaţie în genul poliţist. Patronul a părut să se resemneze destul de uşor, acceptând, până la urmă, un cursiv sau pamflet pe teme economice generale, dar lăsându-mă să înţeleg, prin onorariul modic fixat, că asemenea refuzuri se sancţionează. Ne-am despărţit precum ne întâlnisem..., după expresia amfitrionului meu – *în raporturi prieteneşti.* Orice om care nu era lovit de miopie sau naivitate ar fi putut ghici că relaţia sucombase în faşă. Lui Dumitru Tinu, devenit între timp director al *Adevărului (*spre absoluta mea consternare), i-am trimis un mesaj, sub forma dedicaţiei pe o carte, făcându-l responsabil, ca subpatron, de agresiunea imundă şi dirijată la care m-a supus ziarul său. Tinu a abordat o mirare ipocrită... Ceea ce n-am putut înţelege niciodată au fost motivele (despre argumente nici nu poate fi vorba) în virtutea cărora Tinu a fost declarat mare ziarist. Înainte de Decembrie 1989 a fost un şefuleţ mediocru în structura organizatorică a *Scânteii*. În anii când am lucrat acolo mă cam îngreţoşau obedienţa şi disciplina cazonă la care se supunea din proprie voinţă. Pe *Adevărul* n-a pus nicio amprentă

specială. Spre regretul meu, cu prea puțini dintre colegii de la *Scânteia* m-am întâlnit sau am avut de-a face după ’89. Făcând abstracție de Al. Ionescu, care mi-e şi vecin de stradă. Primul care m-a căutat şi m-a felicitat cu prilejul nu ştiu cărei aniversări (cu un whisky vechi), Radu Bogdan, rămas în mintea mea ca un tânăr vesel, mobil, întreprid şi afabil. Se pare că s-a menținut acelaşi, cu diferența că părul i s-a grizonat. Apropo de peregrinările lui jurnalistice peste hotare, îmi spunea că micul semişef Tinu, solicitat oficial să-i dea recomandare pentru calitatea de corespondent special, i-a scris ceva destinat mai degrabă trimiterii lui în iad, decât acreditării în străinătatea terestră. Îşi aduce aminte mereu de mine, la 18 aprilie, pentru a mă fitirisi, iar la un moment dat, s-a angajat chiar, în calitatea lui de director de ziar şi de editură, să-mi tipărească o carte. Cu acest prilej l-am reîntâlnit şi pe Radu Constantinescu, un alt scânteist, refugiat în redacția fostului coleg şi însărcinat să-mi manipuleze scrisul. Mi-a făcut plăcere să-l revăd, cu timiditatea lui manierată de intelectual educat şi cult. (...) În decurs de câțiva ani, Ion Erhan mi-a publicat două romane de proporții... O surpriză agreabilă mi-a făcut, oferindu-mi cartea lui, *Aceşti scriitori minunați şi conştiințele lor zburătoare,* V. Băran, fost scânteist cu un stadiu oarecum redus în redacție, dar cu un aport publicistic de răsunet în epocă. Un fost scânteist care s-a încumetat să scrie despre cărțile mele apărute după ’89 este Mihai Iordănescu. Pe vremuri, făcea la *Scânteia* pagina de învățământ, cu acuratețe, corectitudine şi discreție. S-a rezumat doar, în epoca *Adevărului,* la reproşul adus subsemnatului că nu l-am elogiat pe kominternistul C. Pârvulescu într-un portret publicat la revista *Totuşi, iubirea.* În cronicile pomenite, M. Iordănescu s-a aplecat şi asupra biografiei mele de ziarist, evocând destul de dramatica înfruntare desfăşurată mai pe față, mai pe ascuns, cu forțele conservatoare din redacție, semnificativă mai ales în lumina revanşei crunte luate de prosovietici după ’89, când au reuşit să mă scoată din viața publică şi din profesie. M-a impresionat curajul lui de a afirma un adevăr. M. Iordănescu este o *rara avis*.”

Autorul îşi aminteşte cu plăcere de reîntâlnirea cu unii colegi de generație, se referă la trei semnături „de marcă”: Paul Everac, Aureliu Goci, Sanda Faur. „Percutantă a fost comunicarea cu Sanda Faur, aparținând aceluiaşi val al mânuitorilor condeiului ieşiți la rampă în prima parte a deceniului al şaselea. Cu jumătate de secol în urmă ne buluceam pe porțile de curând deschise ale Casei Scânteii şi ne întâlneam, la plecare, în autobuzele aglomerate. După 2000 a ținut o cronică de televiziune la *Ecart* (publicație culturală editată de economişti) şi a publicat nu demult primul ei roman, creând un personaj feminin de mare frumusețe sentimentală, venit

din alte lumi parcă. (...) În Iancului m-am descoperit vecin cu unul dintre primii mei colegi de presă: Şerban Rădulescu, angajat la *Contemporanul*."

În capitolul *Rămăşiţele Atlantidei*, Dumitru Popescu povesteşte şi despre reîntâlnirea, după trei ani de detenție, cu unii dintre foştii colegi din echipa de lucru, cu academie social-politică... şi îi critică vehement, ca şi în capitolul anterior, pe unii care azi sunt „făcători de istorie contemporană", dar mai puțin avizați.

Ultimele patru capitole sunt invadate de preocupări legate de segregația vârstei a treia, de interdicțiile senectuții, de timpul la discreție petrecut cu familia, relația cu fiul, fiica şi nepoata, răbufniri ale frustrării neputinciosului în univers şi o încercare de instrospecție a ciclului psihologic al vârstelor : „...singurătatea – o țară ospitalieră în care te refugiezi zi şi noapte; oamenii îşi pierd încet, încet expresia esenței individuale". Dumitru Popescu vede timpul ca pe „un bătrân solitar căruia i-a murit partenerul de viață", o înstrăinare de sine.

În penultimul capitol autorul încearcă să descifreze misterele junglei (destinul cu labirinturile sale, n.n.) prin evaluarea propriei vieți, ca probă de luciditate (d.p.d.v. psihologic şi sociologic), interesant fiind paragraful de încheiere, în care „dejoacă" supraviețuirea prin lecția de filozofie: „în oceanul vieții înoți cu toate puterile sau te laşi în voia valurilor".

Epilogul cărții are o accentuată abordare social-politică, cu trimiteri la dogme şi evenimente din istoria universală. După o introducere de aproape o pagină cu tente sociologice de relații inter-generații şi transformări în ordinea socială, prin prisma criteriilor opționale, şi cu o răsturnare a scării valorilor, autorul se întreabă retoric ce se degajă în legătură cu doctrina democrației, concluzionând că aceasta, de fapt, nu există, pentru că „fiecare emite naivități derutante, că cei aleşi s-o exercite şi s-o definească nu cred în ea, ci doar în separarea «elitelor» de plebe, cu drepturile diferite ce decurg de aici. Aşa s-ar explica şi efectul de turmă la vot, iar amatorii de feudalism electoral se revendică de la democrația americană". (Vezi plenarele C.C. ale P.C.R., în care participanții se comportau precum primatele de la circ, n.n.).

Publicistul Dumitru Popescu nu vede o antinomie între libertate şi democrație, ci atrage atenția asupra libertății restrictive şi riscurile acesteia... „libertatea răului". Argumentează cu exemplul cărții Papei Ioan Paul al II-lea, *Memorie şi identitate*, cu referire la Secolul luminilor şi la Marea Revoluție Franceză, „ca un imens rău pricinuit umanității" (?!)... „Pontiful atrăgea atenția asupra unui curent contemporan extrem de periculos spiritului uman: exacerbarea ideii de libertate individuală în direcția manifestării integrale a personalității. Or, în personalitatea omului există o

componentă malefică ce trebuie controlată de societate, nu cultivată, încurajată, stimulată" – constată autorul.

De fapt, autorul nu înțelege necesitatea Vaticanului (şi nu numai) de a rămâne util în tumultul transformărilor, al prezentului dominat şi determinat de politic şi economic. El nu înțelege mesajul şi rolul preceptelor catolice, în sensul adevărului biblic, căci „toți oamenii sunt după chipul şi asemănarea Tatălui", fiecare cu o conştiință proprie şi o liberă alegere, astfel că abordarea problemei libertății individuale se face de pe o pistă greşită, pentru că religia catolică are ca prioritate binele, în general, ca fundament funcțional al umanității, care e ca apa pentru viață, un spirit echilibrat, un trup sănătos şi o minte sănătoasă pentru un suflet liber, deci un om fericit şi pozitiv într-o societate în care binele şi „iubirea aproapelui ca de sine" trebuie să domine. Maleficul nu se poate omogeniza cu binele, aşa cum apa respinge uleiul (a nu se înțelege de-aici exclusionismul).

Dumitru Popescu plonjează în propaganda drepturilor omului. Este de înțeles solidaritatea autorului cu Revoluția Franceză. Constată însă realist vicleniile şi abuzurile de propagandă ale drepturilor omului, în special din partea unor grupuri minoritare, care cauzează, astfel, discriminarea altor grupuri sau chiar a majorității. Sunt de reținut câteva considerente ale autorului: „În istoria revoluționară a ultimelor două secole, drepturile omului au primit accente diferite. Revoluția franceză a oferit formula cea mai completă de împiedicare a exclusionismului, proclamând drepturile omului şi ale cetățeanului, având în vedere atât natura umană dornică de manifestare, cât şi condiția socială a individului, supusă complexului comunitar şi reglementată de logica legală. Desfăşurată sub auspiciile proclamației din 1789, viața spirituală a Europei a beneficiat în aceste două secole de o orientare raționalistă, fastă pentru evoluția civilizației şi dezvoltarea ființei umane. Cu excepția scurtei perioade a nazismului, care a suprimat ambele componente ale sintagmei franceze. Din 1917 Revoluția rusă şi mişcarea comunistă au pus accentul pe drepturile, libertățile şi îndatoririle cetățeanului, condiționându-le de principiul clasei, de egalitatea socială şi eclipsând cerințele particulare, intime ale persoanei... ceea ce a dus la crahul sistemului în mai puțin de un secol. În schimb, după al Doilea Război Mondial, s-a deschis teribila confruntare *rece* dintre capitalism şi comunism. S.U.A., centrul de comandă al capitalismului mondial, a pornit asaltul în special împotriva carenței doctrinare a sistemului sovietic pentru o libertate individuală integrală. În S.U.A., fără tradiție revoluționară, singura mişcare pentru drepturile sociale ale cetățeanului, în ultimele două secole, a fost cea pentru abolirea sclaviei, cea mai anacronică relație socială din lumea civilizată. Celelalte clase oprimate nu şi-au putut impune

revendicările, capitalismul american a înăbuşit orice scânteie revoluționară permițând ridicarea standardului de viață al maselor. Campania drepturilor omului, întreținută din rațiuni politice strategice în a doua jumătate a secolului al XX-lea, s-a întors ca un bumerang împotriva societății americane, determinând cea mai mare eflorescență a viciilor private, individuale şi de grup, S.U.A. devenind vârful de lance al crizei morale a capitalismului, cu cea mai mare rată a consumului de droguri, a criminalității, a violenței şi infracționalității, de la vârste fragede. Problema drepturilor şi libertăților se cere reexaminată într-un concept evoluat, modern, dar în acelaşi timp sensibil la cerințele sociale, în special ale celor de jos, considerați şi acum la noi turmă *fără criterii*, incapabilă să discearnă şi să aprecieze. (...) Iată de ce în straturile sărace, reprezentând de altfel majoritatea populației, se instalează *disperarea libertății* – un nonsens social, o tragedie afectând imaginea comunității, subminând bazele democrației, pregătind o criză de sistem. *Disperarea libertății* clatină încrederea generală în modul de viață de azi şi în ziua de mâine, îi împinge pe cei afectați să renunțe, la rândul lor, la morală şi la respectul legalității, transformându-i într-un factor distructiv, într-o şi mai vastă sursă a maleficului." Această concluzie este, în fond, şi ideea pe care marşează autorul în acest demers memorialistic.

Liza **KRATOCHWILL**

De acelaşi autor au apărut, în cadrul *Memoriilor. Cronos autodevorându-se...*

- *Aburul halucinogen al cernelii (I);*
- *Panorama răsturnată a mirajului politic (II);*
- *Artele în mecenatul etatist (III);*
- *Angoasa putrefacției (IV);*
- *Reducția celulară (V).*

Gino Rado, editor, *Lugoj, Decembrie 1989,* Editura „Memorialul Revoluției 1989”, Timişoara, 2011, 244 p.

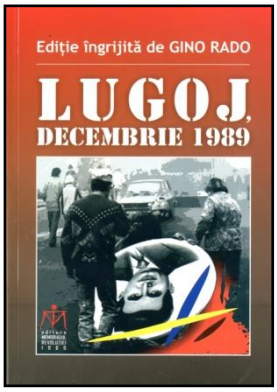

Aşa cum se subliniază încă de la începutul cărții, în cuvântul înainte semnat de vicepreşedintele Asociației Memorialul Revoluției, Gino Rado, libertatea câştigată la Timişoara „nu ar fi însemnat nimic dacă această luptă nu era susținută şi de alte localități din țară”. Trebuie să recunoaştem că acest răspuns la lupta pentru democrație şi o viață mai bună a venit repede, tot din partea unui oraş bănățean: Lugoj. Dacă la 20 decembrie 1989 timişorenii şi-au eliberat oraşul de sub jugul sistemului totalitar, Timişoara devenind *primul oraş liber de comunism* din România, tot în data de 20 decembrie 1989 lugojenii au ieşit în stradă, astfel încât Lugojul a devenit *al doilea oraş liber de comunism* din România. Ca şi la Timişoara, evenimentele petrecute la Lugoj s-au soldat cu victime: arestați, răniți şi morți.

Lugoj, Decembrie 1989 este o carte structurată pe trei secțiuni: un studiu cronologic al evenimentelor care au avut loc la Lugoj, realizat de prof. dr. Dumitru Tomoni, o cronologie a documentelor întocmite de instituțiile de stat ale vremii, ultima parte axându-se pe articole apărute în presa lugojeană, inclusiv fotografii ale monumentelor omagiale închinate Eroilor Martiri.

Fără a exagera amploarea evenimentelor, prof. dr. Dumitru Domoni conferă o notă de obiectivitate şi realism Revoluției din Lugoj, poate şi ca un răspuns pentru cei care au ignorat sau minimalizat aceste evenimente, redând firul cronologic al faptelor petrecute în oraşul bănățean.

Seria documentelor prezentate în carte începe cu Jurnalul Acțiunilor de Luptă al U.M. 01124 – Centrul de Instrucție Jandarmi, din care putem să aflăm că încă din data de 20 decembrie 1989 se hotărâseră măsuri represive împotriva celor care ar putea ataca această unitate militară, şi tot acolo se consemnează faptul că în municipiu au început demonstrații paşnice, continuate, apoi, cu incendierea Consiliului Popular la ora 21.30 şi atacarea sediului Miliției la 22.10. Un jurnal asemănător a fost elaborat şi la U.M. 01148 Lugoj, tot începând cu data de 20.12.1989. Din dosarele de la Procuratura Militară Timişoara aflăm circumstanțele în care au fost împuşcați mortal eroii Valentin Rosada şi Daniel Brocea şi rănite victimele

Nicolae-Mircea Bejan şi Nicolae Simion Stoica. Urmează apoi declarațiile inculpaților, ale martorilor, aparținătorilor victimelor, precum şi cele ale părților vătămate care au supraviețuit.

Cartea se încheie cu câteva articole spicuite din presa vremii, articole despre victime, despre firul evenimentelor referitoare la Revoluția din Lugoj, publicate începând cu 1991. De remarcat este faptul că declarațiile date imediat în ianuarie 1990 purtau amprenta unei încordări, poate cauzate de frică şi de haosul creat imediat după Revoluție. Ele vor suporta modificări vizibile odată cu trecerea anilor, când aceiaşi protagonişti au dat în scris alte declarații.

În loc de epilog, chiar la sfârşitul cărții sunt publicate câteva fotografii reprezentând demonstrațiile din 21 decembrie 1989, mormintele Eroilor Martiri, monumentul Eroilor Lugojeni de pe Calea Timişorii din Lugoj, Troița în cinstea Eroilor, situată tot pe Calea Timişorii, monumentul din fața Primăriei, simbolizând învingerea sistemului totalitar, şi placa memorială montată chiar pe fațada Primăriei, cu înscrisul: „Lugoj – Oraş Martir".

Simona **MOCIOALCĂ**

Editura „Memorialul Revoluției 1989” la început de drum

De ce propria noastră editură? Răspunsul este: ca o urmare firească a faptului că, de-a lungul anilor, un colectiv atât de mic duce la bun sfârşit o vastă muncă editorială şi pentru că era de aşteptat să ne dorim ca volumele pregătite de noi să vadă lumina tiparului sub numele de Editura „Memorialul Revoluției 1989”.

Chiar dacă în anii de început asociația noastră nu şi-a propus redactarea şi tipărirea unor volume de specialitate, odată cu realizarea unor studii de istorie orală şi cu completarea arhivelor noastre foto şi audio-video, stocând în cadrul Centrului de Documentare, Cercetare şi Informare Publică despre Revoluția Română din Decembrie 1989 un volum imens de informații, am dorit ca aceste adevăruri să fie cunoscute şi publicate pe plan național, ca o recunoaştere a faptului că din 2000 suntem declarați ansamblu de interes național.

Începutul a fost mai timid. Pe lângă lucrările de amenajare, reparare şi consolidare a sediului nostru de pe Str. E. Ungureanu, s-a găsit, totuşi, timp şi pentru câteva pliante de prezentare, alături de broşuri cu monumentele Revoluției. A urmat apoi prima noastră carte tipărită: albumul de fotografii *Atunci ne-am mântuit de frică. Timişoara – Decembrie 1989* în anul 2000, apoi *Întrebări cu şi fără răspuns*, volum tipărit în 2001, care cuprinde lucrări ale participanților la simpozionul internațional organizat cu prilejul comemorării a unui deceniu de la Revoluția Română din Decembrie 1989, unde istorici, cercetători din țară şi din străinătate, oameni de cultură, ziarişti şi revoluționari, magistrați, printre care: Mircea Carp, Iosif Costinaş, Mihail Decean, Romeo Bălan, Dan Voinea, Vasile Docea, Anneli Ute Gabanyi, Dennis Deletant, Lavinia Betea, I.P.S. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, Marius Oprea, Victor Gaga, Smaranda Vultur şi Tănase Tăvală au încercat clarificarea multor enigme legate de anul 1989.

Ne-am continuat activitatea editorială cu transcrierea casetelor audio primite de la Radio Timişoara, prin bunăvoința directorului Mihai

Anghel, care a participat în direct, ca redactor, la proces. Aceste casete au fost mai întâi copiate, începând cu anul 1996, de pe benzile magnetice ale fonotecii radio, ajungându-se la un număr de 297, unele cu o durată de 60 de minute, altele de 90, apoi ascultate şi transcrise în documente pe calculator timp de încă 6-7 ani. Rezultatul acestei activităţi îndelung revizuite şi ordonate cronologic s-a concretizat prin obţinerea a peste 5300 de pagini, care au văzut lumina tiparului, an de an, începând cu 2004, când au apărut primele 2 volume (audierea celor 21 de securişti şi miliţieni implicaţi – perioada 2-15 martie 1990). În 2005 a văzut lumina tiparului volumul III (audierile martorilor – perioada 14-15 martie 1990 şi 16-20 aprilie 1990 şi ale celor 4 demnitari inculpaţi – 7-12 mai 1990). Volumul IV a apărut în 2006 (se continuă audierile martorilor între 5-20 iunie 1990), în 2007 am editat volumul V (cuprinzând mărturii despre Revoluţie şi represiune înregistrate între 24 septembrie -29 octombrie 1990), an în care am lansat un alt proiect publicistic, revista *Memorial '89*, din care au apărut primele două numere chiar în acel an.

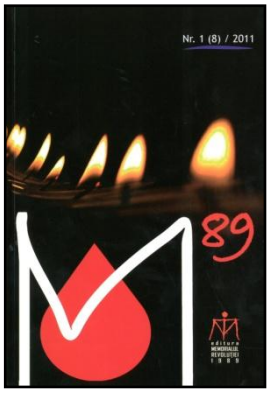

În anul 2008 apare volumul VI al *Procesului de la Timişoara* (referitor la audierile unor martori cheie ai întregului proces, respectiv Coman Ion, Moţ Petru, Vlad Iulian, Diaconescu Gheorghe, Savu Ioan, din perioada 3 mai-16 iulie 1991) şi cel de al treilea număr al revistei *Memorial 1989*. Odată cu volumul VII din 2008 se încheie mărturiile martorilor audiaţi (între 17 iulie-2 august 1991), astfel că în penultimul volum, apărut în 2009, sunt formulate concluziile de fond şi cuvintele de încheiere ale inculpaţilor (16 septembrie-18 octombrie 1991) despre ce s-a întâmplat la Revoluţie cu morţii de la Timişoara.

Revenind la anul 2009, în acest an am aniversat în mod special evenimentele din 1989, organizând un simpozion internaţional, dar ne-am canalizat atenţia şi în direcţia publicării unor titluri noi: albumul foto *20 de ani de la Revoluţie: 1989-2009*, bilingv, în 2 variante: română-germană şi română-engleză, catalogul cu desene realizate de copii despre Revoluţia din 1989 şi o broşură cu prezentarea monumentelor închinate Eroilor-Martiri. În cadrul seriei *Documente '89* au

apărut cele 2 volume semnalate, cel de-al VII-lea şi cel de-al VIII-lea volum al *Procesului de la Timişoara*, apoi o sinteză a presei timişorene: *Jurnalişti, eroi, terorişti... Revoluţia de la Timişoara în presa locală,* sub coordonarea lui Lucian-Vasile Szabo. Tot în anul aniversar am publicat numerele 4 şi 5 ale buletinului ştiinţific şi de informare, *Memorial 1989.*

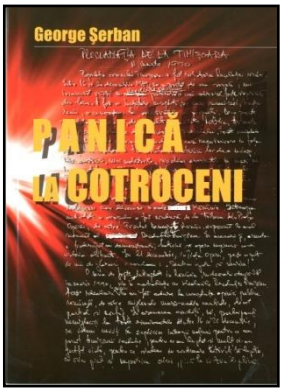

La toate acestea se adaugă hărţile realizate în limba română şi engleză, care fixează zonele unde au fost amplasate cele 12 monumente dedicate Revoluţiei Române.

În dorinţa de a veni în sprijinul istoricilor, ziariştilor, politologilor, a celor interesaţi de cercetarea istoriei noastre recente, în primăvara anului 2010, colectivul nostru a lansat 4 volume sub atenta supraveghere a editorului responsabil, Gino Rado: *Panică la Cotroceni*, volumul de amintiri *O Revoluţie, un Memorial...,* ediţia omagială *După 20 de ani...* a buletinului ştiinţific şi de informare *Memorial 1989* şi ultimul volum al *Procesului de la Timişoara.* În a doua parte a anului trecut am publicat volumele *Atentat împotriva Revoluţiei Române* şi *Mass-media, represiune şi libertate*, cărora li se adaugă primul volum al *Procesului lui Nicu Ceauşescu* şi numărul 7 al revistei *Memorial 1989.*

Se cuvine să menţionăm că volumul *Panică la Cotroceni* a fost lansat chiar în luna martie, în preajma aniversării *Proclamaţiei de la Timişoara*, cu contribuţia jurnalistului Lucian-Vasile Szabo, cel care a selectat câteva articole reprezentative scrise de regretatul George Şerban. Pentru cei care, din păcate, nici în prezent nu au idee ce semnifică celebrul Punct 8 din *Proclamaţia de la Timişoara*, editorul cărţii a dezvoltat ideea centrală a acestui punct, precum şi ecoul-oglindă al acestuia în presa românească, în care nume de prestigiu au susţinut necesitatea existenţei Punctului 8.

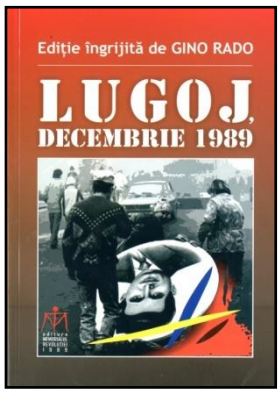

O Revoluţie, un Memorial... este o culegere de amintiri şi relatări despre cum s-a constituit Asociaţia Memorialul Revoluţiei, cum a început să funcţioneze şi cum a devenit, treptat, dintr-o „instituţie a recunoştinţei” un ansamblu de interes naţional, declarat astfel prin Ordonanţa Nr. 46/30.01.2000, respectiv

Legea Nr. 152/26.07.2000, adoptată de Camera Deputaților şi de Senat, ulterior promulgată şi de preşedinția României.

Dacă facem un bilanț, rezultă peste 20 de publicații, astfel că la Adunarea Generală din martie 2011 s-a hotărât, cu unanimitate de voturi, completarea statutului Asociației Memorialul Revoluției cu dreptul de a edita cărți, pregătindu-se ulterior toată baza legală necesară pentru înființarea propriei noastre edituri.

Primele titluri care au apărut deja sub egida tinerei noastre edituri au fost: numărul 8 al revistei *Memorial 1989*; volumul 2 al *Procesului lui Nicu Ceauşescu*; *Decembrie, stare de urgență,* un volum sinteză din presa post-revoluționară locală şi centrală, coordonat de Lucian-Vasile Szabo; volumul *Lugoj, Decembrie 1989*, rezultatul colaborării dintre profesorul Dumitru Tomoni şi a vicepreşedintelui Asociației Memorialul Revoluției, Gino Rado.

Tot în 2010 studioul teritorial de televiziune Timişoara a realizat, cu sprijinul Asociației Memorialul Revoluției, al urmaşilor Eroilor Martiri, al răniților şi luptătorilor din Revoluție interviuri şi mărturii pentru serialul înregistrat în 8 episoade: *Candelă împotriva timpului*. Între timp, realizatorul TV Vasile Bogdan şi scriitorul Titus Suciu au reuşit transpunerea în text a acestor episoade într-un volum de amintiri şi evocări legate de Decembrie 1989, fiecare carte fiind distribuită împreună cu un DVD, în scopul unei prezentări moderne, în pas cu standardele europene.

Simona **MOCIOALCĂ**

Biserica-monument de la Popeşti-Leordeni, singurul lăcaş de cult din lume suspendat pe o gură de canal

Ziua Eroilor, moment de evocare şi pios omagiu dedicat tuturor celor care au luptat pentru patrie, a constituit pentru Asociația Memorialul Revoluției un prilej nu numai de a se implica în acțiuni comemorative, ci şi de a duce la bun sfârşit unul dintre cele mai aşteptate proiecte, respectiv construirea unei biserici de lemn la Popeşti-Leordeni, pe locul în care a fost aruncată cu brutalitate cenuşa primilor martiri ai Revoluției Române din Decembrie 1989.

Trebuie să recunoaştem că după 21 de ani de pelerinaje neîncetate la Popeşti-Leordeni, de fapt din momentul în care s-a aflat adevărul despre ce s-a întâmplat cu primii morți împuşcați la Timişoara în ziua de 17 decembrie, transportați în capitală cu o maşină frigorifică şi arşi la Crematoriul „Cenuşa", puțini mai credeau şi sperau ca alături de Monumentul Eroilor să se poată ridica o biserică, un loc de reculegere mai primitor pentru frigul din decembrie. Organizat în fiecare an, pelerinajul numit acum *Pe urmele cenuşii Eroilor-Martiri timişoreni dispăruți în Revoluție* s-a făcut pentru veşnica pomenire a acestor oameni care au avut o singură vină supremă în ochii regimului comunist: dorința de libertate. Rudele lor au făcut an de an cu trenul drumul dureros către Bucureşti, exact în noaptea în care se zice că au fost transportate victimele, respectiv cea de 19 spre 20 decembrie, şi şi-au continuat traseul, depunând coroane în Piața Universității, Piața Revoluției, Cimitirul Eroilor, la Crematoriul „Cenuşa"

şi la Popeşti-Leordeni, acolo unde rămăşiţele pământeşti ale victimelor au fost aruncate într-un canal de scurgere.

De anul acesta la Popeşti-Leordeni se află o biserică. Suspendată la 3 m înălțime deasupra terenului, biserica are în plan orizontal dimensiunile de: 6,53m x 19,73m, înălțându-se 23 de m. Infrastructura este alcătuită din fundații, stâlpi şi grinzi de beton armat, iar suprastructura de rezistență dintr-o osatură spațială din lemn, aceasta se reazămă şi este ancorată de infrastructura de beton armat.

Proiectul a fost întocmit de S.C. PATHE ROUTE S.R.L., iar din colectivul de proiectare au făcut parte inginerii Cornel Farcaş şi Percec Vasile şi arhitectul Mihai Donici.

Se cuvenea o reparație morală pentru a cinsti memoria acestor victime prin ridicarea unei biserici, pentru ca oamenii să se poată închina într-un loc destinat acestui scop, în care să se poată ține slujbe de pomenire şi parastase aşa cum cere tradiția creştină ortodoxă. Trebuie precizat faptul că biserica este una ecumenică, aşa cum şi victimele din Decembrie 1989 au îmbrățişat diferite credințe religioase, ceea ce nu le-a împiedicat să lupte pentru aceleaşi idealuri.

În memoria acestor oameni care şi-au dat viața pentru libertate, s-au adunat de Ziua Eroilor personalități ale vieții politice, în frunte cu ministrul Apărării, Gabriel Oprea, precum şi reprezentanți ai administrației publice județene şi locale, dintre care îi amintim pe prefectul județului Ilfov, Dan-Cornel Baranga, precum şi pe primarul localității Popeşti-Leordeni, Grigore Trache. Din partea Timişoarei au participat Gheorghe Ciuhandu, primarul oraşului, Traian Orban, preşedintele Memorialului Revoluției, şi Ioan Bânciu, vicepreşedintele asociației.

Ministrul Apărării, Gabriel Oprea, i-a salutat călduros pe

toți participanții la sfințirea bisericii-monument a martirilor timişoreni, cu promisiunea că „acest lăcaş de cult se înalță şi va dăinui peste veacuri pe locul unde a fost aruncată cenuşa victimelor din Decembrie 1989”, menționând că numai puterea lui Dumnezeu a făcut posibilă finalizarea lucrărilor. De asemenea, domnul ministru a subliniat că gura de scurgere de la Popeşti-Leordeni este un loc sfânt, pe care vor păşi părinții împreună cu copiii lor, dându-le o lecție despre curaj, libertate, despre sacrificiul suprem al celor care au murit pentru aceste idealuri: „(...) aici le vom trezi iubirea pentru țară, aici le vom inspira respectul față de Eroi. Biserica-monument a Martirilor Timişoarei se înscrie în rândul monumentelor care cinstesc memoria marilor români. Alături de sfinții care s-au născut pe aceste meleaguri, alături de domnitorii care şi-au apărat credința şi neamul şi alături de Eroii căzuți la datorie, martirii de la Timişoara alături de Martirii Revoluției din Decembrie 1989 sunt cei cărora le datorăm momentele de glorie şi de lumină din istoria noastră”.

Ministrul Gabriel Oprea a mai accentuat faptul că încă sunt mulți cei care nu ştiu ce s-a întâmplat în Decembrie 1989, dar că avem obligația morală de a le spune tuturor adevărul, oricât de dureros ar fi acesta, că nu avem voie să închidem ochii în fața istoriei şi, mai ales, să uităm; din nefericire drepturile nu se primesc, ele se câştigă prin sacrificii. Nu trebuie să uităm niciodată ceea ce s-a întâmplat la Popeşti-Leordeni, „tocmai de aceea am considerat ca fiind o datorie morală şi sfântă să ofer familiilor îndoliate şi întregii națiuni un loc simbolic de reculegere în memoria Eroilor”. Ministrul Apărării a mai precizat că „ideea construirii acestui monument a fost un proiect mai vechi al Asociației Memorialul Revoluției 16-22 Decembrie 1989 din Timişoara”, de care a aflat în timpul vizitei pe care a făcut-o la Timişoara în martie 2010. Astfel, după 21 de ani de la Revoluție, Gabriel Oprea a fost primul ministru al Apărării care ne-a trecut pragul, într-un gest de reconciliere. Atunci domnia sa a luat cunoştință de dorința membrilor asociației şi a familiilor victimelor de a avea un loc de rugăciune, în care să

poată aprinde o lumânare, luându-şi angajamentul necondiționat de a sprijini ridicarea acestei biserici, asumându-şi misiunea de onoare de a uni eforturile mai multor parlamentari, reprezentanți ai autorităților locale şi oameni de suflet, împreună cu care să ducă la bun sfârşit acest proiect. Domnul ministru şi-a respectat cuvântul dat, iar lucrările s-au finalizat într-un timp foarte scurt, ca o recunoaştere a faptului că „bănățenii ştiu să-şi prețuiască Eroii". Dacă în martie 2010 i se înainta acest proiect, decizia oficială a construirii bisericii a fost luată după 2 luni. În august s-a pus temelia noii construcții, în decembrie s-a demarat înălțarea structurii de beton şi pe 2 iunie 2011 a fost ridicată deja impresionanta biserică de lemn suspendată pe gura de canal, unică în întreaga lume.

Prezent la Bucureşti, Traian Orban, în calitate de preşedinte al Memorialului Revoluției, a rostit câteva cuvinte despre Revoluția Română din Decembrie 1989, precizând că „mulți militari au murit împuşcați printr-o manipulare odioasă (...), datorită deciziilor neprofesionale care au scos în stradă militarii în termen de curând încorporați, aceştia, atunci, n-au ştiut nici măcar să se apere". Traian Orban a mulțumit tuturor celor care şi-au adus contribuția materială, au asigurat manopera pentru toate lucrările, şi în special primarului localității Popeşti-Leordeni, Grigore Trache, pentru că a făcut, în numele nostru şi pentru noi, „toate demersurile pentru ca lucrările să se execute la ordin", exprimându-şi speranța ca această biserică, împreună cu monumentul din Popeşti-Leordeni şi un posibil viitor spațiu expozițional, să devină un complex memorial de amploare. Preşedintele Memorialului Revoluției a subliniat în final că monumentul „e o biserică suspendată pe o gură de canal, aşa cum adevărul despre Revoluție a fost suspendat, oprindu-se cercetările. CEDO a decis însă ca crimele din Revoluție, oriunde s-au

petrecut ele în România, să nu fie prescrise, cei care şi-au asumat puterea atunci trebuie să-şi asume responsabilitatea şi după Revoluție, pentru că aşa se cuvine, în fața lui Dumnezeu suntem toți la fel".

Primarul oraşului Timişoara, Gheorghe Ciuhandu, s-a întrebat retoric ce vină au avut oamenii aceştia, cât de mare a fost ea, încât autoritățile să recurgă la un mod atât de neobişnuit de a face să le dispară până şi urmele...

Ca la orice manifestare omagială, s-a intonat apoi imnul național al României, au avut loc depuneri de coroane din partea unor organizații revoluționare şi a unor oameni politici.

În final, s-au ținut două slujbe de pomenire: prima rostită de un sobor de preoți ortodocşi, iar cea de-a doua de preoții catolici de la biserica din Popeşti-Leordeni.

Simona **MOCIOALCĂ**

Vernisajul expoziției itinerante
Decembrie 1989 – Momentul Timişoara la Reşița

Vineri, 27 mai 2011, Memorialul Revoluției din Timişoara a ajuns cu expoziția itinerantă *Decembrie 1989 – Momentul Timişoara* la Reşița. Vernisajul a avut loc în Sala de Conferințe a Teatrului de Vest din Reşița şi s-a bucurat de mare interes din partea revoluționarilor prezenți în Decembrie 1989 pe străzile orașului-reşedință de județ.

Municipiul Reşița se află situat pe malurile Bârzavei şi este reşedința județului Caraş-Severin. Localitatea este atestată din secolul al XV-lea. Între anii 1690-1700 în izvoarele istorice Reşița apare amintită ca făcând parte din Districtul Bocşei. În iulie 1771 Reşița devine cel mai vechi şi important centru metalurgic de pe continentul european. În anul 1926 se construieşte la Reşița prima locomotivă cu aburi din România interbelică.

Reşița a plătit şi ea cu sânge dorința de schimbare a regimului socialist. Capitala Banatului de munte a dat ca jertfă un număr de aproximativ 65 de morți, toți aceştia fiind victimele diversiunii securisto-teroriste aservite vechiului regim, în încercarea sa de a menține teroarea asupra populației din județul Caraş-Severin şi după evacuarea cuplului de dictatori în data de 22 Decembrie 1989.

Informații despre cele întâmplate la Reşița în Decembrie 1989 au circulat foarte puțin. Abia prin 18, 19 ianuarie 1990 vestea celor petrecute la Reşița a ajuns şi la urechile opiniei publice din țară. Puterea neocomunistă instalată după înlăturarea clanului Ceauşeştilor a manifestat interes pentru ascunderea celor întâmplate în orașul de pe Bârzava. Deşi, conform spuselor participanților la Revoluția din Reşița, există multe imagini filmate cu evenimentele ce au avut loc în orașul cărăşean, ele nu au mai fost date publicității.

Pentru că Reşița se numără printre primele orașe care şi-au adus contribuția la înlăturarea regimului comunist din România anului 1989, la acest vernisaj s-a avut în vedere şi completarea arhivei Memorialului Revoluției din Timişoara cu mărturii şi documente despre cele ce s-au petrecut atunci în orașul cărăşean.

„Noi, Memorialul Revoluției, ne orientăm strict din punct de vedere documentar pentru studii şi cercetare. În rest, nu ne interesează absolut nimic, nici în plan politic, nici în alte planuri. Suntem, strict din punct de vedere al cercetării, istorici şi bineînțeles că dorim să aducem în fața opiniei publice tot ceea ce s-a întâmplat în Reşița, pentru ca acele fapte să se cunoască”, a subliniat vicepreşedintele Memorialului Revoluției, Gino Rado.

Revoluționarii reşițeni au fost, timp de aproximativ 20 de ani, divizați în mai multe asociații. De aproximativ un an şi jumătate s-a constituit şi la Reşița o asociație a revoluționarilor din Decembrie 1989, care îşi doreşte să integreze Reşița în circuitul oraşelor care au luptat pentru schimbarea orânduirii socialiste în 1989. „Asociația noastră s-a înființat de un an şi ceva şi este o asociație formată din nemulțumiți care, timp de 20 de ani, au făcut parte din diferite asociații în care nu s-a întâmplat nimic. Aici sunt cei care au vrut să facă ceva şi vrem să facem ceva. Într-un an şi jumătate noi ne-am organizat, ne-am făcut un sediu, am început să strângem documente (...), acum urmează să facem un site cu cartea de onoare a Revoluției reşițene. Noi nu cerem să facă alții, facem noi", a afirmat Irinel Gavril Struță, participant activ la Revoluția din Reşița în Decembrie 1989.

Pentru aflarea celor petrecute în Decembrie 1989 la Reşița, Memorialul Revoluției a reuşit să întreprindă câțiva paşi importanți. Anul trecut, în decembrie, Memorialul Revoluției a primit un set de documente de la Asociația „21 Decembrie 1989". Dosarul Reşița a fost obținut de Asociația „21 Decembrie 1989" de la Parchetul Militar, după greva foamei inițiată de președintele acesteia, Doru Mărieş.

Fostul şef de Stat Major al Gărzilor Patriotice din Caraş-Severin, Toader Lache (maior în 1989) a remarcat: „Nu numai la Parchetul Militar se găseşte adevărul. (...) într-adevăr, e bine că ați pornit pe poteca aia, dar mai sunt şi alte poteci. Să cerem toate documentele pe baza cărora instituțiile statului, instituțiile de represiune ale statului (...), toate documentele lor pe baza cărora s-au defăşurat acțiunile sunt la arhive. Aducem ordinele de zi extrase din arhive, să vedem ce au făcut unitățile alea militare (...). Secretizarea dosarelor şi astăzi ascunde multe din adevărurile din 1989. Ascunde şi vinovații, şi erorile şi poate-i mai scoate în evidență şi pe unii care, eu ştiu, presupunem că nu sunt pe aici, dar mai stau printre noi şi ne mai dau câte un sfat sau ştiu eu ce ne spun, ca să ne devieze de la ceea ce ne-am propus pentru aflarea adevărului".

S-a vizionat şi la Reşița filmul documentar *Noi nu murim!*, iar în încheiere s-a purtat un dialog în care atât asociația revoluționarilor din Reşița, cât şi Memorialul Revoluției şi-au exprimat dorința de a se sprijini, pentru ca evenimentele de la Reşița din timpul Revoluției să poată fi cercetate şi cunoscute de toți cei interesați de istoria recentă a României.

La vernisaj a fost amenajat şi un stand cu cărțile editate de Asociația Memorialul Revoluției, iar toate cărțile expuse au fost donate bibliotecii publice din Reşița. Expoziția cu fotografii-document a rămas în capitala Banatului de munte două săptămâni.

Cornel-Florin **SERACIN**

Cupa Eroilor Neamului la minifotbal – Ediția I

În perioada 26 mai-1 iunie, chiar în Săptămâna Olimpică, s-a desfăşurat *Cupa Eroilor Neamului la minifotbal*. Întrecerea a avut loc la inițiativa Asociației Memorialul Revoluției din Timişoara, în parteneriat cu Inspectoratul Şcolar Timiş şi Direcția Județeană pentru Tineret şi Sport Timiş. Arbitrii partidelor au fost asigurați de Asociația Județeană de Fotbal Timiş. *Cupa Eroilor Neamului* – Ediția I a fost o ediție pilot şi a aliniat la startul ei un număr de 14 echipe participante, echipe ce au reprezentat şcoli generale şi licee din județul Timiş.

Echipele Colegiului Național Bănățean s-au retras din competiție, deşi înainte de startul întrecerii au confirmat participarea. Toate echipele care ar fi trebuit să joace împotriva echipelor Colegiului Național Bănățean au câştigat cu 3-0 şi au primit cele 4 puncte.

Jocurile din grupe, pentru şcolile generale, au avut loc pe terenul Şcolii Generale nr. 16 „Take Ionescu", iar partidele grupelor liceelor s-au desfăşurat pe terenul Colegiului Tehnic „Regele Ferdinand I". Pe acelaşi teren s-au jucat finalele, în data de 1 iunie 2011.

Iată mai jos rezultatele şi clasamentele finale ale grupelor:

Grupa A, gimnaziu:

Şc. Gen. nr. 16 „Take Ionescu" - Şc. Gen. nr. 21 „Vincențiu Babeş"	0-1
Liceul Teoretic „J. L. Calderon" - Şc. Gen. cu clasele V-VIII Iecea Mare	1-1
Şc. Gen. nr. 16 „Take Ionescu" - Liceul Teoretic „J. L. Calderon"	9-1
Şc. Gen. cu clasele V-VIII Iecea Mare - Şc. Gen. nr. 21 „Vincențiu Babeş"	1-5
Şc. Gen. nr. 21 „Vincențiu Babeş" - Liceul Teoretic „J. L. Calderon"	4-0
Şc. Gen. cu clasele V-VIII Iecea Mare - Şc. Gen. nr. 16 „Take Ionescu"	0-6

În urma acestor partide, clasamentul **grupei A, şcoli generale** a fost stabilit astfel:

1. Şc. Gen. nr. 21 „Vincențiu Babeş" Timişoara	12 puncte
2. Şc. Gen. nr. 16 „Take Ionescu" Timişoara	8 puncte
3. Şc. Gen. cu clasele V-VIII Iecea Mare	1 punct
4. Liceul Teoretic „Jean Louis Calderon" Timişoara	1 punct

Grupa B, gimnaziu:

Lic. Teoretic „W. Shakespeare" Timişoara - Lic. Teoretic „N. Lenau" Timişoara 2-2
Lic. Teoretic „W. Shakespeare" Timişoara – Şc. Gen. cu clasele I-VIII Săcălaz 1-0
Şc. Gen. cu clasele I-VIII Săcălaz - Lic. Teoretic „N. Lenau" Timişoara 5-0

Clasamentul **grupei B** a fost stabilit astfel:

1. Liceul Teoretic „William Shakespeare" Timişoara 9 puncte
2. Şcoala Generală cu clasele I-VIII Săcălaz 8 puncte
3. Liceul Teoretic „Nikolaus Lenau" Timişoara 5 puncte
4. Colegiul Național Bănățean Timişoara 0 puncte (neprezentare)

Grupa A, liceu:

Colegiul Tehnic „Regele Ferdinand I" - Colegiul Tehnic „I. I. C. Brătianu" 0-0
Liceul Teoretic „Nikolaus Lenau" - Liceul Teoretic „Jean Louis Calderon" 3-1
Colegiul Tehnic „Regele Ferdinand I" - Liceul Teoretic „Nikolaus Lenau" 2-2
Colegiul Tehnic „I. I. C. Brătianu" - Liceul Teoretic „Jean Louis Calderon" 6-0
Liceul Teoretic „Jean Louis Calderon" - Colegiul Tehnic „Regele Ferdinand I" 0-14
Colegiul Tehnic „I. I. C. Brătianu" - Liceul Teoretic „Nikolaus Lenau" 7-1

În urma acestor rezultate, clasamentul **grupei A, liceu** a fost stabilit astfel:

1. **Colegiul Tehnic „I. I. C. Brătianu" 9 puncte**
2. Colegiul Tehnic „Regele Ferdinand I" 6 puncte
3. Liceul Teoretic „Nikolaus Lenau" 5 puncte
4. Liceul Teoretic „Jean Louis Calderon" 0 puncte

Grupa B, liceu :

Liceul Teoretic „William Shakespeare" - Colegiul Național „C. D. Loga" 1-1
Liceul Teoretic „William Shakespeare" - Colegiul Tehnic „Emanuil Ungureanu" 0-5
Colegiul Național „C. D. Loga" - Colegiul Tehnic „Emanuil Ungureanu" 1-3

În urma acestor rezultate, clasamentul **grupei B, liceu** a fost stabilit astfel:

1. Colegiul Tehnic „Emanuil Ungureanu" 12 puncte
2. Colegiul Național „C. D. Loga" 5 puncte
3. Liceul Teoretic „William Shakespeare" 5 puncte
4. Colegiul Național Bănățean 0 puncte

Echipelor participante în grupe le-au fost acordate câte 4 puncte pentru victorie şi 1 punct pentru egal. Finalele au fost jucate doar de echipele ce au ocupat primul loc, atât în grupele de gimnaziu, cât şi în grupele de liceu.

În prima finală, finala echipelor de gimnaziu, s-au întâlnit Şcoala Generală nr. 21 „Vincenţiu Babeş” Timişoara şi Liceul Teoretic „William Shakespeare” Timişoara. La finalul unui joc foarte animat, în care elevii de la „William Shakespeare” au pus ceva probleme favoriților, echipa Şcolii Generale nr. 21 „Vincenţiu Babeş” Timişoara s-a impus, mai lejer decât o arată scorul, cu 3-2. Aşadar prima câştigătoare a *Cupei Eroilor Neamului* este echipa Şcolii Generale nr. 21 „Vincenţiu Babeş” Timişoara, care s-a impus la doar un gol diferență în fața echipei de la Liceul „William Shakespeare” Timişoara.

În finala rezervată liceelor, echipa de minifotbal a Colegiului Tehnic „Emanuil Ungureanu” Timişoara a câştigat lejer în fața echipei de la Colegiul Tehnic „I. I. C. Brătianu” Timişoara. Pregătită de profesorul Ioan Gheorghe Bândariu, echipa Colegiului Tehnic „Emanuil Ungureanu” Timişoara a învins în meciul final cu scorul de 6-0 echipa antrenată de profesorul David Mihai, de la Colegiul Tehnic „Ion I. C. Brătianu” Timişoara.

După încheierea celor două finale a avut loc festivitatea de premiere. Cel mai tehnic jucător al competiției a fost desemnat **Alin Ibănescu** de la Şcoala Generală nr. 21 „Vincenţiu Babeş” Timişoara. Titlul de cel mai bun marcator al echipelor de gimnaziu i-a fost acordat lui **Sergiu Aursei** (5 goluri) de la Şcoala Generală nr. 21 „Vincenţiu Babeş” Timişoara. Cel mai bun portar al competiției a fost desemnat **Raul Butilcă** de la Şcoala Generală nr. 16 „Take Ionescu” Timişoara, elev pregătit de doamna profesoară Raluca Neniu. Titlul de cel mai bun marcator al echipelor de liceu i-a fost acordat elevului **Marius Rusu** (5 goluri) de la Colegiul Tehnic „Emanuil Ungureanu” Timişoara. Cea mai sportivă galerie a fost desemnată **echipa de majorete a Colegiului Tehnic „Emanuil Ungureanu” Timişoara.**

Premiile au constat în cupe şi diplome acordate celor mai buni din partea organizatorilor acestei întreceri, Direcția Județeană pentru Tineret şi Sport Timiş, Inspectoratul Şcolar Județean Timiş şi Asociația Memorialul Revoluției din Timişoara.

Pe toată durata întrecerii, competitorii şi-au apărat cu mult fair-play prestigiul şcolii, toate jocurile desfăşurându-se „în pace şi onor”. Toți participanții la această ediție pilot au cinstit prin sport memoria *Eroilor,* întrucât un popor care nu-şi cinsteşte *Eroii* îşi pierde *dreptul moral de a exista.*

Cornel-Florin **SERACIN**

Comloşu Mic în sărbătoare.
Ziua satului faţă în faţă cu zilele Revoluţiei

Ziua Satului este un eveniment important pentru „fiii” săi, un prilej pentru o comunitate mică (dar, mai mult ca sigur, mai unită decât cea a orăşenilor!) de a se aduna şi de a-şi „etala”, în cel mai bun sens al cuvântului, tot ce este mai reprezentativ din partea locului. Nu face excepţie de la „regulă” nici Comloşu Mic, care „s-a îmbrăcat” în culori de sărbătoare în 25 septembrie, în zi de duminică, şi a lăsat deoparte problemele şi necazurile din timpul săptămânii pentru câteva ore de spiritualitate, istorie, joc şi voie bună.

Fondat în anul 1772 de către coloniştii din vestul şi sud-vestul Germaniei, pe care i-a instalat pe aceste meleaguri Împărăteasa Maria Theresia, Comloşu Mic este, după cum îl deconspiră şi numele, „fratele” mai mic al comunei Comloşu Mare, de care îl despart 4 km.

Populaţia „multicoloră” a Comloşului Mic, pe care o compuneau, în primul rând, şvabii, apoi maghiarii, sârbii, evreii şi românii, a ajuns cam „monocromă”... Situaţia nu e prea „roz” nici din punct de vedere numeric, deoarece de la 1.079 de locuitori, conform recensământului din 1992, s-a ajuns la 920 de locuitori, după cum indicau datele recensământului care a avut loc un deceniu mai târziu. Rămâne de văzut ce surprize va oferi cel ce s-a derulat nu de mult!

Sărbătoarea satului a început, conform tipicului unui asemenea eveniment, cu slujba catolică şi ortodoxă oficiată în Biserica Catolică patronată de Sfânta Muceniţă Tecla, prima femeie martiră pentru Iisus Hristos, în limbile germană şi română. Pentru catolici a oficiat preotul din localitate, împreună cu preotul din Lovrin, iar pentru credincioşii ortodocşi preotul din Comloşu Mare.

O noutate a fost includerea în programul manifestărilor dedicate Zilei Satului a vernisajului expoziţiei itinerante a Memorialului Revoluţiei, *Decembrie 1989 – Momentul Timişoara,* precum şi a vizionării filmului dedicat Revoluţiei, *Noi nu murim!* Alături de Memorialul Revoluţiei, a luat parte la organizarea acţiunii Primăria Comloşului Mic, care a deschis porţile Căminului Cultural al localităţii pentru o scurtă rememorare a evenimentelor din Decembrie 1989.

Participanţi la eveniment au fost primarul oraşului Jimbolia, Gábor Kaba, iar Memorialul Revoluţiei a fost reprezentat de vicepreşedintele Gino Rado. Dintre comloşenii „mici” şi „mari” îi enumerăm, în primul rând, pe cei implicaţi în buna desfăşurare a evenimentelor: Mircea Boteanu (retras la pensie, dar foarte activ şi dedicat), Ramona Iacobi (jurist), Lela Ciobanu şi Ana Costea, cât şi pe Ilie Roşca (medic), Gavrilă Bolog (inginer), Peter Farle (administraţia Bisericii Catolice), Ioan Olărescu (redactor şef al revistei comunei Comloşu Mare, „Suflet Nou”) şi Radu Tolcea (funcţionar, Căminul de Bătrâni din Comloşu Mare).

După cum a subliniat Gino Rado, Memorialul Revoluţiei a fost prezent la sărbătoarea Comloşului Mic pentru „un mic moment de istorie recentă, istoria ţării noastre, care, într-adevăr, ar trebui să ne privească pe toţi, şi pe cei contemporani acelor evenimente, dar şi pe tinerii care n-au apucat, n-au trăit acele vremuri”.

Filmul documentar *Noi nu murim!*, prezentat comloşenilor la Căminul Cultural, se vrea „o relatare cât mai corectă a evenimentelor din 1989, de la noi din Timişoara, şi a evenimentelor care au decurs ulterior în ţară, finalizându-se la Bucureşti cu schimbarea regimului”. (Gino Rado)

Vernisajul expoziţiei itinerante *Decembrie 1989 – Momentul Timişoara* a avut loc la fosta şcoală a satului, iar alături de elevi ai Şcolii Generale din Comloşu Mic, conduşi de învăţătorul David Tomiţa, au participat elevi ai Şcolii Generale din Nerău şi ai Liceului „Mihai Eminescu” din Jimbolia, însoţiţi de preotul Călin Cojocaru, respectiv de profesorul Gheorghe Ştiucă.

După vernisaj, participanţii au avut ocazia să răsfoiască, chiar şi fugitiv, filele câtorva din cărţile apărute sub egida Memorialului Revoluţiei, iar dacă le-a fost suficient incitată curiozitatea, curând le vor putea împrumuta de la viitoarea bibliotecă a satului, pentru că aceste cărţi nu au mai făcut cale întoarsă la Timişoara, ci „aşteaptă” să îşi găsească un loc pe rafturi şi, din timp în timp, în mâinile cititorilor.

Adina **HORNEA ABRUDA**

Decembrie 1989 – Momentul Timişoara.
Vernisaj expoziţional şi prezentare de film la Buziaş

Joi, 13 octombrie, într-o zi frumoasă şi senină de toamnă, a fost vernisată la Casa de Cultură a oraşului Buziaş cea mai proaspătă expoziţie itinerantă a Memorialului Revoluţiei, *Decembrie 1989 – Momentul Timişoara*.

Organizatorii vernisajului au fost, alături de asociaţia noastră, Primăria şi Consiliul Local al oraşului Buziaş, precum şi Forumul Revoluţiei din Decembrie 1989 – Libertatea – Timişoara.

Înainte de a intra în tema vizată, s-ar cuveni câteva cuvinte de prezentare a Forumului Revoluţiei din Decembrie 1989 – Libertatea – Timişoara. Asociaţia de revoluţionari în discuţie a fost fondată în 28 septembrie 1990 „pentru a păstra vie lupta împotriva totalitarismului, comunismului şi pentru a scoate în evidenţă implicarea timişorenilor, Timişului în răsturnarea Regimului Ceauşist" şi are, în prezent, două filiale: în oraşul Buziaş şi în comuna Nădrag.

Nuanţând puţin, obiectivele Forumului Revoluţiei se centrează pe patru aspecte: drepturi, rememorare, cercetare şi promovare.

Primul se referă, cum e uşor de dedus, la „promovarea şi apărarea drepturilor şi libertăţilor «Luptătorilor cu merite deosebite», urmaşilor eroilor martiri, răniţilor în revoluţie, arestaţilor şi participanţilor în Revoluţia din Decembrie 1989", un obiectiv care este, de altfel, comun tuturor asociaţiilor de revoluţionari din ţară.

Al doilea îi vizează pe cei care nu au mai apucat să îşi vadă visul cu ochii, cel al răsturnării unui dictator care a oprimat de decenii România şi, implicit, a regimului pe care acesta l-a reprezentat, şi nu trebuie să uităm că timişorenii au dat glas schimbării de regim, revendicată, apoi, „în cor" de toate oraşele care s-au revoltat atât în judeţul Timiş, cât şi în întreaga ţară. Este vorba deci de

„promovarea, cinstirea şi perpetuarea memoriei celor decedaţi în Revoluţia din Decembrie 1989”.

Ultimele două obiective dau particularitate asociaţiei, care este interesată şi de „cercetarea şi promovarea în şcoli, licee, universităţi şi către toţi cetăţenii României a adevărului despre Revoluţia din Decembrie 1989”.

Ţinând cont de toate acestea, vernisajul expoziţiei *Decembrie 1989 – Momentul Timişoara* nu a avut loc întâmplător în octombrie, celebrându-se, astfel, cei 21 de ani de viaţă ai Forumului Revoluţiei, care a organizat această acţiune festivă cu şi pentru elevi. Elevi mai mici sau elevi mai mari, care au fost prezenţi nu doar la vernisajul Memorialului Revoluţiei, ci au vizionat şi filmul documentar *Noi nu murim!,* o cronologie a evenimentelor din Decembrie 1989.

Vernisajul a fost inaugurat de către Ioan Cin, preşedintele Asociaţiei Forumul Revoluţiei, care a adresat mulţumiri, pentru început, primarului Buziaşului, Alger Viorel Ilaş, şi Consiliului Local al oraşului.

Şi, pentru că suntem la capitolul mulţumiri, de menţionat că primarul Alger Viorel Ilaş a salutat iniţiativa Memorialului Revoluţiei şi a mulţumit cordial atât în nume propriu, cât şi în cel al Consiliului Local, evidenţiind, totodată, un lucru foarte important, care constituie un prilej de mândrie pentru oraş: „Buziaşul a fost alături de Timişoara încă de la început, este un lucru constatat, iar faptul că noi sărbătorim şi cinstim şi comemorăm [...] acest moment al Revoluţiei din ’89 arată că, totuşi, flacăra pe care a aprins-o Timişoara în sufletul românilor nu s-a stins şi sper eu că nu se va stinge.”

Primarul oraşului Buziaş s-a adresat apoi tinerilor prezenţi în sală, pe care i-a îndemnat la rememorare, un imperativ al istoriei recente: „[…] şi să

ne amintim noi, dar în mod special voi, cei mai tineri, de aceste momente deosebite din istoria poporului nostru. E o istorie deosebită, după părerea mea, dar momentul de cotitură din ’89 este ceva deosebit, mai mult decât deosebit […] şi vreau să subliniez

că este un moment pe care ni l-a dat Dumnezeu pe pământ. Depinde de noi să menținem flacăra, să putem ridica mai departe ceea ce aceşti oameni care au murit, aceşti oameni care trăiesc şi au probleme de sănătate sau cei care sunt în viață şi au participat la Revoluție ne-au dat în acel moment.”

Din partea Memorialului Revoluției a luat cuvântul vicepreşedintele Gino Rado, care le-a explicat tinerilor motivul pentru care vor vedea o expoziție dedicată Revoluției din Decembrie 1989 şi vor viziona un film pe aceeaşi tematică. „Scopul nostru întotdeauna a fost, în primul rând, să avem cât mai mulți tineri la aceste evenimente, pentru că majoritatea dintre dumneavoastră, care sunteți astăzi aici, poate v-ați născut chiar după 1989 şi aveți foarte foarte puține informații despre istoria noastră recentă. Este foarte important ca şi voi să vă cunoaşteți istoria recentă. Din păcate, încă în manualele de istorie foarte puțin se scrie despre perioada 1989 şi tocmai de aceea considerăm că avem un rol foarte important în a informa, în special tinerii, despre acele momente.”

Dat fiind că, alături de tineri, în sala Casei de Cultură au fost prezenți şi membri ai Forumului Revoluției: Nicolae Păuț (vicepreşedinte), Ion Dolca (secretar general), Vasile Imbuş, Ion Lăutaru, Gino Rado s-a adresat şi acestora, subliniind, totodată, aportul pe care l-a adus Buziaşul la extinderea Revoluției: „Mă bucur că văd şi participanți la Revoluție aici, din Buziaş; nu trebuie să uităm, cel puțin noi, timişorenii, nu uităm că Buziaşul a fost printre primele localități care au ieşit în stradă după Timişoara,

Buziaşul a fost în 21 seara, 21 decembrie, declarat oraş liber de comunism, ceea ce înseamnă foarte mult, şi a ajutat foarte mult timişorenii şi ceea ce s-a întâmplat acolo. Chiar dacă Timişoara a devenit primul oraş liber de comunism, toţi timişorenii erau conştienţi că ceea ce s-a întâmplat acolo, la Timişoara, nu ar fi fost dus până la sfârşit la îndeplinire, nu ar fi căzut regimul, dacă celelalte localităţi din ţară nu ar fi ieşit în stradă. Cu atât mai mult apreciem şi participarea Buziaşului atât de devreme la realizarea acestor ţeluri, adică să doborâm dictatura comunistă."

În încheiere, dar nu în ultimul rând, tinerii au aflat cum „arde" o *Candelă împotriva uitării*, deoarece la vernisaj au participat şi scriitorii Titus Suciu şi Vasile Bogdan, autorii filmului şi cărţii cu acelaşi nume.

Apelul scriitorului Titus Suciu către tineri a fost atât de plin de căldură şi franchețe, încât mă văd obligată să îl redau în întregime:

„Am să mă adresez direct vouă şi o să vă spun de ce: pentru că, în urmă cu 20 de ani, nişte tineri ca voi au umblat prin oraş, în noaptea de 16/17 decembrie; de la Catedrală, unde s-a strâns un grup de vreo 600 de inşi, condus de Sorin Oprea, au umblat printr-un oraş care nu exista decât în imaginaţia lor, cred că şi în imaginaţia voastră, un oraş în care nu existau miliţieni, nu existau securişti, nu existau oameni care să tragă în ei. Au fost arestaţi în seara aceea, în noaptea aceea, vreo 700 de tineri, de oameni, au fost arestaţi şi copii de liceu, şi copii de ciclul II. Dar ei au dat tonul, ei, care încă nu ştiau ce poate să facă obiectul ăla atât de mic care se numeşte glonţ. Şi în ziua următoare tot ei au fost pe stradă, colegii voştri de acum 20 de ani, şi au fost împuşcaţi, dar au continuat să fie pe stradă şi fără ei pe stradă, fără noi pe stradă, totul s-ar fi stins.

S-a tras şi în 19, s-a tras şi în 20, în 18 au fost împuşcaţi nişte tineri chiar pe treptele Catedralei, nişte tineri ca voi, care nu s-au temut, care au ieşit în faţa gloanţelor, în faţa tancurilor, un tânăr ca voi – în Piaţa Libertăţii circula un tanc – s-a legat, s-a prins şi cu mâinile şi cu picioarele de turela, de ţeava tancului şi a rămas acolo. Între timp, ceilalţi tineri au imobilizat dihania aia imensă, au pus nişte cârpe în ţeava de eşapament, n-a mai putut să meargă.

[...] părerea mea este că tinerii şi femeile, în prima fază, au fost cei mai curajoşi din Timişoara. Voi... cei care au fost înaintea voastră, şi voi trebuie să fiţi mândri de ei, dar să ştiţi că aveţi şi o datorie, să duceţi gândurile lor mai departe, voi trebuie să îndepliniţi, să împliniţi ceea ce ei au făcut fără să îşi păstreze rezervele, cu curaj deosebit. A trecut perioada dură a Revoluţiei, atunci când se împuşca, pe voi nu vă mai împuşcă nimeni. Dar trebuie să vă constituiţi o personalitate cu care să duceţi gândurile lor,

dorințele lor – ale celor care sunt în viață, ale celor care au fost răniți şi ale celor care nu mai sunt – să le duceți mai departe.”

Scriitorul Vasile Bogdan a venit în completarea colegului său, referindu-se, mai întâi, la dublul travaliu pe care l-au dus la bun sfârşit împreună: „Povestea acestei cărți se vrea povestea unui film de televiziune care a fost realizat acum doi ani la comemorarea a 20 de ani de la Revoluție. A fost o muncă interesantă, o muncă pe care, după aceea, cei care ați avut posibilitatea ați vizionat-o la televiziunea națională [...].”

Candelă împotriva timpului nu are nimic din ingredientele pe care le vânează amatorii de speculații şi ipoteze elucubrante în cărțile despre Revoluție, dimpotrivă. „Cartea este puțin ciudată, adică dacă veți căuta în ea agenți CIA sau KGB nu-i veți găsi. Nici măcar n-am răspuns, n-am îndrăznit să întrebăm cine au fost teroriştii. Dar răspunsul unei alte întrebări şi l-au pus oamenii care au făcut Revoluția. V-a spus, în parte, colegul meu: în rest, sunt poveştile unor destine, unii oameni care [...] dimineața s-au trezit din patul lor, iar după-amiază spre seară au devenit eroi, alții au devenit martiri. E povestea unor suflete care s-au deschis total şi au dorit să facă o schimbare, o schimbare de care beneficiați dumneavoastră, mai beneficiem şi noi, cât de cât, dar noi vrem să sperăm că sensul curat al acestei schimbări se va perpetua în continuare, şi asta chiar depinde de dumneavoastră! Vă mulțumesc!”

Din partea Memorialului Revoluției s-a decernat Primăriei o medalie comemorativă emisă cu prilejul împlinirii a 20 de ani de la Revoluția din Decembrie 1989, iar pentru biblioteca şi liceul oraşului s-au donat o serie de cărți care vizează Revoluția şi tumultuoasa perioadă post-revoluționară, care au fost expuse şi în standul de cărți special amenajat în sala Casei de Cultură.

Adina **HORNEA ABRUDA**

O privire retrospectivă asupra începutului de an 2011

Bilanț la jumătatea lui 2011... O jumătate de an în care s-au împlinit două dintre cele mai vechi idealuri ale asociației noastre: înființarea propriei noastre edituri, sub egida căreia vor apărea de acum încolo cărțile noastre, şi terminarea ridicării bisericii-monument de la Popeşti-Leordeni. Două proiecte care păreau atât de îndepărtate şi de greu de realizat...

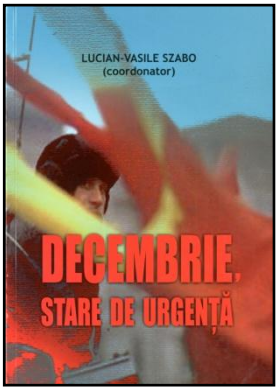

Primele cărți care au apărut cu sigla proaspetei noastre edituri au fost: buletinul *Memorial 1989,* nr. 8; volumul 2 din *Procesul lui Nicu Ceauşescu*; *Decembrie, stare de urgență*, o sinteză din presa post-revoluționară a ziariştilor din Timişoara şi din Bucureşti, realizată de Lucian-Vasile Szabo, precum şi un volum despre amploarea Revoluției din Lugoj, *Lugoj, Decembrie 1989,* rod al colaborării dintre istoricul Dumitru Tomoni şi Gino Rado, vicepreşedintele Asociației Memorialul Revoluției.

Menționăm aici şi apariția volumului *Candelă împotriva timpului,* care cuprinde transpunerea în text a episoadelor filmului realizat de către studioul teritorial de televiziune Timişoara, pe care şi-au pus semnătura realizatorul Tv Vasile Bogdan şi scriitorul Titus Suciu.

Un colectiv condus de Gino Rado s-a ocupat de prezentarea expoziției *Decembrie 1989, Momentul Timişoara*, în oraşele Lugoj, Caransebeş, Făget, Reşița şi Comloşu Mic, la fiecare vernisaj fiind vizionat şi filmul nostru pe tematica Revoluției, *Noi nu murim!*.

Ca o noutate, am dus la bun sfârşit încă un proiect sportiv: *Cupa Eroilor Neamului* la mini-fotbal, Ediția I, un omagiu adus celor ce s-au jertfit pentru patrie, organizată special în preajma sărbătoririi Eroilor, pentru ca elevii să fie mult mai aproape de istorie într-un mod mai atractiv. Acțiunea a antrenat toți tinerii din instituții şcolare reprezentative, doritori să participe, şi s-a bucurat de un real succes.

Simona **MOCIOALCĂ**

Proiectele noastre pe 2011

Şi sfârşitul acestui an va marca noi apariţii editoriale. În acest sens, pregătim pe lângă cel de al noulea număr al revistei *Memorial 1989* editarea unui volum deosebit ca temă şi conţinut despre victimele Revoluţiei (morţii şi răniţii din judeţul Timiş), realizat de Romeo Bălan, în semn de omagiu şi preţuire faţă de cei care au plătit cu viaţa libertatea noastră şi schimbarea regimului totalitar. Se ştie din culisele Revoluţiei că multe mistere au fost elucidate în urma dezvăluirilor şocante ale cadrelor medicale din spitale, din acest motiv au fost intervievate cât mai multe persoane care au lucrat în spitale, care mai trăiesc şi care au dorit să ne ofere în mod deschis informaţii, ce vor fi culese într-un viitor nu prea îndepărtat în volumul intitulat *Revoluţia în halat alb* (coordonat de Lucian-Vasile Szabo).

Gino Rado pregăteşte cu minuţiozitate, de mai mult timp, o *Incursiune în instituţiile româneşti care au participat la represiune în 1989,* dezvăluind modul în care acestea au acţionat în timpul Revoluţiei Române din Decembrie 1989, pornind cu o prezentare a principalelor aparate de represiune şi continuând cu felul în care acestea au fost organizate şi structurate, în aşa fel încât să acţioneze împotriva demonstranţilor ieşiţi în stradă în încercarea de a se împotrivi regimului totalitar atât de bine pus la punct.

Bineînţeles că nu vom lăsa deoparte nici seria *Documente*, sub egida căreia au apărut volumele din *Procesul de la Timişoara, Procesul de la Sibiu* şi *Lugoj, Decembrie 1989,* drept urmare vom lansa şi o carte intitulată *Revoluţia din 1989 din Timişoara. Documente*, coordonată de profesorul Radu Păiuşan de la Universitatea de Vest din Timişoara.

Un album ce va conţine fotografii din Timişoara cu clădiri istorice şi monumentele Revoluţiei, devenite între timp patrimoniu local şi incluse în peisajul istoric şi cultural al Timişoarei, se va edita pe baza imaginilor realizate de arhitectul Mihai Botescu, a informaţiilor documentare prezentate de istoricul Ioan Haţegan şi de scriitorul Robert Şerban şi cu un design modern, ce poartă amprenta artistului plastic Pavel Vereş.

Odată cu reînceperea noului an universitar, intenţionăm lansarea oficială în mai multe instituţii de stat a volumelor tipărite în vară, respectiv primul număr pe anul 2011 al revistei *Memorial 1989*; volumul al doilea al *Procesului lui Nicu Ceauşescu*; un volum dedicat celui de al doilea oraş din Banat care s-a ridicat împotriva regimului ceauşist, *Lugoj, Decembrie 1989; Decembrie, stare de urgenţă* – un colaj de articole apărute în presa vremii,

redactate de nume importante ale publicisticii din România, precum şi *Candelă împotriva timpului*, o lucrare deosebită, care cuprinde şi un suport digital cu interviurile înregistrate de Televiziunea Română, studioul teritorial din Timişoara.

Ca de obicei, agenda prezentării expoziţiilor este stabilită, astfel că cea itinerantă, *Revoluţia Română din 1989 în imagini,* va poposi la Berlin, iar cealaltă, realizată în colaborare cu Muzeul Banatului din Timişoara, *Decembrie 1989, Momentul Timişoara*, va fi prezentată în ţară la Comloşu Mic, Deta şi Buziaş.

Programul de comemorare din decembrie rămâne neschimbat. Ca în fiecare an, în 17 Decembrie ne deschidem porţile în special pentru toate organizaţiile care doresc să ne viziteze în ziua de doliu naţional, apoi în 18 Decembrie organizăm un pelerinaj la cele 12 monumente care au fost ridicate, la iniţiativa asociaţiei noastre, în zonele oraşului în care au avut loc ciocniri sângeroase. Şi tot în cadrul programelor de comemorare *2011 – 22 de ani de la Revoluţie*, organizăm în seara de 19 decembrie plecarea spre Bucureşti, pentru un dublu pelerinaj, la Bucureşti şi Popeşti-Leordeni: *Pe urmele cenuşii Eroilor-Martiri timişoreni dispăruţi în Revoluţie,* primul an în care participanţii se vor putea închina în biserica-monument recent construită.

După terminarea programului de comemorare din Bucureşti, în 21 decembrie se merge la Slatina, *Pe urmele Martirilor timişoreni dispăruţi în Revoluţie.*

Tot în luna decembrie intenţionăm să organizăm a patra ediţie a Cupei Memorialul Revoluţiei la minifotbal: *Libertatea 1989*, o competiţie la care se înscriu tot mai mulţi participanţi.

Simona **MOCIOALCĂ**

COLABORATORI

Georg Herbstritt, cercetător, Institutul Gauck, Berlin

Ana Blandiana, poetă, publicistă, Academia Civică, Bucureşti

Romulus Rusan, scriitor, publicist, Academia Civică Bucureşti

Lucia Hossu-Longin, realizator de emisiuni TVR, Bucureşti

Dumitru Tomoni, profesor doctor în istorie, Făget

Marius Mioc, revoluționar şi publicist, Timişoara

Lucian-Vasile Szabo, profesor doctor în filologie, Timişoara

Cornel Seracin, istoric, Timişoara

Cristina Tudor, istoric, Timişoara